Trinitatea
în lumina revelației

Casa de Editură
Viața și Sănătate

Redactor: Gianina Floricel
Traducerea articolelor din limba engleză: Loredana Sârbu
Corectură: Lavinia Goran
Lectura manuscrisului: Teodor Huțanu, Florin Lăiu, Lucian Floricel
Tehnoredactare: George Toncu
Coperta: Ovidiu Floria
Copyright © Editura „Viață și Sănătate", București, 2007
www.viatasisanatate.ro
Tel. 021/323 00 20

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Trinitatea în lumina revelației / trad. Loredana Sârbu.
– București: Casa de Editură Viață și Sănătate, 2007
Bibliogr.
ISBN 978-973-101-098-4

I. Sârbu, Loredana (trad.)

231.01

Cuprins

Introducere 5
Teodor Huțanu

1. Triunitatea – lecții istorice și teologice 7
Florin Lăiu

2. Experimentarea Trinității..... 93
Allan Robertson

3. Reflecții pe tema doctrinei Trinității 101
Raoul Dederen

4. Doctrina despre Trinitate printre adventiști 123
Gerhard Pfandl

5. Trinitatea în Scriptură 151
Gerhard Pfandl

6. Trinitatea în Vechiul Testament 175
Norman R. Gulley

7. Trinitatea în cartea Apocalipsa 201
Edwin Reynolds

8. Personalitatea Duhului Sfânt și importanța ei..... 225
Ron E. M. Clouzet

9. Dumnezeu, Trinitatea și adventismul:
o introducere în disputa actuală 255
Denis Fortin

10. O perspectivă istorică: Rolul pe care l-a avut Ellen G. White în adoptarea doctrinei Trinității ... 265
Jerry Moon

11. Cercetarea Trinității biblice: „Trio-ul ceresc" din scrierile lui Ellen White în comparație cu doctrina tradițională 295
Jerry Moon

12. Istoria concepțiilor adventiștilor de ziua a șaptea despre Trinitate 323
Merlin D. Burt

13. *Codul lui Da Vinci*, natura lui Hristos și acuratețea istorică 345
Dennis Pettibone

14. Doctrina Trinității în Spiritul Profetic – fotocopii ale unor documente originale și explicații referitoare la diferite pasaje 355
Lucian Floricel

PREFAȚĂ

Aprofundarea învățăturii biblice despre Dumnezeire este mai mult decât importantă; este vitală pentru credința creștină. În trupul uman există și organe fără de care viața ar putea continua. Însă adevărul revelat despre Trinitate nu este un apendice la corpul doctrinelor fundamentale, ci însăși inima acestora.

În deplină armonie cu avertizările profeției, bolile de inimă s-au extins în generația noastră și în domeniul spiritual, afectând grav învățătura sănătoasă despre Dumnezeu. Simptomele de început ale bolii sunt abia perceptibile. Îndoielile, schimbarea convingerilor, urmarea diverselor curente deviante și angajarea în întreținerea și propagarea focului străin încep cu neglijarea sau cu evitarea studierii cu duhul și cu mintea a învățăturii Bibliei cu privire la Dumnezeu și la natura Sa. Este important să observăm că Sfânta Scriptură începe cu Dumnezeu, iar manualele de doctrină pornesc tot de la acest izvor, singurul care poate să-l ducă pe păcătos la învierea la o viață nouă.

Trinitatea nu este o temă dificilă, ci poarta de intrare în împărăția vieții din belșug. Nu este o invitație la filozofare și la raționalism umanist, subiectul fiind infinit mai măreț decât puterea noastră de cuprindere. Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt inima divină a iubirii și caută să ne cuprindă mintea și sufletul fiecăruia dintre noi în această părtășie fără egal. Omiterea acestei experiențe este echivalentă cu falimentul creștinismului de formă, deși nimeni nu și-ar dori să audă cuvintele: „Niciodată nu v-am cunoscut; depărtați-vă de la Mine…” (Matei 7,23)

Atât credința, cât și viețuirea creștină au o structură trinitariană. De la început, Tatăl creează prin Fiul, iar Duhul însuflețește la viață (Coloseni 1,15-17; Evrei 1,2.3; Geneza 1,2; 2,7). În mod asemănător,

mântuirea vine la noi prin Isus, trimisul Tatălui, născut prin Duhul Sfânt. Măreția modelului trinitarian uimește și bucură mintea și inima creștinului la fiecare pas.

Trinitatea este însăși atmosfera credinței creștine și limbajul în care sunt rostite cuvintele dătătoare de viață. Pentru creștinul care are viață din belșug, Trinitatea nu este periferică, nici opțională: este bătaia inimii credinței sale.

Prezenta colecție de articole este o invitație la o călătorie cu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Fiecare articol reprezintă o unitate în sine, de aceea este bine să știm de la început că anumite idei sunt reluate, iar continuitatea capitolelor nu se referă și la continuitatea sistematică a ideilor. Fiecare autor își împărtășește propriile convingeri și propria înțelegere. Astfel, materialul prezent, deși este bazat pe Biblie și pe Spiritul Profetic, nu este intenționat să constituie o formulare doctrinară oficială, cu toate că ideile exprimate se înscriu în cadrul doctrinelor general acceptate de Biserica Adventistă.

Și acum, înainte de a păși pe terenul sacru al apropierii de rugul arzător, să ne scoatem încălțămintea din picioare. Trinitatea este un mister, dar nu o absurditate. Nu este o inovație matematică, ci, pur și simplu, un adevăr care depășește mult capacitatea noastră de cuprindere. Deși nu-L putem cunoaște deplin pe Dumnezeu, Îl putem, totuși, cunoaște autentic. În timp ce ne vorbește prin Scriptură, Dumnezeu a ales să ni se descopere și prin experiența personală. Când meditǎm la Trinitate, ne preocupăm de ceva foarte aproape de noi. Dumnezeu este aproape de orice ființă umană și dorește să fie lăsat să intervină cu ajutorul Său în viața fiecăruia. Desigur, când simțim că Dumnezeu Se preocupă de noi, și noi dorim să ne preocupăm cu El și cu adevărul despre El.

Rugăciunea are, de asemenea, o structură trinitariană. Să ne rugăm Tatălui, în Numele Domnului Isus, cu ajutorul Duhului Sfânt, să facă să rodească truda celor ce au semănat în solul acestei lucrări. Iar roada cea mai de seamă să fie cunoașterea de Dumnezeu, care este viață veșnică.

Teodor Huțanu,
președintele Uniunii de Conferințe a Bisericii Adventiste
de Ziua a Șaptea din România
București, 25 iulie 2007

1. TRIUNITATEA – LECȚII ISTORICE ŞI TEOLOGICE

de Florin Lăiu

„Adâncul lui Allah poți tu să-l afli ?*
Hotarul lui Șaddai poți să-l atingi?
Mai 'nalt e decât cerul – ce poți face ?
Mai jos decât Șeolul – ce poți ști ?
Mai lung decât pământu-i e întinsul,
Mai larg decât oceanul necuprinsul."[1]

Realități care ne depășesc

Natura creată are atâtea aspecte paradoxale, atâtea mistere și manifestări aparent contradictorii. Chiar și cele mai mărunte creații ale lui Dumnezeu, cum ar fi particulele elementare ale materiei, picăturile de energie și nimicurile din care sunt țesute câmpurile (gravitațional, electromagnetic etc.) și care alcătuiesc struc-

* În limba ebraică ILO'H (pronunțat mai târziu ELOAH, care este singularul numelui ELOHIM), din forma arhaică ILAH (Dumnezeu). Acest nume este moștenit de toți urmașii lui Avraam și de toți arabii, cu mult înainte de Mohamed. Forma actuală, ALLAH, este alcătuită din articolul definit AL și cuvântul ILAH (Dumnezeu): AL + ILAH = ALLAH. Nu este un zeu păgân, cum cred mulți creștini, ci este numele arab al lui Dumnezeu. (Biblia creștină tradusă în arabă folosește numele ALLAH oriunde este vorba de Dumnezeul adevărat). Am preferat să redau termenul ebraic prin acest echivalent arab deoarece istoria lui Iov și a prietenilor lui se petrece într-o zonă arabă, „Țara Uțului", în sud-estul Edomului (astăzi Iordania). Numele acesta însă se poate traduce corect și „Dumnezeu". Este doar o chestiune de preferință stilistică.

turile cele mai intime ale lumii noastre, sunt paradoxale. Lumina, de exemplu, este ea o transmisie de unde sau o „ploaie" de particule? Cândva, fizicienii disputau pe tema aceasta, împărțiți în două tabere, care puteau aduce dovezi serioase, fiecare, de partea sa. În cele din urmă însă, savanții au fost nevoiți să înțeleagă faptul că la acest nivel, fenomenele sunt mult mai complexe, și că lumina nu este numai undă electromagnetică sau numai particulă fotonică, ci și una, și alta. Imaginația nu ne ajută să găsim un model ilustrativ. Pur și simplu, în unele privințe, lumina se comportă ca undele, în alte privințe se comportă ca particulele. Apoi am aflat că toate particulele elementare sunt în același timp și unde.

Danezul Niels Bohr, părintele fizicii cuantice, a concentrat acest mare adevăr al realităților paradoxale în natură, în forma unui aforism latin, pe care l-a lăsat scris într-o vizită la Universitatea Lomonosov din Moscova, în 1961: *Contraria, non contradictoria, sed complementa sunt.* (Aspectele contrarii nu sunt contradictorii, ci complementare.) Descoperirile lui l-au dus la următoarea concluzie: „Nu există o lume cuantică. Există doar o descriere fizică abstractă. Este greșit să gândim că sarcina fizicii este să descopere cum *este* natura. Fizica se ocupă cu ceea ce noi putem *spune* despre natură."[2]

Paradoxurile naturii create sunt o slabă reflectare a paradoxurilor naturii Creatorului. Gândul măreției lui Dumnezeu ar trebui să fie suficient pentru a răcori febra unor modele de Dumnezeu, care par a fi mai raționale decât acela, aparent încâlcit și contradictoriu, pe care-l găsim în Scripturi. Tot ce învățăm despre Dumnezeu din Scripturi este paradoxal, ca și multe alte doctrine majore ale Bibliei.

- Dumnezeu este spirit (Ioan 4,24) atotprezent (Psalmi 139,8), totuși El este „în cer", într-o înfățișare vizibilă, deoarece omul a fost făcut „după chipul Lui", iar îngerii „văd încontinuu fața Lui" (Matei 18,10), ca și cei mântuiți (Apocalipsa 22,5)

- Iisus este om adevărat, născut pe pământ, muritor, dar și Dumnezeu adevărat, fără început, izvor etern al nemuririi (Isaia 9,6; Ioan 5,26; Evrei 7,3; Apocalipsa 1,18).

- Deși Iisus este Dumnezeu și om, având două naturi, totuși El este o singură persoană, deoarece El Și-a dus viața pe pământ în conștiință umană (Luca 2,52; Matei 24,36), experiență pe care, probabil, o continuă și după înviere (Ioan 20,17; Apocalipsa 1,1).
- Biblia este cuvântul lui Dumnezeu – desăvârșit, infailibil și mereu valabil, totuși transmis în limbajul omenesc imperfect, inexact, defectuos și pasibil de greșeli.
- Iisus știa că va învia a treia zi (Matei 16,21; Ioan 2,19), totuși a murit pe cruce în chinurile sufletești ale despărțirii veșnice de Dumnezeu, pe care le vor simți cei pierduți, la sfârșit (Matei 8,12; Marcu 15,34; 1 Ioan 4,10).
- Îndreptățirea este numai prin credință, fără „faptele Legii" (Romani 3,28; Galateni 2,16) – totuși și prin fapte (Romani 2,13; Iacov 2,24), întrucât credința adevărată se dovedește prin fapte (Iacov 2,18.22; 1 Corinteni 13,13; Tit 2,14; Romani 2,15).
- S-a promis venirea Domnului în generația apostolilor (Matei 16,28; 24,34; Romani 13,12; 1 Tesaloniceni 4,15.17; Iacov 5,8; Apocalipsa 22,10), totuși se prevăzuse deja că timpul real va include o durată de 1260/1290-1335 ani după generația lui Iisus, sau 2300 de ani după generația lui Daniel (Daniel 7; 8;12; Apocalipsa 11;12;13).

Exemplele s-ar putea înmulți. Dar intenția noastră este doar aceea de a sublinia că, atunci când vorbim despre Dumnezeire, avem nevoie de cel mai profund respect, dar și de înțelepciunea care începe cu recunoașterea propriilor limite. Învățătura biblică despre Dumnezeire este un model trinitar:

1. Există un singur Dumnezeu, totuși trei Persoane (individualități) Divine.
2. Domnul Christos este Fiul, veșnic supus Tatălui, de bunăvoie. Totuși, de drept, este egal cu Tatăl.
3. Duhul Sfânt este Spiritul Tatălui și al Fiului, al profeților etc. și totuși un singur Spirit.

4. Spiritul nu are nici înfățișare, în realitatea înțelegerii noastre, asemenea Tatălui, nici trup, asemenea Fiului, totuși El este Cineva, nu ceva.

Studiul de față verifică aceste paradoxuri ale Dumnezeirii, ca răspuns la provocările raționalizante și „conspiranoice" ale timpului prezent.

Afirmații explicite și implicite ale triunității divine în Scripturi

Misiunea universală încredințată de Iisus apostolilor înainte de înălțare a fost aceea de a școlariza, educa sau „disciplina" (faceți discipoli) oameni din toate națiile, „... botezându-i în *numele* Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt!" (Matei 28,19). Originalul grecesc are numele la singular (*ónoma*): „în *singurul Nume* al Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt", în timp ce mai multe nume sunt *onómata* (Apocalipsa 21,12 „numele celor doisprezece"). Această referire la Dumnezeire ca fiind într-un anumit sens Unul și într-un alt sens Trei, o numim, în mod convențional, *trinitate*. Tradițional, în limba română se mai spune „treime", care este echivalent cu grecescul „triadă" (un grup de trei) sau cu termenul modern „trio".

Din cele mai vechi timpuri, creștinii s-au referit la Dumnezeire ca *treime*, *triadă* (episcopul Teofil de Antiohia, cca 180 e.n.), sau *trinitate* (episcopul Tertullian de Cartagina, cca 200 e.n.). Pentru o mai mare precizie, ar fi preferabil să spunem astăzi *triunitate*. Unele spirite obiectează că asemenea cuvinte nu există în Scriptură. Dar absența unor cuvinte este cu totul irelevantă. Chiar și primii creștini au folosit cuvinte care nu existau încă în Scriptură. De exemplu, vorbind despre cornul nelegiuit din profeția lui Daniel, ei îl numeau Antichrist (1 Ioan 2,18), un nume inventat de ei, iar pe cei care mărturiseau credința cu prețul vieții i-au numit *martiri* (Apocalipsa 17,6). Suntem invitați să ne hrănim cu Cuvântul lui Dumnezeu. Când muști din pâine, o mesteci și o înghiți, ea își modifică forma pentru a putea fi asimilată. Așa se întâmplă și cu limbajul Scripturii. El trebuie tradus în cel mai potrivit limbaj actual, ba chiar în înțelesul individual al fiecăruia, dacă este necesar, pentru a putea fi asimilat.

Doctrina tradițională a Trinității poate avea mai multe versiuni, în teologiile confesionale sau individuale care s-au succedat până în zilele noastre. Noi nu acceptăm această doctrină pentru că a fost susținută de sinoade, deoarece nu recunoaștem autoritatea sinodală drept criteriu suprem al ortodoxiei în creștinism. Formularea mărturisirii noastre de credință este dinamică, perfectibilă, determinată de dezvoltarea teologiei noastre, și nu are valoare de *crez*. Noi nu avem alt crez decât Biblia și ne-am îndatorat să fim credincioși ei, mai mult decât conștiinței noastre individuale sau colective. De aceea, noi am ajuns treptat la descoperirea doctrinei triunității Dumnezeirii și o acceptăm ca fiind biblică, chiar dacă recunoaștem, personal sau colectiv, că înțelegerea omenească a acestui subiect poate fi imperfectă.

Din nefericire, mulți creștini care se consideră trinitarieni sunt în practică henoteiști[3] sau chiar politeiști, deoarece, în ciuda credinței într-un Dumnezeu Creator suprem, ei cinstesc (venerează) creaturi – ființe umane și îngeri – cărora le atribuie funcții mediatoare și salvifice. Niciodată nu se referă Scriptura la Dumnezeire incluzând patru sau mai multe persoane. Mama lui Iisus, profeții, apostolii, sfinții și chiar cei mai înalți îngeri au în Scriptură un statut egal cu al fiecărui credincios înaintea lui Dumnezeu. Vorbind despre Dumnezeire, Biblia folosește doar referiri unitariene (o Persoană: 1 Corinteni 8,6), binitariene (două Persoane: Ioan 10,30; 1 Ioan 1,3; 2 Ioan 1,9) și trinitariene, după caz. Toate sunt corecte în contextul lor.

Referirea la Dumnezeire în relație de trei apare ca o formulă obișnuită în Scriptură, notabilă în binecuvântarea și salutarea apostolică. Formulele de salut sunt relativ conservatoare. Nu improvizăm când transmitem salutări, ci exprimăm convingeri împărtășite de toți:

„Harul Domnului Iisus Christos, iubirea lui Dumnezeu și comuniunea Sfântului Spirit să fie cu voi cu toți..." (2 Corinteni 13,13).

„... După prestiința lui Dumnezeu Tatăl, prin sfințirea lucrată de Duhul, spre ascultare și spre stropirea cu sângele lui Iisus Christos: Harul și pacea să vă sporească!" (1 Petru 1,2).

„Har vouă și pace din partea *Celui care este, care era și care vine*; din partea *Celor Șapte Duhuri*, care stau înaintea tronului Său; și din partea lui *Iisus Christos*, martorul credincios, cel întîi născut din morți, primul dintre împărații pământului!" (Apocalipsa 1,4 u.p. - 5 p.p).

Întreita alianță babilonică din Apocalipsa – Balaurul, Fiara și Falsul Profet (Apocalipsa 12-13; 16,13.19; 20,10) - este, în realitate, o parodie, o imitație batjocoritoare a Triunității Divine. Balaurul căzut din cer este „dumnezeul lumii acesteia" (2 Corinteni 4,4), părintele amăgirilor și al violenței (Ioan 8,44). Fiara-Antichrist ieșită din mare este christosul lumii acesteia, căreia Balaurul i-a dat tronul și autoritatea lui pe pământ. Ea acționează trei ani și jumătate pe pământ, după care primește o înjunghiere mortală, dar își revine și capătă putere universală. Fiara ieșită din pământ (numită și falsul-profet, din cauza minunilor și pretențiilor pe care le are) joacă rolul Spiritului care, manifestându-se prin apostolii și profeții Bisericii, convinge lumea să se închine lui Christos (Apocalipsa 13,12-17). Această parodie, arătată de Domnul în viziune, face trimitere la adevărata Triunitate din cer, singura care are drept la închinare.

Există în Scriptură mai multe locuri în care Tri-Unitatea este prezentă în mod explicit sau implicit:

Deși nu folosește cuvinte ca *Triadă* sau *Treime și Trinitate*[4] pentru a se referi la Dumnezeire, noțiunea este perfect exprimată în diferite locuri biblice ca:

> „**Solul care este înaintea feței Lui** i-a mântuit; **El Însuși** i-a răscumpărat... în zilele din vechime.
>
> Dar ei au fost neascultători și au întristat **Spiritul Lui cel Sfânt**; iar El li S-a făcut vrăjmaș și a luptat împotriva lor." *Isaia 63,9-10.*[5]
>
> „Pământul era o singurătate imensă și întuneric era peste oceanul lumii, dar **Spiritul lui Dumnezeu** plutea în zbor peste ape. **...** Apoi, **Dumnezeu** a zis: „Să facem om după chipul **Nostru**, după asemănarea **Noastră**..." *Geneza 1,2.26.*

„... **Iisus** a ieșit afară din apă. În clipa aceea s-a deschis cerul și a văzut **Spiritul lui Dumnezeu coborând în chip de porumbel** și venind peste El. Iar din cer s-a auzit **un glas**, care zicea: „'Acesta este **Fiul Meu prea iubit**... '" *Matei 3,16-17.*

„**Spiritul Sfânt** va coborî asupra ta, și puterea **Celui Preaînalt** te va umbri. De aceea, Sfântul care Se va naște din tine va fi chemat **Fiul lui Dumnezeu**." *Luca 1,35.*

„La început era **Cuvântul**, și Cuvântul era cu **Dumnezeu**, și Cuvântul era Dumnezeu. ... Ioan a făcut următoarea mărturisire: 'Am văzut **Duhul pogorându-Se din cer ca un porumbel** și oprindu-Se peste El. Eu nu-L cunoșteam; dar **Cel care m-a trimis** să botez cu apă, mi-a zis: «Acela peste care vei vedea **Duhul** venind și oprindu-Se este Cel ce botează cu **Spiritul Sfânt**.'" *Ioan 1,1.32-33*

„Dar Ștefan, plin de **Spiritul Sfânt**, și-a ațintit privirile spre cer și a văzut **slava lui Dumnezeu**, și **pe Iisus** stând în picioare la dreapta lui **Dumnezeu**." *Faptele Ap. 7,55*

„... **Dumnezeu** a uns cu **Spiritul Sfânt** și cu putere pe **Iisus** din Nazaret..." *Faptele Ap. 10,38*

„... ca să fiu slujitorul lui **Iisus Christos** printre păgâni. Eu îmi împlinesc conștiincios slujba Evangheliei lui **Dumnezeu**, pentru ca neevreii să-I fie o jertfă bine primită, sfințită de **Spiritul Sfânt**." *Romani 15,16*

„... fraților, pentru **Domnul nostru Iisus Christos**, și pentru **dragostea Duhului**, să vă luptați împreună cu mine, în rugăciunile voastre către **Dumnezeu** pentru mine..." *Romani 15,30*

1 Corinteni 6,11: Dar ați fost spălați, ați fost sfințiți, ați fost făcuți drepți în Numele **Domnului Iisus Christos** și prin **Spiritul Dumnezeului nostru**.

1 Corinteni 12,4-6: Sunt diverse daruri (harisme), dar este același **Spirit**; sunt diverse forme de slujire (servicii), dar este același **Domn**; sunt diverse activități, dar este același **Dumnezeu**, care lucrează totul în toți.

Efeseni 4,4-6: Este un singur trup, **un singur Spirit**, după cum și voi ați fost chemați la o singură speranță. Este **un singur Domn**, o singură credință, un singur botez. Este **un singur Dumnezeu și Tată al tuturor**, care este mai presus de toți, care lucrează prin toți și care este în toți.

Galateni 4,6: Și pentru că [voi, neevreilor] sunteți fii, **Dumnezeu** v-a pus în inimă **Spiritul Fiului Său** care strigă „Abá!" (Tată!).

„Adevărații circumciși suntem noi, care slujim lui **Dumnezeu** prin **Duhul lui Dumnezeu**, care ne lăudăm în **Christos Iisus...**" *Filipeni 3,3*

„**Spiritul lui Dumnezeu** Îl veți recunoaște după aceasta: Orice spirit care mărturisește că **Iisus Christos** a venit în trup de carne, este de la **Dumnezeu**." *1 Ioan 4,2*

Evrei 9,14: ... cu cât mai mult sângele lui **Christos**, care prin **Spiritul cel Veșnic** S-a adus pe Sine jertfă desăvârșită lui **Dumnezeu**...

„Eu sunt un împreună slujitor cu tine și cu frații tăi, care păstrează mărturia lui **Iisus**. Lui **Dumnezeu** închină-te! – Mărturia lui Iisus este **Spiritul** Profeției." *Apocalipsa 19,10.*

Pentru a mărturisi doctrina Triunității este necesar ca cineva să recunoască nu numai faptul că aceste trei titluri/apelative (Tatăl, Fiul, Duhul Sfânt) sau echivalente ale lor sunt asociate oarecum, în mod obișnuit, ci trebuie să recunoască încă două realități:

1. Cele trei nume definesc individualități distincte, și nu ipostaze sau roluri ale unei singure Persoane;

2. Fiecare individualitate triunitară este în același timp și în aceeași măsură Dumnezeu adevărat (adică de natură divină, eternă, necreată, atotputernică etc.).

În acceptarea acestor adevăruri însă, spiritele unor credincioși s-au încurcat, privind în mod literal exprimările figurate ale Bibliei sau luând sensul propriu drept figurat, ori neglijabil. Scepticismul față de opiniile majoritare păstrează mai viu și mai alert spiritul critic în studiul Bibliei, dacă cercetătorul este suficient de modest ca să fie și prudent, și dacă principiul Sola Scriptura mai lasă loc și Spiritului Sfânt, care are multe căi prin care îi poate învăța pe cei „săraci în duh". Dacă însă cercetătorul este cerbicos din fire, bântuit de orgoliile originalității sau ale falsei umilințe, îndoiala lui va deveni profesiune de credință și îi va vicia cercetarea, fie ea cât de sinceră.

Provocări contemporane

În numele unui curent restauraționist mai larg, în care diverse voci cer întoarcerea la „adventismul istoric" – o credință care este percepută în mod static, complet și divin revelată imediat după 1844 – a apărut și o rețea cu tendințe internaționale, mică, dar activă, de adventiști antitrinitari. Aceștia cer să se revină la opiniile pe care le susține majoritatea Părinților noștri din secolul al XIX-lea. Studiile lui Erwin Gane și ale lui Russell Holt atestă că, într-adevăr, până la 1890, ideile antitrinitare erau dominante în adventism, că între 1890 și 1900 diverse influențe, în primul rând afirmațiile lui Ellen White, au început să modifice treptat această poziție, afirmând idei trinitare. Până la 1930, orice teologie a.z.ș. antitrinitară a murit odată cu cei care o susținuseră, iar trinitarismul biblic a devenit poziția standard a Bisericii până astăzi.[6]

Acesta însă nu este singurul caz în care Biserica și-a schimbat poziția. Doresc, oare, acești neo-antitrinitari, să ne întoarcem la serbarea duminicii (pe care Ellen White a părăsit-o abia în 1846!) sau la gustoasa carne de porc și la mestecatul și fumatul tutunului (pe care adventiștii le-au folosit încă două decenii după 1844!)? Vor aceștia să ne întoarcem la teologia „ușii închise", care a fost susținută de pionieri până în 1851? Sau la identificarea „necurmatei [jertfe]" din

profeția lui Daniel, cu păgânismul, care era susținută puternic chiar și după 1900? Sau la ideea, susținută până pe la 1957, că Iisus nu a realizat complet ispășirea la Cruce, ci abia în Sanctuarul ceresc? Să ne întoarcem din nou la tendințele legaliste, care au dominat în perioada „ariană" a adventiștilor de ziua a șaptea, temându-ne de îndreptățirea prin credința în Iisus Christos, fără meritele noastre ?

Mărturisirea noastră fundamentală este că nu avem alt *Crez* decât Scriptura. Fără a privi cu ușurătate mărturisirile noastre de credință oficiale sau mai puțin oficiale, implicația practică a acestei mărturisiri fundamentale este că teologia și doctrina noastră sunt perfectibile și Biblia rămâne mereu un standard suprem.

„Avem multe lecții de învățat și multe, multe de dezvățat. Numai Dumnezeu și Cerul sunt infailibili. Aceia care cred că niciodată nu vor avea ocazia să abandoneze o înțelegere îndrăgită, că nu vor avea niciodată ocazia de a-și schimba o părere, vor fi dezamăgiți. Cât timp ținem la propriile idei și opinii cu persistență hotărâtă, nu putem avea unitatea aceea pentru care S-a rugat Christos." (E. G. White, *Advent Review and Sabbath Herald,* 1892-07-26)

„Nu este nicio scuză pentru oricine ia poziția că nu ar mai exista niciun adevăr de descoperit și că toate expunerile noastre biblice ar fi fără erori. Faptul că **anumite doctrine au fost susținute mulți ani ca adevăr** de poporul nostru, nu este o dovadă că ideile noastre ar fi infailibile. Vechimea nu transformă eroarea în adevăr, iar adevărul își poate permite să fie transparent și imparțial. Nicio doctrină nu va avea de pierdut printr-o cercetare mai strictă. Trăim în timpuri periculoase și nu se cuvine să acceptăm tot ce se pretinde adevăr, fără a-l examina amănunțit; nici nu ne putem permite să respingem ceva care aduce roadele Spiritului lui Dumnezeu; dar ar trebui să fim docili, blânzi și smeriți cu inima. Există unii care se opun la orice nu este în acord cu ideile lor, și prin aceasta își pun în pericol interesul lor veșnic, la fel de sigur ca națiа iudaică, prin respingerea lui Christos. Domnul vrea ca opiniile noastre să fie puse la probă, ca să putem

vedea nevoia de strictă examinare a oracolelor vii ale Scripturii, și să vedem dacă suntem sau nu suntem în credință. Mulți care pretind a crede adevărul s-au oprit liniștiți și comozi, zicând: „Sunt bogat, m-am îmbogățit și nu duc lipsă de nimic." (E. G. White, *Review and Herald*, 20 decembrie, **1892**).

„Îți recomand, drag cititor, Cuvântul lui Dumnezeu, ca regulă a credinței și practicii. Prin acest Cuvânt vom fi judecați. Dumnezeu a promis, în acest Cuvânt, să dea viziuni în „zilele din urmă"; nu pentru o nouă regulă de credință, ci pentru mângâierea poporului Său, și pentru corectarea acelora care se rătăcesc de la adevărul Bibliei." (E. G. White, Early Writings, **1882**: 78)

În urma Conferinței de la Dallas (1980), pe neașteptate și cu totul nejustificat, poate fără nicio legătură cu publicarea declarației de principii, provocarea antitrinitariană a reapărut printre noi. Începând cu Allen Stump, o rețea de activiști au început să propovăduiască și să scrie împotriva trinitarianismului în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, distorsionând faptele istorice și interpretând Biblia (și Spiritul Profetic), într-o manieră criticistă și adoptând poziții ostile, „conspiranoice" față de Biserică. Acești frați pot fi sinceri, dar sunt cu siguranță înșelați, iar teoriile lor sunt distructive, nu atât prin conținutul teologic („ereziile" pionierilor noștri n-au reușit să ne „distrugă"!), cât mai ales prin atitudinea obstinată și divizivă.

Acești oameni încearcă să forțeze și scrierile inspirate să treacă de partea lor, susținând că acceptarea doctrinei Triunității ar fi... apostazia „Omega" prezisă de Ellen White.[7] Unele dintre scrierile acestora au fost traduse și în limba română, în special cartea lui Allen Stump (*Criza Omega în adventism*), care este expusă și pe web[8] și colportată de unii frați care au nevoie de o nouă convertire. În realitate, expresia „omega va urma", speculată de toți adventiștii nostalgici, care o aplică fie la teologia dominantă a Bisericii de după 1957, fie la criza teologică de după 1980, se referea la ultimele consecințe practice ale doctrinei panteiste și independente a dr. J. H. Kellog, pe care, în anul

1904, E. White o numea „alfa ereziilor mortale”.[9] Alfa era sofistăria spiritualist-mistică a dr. Kellogg, iar omega – consecințele, care nu au întârziat să apară: disprețuirea doctrinelor distinctive adventiste din partea unora, apostazia multor persoane influente și apariția unei erezii senzualiste despre așa-numitele „afinități spirituale” care au destrămat familii și au ruinat suflete. Pe la 1908, vâltoarea aceasta cuprindea deja și pe solii Evangheliei din 1888. [10]

Conștiința că înșiși Părinții Bisericii noastre au fost antitrinitarieni ne atenuează zelul de a-i condamna pe credincioșii care, în naivitatea lor, încearcă să ne ajute să revenim la niște cărări care sunt vechi, dar nu sunt ale Domnului. Ne simțim însă datori să apărăm credința curată pe care o aflăm în Cuvântul lui Dumnezeu și să avertizăm frăția adventistă de pericolele acestei aplicații neînțelepte a Scripturii.

Suspiciunea acestor oameni este că liderii Bisericii ar fi introdus în manuscrisele lui Ellen White sau prin corectarea scrierilor ei, noile idei trinitariene, și că, în deceniul 1950-60, au trădat adventismul istoric, din dorința de a avea o imagine bună în fața evanghelicilor și a scăpa de clasificarea adventiștilor de ziua a șaptea ca „sectă”.[11] Allen Stump, liderul societății religoase *Smyrna Gospel Ministries*, și-a expus pledoaria pentru revenirea la semiarianismul pionierilor, în cartea *The Foundation of Our Faith* (1997),[12] care este în acest an la ediția a șasea.

Serviciul de publicații al lui Stump poate fi recunoscut și după numele departamentelor lui sau ale altor „ministries” asociate: *Truth Seekers Ministries*, *Present Truth, Restoration Ministries*. [13] Alți autori și activiști din acest serviciu sunt: Fred Allaback (care a publicat un titlu foarte transparent: *No new leaders ... No new Gods!* –1995), Lynnford Beachy, Rachel Cory Kuehl, Bill Stringfellow, David Clayton, William Grotheer, Martin Eldon et a. Unele servicii de acest gen de pe Internet (e. g. *Presents of God*) oferă în față tot felul de subiecte cu specific adventist, iar în spate (for SDA's only!) se ocupă de critici răutăcioase la adresa Bisericii, fără însă a-și prezenta identitatea.[14]

Rețeaua aceasta activează nu numai în SUA, ci și pe alte continente, prin publicații, convenții, adunări de tabără și pe Internet.

Acest mesaj năucitor și expirat a pătruns și printre adventiștii români. Deși propaganda nu are mult succes, totuși ne simțim afectați și de pierderea unui singur suflet. În Germania activează medicul Florin Micliuc, care a fost influențat de Allen Stump și a început să colporteze scrierile acestuia. În Viena există un grup de 2-3 amatori derutați. În România, un fost pastor (managerul editurii noastre) și directorul de marketing, ambii secondați de familiile lor, au rupt rândurile, predicând un mesaj pe care nu Dumnezeu li l-a încredințat.[15] În regiunea găgăuză a Republicii Moldova există, de asemenea, un grup antitrinitar, alimentat însă dintr-o sursă diferită.

Bine facem dacă ne rugăm pentru toți aceștia, deoarece nu este vorba de o simplă opțiune teologică, ci de un război spiritual în care pier suflete. Să nu subapreciem forța distrugătoare a rătăcirii. În special, să ne rugăm pentru liderul lor, Allen Stump, al cărui fiu, grav bolnav, este în stadiul terminal. Oamenii care încep să aibă păreri diferite în mijlocul nostru trebuie tratați cu toată dragostea frățească.[16] În același timp, ca ajutor profesional, ne stau la dispoziție, pe lângă pastorii noștri, serviciile oficiale ale Conferinței Generale, cu departamentele specifice, precum și filialele acestora de la Diviziuni, Uniuni, Conferințe.[17] De asemenea, Societatea Teologică Adventistă publică materiale care pot fi consultate.[18]

O istorie a controversei trinitariene

Disputele din primele secole

Primele provocări aduse concepției biblice despre Triunitate au fost:

- Ebionitismul (cca 63/135 – cca 500). Ebioniții au fost o ramură iudaizantă a creștinismului primar, care nu recunoștea dumnezeirea lui Iisus, iar pe Pavel îl socotea un apostat.

- Monarhianismul dinamic (adopționismul) – teologia lui Teodot din Bizanț (sec. II), care susținea că Iisus *a fost* Dumne-

zeu până la întrupare, apoi *a redevenit* Dumnezeu la înviere. Christos S-a născut ca orice muritor, apoi a fost *adoptat* ca Fiu al lui Dumnezeu la botez. Un alt monarhianist important din anii 260-270, a fost Paul de Samosata, care susținea că „Logosul" divin s-a unit cu omul Iisus la botez.

- Monarhianismul modalist (sabelianismul), teologia lui Noet și a lui Sabeliu din Roma, excomunicați pe la anul 220. Ei susțineau că Tatăl, Fiul și Duhul sunt trei *moduri* de existență sau aspecte ale unui Dumnezeu unipersonal. Sabelienii au fost combătuți de diverși episcopi romani ca Hipolit, Calixt, Zefirin, clerici care se combăteau ei înșiși reciproc, pe motive de politică bisericească; au fost, de asemenea, combătuți de Tertulian de Cartagina și Demetrios de Alexandria. Sabelianismul a fost adoptat pe scară largă de creștinii din Cyrenaica.
- Origen (cca 185-254), faimosul teolog-filozof din Alexandria, susținea o subordonare a Logosului față de Dumnezeu, accentuând independența Logosului și distincția Sa de ființa și substanța (natura) lui Dumnezeu. El nu folosea expresia „de o ființă cu Tatăl", ci socotea că Fiul este doar o imagine, o reflectare, care nu trebuie comparată cu Dumnezeu. Totuși, lui îi este atribuită și concepția nașterii eterne a Fiului, devenită mai târziu afirmație ortodoxă: relația dintre Fiul și Tatăl nu are început, astfel că nașterea Fiului din Tatăl este un act etern continuu și totodată etern complet, adică Tatăl a comunicat din veșnicie ființa Sa Fiului, și continuă să facă astfel. Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt transcend orice noțiune de timp. Teologia lui Origen este oarecum contradictorie. Origen scrie că există un singur Dumnezeu cu o dumnezeire proprie, în Sine Însuși, nederivată. Logosul [Ioan 1,1], după Origen, este doar numit Dumnezeu, deoarece divinitatea Sa, de altfel „reală", este derivată din Dumnezeul suprem, care naște pe Fiul și (in)suflă Spiritul. [19].

- Arianismul: cea mai cunoscută formă de distorsionare a adevărului despre Dumnezeu, care a bântuit întreaga Biserică în secolele IV-V. Numele de arianism vine de la prezbiterul Arius din Alexandria (cca 250-336), un adept al lui Origen, care a încercat să fie mai rezonabil decât maestrul său, și a reușit, dar cu prețul sacrificării multor afirmații biblice. El susținea că doar Tatăl este Dumnezeu, iar Fiul nu ar fi de aceeași esență, ci ar fi *prima creație* din nimic, înainte de creația lumii, care a devenit apoi agentul întregii creații. Fiul are un început, deci a fost un timp în veșnicia trecutului când acesta nu exista, iar Dumnezeu încă nu era Tată. Cel puțin 18 crezuri ariene și semiariene au fost formulate între primele două sinoade ecumenice (325-381).[20]

- Binitarianismul mărturisește existența a două Persoane divine într-un singur Dumnezeu și neagă personalitatea divină a Spiritului Sfânt.[21] Se afirmă că unii Părinți din secolele II-III ar fi avut o asemenea opinie, dar cert este că abia în secolul IV s-a afirmat distinct, prin persoana lui Macedonius, patriarh de Constantinopol (342-346 și 351-360). Această credință, numită uneori și semiarianism, a devenit dominantă în Răsărit în acele vremuri, ca o formulă de compromis, între arianism și trinitarianism. Adepții au mai fost numiți și *pneumatomahi* („care luptă împotriva Duhului").

Crezul ortodox, stabilit la Niceea (325) și Constantinopol (381), împărtășit de catolici și protestanți, pare, de asemenea, un compromis, încercând armonizarea mai multor afirmații biblice, dar introducând noutăți teologice de natură speculativă: nașterea fizică a Fiului preexistent și „purcederea" Duhului Sfânt ca formă distinctă de emanație / derivație divină:

1. Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atoțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor văzutelor și nevăzutelor;

2. și întru Unul Domn Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, **Unul-Născut,** Care din Tătal **S-a născut, mai înainte de toți vecii**; Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat; **născut, iar nu făcut,** Cel de o ființă cu Tatăl (*homo'ousios*), prin Care toate s-au făcut [...];

3. și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care **din Tatăl purcede** [în Apus: *filioque* = și din Fiul], Cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul Este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci. [...]

Cunoscutul Crez, din care am extras aceste trei formulări specifice, a devenit standardul fundamental al ortodoxiei, de când a fost publicat. Cezarii romani l-au susținut sau l-au combătut. Multă cerneală și sânge au curs pe acest subiect, de când învățăturile Bisericii au început să se confunde cu interesele de stat. Arianismul a produs multă agitație, având influență asupra unui mare număr de episcopi. Însuși Constantin, când în sfârșit, pe patul de moarte, a acceptat botezul clinic, a fost botezat de un episcop arian (Eusebiu de Nicomedia). Apoi cezarul Constanțiu II, fiul lui Constantin, a susținut pe față partida ariană în imperiu. Idei ariene a împărtășit și episcopul Felix II de Roma, care a fost numit de cezarul Constanțiu II (317-361). De asemenea, Wulfila (383), cărturar capadociano-got, apostolul goților, traducător al Bibliei în limba gotică, era cunoscut ca arian sau semiarian. Răspândirea creștinismului la majoritatea triburilor germanice intrate în imperiu s-a făcut astfel în versiune ariană. Multe dintre aceste triburi germanice ariene au adoptat, în cele din urmă, ortodoxia catolică (burgunzii, suebii, vizigoții, alamanii, longobarzii). Unii germani arieni care îi persecutau sau incomodau pe ortodoxo-catolici, au fost zdrobiți definitiv în războaie crâncene (489-553: herulii, rugii, turcelingii, skirii, vandalii și ostrogoții). Interesant este de observat, totuși, că, și în secolul VI, vizigoții arieni încă respectau Sabatul, în timp ce ortodocșii din Răsărit și din Apus evoluaseră deja spre sabatizarea duminicii.[22]

Trebuie să recunoaștem că unii dintre acești vechi „eretici" au căutat doar să fie consecvenți din punct de vedere logic. De exemplu, Aëtius din Antiohia (cca 350), un viticultor, aurar și medic, devenit diacon, apoi episcop, a susținut că doctrina *homo'ousiei* (că Fiul este *de o ființă* cu Tatăl, adică de aceeași natură) este în absolută contradicție cu aceea a *nașterii* Fiului într-un moment al veșniciei trecute. Această obiecție adusă afirmației niceene este foarte serioasă. Dacă Domnul este numit Fiu pentru că a fost născut în mod fizic din Tatăl, cândva în veșnicie, atunci El nu poate fi Dumnezeu, a raționat Aëtius, deoarece natura divină este nenăscută. Pentru acest motiv, Aëtius a fost supranumit *ateul*, iar adepții au mai fost numiți *anomoieni*. [23]

Provocarea islamică

Cea mai mare provocare antitrinitariană și cea mai fanatică expresie a unitarianismului a fost și este islamul. Această religie tribală, cu pretenții universale, a fost fondată de Muhammad Ali Mustafa (622), un profet-negustor arab, despre care se spune că ar fi dictat Coranul, Biblia islamică, și este considerat ultimul și cel mai mare sol și profet, restaurator al religiei originale, care fusese falsificată de iudei și de creștini. Crezul musulmanilor este rezumat în formula de mărturisire (*shahadá*): *La ilaha ila-Allahu, wa-Muhammádun Rassulu-Allah* (Nu este alt dumnezeu afară de Dumnezeu, iar Mohamed este Trimisul Său). În Coran, Iisus (Isa) nu este Fiul lui Dumnezeu, nici Mântuitor, ci doar Apostolul lui Dumnezeu și Mesia (Masih), care s-a născut din fecioara Miriam, a făcut minuni, a murit numai aparent, dar, de fapt, a fost înălțat la cer în trup și se va întoarce la sfârșit; iar Spiritul Sfânt (*ruhhu-l quds*) nu este altcineva decât îngerul Gabriel (*Gibrail*).[24] Scripturile anterioare Coranului, Vechiul Testament (*Tawrat* și *Zubur* = Legea și Psalmii) și Noul Testament (*Ingil* = Evanghelia), au fost inspirate, dar au fost falsificate de evrei și de creștini**.** De aceea a fost necesar Coranul! Mânați de fanatismul specific acestui antitrinitarianism pur, dreptcredincioșii muritorului Muhammad duc continuu un

război (*jihad*) cultural-politic, și adesea violent, împotriva civilizației creștine, pe care o consideră politeistă și coruptă.

Coranul condamnă explicit conceptul de trinitate creștină, dar este interesant că adesea se referă la o triadă compusă din Tatăl, Fiul și Maica Domnului, ceea ce sugerează că grupul arab fondator al Islamului a cunoscut tendințele contemporane mariolatre, între altele prezența în Arabia a sectei Coliridienelor, care o divinizau pe Maria, și numele de „Născătoare de Dumnezeu", dat Mariei, care îi scandalizase deja și pe mulți creștini.[25] Asemenea exagerări sunt cu siguranță de mentalitate păgână, apropiate de modelele marilor triade familiale de zei; dar doctrina Triunității, așa cum se întâlnește în Scriptură, nu are nimic comun cu aceste triade, în ciuda suspiciunilor netrinitarienilor.

Antitrinitarianismul modern

Vechile Biserici ariene au dispărut din istorie, prin forța propagandei catolice, sau prin măsuri politice și militare extreme, în secolele VI-VII. Formele moderne și contemporane de anti-trinitarianism au alte rădăcini, chiar dacă socotesc pe Arius sau pe alți gânditori antici heterodocși, drept precursori ai lor. După aproape o mie de ani, antitrinitarianismul a apărut din nou, ca o aripă umanistă a Reformei, în oarecare afinitate cu reforma radicală (anabaptismul), sub numele de unitarianism sau socinianism.[26]

Asemenea celorlalți anabaptiști, unitarienii au fost persecutați de la început, atât de catolici, cât și de protestanți. În 1529 a fost decapitat Ludwig Haetzer, un anabaptist german elvețian, cu vederi puritane radicale (adversar al icoanelor și al vinului), care credea că Iisus este doar conducător și învățător, că El nu este Dumnezeu și deci nu trebuie să ne închinăm lui. În 1539, Catharine Weygel, o bătrână nenorocită, care citise scrierile lui Ochino da Siena și devenise puternic antitrinitariană, a fost arsă pe rug.[27]

Medicul umanist spaniol Miguel Servet, care a descoperit circulația sângelui, și a cărui mamă era marană (evreică creștinată cu

forța), afirma în scrierile lui teologice că Logosul Divin nu a fost o persoană diferită de Dumnezeu, ci o manifestare a lui Dumnezeu. Acesta s-a unit cu pruncul Iisus dinainte de naștere, astfel Iisus este Fiul veșnicului Dumnezeu prin această naștere, dar nu este Fiul Veșnic al lui Dumnezeu. Servet considera doctrina trinitariană ca fiind de origine filosofică greacă. Sub presiunea autorităților catolice și protestante, el și-a mai îndulcit doctrina, făcând-o aproape identică celei ortodoxe preniceene. Dar încă nu voia să recunoască ideea de *trinitate*. Din nefericire pentru numele Reformei, autoritățile protestante din Geneva l-au arestat, condamnat și ars pe rug în 1553, pentru nerecunoașterea Trinității și a botezului pruncilor. Calvin acceptase ca ereticul să fie executat, însă prin decapitare, dar Farel a insistat să fie ars. Partida protestantă care pleda în favoarea toleranței religioase era minoritară și majoritatea creștină a protestat împotriva acelor „libertini". Servet nu și-a retractat afirmațiile nici în ultima clipă, ci a replicat adversarilor lui un cuvânt memorabil: „Eu voi arde; acesta este doar un eveniment. Vom continua însă discuția aceasta în veșnicie." Ultimele lui cuvinte au fost: „Iisuse, Fiu al Dumnezeului Veșnic, ai milă de mine!"[28]

Primii fondatori ai unitarianismului modern în Europa au fost Laelio și Fausto Sozzini (Socinus), unchi și nepot, umaniști originari din Siena, Italia, care au dat numele european al unitarianismului (socinianism). Laelio, un raționalist distins, care a călătorit și a fost cunoscut în cercurile înalte reformate, a murit în 1562, în vârstă de 37 de ani. Fausto a activat în special în Polonia. Inițial a scris sub pseudonim, dar când a început să scrie în nume propriu a fost persecutat. A murit bolnav, în 1604. Socinianismul a încercat să redea creștinului demnitatea rațiunii, a propriei voințe și a libertății de opinie și de cercetare, a pus bazele unei atitudini mai critice față de cercetarea biblică și a dezbrăcat sacramentele de superstiție și misticism. A negat doctrina predestinației, a păcatului strămoșesc, a îndreptățirii, a nemuririi inerente a sufletului, a ispășirii substitutive

făcute de Iisus, și a divinității lui Iisus (Christos este doar numit „Dumnezeu”!). Toate acestea au fost negate pe temeiul unei atitudini critice, raționaliste față de Biblie. Principiul lor era simplu: respinge ceea ce rațiunea nu poate integra.[29]

Georgio Biandrata, un medic aventurier din Saluzzo, Italia, a activat în grupul lui Sozzini în Elveția, Polonia și Transilvania (1563). Împreună cu Francisc David, pionierul unitarienilor transilvani, a scris cărți care reiterau doctrina lui Servet. În 1578 a fost acuzat de „viciul italian” (gay) și s-a întors în Italia. După ce și-a adunat o avere importantă, Biandrata a revenit în Biserica Romană. A murit în 1588 strangulat de un nepot.[30]

Episcopul Francisc David din Cluj, din părinți sas și unguroaică, devenit liderul Reformei transilvane, a respins public (1566) trinitarianismul, sub influența lui Biandrata, reușind să câștige nu numai bunăvoința, ci și credința principelui Ioan Sigismund în unitarianism (1567), încercând să canalizeze întreaga reformă transilvană spre „davidism”, organizând multe și interesante dezbateri publice (disputationes). Ca urmare, pentru prima dată în istoria creștinismului, în Transilvania au fost tolerate mai multe confesiuni (1568, votat 1571).[31] Dar sub restaurația catolică a noului principe Stefan Bathory, din același an, unitarienii și toți „inovatorii” au început să fie persecutați. La început, David negase doar personalitatea Spiritului Sfânt. Dar, curând, sub influența rectorului Sommer, în 1572, a renunțat la credința în dumnezeirea lui Iisus și la închinarea datorată Lui. Biandrata l-a adus pe Sozzini să-l mai modereze pe David, dar n-au ajuns la un acord. În 1574 este condamnat la moarte în Ungaria predicatorul unitarian Alvinczi. În final, Biandrata însuși l-a acuzat pe David de „inovație” și, ca urmare, David, care era pe atunci grav bolnav, a fost închis la Deva, unde a murit după o agonie de patru luni, în 1579. Unitarienii au continuat să activeze liberi în și din teritoriile ungare care erau sub ocupație otomană. Sabatarienii din Transilvania, adepții lui András Eössi, Mátyás Glirius-Vehe și ai lui Simon Pécs

au fost, de asemenea, o ramură unitariană apărută înainte de 1600. Cum principii au început să-i persecute pe „sâmbătiști" (sâmbătari), ca fiind o inovație interzisă de legi, ceilalți unitarieni, care erau de asemenea amenințați, s-au delimitat de aceștia oficial, în 1618.[32]

În Anglia, fondatorul mișcării unitariene a fost John Biddle (1615-1662). Fiind un curent umanist-raționalist, opus misticismului, unitarianismul a atras unele personalități, cum au fost filosoful liberal John Locke (m. 1704), care a influențat mult gândirea social-politică anglo-americană și savantul Sir Isaac Newton (1643-1727), părintele fizicii moderne. Newton are unele scrieri teologice pe care, de teamă, nu le-a publicat în timpul vieții. Între altele, el a făcut o critică textuală corectă publicată în 1754, mulți ani după moartea sa, dovedind că traducerea KJV admisese unele coruperi textuale din manuscrise târzii (o formulă trinitariană interpolată în 1 Ioan 5,7, și cuvântul *Theos* = Dumnezeu, în 1 Timotei 3,16 – făcând textul să sune: „Dumnezeu manifestat în trup"). [33]

Tot în Anglia, William Whiston (m. 1752), un prieten al lui Newton, matematician și pastor, și-a pierdut catedra de la universitate din cauza ideilor antitrinitariene. El credea în dumnezeirea lui Iisus, dar susținea că numai lui Dumnezeu Tatăl trebuie să ne închinăm. Samuel Clark, un alt cleric, prieten al lui Whiston, deși spunea că nu este arian, susținea totuși idei ariene, că Fiul este subordonat Tatălui și nu trebuie să primească închinare ca Dumnezeu, ci numai ca mijlocitor. Când autoritățile bisericești și civile au început să se agite împotriva lui, Clarke a încercat să-și îndulcească mesajul, făcând o semiretractare, și a scăpat de pedeapsă, dar a rămas toată viața dezaprobat de societate. În Scoția, un elev de numai 18 ani, Thomas Aikenhead, a fost spânzurat pentru că a susținut păreri împotriva doctrinei Trinității (1697), aceasta fiind ultima execuție pentru erezie în Marea Britanie.[34]

Jon Mayhew, pastor anglican liberal din Boston (m. 1766), este fondatorul unitarianismului american. El susținea că Christos are o

natură subordonată naturii lui Dumnezeu și că mântuirea se atinge prin caracter, nu prin Jertfa ispășitoare. W. E. Channing, un moderat, umanist, a devenit teologul principal al unitarianismului american (1842), iar Harvard a devenit primul centru universitar care a răspândit aceste sentimente și opinii. Opoziția față de doctrina Trinității a devenit puternică în America în și prin mediile deiste. Somități ca Benjamin Franklin (1706–1790), „primul american", savant iluminist și diplomat; Thomas Paine (m. 1809), gânditor revoluționar și scriitor, care a inspirat Revoluția Franceză; Thomas Jefferson (m. 1826), mare filosof politic și om de cultură devenit președinte; James Madison (m. 1836), politician și președinte, părintele Constituției americane; și mulți alții, au fost liber cugetători care au susținut ideile unitariene, raționaliste, o trambulină spre deism, o fază mai avansată a necredinței în Biblie. În secolul al XIX-lea, acesta era deja în America „spiritul veacului". Nu puțini clerici și personalități din diverse Biserici au preferat modelul unitarian al Dumnezeirii.[35] Referitor la această atmosferă, se recunoaște că până astăzi „nu este ceva neobișnuit ca un metodist, un prezbiterian sau un episcopal să aibă vederi antitrinitariene, chiar printre clerici. Răspunsul din partea conducerilor acestor biserici este, de regulă, neutru, atâta timp cât dezacordul teologic este exprimat cu respect."[36] Unitarianismul este prima confesiune care a acceptat darwinismul. Treptat, s-a diluat și s-a unit cu universalismul (credința că toate sufletele se vor mântui), iar astăzi seamănă cu un club, o societate elitistă care consideră Biblia pe aceeași treaptă cu scripturile hinduse. Poate fi oricine membru al acestei „biserici", chiar dacă nu este creștin.

O altă mișcare antitrinitariană modernă este „Biserica Noului Ierusalim" (Neocreștinii, Noua Biserică), întemeiată de savantul și filosoful suedez Emanuel Swedenborg (1688-1772), care de la vârsta de 56 de ani s-a pomenit dintr-odată profet, cu vise și viziuni în care era chemat să rescrie doctrina creștină. După multe vizite libere în rai și în iad, după dialoguri cu îngeri, demoni și alte spirite, o adevărată

„divină comedie", în ultimii 28 ani ai vieții a scris peste 20 de lucrări teologice.

Principalul mesaj al lui Swedenborg este o respingere explicită a doctrinei Trinității, negând existența a trei Persoane distincte, pentru că, după părerea lui, aceasta nu ar fi fost în prima Biserică. El afirmă că Dumnezeirea există într-un singur Dumnezeu, Domnul Iisus Christos, și că în această Persoană există o trinitate. Teoria lui este că Tatăl, Ființa sau sufletul lui Dumnezeu S-a întrupat născându-Se din Maria, devenind Iisus. Acesta a luptat toată viața împotriva dorințelor și tendințelor Sale omenești, moștenite de la Maria, până când a devenit total divin, chiar și în ce privește carnea. După înviere, El influențează lumea prin Spiritul Său, care nu este decât propria Sa activitate. Astfel, Iisus este Dumnezeul întreit: ca Tată este sufletul, ca Fiu este trupul lui Iisus, iar ca Spirit Sfânt este activitatea Sa în lume.

A respins doctrina protestantă a mântuirii numai prin credință, considerând și dragostea necesară pentru mântuire, pe lângă credință. De asemenea, a avut o altă teologie a ispășirii și a pus un accent serios pe fapte bune (în opoziție cu doctrina oficială luterană), în relație cu mântuirea, afirmând că pentru a avea o soartă în Paradis, un caracter creștin este esențial. A afirmat, de asemenea, că răul își are originea și natura în om. Scrierile lui au atras o serie de intelectuali de renume mondial (e. g. William Blake, August Strindberg, Charles Baudelaire, Honoré de Balzac, William Butler Yeats, Carl Jung), între care și teologii Henry James Sr. și Johnny Appleseed. Alții (e. g. compatriotul Johan Henrik Kellgren), reflectând părerea religiei de stat (evanghelice) l-au numit „un simplu nebun". S-a inițiat un proces de erezie împotriva scrierilor și apărătorilor lui în Suedia (1768).[37]

Scrierile lui Swedenborg sunt considerate de adepți un al treilea testament al Bibliei. El a pretins că a văzut în vedenii Judecata de Apoi și a Doua Venire, inaugurarea Noii Biserici și explicarea înțelesului spiritual din sensul literal al Bibliei. Urmașii lui au întemeiat Biserica profețită de Swedenborg, la 15 ani după moartea acestuia, în An-

glia. De acolo, sămânța aceasta a fost semănată în America, în Africa, swedenborgienii fiind împotriva rasismului și a sclaviei.

Cum ocultismul a devenit foarte popular în secolul XIX, în special în Franța și Anglia, misticismul lui Swedenborg a fost combinat cu teosofia, alchimia, ghicirea etc. În America, urmașii lui s-au organizat în 1817 (*Convenția Generală a Noii Biserici*), dar s-au divizat mereu și n-au fost niciodată mai mulți de câteva mii. Una dintre specialitățile lor este căsătoria veșnică: că în viața de după moarte, căsnicia se va continua, dacă aici a fost una cu adevărat spirituală, iar dacă cineva a murit celibatar, își va găsi pereche în cer.

Swedenborgianismul a continuat să influențeze membri din diferite mișcări și biserici, chiar dacă el însuși nu a produs o mare Biserică. În 1914, Ellen White scria:

„Mulți au oroare față de consultarea mediilor spiritiste, dar sunt atrași de forme de spiritism mai plăcute, cum ar fi „'Mișcarea Emanuel'. Alții sunt duși în rătăcire de învățăturile mișcării Christian Science, sau de misticismul teosofiei și al altor religii orientale." (*Review and Herald,* 15 ianuarie, **1914**).

Trinitatea în mișcările religioase din secolul XIX

În afară de unitarieni, diverse grupări de orientare pietist-restauraționistă (pocăiți, neoprotestanți), apărute în secolul XIX, au întreținut sau tolerat opinii antitrinitariene. Cele mai cunoscute, sunt:

- *Christian Connexion,* o rețea de congregații creștine independente din America (1808), o variantă provincială de unitarianism combinată cu puternice trăsături evanghelice. Crezul fundamental al acestei mișcări implică o viziune raționalistă, anticredală, reducționistă a doctrinei creștine. „Nu avem alt crez decât Biblia." Suspiciune pentru tot ce nu poate fi explicat rațional. Testul doctrinal era: Se conformează oare cu citirea cea mai evidentă și literală a Bibliei? Joshua Himes, James White și Joseph Bates erau membri ai acestei mișcări când s-au alăturat mișcării adventiste.[38]

- *Cristadelfienii* („fraţii lui Christos"), adepţii lui J. Thomas în Anglia şi America, s-au format din grupări răzlețe de orientare antitrinitariană în 1865. Ei cred că Fiul nu este de aceeași ființă cu Tatăl, că nu este preexistent, și că Spiritul Sfânt este puterea creatoare și mântuitoare a lui Dumnezeu. Despre Iisus, ei cred că a moștenit o natură umană păcătoasă, dar a avut o viață fără păcat. De asemenea, ei resping teoria nemuririi sufletului, cred că Satana este răul existent în om, iar iadul este doar mormântul, nu un loc de chin veșnic.[39]
- Mormonii (LDS), sau *Biserica lui Isus Hristos a Sfinților din Zilele din Urmă*), sunt o mișcare provincială americană, cu nostalgii biblice patriarhale, întemeiată de un profet elucubrant Joseph Smith (m. 1844), căutător de comori, amator de ficțiuni religioase și rebel față de stat, care predica poligamia.[40] Mormonii fac parte din mișcările puternic spiritualiste apărute în secolul XIX. Ei cred în preexistența spiritelor umane, ca Origen. Deși mărturisesc o credință trinitară, Trinitatea lor este mai degrabă o triadă de ființe separate (identificate cu Tatăl, Fiul și Duhul din Noul Testament), ajunse prin evoluție la stadiul divin, unde toți oamenii, ca spirite preexistente, au acces. Ei cred că scrierile mormone de căpătâi provin de la îngerul Mormon, un fost profet evreu, și alcătuiesc un nou testament al lui Iisus, tradus cu ajutorul pietrelor Urim și Tumim, de pe niște tăblițe de aur scrise în „egipteană reformată"... Ei cred și în Biblie, adăugând: „În măsura în care este corect tradusă."[41]
- Henry Grew, un pastor baptist american (exclus de baptiști în 1811 pentru ceea ce ei au numit „vederi și purtări excentrice"), atent cercetător biblic și mare polemist, a început să susțină condiționalismul (nemurirea numai prin înviere), anihilaționismul (nu există iad veșnic) și antitrinitarianismul. A publicat și reeditat în 1824, 1841, 1850, 1855. Învățăturile lui i-au convins pe pastorii milleriți Charles Fitch și George

Storrs, dintre care, ultimul a influențat puternic grupurile adventiste de după 1844.

Mișcarea adventistă (millerită) apărută în acest timp, era predominant trinitariană, unii dintre adventiști proveneau însă din confesiuni antitrinitariene. Întrucât însă prioritatea mișcării nu consta în rezolvarea diferențelor doctrinare, adventiștii nu au făcut din aceste diferențe un motiv de dispută. După 1844, unele ramuri millerite au împrumutat opinii antitrinitariene, preluate din surse (literare sau personale) de esență unitariană (H. Grew, G. Storrs, The Christian Connection etc.), odată cu respingerea spiritualismului (nemurirea naturală a sufletului) și a iadului veșnic. Să ne amintim că aceste doctrine au venit „la pachet", împreună, așa cum erau și în mișcarea unitariană.

- G. Storrs[42] și J. T. Walsh a fondat în 1848 *Life and Advent Union* (org. 1863). Aceștia au fost adventiști duminicaliști, care au renunțat la doctrine tradiționale majore, cum ar fi: nemurirea naturală a sufletului, iadul veșnic și Trinitatea, fiind preocupați de timpul Adventului (Storrs susținea anul 1870 !). Scrierile lui Storrs au avut o mare influență printre adventiști. Charles Fitch a fost unul dintre primii predicatori convertiți la condiționalism.[43] În 1964, mișcarea lui Storrs s-a unit cu Asociația Advent-Creștină, formând *Biserica Advent-Creștină*.

- *Advent-creștinii*, ramură millerită care s-a „specializat" în refacerea calculelor pentru timpul revenirii lui Iisus (1854, 1874 etc.), fondată de J. Cummings (m. 1867) și Ch. F. Hudson (1881). Advent-creștinii au preluat de la Storrs doctrina condiționalistă, cea a anihilaționismului și antitrinitarianismul.[44] Între timp, au devenit foarte toleranți cu trinitarianismul și mulți dintre ei cred în Trinitate.[45]

- *Studenții Bibliei* (deveniți, mai târziu *Martorii lui Iehova*), își au originea în Ch. T. Russel, un tânăr deist, născut prezbi-

terian, care și-a recăpătat încrederea în Biblie și a devenit creștin ascultând predicile pastorului advent-creștin J. Wendell (1870) despre revenirea lui Iisus. A început să studieze Biblia cu G. Storrs și G. Stetson, botezându-se în 1874, apoi a studiat cu N. Barbour și a ajuns la concluzia că răpirea secretă (deja predicată de darbyști) va avea loc în aprilie 1878. După dezamăgire, Barbour și-a părăsit calculele, dar Russel, care nu a rămas în gruparea advent-creștină, ci a simțit nevoia să-și facă propriile „hărți" cronologice și să întemeieze o „școală" de Biblie, a continuat predicarea acestor scheme, spiritualizând venirea Domnului și dându-i mișcării un caracter de organizație ierarhică, pe care a condus-o „teocratic" până la moarte, prin *Turnul de Veghere*. *Studenții* lui Russell, deveniți *Martorii* lui Rutherford (1917), au moștenit de la advent-creștini doctrinele specifice, între care și un antitrinitarianism vehement. Ei susțin că numai Tatăl este Dumnezeu adevărat și atotputernic, Iisus este Fiul, care a primit dumnezeirea ca un dar de la Dumnezeu, iar Spiritul Sfânt este manifestarea puterii lui Dumnezeu.[46]

- *Biserica lui Dumnezeu de Credință Abraamică,* organizată în 1921 prin fuziunea dintre *Biserica lui Dumnezeu în Christos Iisus* (1888) și alte grupări millerite datând din anii 1800. Sub influența lui Joseph Marsh, teoreticianul curentului „age to come" (veacul viitor) și al restaurării israelite.[47] Mișcarea susține nemurirea condiționată, congregaționalismul și antitrinitarianismul.[48]

Nu numai ramurile duminicaliste ale adventismului, dar și ramurile sabatariene au fost, în general, înclinate spre antitrinitarianism. În 1853, predicatorii H. S. Case and C.P. Russell dintre adventiștii sabatarieni, niște indivizi duri și fanatici, au format „Partida *Messenger*-ilor", puternic opusă grupării conduse de soții White, și susținând unele învățături aparte, cum ar fi doctrina despre „veacul viitor" (cu

restaurarea lui Israel) și posibilitatea unei noi șanse de pocăință după venirea Domnului. Lor li s-au alăturat alți doi predicatori de curând convertiți, J. M. Stephenson și D. P. Hall (1855), care au părăsit grupul White ca fiind „sectar". Dar aceștia, în scurt timp, au abandonat și Sabatul și au sfârșit ca psihopați. [49] După 1863, sub influența lui Gilbert Cranmer și a altor lideri de opinie, între care s-au separat o serie de AZS anti-White, între care și certați cu autoritatea Bisericii și supărați că adventiștii nu-și aleseseră numele oficial de *Biserica lui Dumnezeu*. De aceea, ei s-au numit *Biserica lui Dumnezeu*, nume pe care aveau să și-l ia multe alte ramuri penticostale sau adventist-disidente. Toate aceste asociații religioase de adventiști congregaționaliști, cu numele de *Biserica lui Dumnezeu* (de Ziua a Șaptea) sau alte denumiri asemănătoare, întrucât s-au fărâmițat permanent, au tendințe iudaizante (susțin sărbătorile calendaristice iudaice și sunt vehemenți împotriva Crăciunului și a altor sărbători de tradiție creștină), consideră că Israelul etnic are un rol determinant în escatologia Biblică, și unii dintre aceștia au intoxicat lumea prin mass-media, cu teoria bolnavă a originii israelite a popoarelor Anglo (=cele 10 triburi pierdute!). Toate aceste grupări păstrează ca doctrină oficială opinia care era la modă printre adventiștii de ziua a șaptea în 1863: că Iisus nu este Dumnezeu în sens absolut, iar Duhul este doar o putere sau manifestare.[50]

Una dintre aceste grupări: WCG (*Biserica Mondială a lui Dumnezeu*), fondată de H. Amstrong, a renunțat de curând la arianism (1993), la identitatea exclusivă a Bisericii (1994), dar și la Sabat, zecime, sărbători, ca aparținând „vechiului legământ" (1994), ceea ce a dus la noi sciziuni și la derută spirituală.[51] O eroare teologică nu se corectează prin directive și predici, ci prin încurajarea unui studiu biblic atent, intens și pe termen lung.

În afară de ramurile adventiste antitrinitariene, a apărut și o mișcare de tip penticostal („Jesus Only"), fondată de profetul american W. Branham (1953), acesta denunță Trinitatea ca fiind o erezie diabolică și susține monarhianismul modalist (sabelianismul) antic,

predicând că Tatăl și Spiritul Sfânt sunt aceeași Persoană, care l-a luat în stăpânire pe Iisus la botez.

Antitrinitarianismul între adventiștii sabatarieni

După cum am observat mai sus, atmosfera religioasă americană a secolului XIX era încărcată de ostilitate sau cel puțin de suspiciuni și prejudecăți cu privire la doctrina Trinității. Întrucât aceasta era susținută de Bisericile istorice și statale, fiind o doctrină susținută din Antichitate de Biserica Catolică, și în numele căreia s-a vărsat atâta sânge, se înțelege că mișcările restauraționiste, care aveau profunde obsesii anticatolice și întemeiate îngrijorări, erau înclinate s-o respingă. Spiritul millerit, care era radical protestant, apocaliptic și deschis spre raționalism, a absorbit repede unitarianismul care circula în epocă.

Pionierii adventismului sabatarian, proveniți din diferite confesiuni, au împărtășit, la început, experiența teologică a grupărilor adventiste în general. Așa cum, la început, țineau duminica, mâncau de toate și mestecau tutun, și-au păstrat și alte opinii sau practici moștenite. Mai mult, confuzia creată după Dezamăgirea din 1844, a putut aduce și aluviuni nedorite, odată cu „lumina nouă", care devenea *adevăr actual*. Un fapt bine cunoscut este că la conferințele biblice de Sabat, începând cu 1848, singurele noutăți care au fost discutate de pionieri și incorporate în mărturisirea (încă nescrisă a) Bisericii, au fost: doctrina Sanctuarului, doctrina Legii lui Dumnezeu, doctrina Sabatului, doctrina condiționalistă, darurile spirituale. Doctrina despre Dumnezeu, fie în sens unitarian, fie în sens trinitarian, nu a fost luată în discuție.

Principalii adventiști de ziua a șaptea care au susținut vederi ariene au fost lideri ai mișcării, dar au fost și alte persoane care au activat în acest sens:[52]

- James White, cel mai proeminent lider al mișcării, își exprima (*Review and Herald*, 5 aug. 1852: 52) convingerea pe care o căpătase în confesiunea din care provenea, privind:

„vechea absurditate a trinitarienilor"; iar în *Review and Herald* din 11 decembrie 1855, citând 2 Timotei 4,4, afirma: *„...'istorisiri închipuite'. Aici am putea menționa Trinitatea, care înlătură personalitatea lui Dumnezeu și a Fiului Său Iisus Christos."* Se înțelege că opoziția față de Trinitate provenea din prejudecăți, din perceperea unui model straniu de „Trinitate", în care Fiul se confundă cu Tatăl. Dar James White nu pare să fi fost un antitrinitarian propriu-zis, deoarece prima carte adventistă de imnuri, publicată de el în 1849, conținea doxologia tradițională (ortodoxo-catolică): „Slavă Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt".[53] Ca și colegii săi însă, el împărtășea puternice prejudecăți împotriva doctrinei Trinitariene, pe care o cunoștea prin intermediul unor modele teologice denaturate, nu din Scriptură. Mai mult, el credea că acesta este un subiect deschis, față de care trebuie să fim toleranți, nu considera opiniile diferite asupra acestei doctrine ca având mare gravitate:

„În Legea lui Dumnezeu și în Evanghelie există criterii ale caracterului creștin. Și este o purtare lipsită de har din partea acelor biserici care s-au tot despărțit în secte mărunte, în timpul acestui secol XIX, – certându-se pentru forme de organizare, sau dacă mântuirea este disponibilă tuturor sau este numai pentru aleși, dacă acceptăm trinitarianismul sau unitarianismul, dacă putem cânta la biserică orice imn bun sau numai Psalmii lui David sau alte subiecte care *nu constituie un criteriu al pregătirii pentru cer*. Tocmai aceștia se năpustesc asupra noastră, afișând atâta oroare religioasă, doar pentru faptul că noi considerăm stricta conformare față de poruncile lui Dumnezeu și credința lui Iisus, ca *singurul criteriu adevărat* al caracterului creștin." (*Review and Herald*, 12 octombrie 1876, pag. 116)

Reales președinte al Conferinței Generale, James White (*Review and Herald,* 29 noiembrie 1877:72) a afirmat că „Christos este cu

adevărat egal cu Dumnezeu", și a început să descurajeze orice opinie a colegilor lui (U. Smith și J. Waggoner), care Îl făcea pe Iisus inferior Tatălui. James White scria:

> „Trinitatea inexplicabilă, care consideră Dumnezeirea a fi trei în unul și unul în trei, este destul de neplăcută; însă unitarianismul extremist, care Îl consideră pe Hristos inferior Tatălui, este și mai rău."

White a murit în 1881 și nu a apucat anii în care trinitarianismul biblic a fost adoptat de adventiștii de ziua a șaptea.

- Joseph Waggoner (1863, 1868, 1884), tatăl doctorului E. J. Waggoner, a publicat opinii pur ariene până la moarte (1886).[54]
- J. M. Stephenson, un „convertit" al lui J. Waggoner, un predicator aventurier căruia prea curând i-a fost încredințat amvonul, după ce s-a străduit, fără succes, să introducă diverse teorii evanghelice („nu mai suntem sub lege", „rolul viitor al lui Israel") a reușit să disemineze larg antitrinitarianismul printre adventiștii de ziua a șaptea, prin scrierile lui, care susțineau doctrinele lui Henry Grew. După Stephenson, Christos a fost creat cândva în veșnicia trecută, în sensul că este „singurul născut." El este nemuritor, divin și Fiu preexistent al lui Dumnezeu. La întrupare, divinitatea Lui nu S-a îmbrăcat cu umanitatea, ci a schimbat divinitatea cu natura umană, Iisus rămânând Fiu al lui Dumnezeu. El nu Și-a pierdut identitatea personală prin această trecere, comentează el la Ioan 1,14, ci însăși natura divină a fost transformată în natură umană. Această teologie era propusă de Stephenson ca un ajutor pentru înțelegerea Jertfei ispășitoare a lui Iisus, dar este posibil ca unitarianismul său să fi avut un apel special în acea perioadă, deoarece acesta se asociază mai degrabă cu preocupările legate de ascultare, faptă, Lege, decât cu cele „numai prin credință", acestea din urmă eșuând adesea în forme de antinomianism.

După numai un an însă, Stephenson a părăsit Biserica (1855), și după o altă trecere meteorică prin gruparea Messengerilor, s-a întors la adventiștii duminicaliști de unde venise; a divorțat, luându-și apoi o soție mai tânără, și, în final, a fost exclus și de acei adventiști. Și-a sfârșit zilele în mod trist, într-un ospiciu.[55]

- Pentru Merrit E. Cornell (*Facts for the Times,* 1858:76), doctrina Trinității era un rod al marii apostazii, alături de alte doctrine false, precum păzirea duminicii și nemurirea sufletului.
- J. Loughborough a afirmat (*Review and Herald,* 5 noiembrie 1861) că doctrina Trinității este contrară bunului simț, contrară Scripturii și de origine păgână, fabuloasă.
- Uriah Smith (1865), în faimosul său comentariu la Apocalipsa, explica, după traducerea KJV la Apocalipsa 3,14 („the beginning of the creation of God") că Christos este „prima ființă creată".[56] Și Smith a înțeles bine logica traducerii clasice (făcută de trinitarieni!). Vorbind despre Spiritul Sfânt (*Review and Herald*, 28 octombrie 1890; GCB 1891:146), Îl numea: „acea emanație divină, misterioasă, prin care ei [Tatăl și Fiul] Își duc la îndeplinirea lucrarea măreață și infinită"; „o influență divină", „nu o persoană, asemenea Tatălui și Fiului". Mai târziu, în 1898, Smith a publicat vederi mai moderate, semiariene, admițând că Christos este de aceeași natură cu Tatăl, născut nu făcut, dar respingând personalitatea Spiritului Sfânt. Uriah Smith a influențat probabil cel mai mult rezistența antitrinitariană în adventismul sabatarian prin ideile exprimate în Comentariul său clasic.
- Charles W. Stone (1886), la început arian, și-a îndulcit, de asemenea, vederile spre semiarianism, asemenea lui Smith. [57]

- Joseph Bates (*Autobiography*,1868), care provenea dintr-o confesiune antitrinitariană, afirma, de asemenea, că Trinitatea este o doctrină nebiblică.
- R. F. Cottrell (*Review and Herald,* 6 iulie 1869) dădea glas unei prejudecăți istorice, când afirma că susținerea doctrinei Trinității nu este rea intenție, ci o dovadă a „îmbătării cu vinul Babilonului", știind că „pe baza acestei doctrine a fost înălțată papalitatea".
- J. N. Andrews (*Review and Herald*, 7 septembrie 1869: 84), mai moderat, afirma: „Fiul lui Dumnezeu ... Îl are ca Tată pe Dumnezeu, având, într-un anumit punct din veșnicia trecută, un început al zilelor".
- D. M. Canright (1867, 1878), care avea să devină un baptist foarte ostil „ereticilor" adventiști de ziua a șaptea, credea că Iisus este derivat din Tatăl prin naștere, iar Spiritul Sfânt nu este o persoană divină distinctă: [58]
- Alonzo Jones și Ellet J. Waggoner (fiul), semiarian, a subliniat (1888), în conferința istorică de la Minneapolis, natura divină a lui Iisus, repetând insistent textul din Coloseni 2,9: „În El locuiește toată plinătatea Dumnezeirii (naturii divine) în trup". Waggoner fiul, ca introducere la mesajul îndreptățirii prin credință, făcea o afirmație răzleață (1890) ca notă la Mica 5,2, că Christos a fost născut din Tatăl „atât de departe, în veacurile trecute ale eternității, încât este dincolo de cuprinderea minții omenești". Iisus va veni a doua oară ca Dumnezeu puternic în apărarea poporului Său. În același timp, Waggoner Jr. susținea că „Fiul are prin natura Sa, toate atributele Dumnezeirii, nu ca o poziție la care a fost înălțat, ci ca drepturi inerente ale Sale." „El este parte a Dumnezeirii, atât în cer, cât și pe pământ." „El are viața în Sine Însuși." „De aceea este El pe drept numit Iehova, Cel existent prin Sine Însuși."[59]

Probabil însă că nu toți adventiștii sabatarieni din acea perioadă erau unitarieni. Însă puținii trinitarieni nu au luat cuvântul și nu au publicat. Este menționat cel puțin Ambrose C. Spicer, fost pastor baptist de ziua a șaptea (tatăl viitorului Președinte W. A. Spicer), care, după ce a devenit adventist de ziua a șaptea în 1874, „s-a simțit atât de ofensat de atmosfera antitrinitariană din Battle Creek, încât *a încetat să mai predice*". A. Spicer a rămas trinitarian tacit în continuare, dar S. B. Whitney, de asemenea un trinitarian, odată cu convertirea sa la adventism (1861), a îmbrățișat antitrinitarianismul. Aceasta sugerează că unii pastori, în ciuda faptului că doctrina aceasta nu era o condiție a calității de membru, voiau să se asigure că neofiții sunt bine instruiți „în tot adevărul"! Dar atmosfera generală era de toleranță. R. F. Cottrell a scris că nu credea în Trinitate, dar niciodată nu predicase împotriva Trinității. D. T. Bourdeau, un alt lider cunoscut, remarca în 1890: „Deși pretindem a crede într-un singur Dumnezeu, și că ne închinăm doar unui singur Duumnezeu, cred că există la noi atâția dumnezei câte concepții despre Dumnezeire sunt". [60]

Un mesaj din „Babilon" – influență benefică neadventistă

Ca o dovadă a spiritului deschis al pionierilor, de la care avem încă multe de învățat (ca și de dezvățat!), în 1892 Editura adventistă Pacific Press a reeditat studiul lui Samuel Spear „The Bible Doctrine of the Trinity" (*New York Independent*, 14 noiembrie 1889), după ce a cerut permisiunea ziarului NYI.[61] Partea interesantă este nu doar că aceasta a fost prima publicație adventistă pur trinitariană, înainte de a apărea afirmații trinitariene în scrierile lui Ellen White (care în acest moment se afla în Australia); ci, mai ales, că această imixtiune în bucătăria teologică a.z.ș. venea din afara Bisericii, de la un neadventist, un autor din „Babilon", pentru care, din nefericire, nu găsesc date în plus.

Studiul lui Spear s-a publicat sub forma unei broșuri doctrinale (Nr. 90, „Doctrina biblică despre Trinitate"), din seria *Bible Students' Library*. Teologia lui Spear despre Trinitate, așa cum este expusă acolo, reflectă cel mai bine trinitarianismul biblic, așa cum

este el, paradoxal, susținând atât „egalitatea" consubstanțială, cât și „subordonarea" ierarhică a Persoanelor Triunității. Spear arăta că doctrina Trinității „nu este un triteism adică o doctrină despre trei dumnezei, ci este doctrina despre un singur Dumnezeu, care subzistă și acționează în trei Persoane, cu precizarea că termenul 'persoană'… când este folosit cu privire la Dumnezeire, nu trebuie să fie înțeles în nici un sens care ar fi inconsecvent cu unitatea Dumnezeirii."[62]

În ciuda insatisfacției pe care ar simți teologii trinitarieni a.z.ș. sau neadventiști, față de trinitarianismul lui Spear, acesta atrage atenția asupra aspectului tainic, paradoxal, al afirmațiilor biblice. Spear vorbește despre „un singur Dumnezeu care subzistă și acționează în trei Persoane"[22], dar, în același timp, afirmă: „Subordonarea Sa [lui Christos], se extinde ... și la natura Sa divină..." Și pe bună dreptate, dacă El, Cel de o Ființă cu Tatăl, vrednic de aceeași adorare, este numit „trimisul Domnului" și „Fiul" în acțiunile Sale dinainte de întrupare, iar Pavel ne dezvăluie că, la sfârșitul sfârșitului, Fiul va arăta că se supune Tatălui pe veci (1 Corinteni 15,24-28), ce înseamnă aceasta, decât subordonare? Dacă termenii omenești nu sunt prea drăguți, putem căuta alții, mai cerești. Dar supunerea, chiar dacă este compatibilă cu egalitatea, nu este același lucru. Modelul trinitarian biblic este important tocmai pentru că este profund etic/spiritual. Dacă ar fi vorba doar de o schemă credală, n-ar avea mare importanță.

Rolul călăuzitor al Spiritului Profetic

O altă lecție istorică importantă pentru noi este că Inspirația Divină nu a silit Biserica să se bată cu antitrinitarianismul de cum a apărut. Ellen White provenea dintre metodiști, care sunt trinitarieni. Dar primele referiri ale Ellenei White la Dumnezeire nu trădează nici trinitarianism, nici antitrinitarianism. Influența soțului și a colegilor poate să-i fi inspirat prudență și nu s-a opus tendințelor ariene în primii 25 de ani de activitate. După afirmațiile lui Waggoner și ale lui Spear, prin urmare după publicarea unor studii teologice bazate pe Biblie, afirmații trinitariene au început să curgă de sub condeiul ei:

- 1897 (MS 101): „El era egal cu Dumnezeu, infinit și atotputernic... El este Fiul cel veșnic, existent prin Sine Însuși."

- 1898 (ST, Dec. 1): „Christos a hotărât să trimită pe Reprezentantul Său, a treia Persoană a Dumnezeirii."

- 1899 (ST, May 3): „Iehova [< *Iahwé*] este numele dat lui Christos."

- 1900 (ST, Aug. 29): „Christos este Fiul lui Dumnezeu preexistent și existent prin Sine Însuși. ...'Eu Sunt M-a trimis la voi' (Exod 3)."

- 1901 (MS 92): „Tatăl, Fiul și Spiritul Sfânt, cei trei Demnitari sfinți ai cerului, au declarat că ei vor întări pe oameni ca să învingă puterile întunericului. Toate facilitățile cerului sunt garantate celor care prin votul lor baptismal au intrat în legământ cu Dumnezeu." (Matei 28,19).

- 1902 (ST, Feb. 12): „Când am fost botezat(ă) în numele Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt – îngropat(ă) în asemănarea morții lui Christos, și înviat(ă) în asemănarea învierii Lui – am făcut un vot sacru să trăiesc în strânsă comuniune cu Christos, … devotându-mi viața în serviciul Lui."

- 1906 (RH, 5 Apr.): „Cuvântul exista ca ființă divină, ca Fiu Veșnic al lui Dumnezeu, în unire și unitate cu Tatăl. Din veșnicie El era Mijlocitorul legământului... Christos era Dumnezeu în mod esențial, și în cel mai înalt sens. El era cu Dumnezeu din toată veșnicia, Dumnezeu mai presus de toate, binecuvântat în veci. ... El a existat din veșnicie, ca persoană distinctă, și în același timp una cu Tatăl. El era gloria supremă a cerului. El era comandantul inteligențelor cerești, iar adorarea din partea îngerilor era primită de El ca fiind dreptul Lui. Nu era nicio jefuire a dreptului lui Dumnezeu.... Există lumină și slavă în adevărul că Christos era una cu Tatăl înainte de întemeierea lumii. ... Acest adevăr,

infinit de misterios în sine, explică alte adevăruri misterioase care, altminteri, ar fi inexplicabile, în timp ce este învăluit în lumină, de neapropiat și de necuprins."

- 1912 (ST, Feb. 13): „În El era viața originară, neîmprumutată, nederivată."

Asimilarea lentă a trinitarianismului: 1913, 1931, 1946

Dacă adventiștii de ziua a șaptea nu au părăsit în masă antitrinitarianismul după 1892, odată cu publicarea studiului neadventist al lui Spear, ne-am fi așteptat totuși, să se convertească rapid la trinitarianism, după 1897-1898, când Ellen White afirmase clar doctrina dumnezeirii și personalității Tatălui, a Fiului și a Spiritului Sfânt. Dar în timp ce unitarianismul intrase pe nesimțite în Biserică, sub influența liderilor, doctrina corectă și frumoasă a Trinității a avut nevoie de o generație (1892-1931) ca să fie acceptată de Biserică, de sus până jos. Poate și de aici s-ar merita să învățăm ceva. În general, cei care au fost interesați să se țină la curent cu scrierile Ellenei White în acea perioadă, au adoptat mai repede trinitarianismul și l-au susținut cu tărie. Există un sindrom al superprudenței la unii adventiști, care nu îndrăznesc să lase Biblia să spună tot ce are de spus asupra unui punct disputat, până nu găsesc în scrierile lui Ellen White afirmații care concordă cu Biblia. Oare Biblia nu are autoritate prin sine, și nu ne-a învățat chiar Ellen White că trebuie să-i dăm prioritate absolută?

După articolul lui Spear și afirmațiile lui Ellen White, se pare că A. T. Jones a fost primul care a adoptat o poziție trinitariană, deși încă timidă, fără a folosi termenul *trinitate*, deoarece în 1899 a afirmat: „Dumnezeu este unul, Iisus Christos este unul, Spiritul Sfânt este unul. Dar aceștia trei sunt una: între Ei nu există disensiune sau dezacord." [63]

Apoi, F. M. Wilcox, editor, lider și membru al Patrimoniului Ellen White, a publicat, în 1913, că „Adventiștii de ziua a șaptea cred – 1. În Trinitatea divină. Această Trinitate constă din Tatăl cel veșnic...,

din Domnul Iisus Christos, Fiul Tatălui celui veșnic... [și] Duhul Sfânt, a treia Persoană a Dumnezeirii".[64] Când însă la Conferința Biblică din 1919, profesorul W. W. Prescott a prezentat referatul „The Person of Christ", s-a dovedit că prejudecățile semiariene nu pieriseră. L. L. Caviness, director adjunct la *Review and Herald*, a intervenit:

„Nu pot crede că cele două Persoane ale Dumnezeirii, Tatăl și Fiul, ar fi egali, că unul este Tatăl și celălalt Fiul, și ar putea fi și invers... În rugăciunea Sa, [Christos] a spus că era voia Sa ca ucenicii să vadă slava pe care El o avusese împreună cu Tatăl și pe care Tatăl I-o dăduse. Nu era ceva ce El avusese din toată veșnicia, ci Tatăl Îi dăduse, la un moment dat, slava lui Dumnezeu. El este divin, dar este Fiul divin. Mai departe nu pot explica, dar eu nu cred așa-numita doctrină trinitariană a celor Trei Persoane care ar fi existat dintotdeauna."[65]

Nedumerirea lui Caviness arăta că unele probleme rămăseseră nerezolvate, și că teologia Trinității între adventiștii de ziua a șaptea nu avea încă toate răspunsurile necesare. Teologia lui Spear sugerase o soluție rezonabilă, dar care este încă nepopulară în această dispută. Prescott i-a răspuns lui Caviness cu un contraargument, arătând prin aceasta că nici el nu avea toate răspunsurile. Dar întrebarea pe care o avea era corectă: „Putem noi crede în dumnezeirea lui Christos, fără a crede în eternitatea Lui?" Este evident că dacă iei dumnezeirii atributele esențiale, nu mai rămâne decât un „titlu acordat", fără nicio acoperire reală. Dar, în ciuda logicii lui Prescott, unii din cei prezenți au răspuns: „Da". Apoi, W. T. Knox a încercat o explicație: Christos este Fiul etern al lui Dumnezeu, în același sens în care se spune despre Levi că „era în coapsele lui Avraam" [Evrei 7,9-10]. Apoi, Knox a adăugat: „A venit apoi un timp – un timp și un fel pe care noi nu le putem înțelege, când prin lucrarea misterioasă a lui Dumnezeu, Fiul a izvorât din sânul Tatălui Său, și a căpătat o existență separată..."[66]

În 1930, Biserica din Africa i-a cerut Conferinței Generale să includă în Anuar o declarație de principii de credință ale adventiștilor de ziua a șaptea, deoarece, au zis reprezentanții din Africa, „o asemenea declarație

ar ajuta autoritățile guvernamentale și pe alții să înțeleagă mai bine lucrarea noastră". Ca răspuns, Conferința Generală a numit un comitet de patru persoane (M. E. Kern, E. R. Palmer, C. H. Watson, F. M. Wilcox) ca să formuleze un draft al declarației. Ca urmare, aceștia au produs o declarație în 22 puncte, care a fost tipărită în 1931 în *Adventist Yearbook*.[67] Formularea declarației însă dovedește că disputa nu era încheiată.

În această perioadă activa încă profesorul Prescott, care a avut un rol important în predicarea dumnezeirii absolute a lui Iisus. Predica sa din 1939 (Takoma Park) a reușit să stârnească opoziția lui J. S. Washburn, un conservator care a început imediat să se agite, producând o tipăritură ca replică la predica lui Prescott. În prima parte, Washburn ataca argumentele lui Prescott, iar în a doua parte îl ataca pe Prescott. În acest mod, Washburn, care crease probleme serioase liderilor la Conferința Generală din 1919, tot de pe poziții fundamentaliste, a fost ultimul suporter întârziat al unei cauze pierdute. El descria doctrina Trinității ca fiind „o monstruozitate păgână crudă, care îndepărtează pe Iisus de la adevărata poziție de Mântuitor și Mijlocitor divin". „Trinitarianismul este de origine păgână, și este caracteristic teologiei romane." Este „capodopera satanică ce încoronează opera creștinismului apostat." Dar eforturile lui Washburn au fost fără succes. Predicarea adevărului trinitarian era acum acceptată de membrii Bisericii.[68]

Declarația din 1931 a fost apoi votată la Conferința Generală din 1946, căpătând astfel un caracter oficial și având practic același conținut cu mărturisirea noastră actuală. În 1980, la Conferința Generală de la Dallas, mărturisirea de credință a fost prezentată într-o formă ceva mai detaliată („cele 27 puncte"), iar credința în Trinitate a fost reafirmată și subliniată.

Ce învață Biblia

Cunoașterea istoriei teologiei nu este suficientă ca să ne salveze de eroare, fără cunoașterea Cuvântului lui Dumnezeu. Este important să

știm ce învață Biblia despre dumnezeirea deplină a Domnului Iisus și despre personalitatea și dumnezeirea Spiritului Sfânt, deoarece acestea sunt esențiale în acceptarea doctrinei biblice a Triunității.

Șăma' Iśraēl!

Doctrina creștină despre Trinitate a fost întotdeauna un scandal pentru evrei, pentru musulmani și pentru creștinii raționaliști. Teologia acestora a devenit mai monoteistă decât a lui Moise. Principiul monoteist este rezumat în crezul fundamental al mozaismului: *Șəma' Israēl, Iahwé Ĕlohēnu, Iahwé 'ĕchad.* (Dt 6:4). Să facem puțină ebraică: *Șəma' Israēl* înseamnă „ascultă, Israele!" (cu sensul de *atențiune!*). *Iahwé Ĕlohēnu* înseamnă „Iahwé este Dumnezeul nostru!"[69]

Dar ce înseamnă *Iahwé 'ĕchad*? Mai întâi, *Iahwé* este numele sacru prin care Dumnezeul strămoșesc al patriarhilor, cunoscut până atunci ca Elion (Preaînaltul) sau Șaddai (Preaputernicul), S-a descoperit lui Moise ca *Eu Sunt Cel Ce Sunt* (*Ehyé Așer Ehyé* Ex 3:14; 6:3). Acesta este Numele înfricoșat al Dumnezeului Salvator, care S-a descoperit lui Moise, și care exprimă existența în sine, eternitatea. (Traducerea „un singur Domn" nu este exactă aici, fiindcă nu despre domnie este vorba, ci de Numele lui Iahwé, care, din motive superstițioase, a fost înlocuit în iudaism cu „Domnul").

Dumnezeu nu *apare*, nu *devine*, nu *a fost*, ci El ESTE pur și simplu, ERA și VA FI. Prin aceasta se distinge, în esență, natura divină de cea creată. Creatorul nu poate avea început. Dacă Dumnezeu ar avea un început, indiferent cum ar fi imaginat acel început, El nu ar mai fi Dumnezeu, pentru că existența Lui s-ar datora unei cauze care L-a precedat. Și astfel problema originii s-ar muta la minus infinit, obligându-ne, prin reducere la absurd, să credem în eternitatea Dumnezeirii, a naturii divine.

Doar în păgânism zeii apar și dispar, se nasc pe căi naturale sau neconvenționale, sau se transformă în altceva. Nici nemurirea lor nu este absolută. În relațiile lor cu oamenii, zeii dau naștere la urmași

inferiori, ființe care sunt mai mult decât oameni, dar mai puțin decât zei. Când vorbim despre Dumnezeul Bibliei, trebuie să fim în gardă și să nu-L confundăm nici pe departe cu „divinitățile" fantastice ale păgânismului.

Este Dumnezeu „singur"?

Cum trebuie să înțelegem însă ultimul cuvânt al crezului fundamental? Care este adevăratul sens al lui *'ĕchad*? Oricine învață să numere evreiește, începe cu *'ĕchad* („unu"). De la acest sens de bază au derivat și alte uzuri ale termenului, dintre care unele nu permit asocierea cu nume proprii [„un ...." (1S 1:1); „unul"/„altul" (Exod 17,12); „câte unul"/„fiecare" (Exod 36,30); „un oarecare" /„un anume" (1S 1:1); „un singur" (Exod 24,3)], dar altele pot fi relevante pentru cazul nostru, deși nu toate pot fi corecte:

1). „întâi" (Geneza 8,5); „Iahwé întâi" e un sens acceptabil teologic, dar lingvistic nu este corect aplicat, pentru că acest sens se folosește în ebraică doar în datări, când spunem, de exemplu: ziua „întâi" sau luna „întâi".

2). „una / ca unul / în unitate" (Exod 36,13); „Iahwé este una" nu se poate spune, fiindcă numai două sau mai multe entități pot fi „una" în sensul de unitate, iar Iahwé este un singur nume.

3). „același" / „unul singur [pentru toți]" (Numeri 15,16; Maleahi 2,10); acesta este un sens posibil, ca și în Zaharia 14,9, unde în context se amintește că toate popoarele se vor închina lui Dumnezeu. Profetul Zaharia este singurul după Moise care repetă formula aceasta în Biblie, dar la timpul viitor: „În ziua aceea Iahwé va fi *'ĕchad* și numele Lui *'ĕchad.*" El vrea să spună că atunci Iahwé va fi unic, că nu va fi altul ca El, că numai El va fi Dumnezeu pentru toate popoarele. Cu siguranță, nu vrea să spună că atunci Dumnezeu va fi „singur", o singură Persoană ! Dacă acesta ar fi adevărul, ar fi un adevăr permanent, nu doar „în ziua aceea". Dar profeția arăta planul lui Dumnezeu ca, în opoziție cu zeii popoarelor, care candidau la un statut de

recunoaștere pe lângă Dumnezeul Creator, Iahwé, în urma victoriei Lui asupra răului, va rămâne singurul Dumnezeu căruia să se închine popoarele.

4). „numai"/„singur" (1 Regi 4,19); sensul preferabil este întotdeauna cel dictat de context. Formula deuteronomică „Ascultă Israele...." introduce marile porunci ale Legii, care ne îndatorează să iubim pe Dumnezeu într-un mod unic, total și prioritar. De aceea ni se spune înainte de aceasta, că *numai Iahwé este Dumnezeul nostru, că El este unic* și nu acceptă pe lângă El zeii altor popoare, sau alte născociri. O traducere standard evreiască (TNK) redă această formulă astfel: *...The LORD is our God, the LORD* ***alone*** („Domnul" este Dumnezeul nostru – numai „Domnul"). „Numai Domnul" sau „Domnul singur", vrea să spună, oare, că *Iahwé este singur*? Sau, mai degrabă că El *singur, – numai* El – este Dumnezeu? Credem că acesta este sensul intenționat în formula *Iahwé 'ĕchad.*

Când 1+1 = 1

În contextul formulei credale deuteronomice nu se discută despre manifestările personale ale lui Dumnezeu, ci despre închinarea și iubirea supremă datorată Creatorului, în contrast cu modelul politeist. Pentru cunoașterea „aritmeticii" Persoanelor divine, trebuie să vedem ce ne învață același Moise în alte locuri, să vedem cât de „singur" este Dumnezeu. În Exodul 3, cu ocazia primei descoperiri făcute lui Moise, în vederea eliberării din Egipt, Dumnezeu Îi dezvăluie marelui profet nu numai Numele și planul Său, ci și o parte din taina existenței Sale personale. Moise spune limpede că în rug i S-a arătat „trimisul lui Iahwé", deci *o altă persoană*. Este aceasta o ființă special creată pentru a împlini ordine și a transmite mesaje?

Moise nu ne lasă să presupunem. El ne spune că acest mesager ceresc, pe care-l numește mai întâi „solul lui Dumnezeu", este Dumnezeu Însuși, fiindcă poartă același nume cu Cel ce L-a trimis (Iahwé), și El Însuși Se recomandă ca fiind Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacob,

marele *Eu Sunt*. Moise și Profeții se referă în mod repetat la Dumnezeul lui Israel în acest mod care sfidează orice formă de unitarianism.

Mențiuni ale prezenței uimitoare a Domnului Christos în Vechiul Testament, unde El este numit atât Solul lui Dumnezeu, cât și Dumnezeu. Acest „Înger" (Sol) Se identifică și Se confundă întotdeauna cu Dumnezeu (Zaharia 12,8), când Se arată: lui Agar (Geneza 16; Geneza 21), lui Abraam (Geneza 22), lui Iacov (31,11.13; Osea 12:4), lui Moise la Sinai (Exod 3), lui Israel la Exod (Exod 14,19-21.24), lui Balaam (Numeri 22), lui Iosua (5,13-15), lui Israel în Canaan (Judecători 2), lui Ghedeon (Judecători 6), părinților lui Samson (Judecători 13), profetului Zaharia (Zaharia 3), profetului Maleahi (Maleahi 3). Acest „Înger" (Sol) este Mântuitor, Geneza 48,16; Isaia 63,9.

Marele *Eu Sunt* nu permite nimănui să vorbească despre „începuturi" sau despre o dumnezeire inferioară. Poziția de mesager, implicând subordonare, nu se poate referi la natura Sa, ci doar la funcție. Iar Biblia ne arată că o subordonare poate avea și alte cauze decât condiția naturală sau obligația. Subordonarea poate fi absolut voluntară, ceea ce noi, oamenii, numai din cauza rebeliunii noastre înnăscute nu putem admite. Peste veacuri, Cineva egal cu Dumnezeu a putut să renunțe la acest statut, pentru a face un serviciu salvator și exemplar (Filipeni 2,6-11).

De aici învățăm că Iahwé, ca și Elion, Șaddai etc. sunt nume pământești, de tradiție ebraică ale adevăratului Dumnezeu, dar niciunul dintre ele nu este *nume personal*, ci mai degrabă nume „de familie", dacă putem vorbi astfel, întrucât acesta nu este doar numele lui Dumnezeu care trimite, ci și numele Trimisului special al lui Dumnezeu, care este, de asemenea, Dumnezeu, nu creatură. Noul Testament aplică într-un mod foarte natural numele lui Iahwé Domnului Christos (comparați Ioan 12,41 → Isaia 6,1+).

Pluralitatea personală a Dumnezeirii pe care o proclamau Moise și profeții reiese și din uzul foarte rar al pronumelui personal la plural. Când Dumnezeu vorbește despre Sine, El spune de obicei:

Eu, Eu Sunt /sunt, numai Eu etc. Chiar și cele mai importante personaje biblice, inclusiv împărații păgâni trufași, care se credeau zei, folosesc în exclusivitate persoana întâi singular. Pluralul de reverență nu se folosea nici măcar la persoana a doua. Respectul se arăta prin adăugarea titlului și printr-o plecăciune, alteori prin vorbire la persoana a treia (e.g. *tu, împărate...*; *Tu, Doamne...; domnul meu / robul tău*). Și atunci, ce semnificație are folosirea pluralului doar în câteva cazuri? (Geneza 1,26; 3,22; 11,7; Isaia 6,8). Acestea sunt dovezi că Moise și profeții erau familiarizați cu ideea că Dumnezeul lui Israel nu este o persoană singură, că „Fiul" și „Spiritul" Său au existență distinctă în manifestarea personală a aceleiași entități eterne.

Fiul – Dumnezeu adevărat și Rob adevărat

Pentru orice creștin care recunoaște Biblia ca autoritate supremă în domeniul credinței, răspunsul ar trebui să fie foarte clar, indiferent cât de multe obiecții ar aduce propria rațiune, sprijinindu-se chiar pe texte biblice. Pur și simplu, pentru că acest fapt este afirmat cu claritate de Cuvântul lui Dumnezeu. Acel reprezentant personal al lui Dumnezeu, care a fost trimis să-l salveze și să-l călăuzească pe Israel, Acela care este El Însuși Dumnezeu, eternul *Eu Sunt*, S-a întrupat devenind om în persoana lui Iisus din Nazaret (1 Ioan 4,2). Iisus nu este întruparea unui heruvim sau a unui Dumnezeu derivat, emanat, secundar.

Pavel Îl numește *Cel Care este deasupra tuturor lucrurilor, Dumnezeu binecuvântat în veci* (Romani 9,5), așa cum este numit și Tatăl,[70] sau *Marele nostru Dumnezeu și Mântuitor* (Tit 2,13), care este unic (Isaia 45,21). Ioan, care în mod special accentuează divinitatea absolută a lui Iisus, Îl numește și el ca pe Tatăl: *Dumnezeul adevărat și viața veșnică* (1 Ioan 5,20-21; Ioan 17,3), avertizând, în încheierea epistolei, împotriva oricărei fantasme teologice. Unit cu natura divină chiar prin conceperea supranaturală, „omul Iisus Christos" este în același timp Dumnezeu adevărat, fiind singurul dintre pământeni

care a primit de la Dumnezeu „viața în Sine", plinătatea dumnezeirii, izvorul nemuririi (Ioan 5,26), și nu acea nemurire dependentă pe care o primesc cei mântuiți. Numai El are cheile morții și ale învierii (Apocalipsa 1,17-18; Ioan 11,25), fiindcă El este Dumnezeu, iar Dumnezeu este *singurul care are nemurirea* (1 Timotei 6,16).

El Se numește *Cel dintâi și Cel din urmă* (Apocalipsa 1,8.11, 21,6, 22,13), asemenea Tatălui (Isaia 41,4, 48,12), iar descrierea Sa din Apocalips 1 este o combinație dintre imaginea Celui Vechi de zile din Daniel 7 și a lui Mihail din Daniel 10. Cuvântul atoatecreator *era – a fost dintotdeauna* – cu Dumnezeu, ca Dumnezeu, una cu Dumnezeu (Ioan 1,1-3). Iar dumnezeirea nu se poate naște, nu poate suferi modificări, nici nu poate muri, după cum ne învață și Spiritul Profetic:

> „A fost oare natura umană a Fiului Mariei schimbată în natura divină a Fiului lui Dumnezeu? Nu; cele *două naturi* au fost în mod tainic împletite într-o *Singură Persoană* – Omul Iisus Christos. În El locuia întrupată toată plinătatea dumnezeirii. Când Christos a fost crucificat, natura Sa umană a fost aceea care a murit. Dumnezeirea n-a slăbit și *n-a murit*. Acest lucru ar fi fost *imposibil*. ... Acesta este un mare mister, o taină care nu va fi pe deplin înțeleasă, în toată măreția ei, până va avea loc transformarea și înălțarea la cer a celor mântuiți. Atunci, puterea, mărimea și eficiența darului lui Dumnezeu pentru om vor fi înțelese. Însă vrăjmașul este hotărât ca acest dar să fie atât de mistificat, încât să devină ca nimic." (Let 280, 1904; 5 SDABC 1113)

Melchisedec, care a fost doar un tip al lui Christos, trebuie să fi avut un început al zilelor, chiar dacă faptul în sine nu a fost menționat în Scripturi. Dar „Fiul" lui Dumnezeu, ca Realitate în care *tipul* S-a împlinit, *nu are început al zilelor* (Evrei 7,3), deși ca om are genealogie și istorie. El nu doar *era* înainte de Avraam, ci *El Este* înainte de Avraam (Ioan 8,24.58). Deși *Fiu*, născut în Betleem, El este „din zilele veșniciei" (Mica 5,1), ba chiar *Tată Veșnic* / *Părintele veșniciei*,

născător al timpului (Isaia 9,5). Tații noștri sunt dinainte de noi, totuși au un început, în timp ce Iisus este Părinte veșnic.

În fața maiestății supreme, a realității divine absolute a Domnului Iisus, oricât de necredincioși am fi, nu putem decât să cădem împreună cu Toma la picioarele Lui, copleșiți de dovezi, răspunzând: *Domnul meu și Dumnezeul meu!* (Ioan 20,28)

În Exodul 3, Persoana Divină care Se descopere lui Moise este numită mai întâi Solul Domnului, apoi Dumnezeu și Iahwé, „Eu sunt Cel ce Sunt". Această Persoană nu poate fi alta decât Domnul Christos, cel care este una cu Tatăl. Iar Ioan arată că Iisus este Iahwé, Acela a Cărui slavă a văzut-o Isaia în capitolul 6 (Ioan 12,37-43). Aceasta arată că Tatăl și Fiul poartă același Nume, care este de un asemenea sens încât numai Dumnezeul absolut Îl poate purta.

Există însă și afirmații și expresii biblice pe care unii le speculează în favoarea antitrinitarismului. Dacă Iisus este *întâiul născut* în întreaga creație (Coloseni 1,15) nu înseamnă că este prima ființă creată din univers, ci așa cum David este numit *întâiul-născut* între împărații pământului (Psalmi 89,20.27). Între toți cei care se numesc fii ai lui Dumnezeu, El are poziția fratelui mai mare, dar nu în sens cronologic, ci ca autoritate și onoare. În Ioan 1,14, „singurul *născut* din Tatăl" este o traducere greșită, în loc de „Singurul Fiu la Tatăl". De aici și expresia credală „născut, iar nu făcut", un compromis realizat de Biserica veche, un joc de cuvinte care nu spune nimc, și provine dintr-o imaginație de sorginte necreștină. De exemplu, la greci: nașterea Athenei din capul lui Zeus; la creștinii gnostici: emanații de entități eterne /eoni din Dumnezeu, Logosul fiind o asemenea emanație.

Însușirea Numelui Sacru (cf. Exod 3), repetat și în Apocalipsa (1,7-8 „este, era și vine"), și afirmația că Antitipul lui Mechisédek este „fără început al zilelor..." (Evrei 7,3) arată că divinitatea Fiului este de aceeași esență cu a Tatălui. De ce se numește atunci Fiu? În mod straniu, semiarianismul cu care ne confruntăm socotește că Dumnezeu este doar un *titlu* cu care Christos a fost onorat de Tatăl, în timp ce „Fiu" ar avea neapărat o semnificație fizică – progenitură. Prin urmare, ceea ce

trebuie luat în sens literal, este luat într-un sens special; iar ceea ce nu are sens decât în mod figurat, este luat la modul propriu!

În realitate, Fiul este o denumire figurată (ca și Tatăl, Fratele, Mielul, Duhul) din limbajul nostru pământesc limitat, pentru a indica atât egalitatea, comuniunea în iubire și putere, a celor două Persoane, precum și *rolul* de subordonat pe care Christos Și l-a asumat voluntar, înainte de a fi lumea. El va păstra acest rol chiar și după încheierea marelui conflict din Univers, ca exemplu divin, suveran, că supunerea față de Dumnezeu este o onoare, nu o înjosire.[71] După înviere și după înălțare, Iisus încă Îl numește pe Tatăl, Dumnezeul Lui, închinându-I-Se astfel.[72] Iisus a fost și va rămâne exemplul suprem pentru tot universul, nu numai pentru pământeni. Dar aceasta nu reduce cu nimic divinitatea Sa absolută. Scriptura vede în această relație paradoxală de egalitate și subordonare simultană, un model al familiei creștine.[73]

Nu putem să nu recunoaștem că Biblia vorbește și de o subordonare a Celui care este „Marele nostru Dumnezeu și Mântuitor Iisus Christos". El Însuși a afirmat: „Tatăl este mai mare decât Mine" (Ioan 14,28). Nu ca natură sau ca demnitate divină, ci ca poziție în planul lui Dumnezeu, despre care știm atât de puțin. Ellen White afirmă, de asemenea, ambii termeni ai acestui paradox: „Fiul lui Dumnezeu era în autoritate imediat după marele Legiuitor." (*Review and Herald,* 17 decembrie 1872). Și totuși, Fiul era „la fel de mare ca și Tatăl pe tronul Cerului". (3 SM 128)

Ca adventiști, nu este suficient să fim trinitarieni, ci să studiem cu respect și cu folos modelul biblic al Triunității, în care supunerea voluntară și veșnică a Domnului nostru față de Tatăl (despre care nu ne place să vorbim), joacă un rol important: Ioan 5,19,30; 8,29 (cf 13,16); 14,28 (cf Matei 11,27); 1 Corinteni 3,23; 8,6; 11,3; Efeseni 4,6. O comparație cu natura și rolurile soțului și soției este uneori potrivită, deși orice comparație și ilustrație sunt limitate (1 Corinteni 11,3; 1 Timotei 2,13). În ambele cazuri însă, situația este paradoxală: afirmațiile în favoarea egalității sunt contrabalansate de altele care indică subordonare.

Această subordonare voluntară față de Dumnezeu, ca și cum Fiul ar avea statutul unei creaturi, este subliniată prin termenul veterotestamentar de „îngerul Domnului"(= de fapt, *Trimisul lui Iahwé*), sugerând că această condescendență și exemplaritate divină nu a intervenit după întrupare. Acest adevăr are o frumusețe spirituală deosebită. Iisus Îl numea pe Tatăl „Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru!" (Matei 27,46), chiar după înviere (Ioan 20,17) și după înălțare (Apocalipsa 3,2.12). La 65 de ani după înălțare, Iisus cel glorificat, prezent la Tronul lui Dumnezeu, transmite Bisericii nu un mesaj propriu, ci o descoperire de la Tatăl: „Descoperirea lui Iisus Christos **pe care a primit-o de la Dumnezeu,** ca să arate robilor Săi lucurile care au să se întâmple în curând..." (Apocalipsa 1,1) Mai mult, Domnul Christos nu are de gând să-Și păstreze pentru veșnicie supremația pe care a primit-o de la Tatăl, deoarece este scris:

> „În urmă, va veni sfârșitul, când **El va da Împărăția în mâinile lui Dumnezeu Tatăl**, după ce va fi nimicit orice domnie, orice stăpânire și orice putere. Fiindcă trebuie ca El să împărățească până va pune pe toți vrăjmașii supt picioarele Lui. (Ultimul vrăjmaș care va fi distrus, va fi moartea). Dumnezeu, într-adevăr, 'a pus totul sub picioarele Lui'. Dar când zice Scriptura că totul I-a fost supus, se înțelege că **afară de Cel ce I-a supus totul**. Și când toate Îi vor fi supuse, atunci **și Fiul Se va supune Celui ce I-a supus toate**, pentru ca **Dumnezeu să fie totul în toți**. *1Corinteni 15,24*-28.

Un studiu biblic mai aprofundat al aspectului ierarhic, paradoxal, al Triunității este necesar. Pentru moment însă, este suficient cel puțin să admirăm această minune a caracterului divin care este propriu naturii divine. Dumnezeu nu este doar Suveranul absolut care cere închinare și poruncește cu dreptate, ci și primul care dă exemplu de ascultare absolută față de autoritatea divină. El este și primul supus, iar acest exemplu, pentru a fi cât mai credibil, mai convingător și mai uimitor, este realizat în relația dintre Tatăl și Fiul, în care Fiul, „Marele nostru Dumnezeu și Mântuitor", Îl numește pe Tatăl „Dumnezeul Meu și Dum-

nezeul vostru". Cât de mare trebuie să fie acest Dumnezeu al nostru, dacă și Dumnezeu (Christos) I Se închină! Dacă Și Spiritul, care a făcut toate lucrurile, și pe care Dumnezeu L-a trimis să-i aducă la pocăință pe păcătoși și să locuiască în toți cei făcuți după chipul divin, Le dă onoare, atât Tatălui, cât și Fiului, ascunzându-Se, tainic și niciodată văzut de nimeni, în spatele oricărei lucrări bune!

Răspunsuri la obiecții antitrinitariene[74]

Evrei 1,8

„Pe când **Fiului**, I-a zis: 'Tronul Tău, **Dumnezeule**, este în veci de veci'."

Autorul epistolei citează din Psalmi 45,6, unde AS (Allen Stump sau *autorul semiarian*) preferă traducerea iudaică americană JPS: „tronul tău, dat de Dumnezeu". Într-adevăr, traducerile mozaice actuale și unele traduceri critice moderne (TNK, NJB, Menge), evită folosirea vocativului, și putem înțelege de ce. Dar această manevră este *în acest caz*, cu totul speculativă și neîntemeiată, fără bază în textele vechi ale evreilor (fie textul masoretic, ebraic, fie textul grecesc /Septuaginta /LXX) și fără nicio umbră de suspectare a unei erori scribale. Ambele surse vechi susțin forma vocativă, „Dumnezeule!" (care este identică cu nominativul, în ambele limbi, însă aici sintaxa arată că se vorbește persoanei a doua: Regelui Mesía).

Corectitudinea traducerii clasice a cuvântului *Elohim* (Dumnezeule!) în acest text este atestată și de Targum (traducerea liberă iudeo-aramaică), care redă acest text în forma: „Tronul slavei Tale, IHWH, în veci de veci, Dumnezeule, dăinuiește în cer..."[75] De asemenea, traducerea evreilor mesianici (CJB) păstrează acest sens corect.

AS este până la urmă dispus să admită că Iisus este Dumnezeu, cu condiția să observăm că acest *titlu* i-a fost dat de Tatăl, Suveranul Suprem; prin urmare, El nu ar fi Ființa Supremă. Dar cum putea Dumnezeu să-L numească pe Iisus Dumnezeu, dacă nu ar fi fost cu adevărat Dumnezeu? Laitmotivul care bruiază mereu înțelegerea

dumnezeirii absolute a lui Iisus de către antitrinitarieni este obsesia subordonării ierarhice. Subordonarea însă, foarte reală, este funcțională și voluntară, nu este natural condiționată și obligatorie.

Noi, păcătoșii, pur și simplu, nu ne putem imagina pe cineva care să aibă absolut tot dreptul dumnezeiesc, toată autoritatea, libertatea și puterea, prin natura Sa eternă, și totuși să accepte cu plăcere locul al doilea (Filipeni 2,6). Noi acceptăm supunerea pentru că știm că suntem creaturi și nu avem încotro. Dar dacă am fi nemuritori și autonomi? Pasajul din 1 Corinteni 15,27-28 mărturisește despre supunerea voluntară a lui Christos față de Dumnezeu chiar la sfârșitul sfârșitului, un gest care subliniază caracterul lui Dumnezeu, atât în frumusețea umilinței senine și fericite, cât și în maiestatea suveranității divine absolute. Totul despre Dumnezeu este uluitor și paradoxal. Să nu ne grăbim să-L măsurăm pe Dumnezeu după imaginea noastră.

> „Christos **S-a umilit**. În El, **infinitul** și finitul s-au întâlnit într-o strânsă și tainică unire. **Dumnezeirea** a fost acoperită de natura umană. **Creatorul S-a plecat spre** creatură. **Dumnezeu S-a manifestat în trup de carne**." (E. G. White, *The Youth's Instructor*, 27 mai 1897)

AS adaugă: „Când Iisus primește titlul de 'Dumnezeu' acesta se referă la natura Sa divină și la relația lui cu noi, copiii Lui. Totuși, El nu este Tatăl Însuși." Corect. Dar cine dintre noi a afirmat că Iisus este Dumnezeu Tatăl? AS se bate cu morile de vânt, fiindcă numai branhamiștii și cine știe ce alți lunatici obscuri mai susțin asemenea lucruri în zilele noastre. Adventiștii de ziua a șaptea n-au afirmat niciodată că cele trei Persoane divine ar fi o singură Persoană.

1 Ioan 5,20

AS obiectează că în acest text, Dumnezeul adevărat nu este Fiul, ci doar Tatăl. Dar Ioan în mod intenționat subliniază astfel că și Tatăl și Fiul sunt Dumnezeul Adevărat și Viața Veșnică. Recitiți și vă convingeți. Nu degeaba, Ioan adaugă, „copilașilor, feriți-vă de idoli!", fiindcă orice alt Christos nu este Cel Adevărat, ci unul prefabricat de

mintea omului. Textul din Ioan 17,3 nu-l contrazice pe cel de mai sus, nici nu-l explică altfel, cum sugerează AS, ci este complementar. Să nu uităm însă, că în Ioan 17 vorbește Iisus Tatălui, ca Fiu al Omului și reprezentant al nostru, într-un act de închinare, pe când în 1 Ioan 5 vorbește Ioan despre Tatăl și Fiul.

Tit 2,13

AS afirmă că „greaca acestei expresii este ambiguă". Ca unul care știu despre ce este vorba, și sunt astăzi tot mai mulți absolvenți de teologie care pot verifica, nu este nimic ambiguu aici, decât pentru cineva care caută ieșiri „de siguranță" din sensul evident în text. Traducerea New World, a Martorilor lui Iehova, a falsificat în acest caz sensul textului („arătarea marelui nostru Dumnezeu și **a Mântuitorului** Isus Hristos"), stricând sintava intenționată de autor, pentru a evita concluzia că Iisus ar fi „Marele nostru Dumnezeu".

AS susține că Pavel s-ar referi aici la două persoane, la venirea lui Iisus împreună cu Tatăl, care ar fi menționată și în Apocalipsa 6,16. Totuși, limbajul din Apocalipsa 6,16 nu implică prezența vizibilă a Celui ce șade pe tron, nici măcar a Mielului, deoarece disperarea păcătoșilor în ziua mâniei este descrisă ca având loc în timp ce pământul și cerul se zguduie la glasul lui Dumnezeu, imediat înainte de a se arăta norul care Îl aduce pe Fiul Omului. Iar când acesta apare, nicio afirmație biblică nu ne arată că ar apărerea și Tatăl în persoană, vizibil, odată cu El. Este adevărat că, în sens spiritual, nevăzut, Dumnezeu este peste tot unde dorește să fie, în special acolo unde este Fiul Său, și că orice distanță este pentru El un *aici*. Nici Biblia, nici Ellen White nu arată că Tatăl S-ar arăta împreună cu Fiul la a Doua Venire, deși El va da Fiului Său toată slava Sa și a îngerilor sfinți ca să-L însoțească (Matei 16,27; Marcu 8,38; Luca 9,26). Ceea ce în Vechiul Testament este descris ca fiind arătarea în slavă a lui Dumnezeu, în Noul Testament este explicat ca fiind a doua venire a lui Iisus.

Nu trebuie să ne mirăm că Pavel numește pe Iisus „Marele nostru Dumnezeu", deoarece nu este singurul loc în care Pavel subliniază

dumnezeirea Lui. În Romani 9,5, vorbește despre „Christos care, mai presus de toate, este Dumnezeu binecuvântat în veci". În 1 Corinteni 10,4 afirmă că „... Stânca era Christos", iar Moise spusese: „El [Dumnezeul lui Israel/Iahwé] este Stânca!" (Deuteronom 32,4). Chiar textul din Filipeni 2,6 în diverse traduceri[76] se referă la *natura* divină a lui Christos, nu la *forma, înfățișarea* sau *chipul* Său, ceea ce este o traducere posibilă, întrucât termenul grecesc *morphé* (formă) înseamnă uneori și *fel, soi, natură*,[77] așa cum apare în Noul Testament de la Bălgrad (Alba Iulia, 1648): „Care fiind în fire dumnezăiască, nu-i păru răpitură a fi asemenea cu Dumnezău".

Ioan 1,1

AS admite că acest text afirmă că „Dumnezeu și Iisus au aceeași natură divină. Aici vedem că Iisus este la fel de divin ca și Dumnezeu, Tatăl Său". Dar, adaugă el, „Iisus nu este Tatăl, ci Fiul Tatălui". Am mai arătat deja că AS se bate aici cu morile de vânt, nu cu textul biblic, nici cu doctrina adventiștilor de ziua a șaptea. Cine să-l contrazică?

Filipeni 2,5-9

În cazul acestui text, de asemenea, AS recunoaște că se referă la poziția pe care Christos, cel preexistent, o avea la Dumnezeu. AS afirmă că El era la cea mai înaltă existență, „Cel divin și, în această privință, egal cu Dumnezeu." („It was One who was at the utmost height of existence, even One Who was divine and, in this respect, equal with God.") Apoi din nou revine la problema suveranității și autorității absolute care este contrazisă de poziția Sa subordonată. În loc de a accepta paradoxul, AS luptă numai pentru subordonare, în timp ce egalitatea o admite doar.

Ioan 8:58

AS înțelege: „... Eu am existat înainte de a se naște Avraam!" Însă Ioan folosește acolo aceeași formă, la timpul prezent permanent, ca și în textul grec la Exodul 3: „Eu sunt" (gr. *ego eimí*).[78] AS recunoaște până la urmă implicația, admite că textul se referă la divinitatea lui

Christos, dar din nou vine cu precizarea că, da, Iisus este „self-existent" (existent prin Sine Însuși), dar această viață autonomă, această nemurire sau dumnezeire, I-a fost dată de altcineva mai mare decât El. Și ne trimite la Coloseni 1,16; Proverbe 8,22-30; Ioan 1,3.

Coloseni 1,16 afirmă că toate a fost create prin Iisus *și pentru* Iisus. Aceasta arată ce tip de *subordonare* are Acela care este Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, pentru că lucrurile au fost făcute nu doar *prin El* (aceasta nu indică inferioritate!) ci și *pentru El* (ceea ce ar arăta chiar prioritate, ca atunci când un tată face totul pentru fiul care va moșteni toată averea și numele lui). Ioan 1,3 afirmă același adevăr, că Dumnezeu n-a făcut nimic, niciodată, singur. Este greu să vedem aici o ierarhie valorică, esențială, deoarece *Cuvântul* lui Dumnezeu are întreaga autoritate a lui Dumnezeu.

În cazul din Proverbe 8,22-30, acesta este un poem ebraic. Înțelepciunea este personificată poetic, ca și în Proverbe 1,20; 9,1-6 etc. Este adevărat că poetul folosește acolo expresii ca „m-a făcut (*mi-a dat naștere*) ca început (primul și cel mai bun) al căilor Lui"; „din veșnicie (vechime) am fost așezată (*numită, consacrată*), de la început, din primele zile ale pământului"; „*am fost născută* când încă nu erau adâncurile apelor, nici izvoare încărcate cu apă"; „*am fost născută* înainte de întemeiera munților, înainte de a fi dealurile"; „când încă nu exista pământul și câmpiile, nici primul fir de praf din pulberile uscatului"; „Eu eram Meșterul Lui lângă El".

Toate aceste referiri la originea înțelepciunii, subliniate prin repetarea metaforei *nașterii*, nu vor să spună că înțelepciunea este o ființă sau persoană care a fost făcută de Dumnezeu, ci că înțelepciunea este esențială, pentru că chiar lumea a fost făcută prin ea. Dar logica metaforei nu trebuie forțată mai departe, ca și cum am putea vorbi de un timp în care înțelepciunea nu a existat, când Dumnezeu a fost, o veșnicie în trecut, fără înțelepciune. Dumnezeu este mai mare decât înțelepciunea Lui? Dacă ducem logica până la capăt, orice este din-

colo și mai presus de înțelepciunea lui Dumnezeu, se poate defini ca nebunie curată.

Nu este înțelept să construim doctrina cristologică, insistând asupra sensului propriu, literal, al unor metafore. Cu o asemenea metodă putem găsi că Dumnezeu Însuși ar fi primul (dumne)zeu făcut (vezi Isaia 43,10: „înainte de Mine n-a fost *făcut* niciun Dumnezeu"). Ba încă textul ebraic, folosește cuvântul care înseamnă *turnat din metal* sau *făcut din lut*. Ne putem permite să ducem această logică atât de departe? Referitor la asemenea situații se aplică perfect vorbirea lui Ellen White despre natura și limitele inspirației Bibliei, când afirma că „Dumnezeu nu Și-a încercat puterile în cuvintele, în modul de gândire, în retorica și logica" autorilor inspirați. (MS 24, 1886; 1 SM 20,21)

AS admite că Iisus este existent prin Sine Însuși, dar altcineva I-a dat această *existență prin Sine*. Observația este corectă până la un punct. Dacă ne gândim că Iisus a spus aceste cuvinte fiind în natură umană și în conștiință umană, atunci El afirma prin aceasta adevărul că dintre toți cei născuți pe pământ, El este singurul nemuritor, chiar izvor al nemuririi, deoarece El este Dumnezeu. Din perspectiva divină, spunem că Dumnezeu (Fiul) S-a întrupat, dar din perspectiva umană, putem spune că Omul (Iisus) a fost „îndumnezeit", a primit odată cu natura umană, dumnezeirea preexistentă a Fiului lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că Tatăl I-a dat viața în Sine. Dar, dacă extrapolăm această logică la persoana Sa preexistentă și spunem că Dumnezeu L-a făcut/născut înainte de toate și I-a dat „viața în Sine", aceasta nu mai are sens, deoarece viața în Sine înseamnă necreată, nederivată, ci eternă și autonomă. Dacă El Și-ar fi primit nemurirea de la Dumnezeu, ca Fiu preexistent, ar fi un fel de înger, nu Dumnezeu, iar nemurirea Sa ar fi doar o nemurire a viitorului, nu izvor veșnic al vieții „în Sine".

Ioan 2,19

AS găsește dificil de acceptat ideea că Iisus avea în Sine puterea să revină la viață, deoarece Biblia spune de mai multe ori că Dum-

nezeu L-a înviat din morți. Este foarte adevărat că așa este scris. Dar adevărul biblic nu este statistic. Procentul de versete care spun una față de cele care spun alta nu are importanță. Nouzeci și nouă de versete contra unuia singur, fac numai două afirmații, egale ca valoare.

Afară de textele care ne arată că Iisus este Dumnezeu și are viața în Sine Însuși, afară de Ioan 2,19, care arată clară că Iisus avea să învieze prin propria divinitate (cf. Ioan 10,18), există și alte afirmații interesante.

> 1 Petru 3,18: „Într-adevăr, Christos a murit pentru păcate, odată pentru totdeauna, El nevinovatul pentru cei vinovați, ca să vă aducă la Dumnezeu. El a fost dat morții în virtutea cărnii, dar a fost înviat în virtutea Spiritului."

În acest caz, Spiritul se poate referi, fie la Duhul Sfânt, „de viață dătătorul", întrucât Dumnezeu L-a înviat pe Iisus prin Duhul Său (Romani 8,11), fie la natura divină a lui Iisus, întrucât Dumnezeirea este spirit (Ioan 4,24). Indiferent care ar fi răspunsul, Scriptura, deși vorbește despre trei Persoane divine, mărturisește o singură natură divină. Iisus era conștient că puterea prin care îi vindeca pe alții, deși depindea acum de voia lui Dumnezeu și de acțiunea supranaturală a Duhului Sfânt, se afla în Sine Însuși: „Cineva M-a atins. Am simțit că a ieșit o putere din Mine!" (Luca 8,46). Ellen White confirmă această înțelegere:

> „Soldații l-au văzut [îngerul] îndepărtând piatra ca pe o pietricică, și l-au auzit strigând: 'Fiul lui Dumnezeu, vino afară; Tatăl Tău Te cheamă!' Ei L-au văzut pe Iisus ieșind din mormânt și L-au auzit proclamând peste mormântul sfâșiat: 'Eu sunt învierea și viața.'... [785]... Când vocea puternicului înger s-a auzit la mormântul lui Iisus [...], Mântuitorul a ieșit din mormânt prin viața care era în Sine. Acum s-a dovedit adevărul cuvintelor Lui: 'Îmi dau viața, pentru ca iarăși s-o iau… Am putere s-o depun, și am putere s-o iau din nou.' Acum s-a împlinit profeția pe care El o făcuse, când le vorbea preoților și conducătorilor: 'Stricați templul acesta, și Eu îl voi ridica la loc în trei zile' (Ioan 10,17,18; 2,19). Deasupra

mormântului sfâșiat al lui Iosif, Christos proclamase în triumf: 'Eu sunt învierea și viața'. Aceste cuvinte puteau fi rostite numai de Dumnezeire. Toate ființele create trăiesc prin voia și puterea lui Dumnezeu. Ele sunt creaturi dependente, recipiente ale vieții de la Dumnezeu. De la cel mai înalt serafim până la cea mai modestă făptură însuflețită, toate sunt alimentate din Izvorul Vieții. Numai Cel care este una cu Dumnezeu putea spune: 'Am putere să-Mi dau viața, și am putere s-o iau din nou.' În dumnezeirea Sa, Christos avea puterea de a rupe legăturile morții." DA (1898: 780.785)

„A fost natura Fiului Mariei schimbată în natura divină a Fiului lui Dumnezeu? Nu; cele două naturi au fost împletite în mod tainic într-o singură persoană – Omul Iisus Christos. În El locuia toată plinătatea Dumnezeirii în trup. Când Christos a fost crucificat, natura Sa omenească a fost aceea care a murit. Dumnezeirea nu a cedat și nu a murit; aceasta ar fi fost imposibil." Let 280, 1904, în 5 SDABC (1956: 1113)

În consecință, nu este vorba de a nega faptul că Tatăl L-a înviat pe Iisus din morți, ci a recunoaște, în același timp, mărturia Scripturii, confirmată și de Spiritul Profetic (de care toți adventiștii restaurați onești fac atâta caz !), că Iisus a înviat prin propria Sa dumnezeire, că Duhul Sfânt a făcut această lucrare, ca și nașterea Sa din fecioară. Până și îngerii au participat. Comandantul lor a primit onoarea să rostească invitația, și alții să-l secondeze cu alte misiuni asociate.

Cine este Dumnezeul Atotputernic?

Am întâlnit credincioși spunând: Iisus este puternic, dar El nu este Dumnezeu Atotputernic. Acesta nu este decât un joc de cuvinte care trădează necunoașterea Scripturii. Domnul Christos a spus: ***Toată puterea*** *(autoritatea) Mi-a fost dată în cer și pe pământ* (Matei 28,18). Cunoașteți o putere mai mare decât aceasta? În Apocalipsă El este numit în mod explicit Cel Atotputernic (1,8). De aceea, *Nunta*

Mielului înseamnă inaugurarea Împărăției *Celui Atotputernic* (Apocalipsa 19,6). În Apocalipsa 19:15 Îl găsim călcând în picioare „teascul mâniei aprinse a Atotputernicului Dumnezeu".

În Vechiul Testament, acest nume este echivalent cu *Dumnezeu, Cel Preaînalt, Iahwé, Domnul,* și nu se fac niciodată comparații între puterile lui Dumnezeu și acelea ale Cuvântului sau ale Spiritului Său. În Isaia 9,5, Copilul Mesianic este numit *'Ēl Ghibbōr* (Dumnezeul Puternic/Viteaz), exact așa cum Îl numește Isaia pe Dumnezeul lui Israel (10,21). Chiar și patriarhul Iacov știa secretul acesta. El numea pe „Îngerul (Solul)" mântuitor care i s-a arătat la Betel, *'Ēl Şaddai* (= Dumnezeul Atotputernic, Pantoktrator: Geneza 31,11.13; 48,3.16).

Afară de faptul că Tatăl și Fiul împărtășesc același Nume, cum s-a arătat mai sus, ei împărtășesc și titlurile. Tatăl este Domnul (Iuda 4) și Fiul este Domnul (1 Corinteni 8,6; Efeseni 4,5); Tatăl este Dumnezeul adevărat (Ioan 17,3) și Fiul este Dumnezeul adevărat (1 Ioan 5,20); Tatăl este Dumnezeul atotputernic (Apocalipsa 21,22) și Fiul este Dumnezeul atotputernic (Apocalipsa 1,7.8.12.13). Amândoi primesc închinare (Luca 4,8 „numai lui Dumnezeu să te închini"; Filipeni 2,10 „în numele lui Iisus să se plece orice genunchi..."; Evrei 1,6 „toți îngerii să I se închine!").

Isaia 9,6

Numele divine pe care Isaia le dă lui Mesía, și pe care nici cel mai crâncen unitarianism rabinic nu le-au putut înlătura sau modifica: 'Abi'ad (Părinte veșnic / Părintele veșniciei). Cele patru nume din profeție sunt aranjate într-o ordine chiastică (simetrică, în oglindă):

1. Péle-yo'ēṭ	**2. 'Ēl ghibbôr**
Sfătuitor (/Strateg) Minune[79]	*Dumnezeu Viteaz (/Erou)*
3. 'Abi'ad	**4. Sar-şālôm**
Părinte-Veşnic	*Comandant al Păcii*

Se poate observa cum primul și ultimul nume se referă la rolul lui Iisus în marea luptă, iar cele două nume din mijloc (2-3) subliniază divinitatea Sa absolută. El-Ghibbor este un nume divin care se găsește numai la Isaia, și care numește pe „Iahwé, Sfântul lui Israel" (vezi și 10,20-21, în ebraică El-Ghibbor). Nu cunosc un Dumnezeu mai mare. Ca și construcție lingvistică, acest nume este comparabil cu El-Elion, El-Şaddai, El-Ro'ii, El-Olām (Geneza 21,33), El-Qannā' (Exod 34,14) etc.

Obiecția că Isaia nu se referă la Dumnezeul atotputernic, ci la un „Dumnezeu puternic", este un subterfugiu ieftin, care, așa cum am văzut mai sus, nu corespunde realității biblice. Biblia nu face asemenea distincție între un Dumnezeu adevărat atotputernic și un altul, adevărat, dar numai puternic; singura distincție este între Dumnezeul adevărat și cei falși. Cu alte cuvinte, este El, cu adevărat, Dumnezeu, sau nu este Dumnezeu? Acesta este singurul lucru care contează.

În același timp, subterfugiul menționat este posibil doar în traduceri, deoarece o construcție adjectivală de tipul „a-tot-puternic", nu există în textul ebraic. Aceasta este doar traducerea convențională a numelui divin patriarhal Șaddai, a cărui semnificație precisă nu este cunoscută.[80] Traducătorii Septuagintei l-au lăsat uneori netradus, alteori l-au transliterat (Sadai), iar alteori l-au tradus cu *Theós* (Dumnezeu), *Pantokrátor* (Atotputernicul), *Kyrios* (Domnul) etc. Este doar o tradiție creștină de a-l traduce ca Atotputenicul. Dar termenul în sine nu are ideea de totalitate. Explicația rabinică tradițională este că acest nume ar fi compus din *sha* (=care este) + *day* (=suficient), deci *Cel care este suficient Lui Însuși.* Nu există însă nici pentru aceasta dovezi lingvistice, ci este o doar speculație frumoasă. În realitate, numele nu ar trebui tradus, ci transliterat. Unele faimoase traduceri moderne îl redau cu Puternicul (ex. TOB: *le Puissant*).

Descriind „nunta Mielului", adică primirea Împărăției universale (reprezentată de Noul Ierusalim – *Mireasa*), Ioan scrie: Apocalipsa 19,6 „Aleluia ! ...**Cel atotputernic** a început să împărățească". Unii se ceartă cu privire la identitatea Miresei, dar iată ce spune Ellen White despre identitatea Mirelui: Christos – Dumnezeu: „**Dumne-**

zeu este soțul Bisericii Sale. Biserica este Mireasa, soția **Mielului**. Fiecare credincios adevărat este o parte a trupului lui Christos." (Let 39, 1902). Ioan nu se referă acolo la o domnie eternă a lui Dumnezeu, ci la împărăția pe care Domnul Christos o primește imediat înainte de a Se întoarce pe pământ (Daniel 7; Apocalipsa 11,17 etc.), o domnie al cărui început este celebrat în Apocalipsa 19.

Ioan Îl numește pe Domnul Christos *Pantokrator* (Atotputernic) în Apocalipsa 1,7-8, în asociere cu numele Alfa și Omega, limbaj pe care îl reia la încheierea Apocalipsei (22,12-13). În Noul Testament, termenul Pantokrator este o traducere liberă a termenului ebraic *tzebaot* („armate", „războinic", Savaot) sau a numelui Shaddai. Acesta este un nume divin, aplicat lui Dummnezeu, Tatălui sau Fiului, fără deosebire.

În final, AS admite că „termenii 'Părintele veșniciilor' și 'Dumnezeu tare' se pot aplica pe drept Fiului." Să dea Dumnezeu să-și păstreze această credință, cu tot ce implică ea. Dar în toate scrierile sale pendulează între recunoașterea și nerecunoașterea divinității absolute a lui Iisus. În subcapitolul care se ocupă de Isaia 44,6, afirmă că acolo este vorba numai de Tatăl și că Numai Tatăl este Cel dintâi și Cel din urmă, „chiar dacă El I-a *permis* Fiului Său să poarte de asemenea acest *titlu*." (sublinierile noastre). Dar ce înseamnă acest *permis*? Cum putea Dumnezeu să-Și încalce propria Lege (vezi porunca întâi), pentru a „permite" altuia să se numească Dumnezeu, sau asemenea Lui, Cel dintâi și Cel din urmă, dacă Acela nu ar fi în realitate Dumnezeu ca și Tatăl Însuși? Divinitatea și demnitatea care i se asociază nu pot fi transferate. Este o imposibilitate fizică și morală. Dumnezeu nu poate crea un alt Dumnezeu, nici nu poate înălța o creatură la acest nivel. Diferența este infinită și saltul este imposibil.

Cum este Iisus Fiul lui Dumnezeu

Domnul Christos este numit Fiu, se spune că a fost „născut din Tatăl mai înainte de toți vecii", ba chiar „singurul-născut din Tatăl" și „întâiul născut". Nu înseamnă, oare, aceasta, că are un început? El

are, într-adevăr, mai multe feluri de început, dar, după cum am arătat mai sus, El precede orice început. Christos este Fiul lui Dumnezeu în mai multe sensuri.

1. El este *Fiu al lui Dumnezeu*, în calitate de *Fiu al lui Adam (fiu al omului)*, ca orice om (Luca 3,23.38).
2. El este *Fiu al lui Dumnezeu*, ca titlu mesianic. După cum împărații popoarelor păgâne erau considerați fii ai zeilor lor naționali, și astfel aveau monarhie „de drept divin", tot astfel fiecare reprezentant al dinastiei davidice, – de la David (prototipul), până la Marele Messía – era *Fiu* al adevăratului Dumnezeu (Psalmi 2,6-8; 82,1.6.8; 89,27). Această relație filială era metafora care se folosea până și în relațiile oficiale dintre regii suzerani și regii vasali în Orientul Apropiat antic. Legământul făcut între aceștia îl numea pe regele supus *fiu*, iar pe suveran *părinte* (2 Samuel 7,12-14; 1 Cronici 28,6; Psalmi 89,26). În cazul în care era o alianță de parteneriat, regii aliați se numeau între ei *frați* (1 Regi 20,32).
3. El este *Fiu al lui Dumnezeu* referitor la natura Sa divină, ceea ce s-a dovedit definitiv prin învierea Sa (Romani 1,4). În tiparele ebraice de exprimare, termenul „ben" (fiu) indică în mod obișnuit un membru al unei categorii: „fiu al lui Adam" (= om), „fiu al neascultării" (= rebel); „fiul al morții" (= pasibil de pedeapsa capitală); „fiul unei sute de ani" (= în vârstă de o sută de ani). În acest limbaj, „fiu de Dumnezeu" ar avea sensul de *ființă dumnezeiască*, așa cum „ben Adam" nu înseamnă altceva decât *ființă omenească*. În aceste cazuri, filiația este un mod de a exprima o relație de apartenență și nu implică, în mod necesar, ideea de *naștere*, *emanație*, *început*. Adversarii lui Iisus înțelegeau bine că Fiul lui Dumnezeu înseamnă Cineva care este deopotrivă cu Dumnezeu (gr. ísos = egal cu; Ioan 5,18).

4. El este *Fiu al lui Dumnezeu* în sens metaforic, întrucât Și-a asumat voluntar rolul de supus, de „vasal" Tatălui, deși prin natura Sa *El Este* Marele Dumnezeu și nimeni nu-L putea sili să Se supună. Luându-și acest rol dinainte de facerea lumii, El a devenit exemplul suprem de supunere filială al tuturor îngerilor și oamenilor, nu numai în contrast cu înălțarea de sine a lui Lucifer, ci ca perspectivă la infinit, chiar și după eliminarea oricărei urme a răului (1 Corinteni 15,24-28). Această relație filială nu este cerută de o natură inferioară, nici nu este impusă ca legea unui cuceritor, ci este o metaforă a legământului veșnic (Zaharia 6,13; ebr. *sfat de pace*), prin care Dumnezeu este Suveranul absolut și autoritatea supremă, dar în același timp, tot *El Este*, prin a Doua Persoană, exemplul suprem de supunere desăvârșită, iubitoare și încrezătoare.

Cuvintele *fiu* și *tată* pot avea fie sens biologic, fie sens figurat. În sens fizic, fiul oricărui tată se naște dintr-o mamă. Numai în sens figurat pot naște și bărbații (Isaia 26,17-18; Osea 13,13). A insista că *fiu* trebuie să aibă neapărat un sens fizic este mai puțin decât înțelepciune. În cazul lui Dumnezeu, care nu este nici femeie, nici bărbat, ci mai presus de orice comparație – și despre care nici Biblia și nici rațiunea sănătoasă nu ne învață că s-ar putea diviza pe Sine –, a insista asupra „nașterii" din Tatăl într-un sens ontologic ar însemna o blocare a minții în absurd. Poate Dumnezeu să producă în vreun fel pe Cineva asemenea Lui? Este posibil așa ceva? Chiar faptul că ființa produsă are un început, arată că aceasta nu poate fi Dumnezeu – Ființa fără început și fără sfârșit.

Născut din Tatăl?

Și totuși, nu spune oare Biblia că Fiul este „*născut* din Tatăl"?

Nu, Biblia nu spune acest lucru. Accentul pe o naștere ontologică din Dumnezeu provine din crezul impus de sinoadele ecumenice, care este o cristalizare a unei expresii de disociere de erezia ariană,

incorporând în același timp formule de compromis, cum ar fi „singurul *născut* Fiu al lui Dumnezeu", „născut *din* Tatăl înainte de toți vecii", „Dumnezeu adevărat *din* Dumnezeu adevărat", „*născut* iar nu făcut". În realitate, acest accent pus asupra originii derivate a lui Christos dovedește că Părinții niceeni au înțeles greșit ceea ce spune Biblia despre „nașterea" și „filiația" Lui.

Faimoasa expresie din Ioan 1:14 („... slava singurului născut din Tatăl") nu conține în textul grecesc ideea de *născut din Tatăl.*[81] „Monoghenés" înseamnă „[moștenitor] unic" „singur la părinți". „Monoghenés" este numită fiica lui Iefta (cf. LXX Jud 11:34) și alte fiice și fii singuri la părinți (Tob 6,11; Luca 8,42; Luca 9,38). Desigur nu înseamnă că se născuseră fără mamă, numai din tată. Chiar și în Versiunea Cornilescu folosită de noi, termenul a fost tradus corect cu referire la Iisus în Ioan 1,18; 3,16; 3,18 ș.a.m.d.: *singurul Fiu*. Așadar, textul nu spune altceva, decât că slava lui Iisus din Nazaret era slava singurului Fiu al lui Dumnezeu: adică a unicului moștenitor, Marele Messía, veșnicul „Fiu" al lui Dumnezeu, imaginea Dumnezeului nevăzut.

Într-adevăr, Dumnezeu zice despre El: „Tu ești Fiul Meu, *astăzi* Te-am născut" (Psalmi 2,7). Dar nu înțelegem de ce unii ignoră cuvântul *astăzi,* care în nici o limbă nu se referă la timpul trecut. Psalmul 2 este cunoscut ca un psalm al încoronării, fiecare rege davidic fiind o prefigurare a Marelui Messía, Fiul lui Dumnezeu. Poetul folosește expresia *Te-am născut* (= *Te-am făcut fiu*) în sens figurat, iar aplicațiile figurate pot fi diverse și larg aplicabile – noi suntem, de asemenea, „născuți din Dumnezeu" (Ioan 1,12-13; 1 Ioan 5,18). În Luca 20,36, Iisus spune că sfinții vor fi ca îngerii, *fii ai lui Dumnezeu*, fiind *fii ai învierii*. Deși este mai dificil de observat legătura dintre înviere și nașterea figurată din Psalmul 2, se știe că apostolii au folosit expresia „astăzi Te-am născut" ca o previziune a învierii lui Christos (Faptele Ap. 13,33), și a întronării Sale (Evrei 1,5; 5,5), niciodată pentru originea Sa naturală.

O similară expresie mesianică este și aceea care-L face pe Iisus „Cel întâi născut". Folosirea acestei expresii pe lângă cea de mai

sus este foarte instructivă. Ambele au sens numai dacă sunt figurate. Dacă preferăm să le înțelegem în sens literal, ele se contrazic. Întâi născutul presupune că are frați mai tineri, în timp ce singurul născut nu are frați deloc. Titlul de *Întâiul născut* aplicat lui Christos este, de asemenea, figurat și nu are sens cronologic, nici nu face aluzie la o apariție derivată din Dumnezeu.

Așa cum în antichitate, la evrei și la alte popoare, primul născut moștenea autoritatea părintească și devenea „domnul fraților lui" (Geneza 49,26), de unde până mai ieri și prin părțile noastre, fratele mai mare era numit *nenea* sau *bădia*, respectat de cei mai mici, tot astfel *Întâiul născut* este folosit în sens figurat, cu referire la poziție și nu la ordinea nașterii. Adesea Dumnezeu a schimbat ordinea naturală și a dat întâietatea celui de-al doilea sau ultimului, astfel încât devenea *întâi-născutul.* David n-a fost cel mai mare în familia sa, nici cel mai bătrân dintre regii lumii, dar Dumnezeu îl numește *întâiul-născut,* suzeranul tuturor monarhilor pământului (Psalmi 89,20.27). Tot așa este și Iisus *întâiul născut*, fie că se referă la înviere („Cel întâi-născut din morți", Coloseni 1,18; Apocalipsa 1,5), fie că se referă la zidirea lumii sau a Bisericii (Coloseni 1,15). El este *Nenea,* El este Domnul fraților Săi, în familia Universului.

„Începutul" zidirii lui Dumnezeu

Folosirea cuvântului „început" cu referire la Christos, este adesea un factor derutant în traducerile biblice. Pentru orice logică românească, „Christos... *începutul zidirii lui Dumnezeu*" (Apocalipsa 3,14) nu poate însemna altceva decât că Christos ar fi prima acțiune cu care Și-a început Dumnezeu creația. În acest caz, arianismul cel mai pur ar fi corect. Dar înainte de a arăta cum se traduce, să observăm că același Ioan zice că Christos este *Primul și Ultimul, Începutul și Sfârșitul* (Apocalipsa 1,8; 21,6; 22,13), Dacă *începutul* acesta are sens obișnuit, cronologic, atunci și *sfârșitul* și *ultimul* ar avea tot sens obișnuit, cronologic. Și dacă ținem seama că aici Domnul citează din

Isaia, unde este vorba de *singurul Dumnezeu adevărat* (41,4.27; 44,6; 48,12), lucrurile se luminează. Oricare ar fi sensul expresiei, este ceva care se aplică în egală măsură Tatălui. Din punct de vedere al traducerii, *arché* și *telos,* deși se folosesc cel mai frecvent cu sensul de *început* și *sfârșit* (fiindcă acestea sunt noțiuni mai uzuale), ele au sensurile următoare:

arché = început, origine, cauză, temei, principiu, principe, stăpânire;

télos = sfârșit, terminare, concluzie, finalitate, scop, țintă, rezultat, împlinire, răsplată, vamă.

Prin urmare, El este Cauza și Scopul, Originea și Concluzia, Principiul și Finalitatea, Temeiul și Ținta. El este *originea creației lui Dumnezeu*, sau *principiul creației, cauza și temeiul creației,* adică în El își au toate originea. El este începutul tuturor lucrurilor create, pentru că El le-a creat, și nu pentru că El ar fi prima făptură a Creatorului.

Un singur Domn, un singur Dumnezeu

Exprimarea din Efeseni 4,5-6 sugerează unora că doar Tatăl este Dumnezeu adevărat, singurul Dumnezeu, în timp ce Iisus ar fi numai Domn. Dar această logică trece mult dincolo de intenția și concepția lui Pavel. Dacă Pavel, care scrisese că Iisus este *Dumnezeu binecuvântat în veci*, *Marele nostru Dumnezeu și Mântuitor*, ar fi încercat aici să spună, dimpotrivă, că Iisus este numai Domnul creației, dar nu Dumnezeu adevărat, atunci ar fi trebuit trimis la reciclare.

Logica lui Pavel aici este alta. Și ca s-o putem înțelege, haideți să punem întrebarea și invers. Este oare și Tatăl, Domn? Nimeni nu se îndoiește! Atunci de ce se trage concluzia că este un singur Domn, Iisus Christos? Vedeți că ne încurcăm în logică atunci când căutăm în text altceva decât a intenționat autorul? El nu urmărește să clarifice disputele trinitariene în acest pasaj, ci subliniază ideea de *unitate* spirituală (vers. 3), întrucât Biserica alcătuiește *un singur trup*, cu *un singur Spirit, o singură speranță* (vers. 4), *un singur Domn, o singură*

credință, un singur botez (vers. 5), având *un singur Dumnezeu și Tată* (vers. 6);...până vom ajunge toți la *unirea credinței* (vers. 13). În versetul 15, ca autoritate și măsură supremă este menționat Christos – *Capul*. Voia să spună Pavel prin aceasta că Dumnezeu nu este Cap ?

Domn și *Dumnezeu* sunt termeni folosiți adesea în paralel, cu referire la Divinitate. Poate nu întâmplător a folosit Pavel aici crezul mozaic, în forma în care apare în Septuaginta, unde Numele sacru *Iahwé* este înlocuit cu *Domnul.* Acest Domn unic din Efeseni 4 nu este unul inferior lui Dumnezeu, deoarece „Domnul, *Dumnezeul* nostru, ***este un singur Domn*** (Marcu 12,29). Domn și Dumnezeu este Tatăl, Domn și Dumnezeu este și Fiul – întocmai. Nu degeaba, Toma necredinciosul a fost mai credincios decât noi, încât, deși avea ocazia să „pună degetul", așa cum se lăudase, a renunțat, exclamând cutremurat: „*Domnul* meu ***și Dumnezeul*** meu!"

Spiritul Sfânt: entitate impersonală sau persoană divină?

Spiritul Sfânt este, de asemenea, o Persoană Divină, nu o energie impersonală, întrucât are însușiri personale.[82] Deși este numit *spirit* sau *duh,* cuvinte care înseamnă *suflare,* El nu este un simplu *suflu impersonal* al lui Dumnezeu. Este numit Spiritul lui Dumnezeu sau Spiritul lui Christos (1 Petru 1,11), pentru că El Îi reprezintă atât pe Tatăl, cât și pe Fiul, pretutindeni și concomitent, împlinind voia amândurora. Dar El este o individualitate distinctă de Tatăl și de Fiul, nu doar mintea, puterea, manifestarea sau acțiunea lui Dumnezeu, cum învață unii, nici nu este o altă ipostază a lui Iisus, cum adesea aceeași oameni susțin, contrazicându-se singuri.[83] El este Cineva, nu ceva.

Ellen White afirma în 1905:

> „Mângâietorul, pe Care Christos a promis să-l trimită după înălțarea Sa, este Spiritul Sfânt în toată plinătatea Dumnezeirii, manifestând puterea harului divin către toți cei ce Îl primesc pe Christos și cred în El ca Mântuitor personal. Există trei Persoane care formează această Triadă cerească. În

numele acestor Trei Mari Puteri – Tatăl, Fiul și Spiritul Sfânt – sunt botezați cei care primesc pe Christos prin credință vie. Și aceste Puteri vor conlucra cu supușii ascultători ai cerului în eforturile lor de a trăi noua viață în Christos".[84]

Biblia afirmă că Duhul Sfânt este Dumnezeu:

Faptele Ap. 5,3-4 „Petru i -a zis: 'Anania, cum de ți-a umplut Satana inima ca să **minți pe Duhul Sfânt**...? ... **Nu pe oameni ai mințit, ci pe Dumnezeu**."

Ev 9:14: „... cu cât mai mult sângele lui Christos, care, prin **Spiritul cel Veșnic,** S-a adus pe Sine jertfă desăvârșită lui **Dumnezeu**." (*Cel veșnic* este un titlu al lui Dumnezeu, analog numelui sacru Iahwé: Geneza 21,33; Levitic 25,32; Deuteronom 33,27; Psalmi 45,7; 48,15; 52,10; Isaua 40,28; Ieremia 49,34,36; Daniel 4,31; 6,26; 12,7; Apocalipsa 1,18; 4,9-10; 5,14; 10,6; 15,7).

Întrucât El este menționat împreună cu Tatăl și cu Fiul în același nume divin (Matei 28,19), rezultă că are aceeași natură și aceeași onoare, indiferent de poziția sau rolul pe care îl ocupă în Dumnezeire. Este adevărat că denumirea de spirit sau duh, atât în limbile biblice, cât și în limbile actuale, înseamnă, la origine, *suflare.* Domnul Christos a accentuat acest rol al Spiritului ca *suflu divin,* când le-a promis Duhul Sfânt, suflând spre ei (Ioan 20,22). Aceasta amintește de descrierea facerii omului. Iisus nu le dădea ucenicilor lecții de speculație metafizică despre natura Duhului Sfânt, ci voia să-i învețe că nu există viață spirituală fără Duhul Lui. Același adevăr este subliniat și prin felul în care Matei descrie moartea Domnului. După ce menționează că Iisus *Și-a dat duhul* (sufletul, ultima suflare), trece direct la descrierea învierii morților, pentru a arăta că Duhul jertfirii Lui este viață pentru alții. Există, de asemenea, ființe numite *spirite*, pentru că pot fi prezente și pot acționa fără să fie văzute, asemenea

vântului. Dar când le numim așa, nu vrem să spunem că ele sunt simple expirații sau mișcări ale aerului.

Denumirea aceasta de Duh/Suflare nu arată că El ar fi doar un suflu al lui Dumnezeu, așa cum faptul că Iisus este numit Cuvântul lui Dumnezeu, sau chiar Brațul Domnului (Isaia 51,9-10; 53,1), nu înseamnă că El ar fi doar expresia vocală sau brațul fizic al lui Dumnezeu. Duhul Sfânt este, de asemenea, numit și „degetul lui Dumnezeu", ca simbol al puterii divine miraculoase, creatoare (Matei 12,28; compară Luca 11,20). Dar nu înseamnă că El este chiar degetul lui Dumnezeu, așa cum nu este chiar suflarea sau chiar mintea lui Dumnezeu.

Ellen White confirmă din abundență această teologie:

> Duhul Sfânt este **Mângâietorul**, în numele lui Christos. **El este reprezentantul personal al lui Christos, totuși El este o individualitate distinctă**. (Ms 93, 1893; MR No. 1487 / 20 MR 324)

> Avem nevoie să înțelegem că **Spiritul Sfânt, care este o Persoană, la fel de adevărat cum Dumnezeu este o Persoană,** umblă prin aceste locuri... **Spiritul Sfânt este o Persoană, fiindcă El mărturisește împreună cu spiritele noastre** că suntem copii ai lui Dumnezeu. (MS 66, 1899; Ev 616)

De asemenea, Ellen White, care susținuse personalitatea și divinitatea Duhului sfânt încă din 1898 (vezi DA 671), arată în 1905, în cele mai clari cuvinte adevărul că „formula" botezului este trinitariană, și că în ea se face refrire la Cele Trei Persoane divine, insistând asupra faptului că „Spiritul este în toată plinătatea Dumnezeirii", că există „trei Persoane ale cerescului Trio" și suntem botezați în numele acestora.[85] Iar în 1906 adaugă:

> „Spiritul Sfânt are o personalitate (individualitate, calitatea de persoană) ... De asemenea, El trebuie să fie o persoană divină, altminteri El n-ar putea cerceta secretele ascunse în

gândul lui Dumnezeu." [1 Corinteni 2,10-11:]. (MS 20, 1906; Ev 617)

Duhul Sfânt este metaforic descris ca suflarea lui Dumnezeu (Iov 15,30; Psalmi 33,6), alteori este prezentat ca o ființă înaripată, așa cum sunt în general reprezentate spiritele, în multe culturi (Geneza 1,1 *merahhéfet* „plutea în zbor peste ape"; Matei 3,16 „în chip de porumbel"; Apocalipsa 18,2 „spirite necurate,... păsări necurate și uricioase"). Dar aceasta nu înseamnă că Spiritul lui Dumnezeu este un fel de pasăre. El este comparat, de asemenea, cu viața interioară, sufletească, a omului, numită uneori *spirit,* pentru că este o existență nevăzută (1 Corinteni 2,11), dar El nu este conștiința proprie a lui Dumnezeu sau conștiința proprie a lui Iisus, sau conștiința proprie a profeților, chiar dacă este numit Spiritul lui Dumnezeu, al lui Christos (Romani 8,19; 1 Petru 1,11), sau al profeților.

Este adevărat, Duhul Sfânt este *puterea* lui Dumnezeu, dar și Iisus este puterea lui Dumnezeu (1 Corinteni 1,24), iar anumite state sunt *puteri* mondiale. Aceasta nu înseamnă că Duhul Sfânt este o simplă forță sau energie. El este Cineva, fiindcă Se comportă ca o persoană, trimite și este trimis:

Isaia 48,16 „Dumnezeu M-a **trimis**, *și* Duhul Său" (după textul ebraic, LXX, KJV, JPS, NAS, CJB, vezi și Traducerea Literală Nouă, 2001 etc.)

1 Petru 1,12 „... au vestit Evanghelia, prin Duhul Sfânt *trimis* din cer"...

Ioan 15,26: 16,7 „Mângâietorul, pe care *Îl voi trimite* de la Tatăl"

Faptul că El este numit în Scriptură de foarte multe ori Spiritul Sfânt sau simplu, Duhul, nu doar Duhul lui Dumnezeu, arată clar că este înțeles ca o personalitate, ca o individualitate. De regulă, când în Biblie se vorbește despre un *duh* sau *spirit,* fără să fie menționat ca proprietate sau atribut al unei alte persoane, este vorba de o persoană. Îngerii sunt duhuri slujitoare (Evrei 1), de asemenea, îngerii căzuți sunt numiți adesea *duhuri.* Acestea sunt persoane nevăzute, entități

reale, distincte, cu propria lor personalitate. Tot așa este și Duhul Sfânt, care este numit astfel în contrast cu duhurile necurate. Există o mulțime de texte, în care Duhul lui Dumnezeu sau Duhul lui Christos este numit Duhul sau Duhul Sfânt și este tratat ca Cineva, nu ca ceva.[86] Citind asemenea texte este imposibil să crezi că Duhul ar fi doar manifestarea lui Dumnezeu. Ce nevoie ar fi avut autorii Bibliei ca în loc să numească adevăratul Subiect, pe Dumnezeu, să se refere atât de frecvent la „manifestarea lui Dumnezeu"? În primul rând, antitrinitarienii nu s-au decis dacă Duhul este mintea lui Dumnezeu, manifestarea lui Dumnezeu, sau persoana Tatălui ori a Fiului. Până se hotărăsc ei însă, amintiți-vă de invitația finală din Apocalipsa: „Și Duhul ,și Mireasa zic: „Vino" ! (Apocalipsa 22).

O afirmație remarcabilă se găsește în relatarea Conciliului Apostolic de la Ierusalim (Faptele Ap. 15,28), unde hotărârea oficială este pusă pe seama a doi factori de decizie: 1. **Spiritul Sfânt**; 2. „**Noi**" (apostolii și prezbiterii, împreună cu delegați reprezentanți din țară și din diaspora). Spiritul Sfânt este așezat pe primul loc în ce privește autoritatea Conciliului, fiindcă Acesta Își descoperise deja voința (prin viziuni, prin confirmarea unor neevrei înainte de a fi circumcișii sau botezați, prin prezentarea și înțelegerea mesajului Scripturii), iar votul sinodului prezidat de Iacov cel Drept (fratele Domnului) este al doilea factor de decizie. Este posibil să se îndoiască cineva, că autorul Faptelor Apostolilor (Luca) credea că Spiritul Sfânt este o entitate personală și divină?

Biblia afirmă în Filipeni 2,11, și în multe alte locuri, că Iisus Christos este Domnul (Suveranul, Stăpânul). Dar aceasta nu înseamnă că Tatăl nu ar fi Domnul. De asemenea și Duhul este numit Domnul. În 2 Corinteni 3,6.16-18, Pavel vorbește despre

> „... un legământ nou, al Spiritului, nu al buchei ... și de câte ori se întoarce vreunul la Domnul, îi este îndepărtat vălul de pe față; fiindcă **Spiritul acesta este Domnul (Stăpânul)**; și unde este Spiritul Domnului, acolo este libertatea. Noi toți privim cu fața descoperită, ca într-o oglindă, slava Domnului,

și suntem schimbați după același chip al Lui, din slavă în slavă, prin Duhul Domnului."

Din nefericire, mulți traducători nu au înțeles aici sintaxa greacă și au lăsat textul în ambiguitate, încât nu se știe dacă Pavel vrea să spună că Duhul este Domn sau Domnul este duh. În ce privește ideea că Domnul este spirit, este exprimată în Biblie clar, dar în acest context nu este vorba despre spiritualitatea lui Dumnezeu, ci despre domnia și suveranitatea Spiritului (care este libertate), în contrast cu stăpânirea Legii (a literei, în relația exterioară a vechiului legământ), care este sclavie. Duhul n-ar putea fi Domnul nostru, dacă n-ar fi Dumnezeu și dacă n-ar fi o personalitate distinctă, și totuși una cu Tatăl și cu Fiul. Există și traduceri (NJB, CJB) care au înțeles mai bine intenția autorului în acest text. Ellen White se referă, de asemenea, la această relație, deși într-un alt context:

> „Astfel Domnul Însuși trebuie să aprindă în inimile noastre dorința arzătoare, dacă este ca rugăciunile noastre să fie acceptate de El. Spiritul Sfânt *în noi* trebuie să facă mijlociri *pentru noi*, 'cu suspine negrăite'." (*Review and Herald*, 9 februarie 1897)

Cunoașteți vreun caz în care o putere sau o manifestare impersonală să facă mijlocire?

Autorii Bibliei de multe ori ne aduc salutări din partea Tatălui și a Fiului.[87] În Apocalipsa, împreună cu salutările din partea Tatălui (Cel ce era, este și vine), și din partea lui Iisus Christos, Ioan ne aduce salutări și din partea Celor Șapte Duhuri. Apocalipsa ne vorbește într-un limbaj codificat. După cum Biserica lui Dumnezeu, care este una, este multiplă în spațiu și timp, și ca atare este numită Cele Șapte Biserici, la fel și Duhul desăvârșit al lui Dumnezeu, ca dătător de daruri diverse și având multiple manifestări prin diferite persoane, este numit Cele Șapte Spirite. El este singura lumină în templul lui Dumnezeu (Apocalipsa 4) și, de asemenea, este atotputerea și atotștiința Mielului (7 coarne și 7 ochi, în Apocalipsa 5,6). După cum cele șapte spirite rele reprezintă o stăpânire completă a răului (Matei 12,45; Luca 8,2; 11,26), Cele Șapte

Duhuri ale lui Dumnezeu reprezintă Duhul lui Dumnezeu, desăvârșit în manifestarea Sa multiplă. Expresii ca „Duhul lui Ilie", „Duhul lui Elisei" („n-a fost, oare, Duhul meu cu tine...?"), „Duhurile profeților" (Apocalipsa 22:6) ne atrag atenția asupra unui singur Duh care lucrează în toți. Ioan nu ne putea saluta, menționând alături de Persoanele divine, niște spirite anonime, de îngeri sau de altă origine. Nici măcar din partea lui Gabriel nu ne transmite salutări, chiar dacă a avut niște incidente legate de acesta. Această salutare din partea Duhului înșeptit al lui Dumnezeu este o mărturie că El este Cineva atotputernic, de natură divină, și nu ceva, chiar dacă este comparat cu lămpile, cu ochii și cornițele mielului etc.

Crezul negociat la Niceea, bătut în cuie la Constantinopol, apoi definitivat și universalizat la Roma propune rezolvarea unei false probleme, pe care arienii o creaseră: originea Fiului și a Sfântului Duh. Scriptura nu exprimă nicăieri o teologie a originilor metafizice ale persoanelor divine, în afară de învățătura că Dumnezeirea este „din veșnicie", adică eternă, fără cauze anterioare, fără origini (Psalmi 55,19; 90,2; Ioan 1,1; Evrei 7,3; 9,14). Pentru a evita opinia ariană care făcea din Fiul și Duhul niște creaturi, sinodul a adoptat propunerea lui Athanasius de Alexandria, convenind că Fiul este „născut din Tatăl" („născut, *iar nu făcut*"), iar despre Duhul Sfânt, că „purcede de la Tatăl". Nașterea cerească a Fiului a fost înțeleasă ca fiind o generare fizică din Dumnezeu „înainte de toți vecii", fie într-un moment al timpului trecut, fie în eternă generare). Iar purcederea Duhului Sfânt a fost înțeleasă, de asemenea, ca un gen de emanație/derivație personală, de unde și cearta pentru expresia *filioque* („și de la Fiul"), adăugată la Crez de occidentali.

Dar noi trebuie să ne concentrăm asupra învățăturii spirituale, practice, din Cuvânt, întrucât exprimarea Bibliei este suficient de clară cu privire la personalitatea distinctă și divinitatea Duhului Sfânt. Dincolo de aceasta, speculațiile sunt neavenite:

> Nu este esențial pentru noi să putem defini exact *ce* este Spiritul Sfânt. Christos ne spune că Duhul este Mângâietorul,

„Duhul adevărului, care purcede (pornește, vine) de la Tatăl." Se declară limpede cu privire la Spiritul Sfânt că, în lucrarea Lui de a-i călăuzi pe oameni în tot adevărul, „El nu va vorbi de la Sine Însuși" (Ioan 15,26; 16,13)." E. G. White (1911), AA, pag. 51.

Unii fac mare caz de faptul că pronumele grecești pentru Spiritul Sfânt nu denumesc o persoană, ci obiecte; sunt de genul neutru. Dar acest fapt nu spune nimic despre impersonalitatea Duhului, deoarece limba greacă folosește articolul și pronumele neutru pentru a se acorda cu substantivul (*pneuma* – spirit), care este neutru. Faptul că acest substantiv este neutru, nu are nicio importanță legată de natura subiectului. În ebraică, *ruhh* - spirit este de genul feminin și toate pronumele se acordă la feminin. Înseamnă, oare, că în Vechiul Testament, Duhul era o persoană feminină ? În greacă există și alte cuvinte pentru persoane (de exemplu, *teknon* – copil; *daimonion* – demon), care sunt de genul neutru.

Se mai afirmă, de asemenea, că Ellen White a folosit uneori pronumele neutru englezesc „it" cu referire la Duhul Sfânt. Este adevărat că Ellen White, deoarece folosește adesea cuvintele Bibliei, a preluat o atare exprimare din traducerea pe care o folosea, dar, dacă prin aceasta ea ar fi vrut să spună că Duhul este un *ceva,* o realitate impersonală, de ce folosește foarte frecvent pronumele pentru persoană: *He, His, Him, Himself* ?

Citiți cu atenție 1 Ioan 5,6. Duhul nu este doar Spiritul Adevărului, ci El Însuși este numit Adevărul (cf. 3 Ioan 8.12), la fel cum Dumnezeu și Christos sunt numiți (Ioan 14,6; 18,38). De aceea este păcat fără iertare să-L minți pe El. De aceea, fii atent cum vorbești despre El, ca nu cumva să fii lăsat pe mâna altor „influențe", „puteri", sau „manifestări" care „vin de la Dumnezeu" (1 Samuel 16,16; 23; 1810) și care sunt foarte personale și posesive.

Matei 28,19: Botezul creștin este trinitarian sau unitarian?

Nu avem dreptul să respingem învățătura acestui text, care este în armonie cu atâtea învățături biblice, doar pentru faptul că, s-ar părea,

ucenicii lui Iisus ar fi folosit o formulă mai simplă, botezând în Numele lui Iisus, în toate cele numai patru locuri unde este menționat un act al botezului (Faptele Ap. 2,38; 10,48; 8,16; 19,5). Există și o serie de mărturii extrabiblice ale botezului în formulă trinitariană din secolele II-III.[88] Nu putem avea încredere absolută în acestea, întrucât scrierile patristice, fiind mai rare decât cele biblice, au fost și interpolate. Dar nici nu putem susține că toate referirile la botezul trinitar, din aceste scrieri care preced Sinodul Niceean, sunt interpolări.

Unii antitrinitarieni merg atât de departe încât suspectează că textul din Matei 28,19 a fost modificat, interpolându-se formula trinitariană „târzie", așa cum s-a întâmplat cu faimoasa *commă ioanină* din 1 Ioan 5,7.8. Dar situația nu este asemănătoare. În ce privește fragmentul trinitar din 1 Ioan 5,7-8, toți învățații recunosc de multă vreme că este o adăugire, în timp ce în Matei 28,19 toate manuscrisele existente atestă în unanimite prezența formulei baptismale trinitariene. Există o glosă în unele manuscrise secundare, care repetă aici pasajul din Ioan 20,21, ceea ce nu schimbă nimic în esență, dar aceasta, în mod natural, nu este redată de traducători.

Matei 28,19 trebuie studiat serios și nu manipulat. AS susține că aici, numele Tatălui este Iahwé, numele Fiului este Iisus, dar Spiritul Sfânt nu are nume. Dar în Biblie, Iahwé este numele propriu al Dumnezeirii, nu al Tatălui doar. Același Nume îl poartă Fiul, cum am arătat mai sus, ceea ce știau și autorii Noului Testament. Ioan, după ce citează din Isaia 6, cu referire la slava lui Iahwé, arată că aceasta este slava lui Iisus, pe care iudeii au respins-o, deoarece au iubit mai mult slava oamenilor (Ioan 12,37-43). Deși nu-mi amintesc un caz în care numele lui Iahwé să fie aplicat Duhului, sensul acestui nume este însă aplicat, deoarece este numit Duhul cel Veșnic (Evrei 9,14).

În realitate, textul din Matei 28 nu se referă la mai multe nume, ci la un singur nume, întrucât în textul grecesc, *nume* este la singular (*ónoma,* compară cu *onómata*, Apocalipsa 21,14).

AS însuși găsește până la urmă o soluție care, dacă ar fi consecvent, l-ar ajuta să admită formula baptismală trinitariană: „Putem vedea că

Iisus nu dădea astfel o formulă specifică pentru ca predicatorul s-o recite la botez". Este foarte posibil ca Iisus să nu fi intenționat simpla rostire a unei formule, așa cum, îndemnul de a ne ruga în numele lui Iisus, nu înseamnă doar că în timpul rugăciunii, sau la sfârșit, să menționăm formula *magică*, „în numele lui Iisus Te rugăm". Dar în acest caz, de ce crede AS că relatările botezurilor din Faptele Apostolilor ar contrazice această „formulă"? Atunci și cealaltă „formulă" poate fi înțeleasă la fel de liber, și nu mai există nicio contradicție. Dar problema lui AS nu este uzul liturgic al formulei, ci conținutul ei teologic. Acesta îi sperie atât de tare pe toți semiarienii, încât sunt nevoiți să facă orice pentru a ieși din autoritatea textului.

În Faptele Ap. 8,37, Luca nu face referire la nici o formulă, ci relatează cum candidatul, înainte de botez, a primit adevărul fundamental al creștinismului: Evanghelia, adevărul despre Iisus Christos cel Răstignit, după cuvântul profeților (vers. 35). În Faptele Ap. 19, Luca relatează botezul unor foști discipoli ai lui Ioan. Fuseseră botezați deja cu botezul lui Ioan, care era botezul pocăinței față de Dumnezeu și de Legea Lui. Acesta era un botez iudaic, întrucât și iudeii îi botezau pe păgânii care treceau la iudaism și acceptau circumcizia. Dar aceștia nu primiseră Spiritul Sfânt, fiindcă darul Spiritului se dădea în urma mărturisirii că Iisus este Christosul, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul. Ucenicii lui Ioan nu erau siguri de acest adevăr, ba încă mulți din ei au crezut că Ioan este Christosul. De aceea, Pavel i-a botezat „în Numele lui Iisus", nu cu referire la o simplă formulă, ci predicându-le pe Iisus spre convingere. Astfel au primit și confirmarea Duhului Sfânt și, în acest mod, putem vedea cum experiența lor era completă, că au fost botezați nu doar în numele Tatălui, ci și al Fiului și al Duhului Sfânt.

Un amănunt interesant este și faptul că aceste botezuri „în Numele lui Iisus" erau administrate iudeilor sau prozeliților iudei, care aveau cunoștința de Dumnezeu, dar nu-L cunoșteau pe Iisus și Duhul Lui. De aceea erau botezați în Numele lui Iisus și primeau Duhul Sfânt. Aceasta nu vrea să spună că ei nu aparțineau *și* Tatălui. Dimpotrivă,

deja aparțineau. În Matei 28 însă, prin contrast, Iisus îi trimite pe ucenici să boteze oameni din toate popoarele, adică păgâni care n-au auzit niciodată de Dumnezeul adevărat, de Fiul Său Iisus Christos sau de Duhul Sfânt. De aceea este foarte posibil ca „formula" trinitariană să fie accentuată mai târziu, când majoritatea convertirilor erau dintre păgâni. Interesant este și faptul că la botezurile din Faptele Apostolilor sunt menționate și celelalte două Persoane divine. Aș pune întrebarea: În numele Cui a fost Iisus botezat? Trinitatea este menționată ca fiind prezentă acolo, la Iordan, dar numai Iisus era vizibil, proeminent. Tatăl doar și-a făcut auzit glasul, iar Duhul a străfulgerat ca o lumină deasupra lui Iisus, în chip de porumbel venind în zbor.

Botezul care este o dedicare doar lucrării Tatălui și a Fiului, este incomplet ca experiență, dacă nu este primită și lucrarea Spiritului Sfânt:

> **Faptele Ap. 8,12** ei au crezut ....Evanghelia împărăției Lui **Dumnezeu** și în numele lui **Iisus Christos** au fost botezați. vers 15 [apostolii] s-au rugat pentru ei ca să poată primi și ei **Duhul Sfânt**...(**vers. 16)** fiindcă **Duhul Sfânt nu venise încă peste niciunul dintre ei**; **ei doar fuseseră botezați în Numele Domnului Iisus.**

AS continuă și afirmă că botezul în numele Celor Trei înseamnă botezul în *caracterul* Celor Trei. Dar dacă vorbim de caracterul a trei entități diferite, înseamnă că le considerăm persoane, deoarece numai persoanele au caracter, iar dacă sunt trei, înseamnă că Duhul este o persoană distinctă, nu Se confundă cu persoana Tatălui sau a Fiului, deși toți trei au același caracter, adică sunt una în caracter.

Încheindu-și pledoaria împotriva prezenței Trinității în Matei 28, AS declară: „Ce binecuvântare că, deși există îngrijorări legitime despre aceste versete, ele nu au fost distorsionate în așa fel încât să învețe rătăcire". Noi nu avem decât să spunem „Amin!". Dar ne îngrijorează faptul că această stranie mărturisire vine din partea unora care nu vor să recunoască învățătura clară cuprinsă în această

formulă baptismală: Că Dumnezeu este în Trei Persoane, care sunt una și au același Nume mai presus de orice nume. Și că prin botez suntem dedicați *și* Duhului Sfânt, a cărui locuire și lucrare în noi și prin noi este esențială.

O ultimă obiecție adusă de antitrinitarieni (deși odată primind răspuns, ei descoperă mereu alte obiecții!) este aceea că Biblia nu învață să ne închinăm, să ne rugăm Duhului. Obiecția este interesantă și necesită mai mult studiu, ca să nu dăm răspunsuri pripite. Dar în timp ce întreaga Biblie ne învață să ne închinăm Tatălui și să ne rugăm Lui, chiar și Domnul Christos ne-a poruncit astfel prin exemplu și prin învățătură, este la fel de adevărat că există și locuri biblice în care Iisus primește adorare, închinare și chiar rugăciune (Faptele Ap. 7,59; Apocalipsa 5; Apocalipsa 22,20), sau unde chiar El Însuși a cerut închinare (Exod 3,5; Iosua 5,15). Iisus nu a poruncit nicăieri să ne rugăm Lui, ci ne-a învățat să ne rugăm Tatălui, în Numele Său. Dar nu ne-a interzis să ne rugăm lui Iisus, nici nu există undeva o interdicție de a se ruga Duhului Sfânt sau de a-L adora ca Dumnezeu. Cei trei sunt una în ce privește dreptul adorării, dar este interesant de observat că Spiritul Sfânt ni-L prezintă pe Iisus, iar Iisus ne trimite să ne închinăm Tatălui, așa cum și El Se închină Tatălui, numindu-L „Dumnezeul Meu" chiar după înălțare (Apocalipsa 3). Este un păcat să ne adresăm spiritelor, reale sau imaginare, pentru ajutor, pentru că acestea sunt creaturi. Dar Spiritul lui Dumnezeu este invocat în Ezechiel 37,9 („El mi-a zis: „Profețește și vorbește Spiritului! Profețește, fiu al lui Adam, și zi Spiritului: 'Așa vorbește Iahwé Dumnezeu: Spiritule, vino din cele patru vânturi și suflă peste morții aceștia ca să învie!'").

> „Grația **Domnului Iisus Christos**, dragostea lui **Dumnezeu** și comuniunea **Spiritului Sfânt** să fie cu voi toți! (2 Corinteni 13,14)

Concluzii

Doctrina Trinității este una dintre multiplele adevăruri paradoxale ale Scripturii. Este adevărul fundamental și misterul fundamental. Chiar dacă ea transcende rațiunea noastră, ea poate fi înțeleasă în mod suficient, din Scripturi și acceptată pentru binele experienței noastre spirituale, și pentru progresul Bisericii. Biblia afirmă Triunitatea lui Dumnezeu în mod explicit și implicit.

Din cauză că s-a încercat forțarea limitelor revelației și ale rațiunii, de-a lungul istoriei, s-au diseminat false modele de înțelegere a Dumnezeirii, care au creat în Biserică divizare și ostilitate inutile. Atât ortodoxiile, cât și heterodoxiile au manifestat intoleranță, chiar și persecuție sângeroasă, atunci când au avut destulă putere. Eroarea se disimulează adesea amestecându-se cu doctrinele cele mai corecte, iar un principiu de ortodoxie biblică (doctrina corectă) poate fi întâlnit și acolo unde nu ne-am aștepta. Trebuie să învățăm din felul în care ne-a condus Dumnezeu. Faptul că, studiind Biblia, am fost nevoiți să acceptăm aspecte doctrinale pe care alții, înainte de noi sau pe lângă noi, le înțelegeau deja corect, ar trebui să ne inspire la mai multă modestie și mai puțin exclusivism și tendință de demonizare a celor din „Babilon". Faptul că întreținerea de suspiciuni și prejudecăți, combinate cu metodologii nesatisfăcătoare în cercetarea Bibliei, precum și neglijarea Spiritului Profetic sau disprețuirea surselor exterioare, au întârziat acceptarea unui adevăr biblic, ne inspiră la o reconsiderare și reevaluare a ceea ce credem. Apariția curentelor divizive este aproape inevitabilă. Atât neînvățații, cât și cei mai mari învățați pot greși. Biserica poate preveni și vindeca, sub conducerea Spiritului Sfânt, printr-un mai mare credit dat Cuvântului lui Dumnezeu.

Trinitarianismul este în perfectă armonie cu Vechiul și cu Noul Testament, începând cu formula crezului mozaic și terminând cu invitația înșeptită a Duhului în Apocalipsa. O exegeză atentă a textelor în limbile originale, dar mai ales simpla bunăvoință de a combina o atenție de ucenic, cu înțelepciunea celor „săraci în duh" și bogați în Spirit,

ar aduce o împrospătare a spiritualității practice a doctrinelor pe care le susținem. În egalitatea și subordonarea ierarhic-funcțională a Persoanelor Triunității avem un model pentru familie și Biserică, pentru societate în general. Dumnezeu este Unul și Trei în același timp, pentru ca noi, care suntem mulți, să putem deveni una în Dumnezeu, prin Spiritul Sfânt, a Treia Persoană a Dumnezeirii.

Florin Lăiu este cadru didactic în Institutul Teologic Adventist din Cernica, specialist în limbi biblice, exegeză și traducere biblică. florin.laiu@gmail.com

Note

[1] Din replica poetică a lui Dzófar Naamatitul (Iov 11,7-9). Trd. FL.

[2] Petersen, Aage, „The philosophy of Niels Bohr", în *Bulletin of the Atomic Scientists* (September 1963).

[3] Henoteismul este un politeism în care panteonul zeilor este guvernat de un zeu suprem.

[4] Termeni introduși de Teofil de Antiohia (180 e.n.), „Ad. Autol.", II, 15, și de Tertullian de Cartagina (160-225 e.n.) în *Tratat contra lui Praxeas*. http://www.piney.com/HsTertTrinity.html

[5] Toate sublinierile din acest studiu îi aparțin autorului.

[6] Vezi Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" (Term paper, Seventh-day Adventist Theological Seminary, 1969), 25. După Jerry A. Moon, Ph.D., "The Adventist Trinity Debate", Andrews University Seminary Studies, Vol. 41, No. 1, 113-129, Copyright © 2003, la adresa www.sdanet.org/atissue/trinity/moon/moon-trinity1.htm

[7] „The Doctrine of the Trinity in Adventist History,"*Liberty Review* [5250 Johnstown Road, Mt. Vernon, Ohio], October 1989, 4-5, 7-8. Cf. Lynnford Beachy, *Adventist Review* Perpetuates the Omega, *Old Paths* [Smyrna Gospel Ministries, HC64, Box 128-B, Welch, WV], vol. 8, no. 7, July 1999, 1-14. Vezi, în special, Clayton, n. 6; și Bob Diener, *The Alpha and the Omega* (Creal Springs, IL: Bible Truth Productions, n.d.[cca 1998]), videocasetă.

[8] Vezi http://wald.heim.at/schwarzwald/520974/COA.htm.

[9] E. G. White, *Testimonies for the Church Containing Letters to Physicians and Ministers Instruction to Seventh-day Adventists* (1904: 50).

[10] E.G. White, *Letter 224,* June 24 1908.

[11] Referitor la editarea cărții Desire of Ages, Stump spune: „While the intentions were good, this action opened the door for *further editorial work beyond the scope* of the preamble and resolution. This work of editing could be done because the inspiration that was given to Sister White *was declared to be* thought inspiration. While Adventists have long believed that the prophets were God's penmen and not His pen, where in the Bible can we find such an example of editorial work done to a prophet's message ?" (Foundation of our Faith, 1997). www.adventistas.com/trindade/foundation.doc

[12] www.smyrna.org/Books/ff/ff_pdf/The%20Foundation%20of%20Our%20Faith%206th%20Edition.pdf; http://www.smyrna.org/

[13] www.restorationministry.com; www.presenttruth.info/Books/Form_Trin/Form_Trin.htm ; www.adventistas-bereanos.com.br/

[14] www.remnantofgod.org/; www.sdaapostasy.org/

[15] wald.heim.at/schwarzwald/520974/sanatate_001.htm; dasgeheimnis.de/web/jesus_gott.htm; wald.heim.at/schwarzwald/520974/; www.laodicea.ro;

[16] Tocmai am inițiat un dialog teologic cu Allen și se arată deschis și binevoitor. A promis că va studia serios studiul de 45 de pagini pe care i l-am trimis la acest subiect.

[17] www.whiteestate.org; *www.adventistbiblicalresearch.org*; www.sdanet.org/atissue/index.htm; www.adventist.ro/modules.php;

[18] Vezi http://www.atsjats.org/

[19] Cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Origen; Vezi și http://jsrhee.hihome.com/thesis3.htm și Nithyananda Augustine Nathan http://dlibrary.acu.edu.au/research/theology/Gus_nathan.htm

[20] Vezi www.earlychurch.org.uk/arianism.html și www.tlogical.net/bioarius.htm

[21] Don Stewart: www.blueletterbible.org/faq/nbi/337.html; vezi și Larry W. Hurtado, http://en.wikipedia.org/wiki/Binitarianism .

[22] „Sub comanda sa [a lui Theudes], vizigoții tocmai asediau fortăreața Septem (Ceuta) de pe coasta africană; dar, în timp ce petreceau ziua sabatului în pace și devoțiune, siguranța evlavioasă a taberei lor a fost invadată de un neașteptat atac dinspre cetate; însuși regele, cu greu și cu primejdie a scăpat din mâinile inamicului sacrilegios. Gibbon, Ed. (1782, 1845) *Conquest Of Africa By The Vandals* [Fn 46: Isidor. Chron. p. 722, edit. Grot. Mariana, Hist. Hispan. l. v. c. 8, p. 173. Totuși, după Isidor, asediul Ceutei și moartea lui Theudes au avut loc la anul 548, iar locul era apărat nu de vandali, ci de romani/bizantini] http://history-world.org/vandals.htm

[23] Vezi www.answers.com/topic/a-tius

[24] http://en.wikipedia.org/wiki/Islam; www.submission.org/jesus/holy_spirit.html ; http://en.wikipedia.org/wiki/Jesus

[25] Qur'an 4:171, 5:116, 5:72-73, 112:1-4.

[26] Vezi G. O. Marx, The Beliefs and Practices of the Church of God in Transylvania During the Middle Ages, 1588-1623," http://www.giveshare.org/churchhistory/transylvania.html

[27] www.answers.com/topic/giorgio-biandrata

[28] http://en.wikipedia.org/wiki/Miguel_Servet

[29] www.socinian.org/files/FaustusSocini.pdf

[30] Idem.

[31]Textul decretului din ianuarie 1568: „Măria-Sa, Domnul Nostru, precum a hotărât în adunările precedente împreună cu țara și obștea în privința religiei, așa și în adunarea de față reafirmă cum ca predicatorii să propovăduiască evanghelia pretutindeni, fiecare după credința lui, și obștea dacă-l vrea, bine, dacă nu, nimeni să nu-l oblige, căci ar tulbura liniștea sufletului său, dar să țină predicator a cărui învățătură îi place. Și pentru aceasta nimeni dintre superintendenți, nici alții, să nu încerce a-i vătăma pe predicatori, nimeni să nu fie ocărât pentru religie de nimeni, așa cum am hotărât în constituțiile precedente. Nu i se permite nimănui, ca pentru învățătură să amenințe pe cineva cu privarea de libertate sau funcție, căci credința e darul lui Dumnezeu, ce vine în urma auzirii, iar auzirea prin cuvântul lui Dumnezeu". Vezi www.unitarius.com/roman/ist-aman.html

[32] Idem.

[33] en.wikipedia.org/wiki/An_Historical_Account_of_Two_Notable_Corruptions_of_Scripture

[34] www.sullivan-county.com/deism/uni_engchurch.htm www.americanunitarian.org/History/briefhistory.htm

[35] Vezi en.wikipedia.org/wiki/Unitarian

[36] Wikipedia, Nontrinitarianism: en.wikipedia.org/wiki/Anti-trinitarianism

[37] Vezi http://en.wikipedia.org/wiki/Emanuel_Swedenborg

[38] en.wikipedia.org/wiki/Christian_Connection; www.sdanet.org/atissue/trinity/Trinity Whidden. htm

[39] en.wikipedia.org/wiki/Christadelphians

[40] După moartea lui, mormonii au părăsit practica poligamiei, în urma unei noi „descoperiri". Ei combină un tip de restauraționism și penticostalism, cu un milenarism israelit, practicând botezul pentru morți și căsătorii pentru lumea viitoare. Sunt adepți ai unui stil de viață sănătos, ai vieții de familie tradițională, și au o organizare serioasă și o civilizație specifică în statul Utah.

[41] *Doctrine and Covenant*, 130:22. http://ro.wikipedia.org/wiki/Mormon; www.watchman.org/lds/lds-v-christianity.htm; www.seghea.com/pat/bible/trinitymormon.html

[42] www.harvestherald.com/book_frameset_storrs2.htm

[43] http://amazingforums.com/forum/GSTORRS/6.html

[44] Cf. Microsoft ® Encarta ® 2006. © 1993. en.wikipedia.org/wiki/Advent_Christian_Church

[45] Cf Alan Branch (2000) "What's The Truth About The Advent Christian Church?" http://www.ontruth.com/adventist.html ; http://www.adventchristian.org

[46] http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Taze_Russel

[47] www.mun.ca/rels/restmov/texts/jmarsh/ATC.HTM

[48] en.wikipedia.org/wiki/Church_of_God_General_Conference_(Abrahamic_Faith)

[49] www.giveshare.org/churchhistory/historysdcog/history2.html

[50] www.giveshare.org/churchhistory/historysdcog/history5.html

[51] Vezi www.watchman.org/cults/wcg.htm.

[52] Vezi G. Pfandl, „The Doctrine of The Trinity Among Adventists", BRI, 1999. www.cultureshocksolution.org/public_html/The%20Doctrine%20Of%20The%20Trinity%20Among%20Adventists.htm

[53] James White (editor) *Hymns for God's Peculiar People, That Keep the Commandments of God, and the Faith of Jesus* (Oswego: Richard Oliphant, 1849), 47; Arthur L. White către Hedy Jemison, 2 iulie 1969.

[54] Joseph Waggoner, „The Atonement--Part II," RH, 3.-10. November 1863, 181-182, 189-190; Battle Creek Bible Class, April 4, 1868," RH, 14. April 1868, 276; The Atonement (Battle Creek, Mich.: RHPA, 1884), 173-177.

[55] W. Whidden (1997), „Arianism, Adventism and Methodism: The Healing of Trinitarian Teaching and Soteriology", A Paper Presented to The Tenth Oxford, MI (USA) Institute of Methodist Theol. Studies Working Group: History of Wesleyan Traditions: Nineteenth and Twentieth Centuries August 12-22, 1997 Oxford University Somerville College. www.sdanet.org/atissue/trinity/TrinityWhidden.htm

[56] Cele mai bune traduceri moderne redau termenul grecesc (*arché*), care are mai multe sensuri, în funcție de context, cu „the chief [of the creation of God] (YLT, MRD); „the Ruler" (NIV, CJB); „the Originator" (NET, CSB); „the Principle" (NJB); „le Principe" (TOB, NEG); „the source" (NAB, GWN); sau „the head of God's new order" (BBE); „the beginning of God's new creation" (NLT).

[57] Charles W. Stone, The Captain of Our Salvation, Battle Creek, 1886:12-20.

[58] D. M. Canright, „Jesus Christ the Son of God," *Review and Herald*, III (June 18, 1867), D. M. Canright, The Personality of God," *Review and Herald*, III (August 29, 1878). Ibid. Sept. 5, 1878, 81; Sept. 19, 1878, 97; D. M. Canright, „The Holy Spirit not a Person, but an Influence Proceeding from God," *The Signs of the Times*, IV (July 25, 1878), 218. www.sdanet.org/atissue/trinity/gane-thesis/e-gane06.htm

[59] E. J. Waggoner, Christ and His Righteousness, 1890. en.wikipedia.org/wiki/E._J._Waggoner www.worldslastchance.com/books/Christ_&_His_Righteousness.pdf .

[60] A. W. Spalding to H. C. Lacey, June 2, 1947, Adventist Heritage Center, Andrews University; Seymour B. Whitney, „Both Sides," *Review and Herald*, Feb. 25 and Mar. 4, 1862, 101-103, 109-111; R. F. Cottrell, „The Doctrine of the Trinity," *Review and Herald*, June 1, 1869; D. T. Bourdeau, „We May Partake of the Fullness of the Father and the Son," *Review and Herald*, Nov 18, 1890, 707. www.sdanet.org/atissue/trinity/moon/moon-trinity1.htm

[61] Reprodus apoi in M. L. Andreasen, *The Book of Hebrews* (Review and Herald, 1948), 115. 124. Cf. Gerhard Pfandl (2006), The Doctrine of the Trinity Among Seventh-day Adventists, *Journal of the Adventist Theological Society*, 17/1 (Spring 2006): 160–179. Vezi și L. E. Froom, Movement of Destiny, 323.

[62] Jerry A. Moon (2003), *The Adventist Trinity Debate*, Part I. Historical Overview; *Andrews University Seminary Studies*, Vol. 41, No. 1, 113-129. www.sdanet.org/atissue/trinity/moon/moon-trinity1.htm

[63] A. T. Jones (1899), *Advent Review and Sabbath Herald*, Jan. 10, 1899, p. 24.

[64] F. M. Wilcox, „The Message for Today", *Review and Herald*, 2 Oct. 1913:21.

[65]Merlin D. Burt (2006), "History of Seventh-day Adventist Views on the Trinity", *Journal of the Adventist Theological Society*, 17/1 (Spring 2006), 133.

[66] Pfandl (op. cit.), 168.

[67] H. E. Rogers, ed. (1931), *Year Book of the Seventh-day Adventist Denomination*, (Washington: Review and Herald, 1931), 377.

[68] Erwin Roy Gane (1963), The Arian or Anti-Trinitarian Views Presented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer, Master Thesis. Andrews University; J. S. Washburn, „The Trinity." (Paper filed in Office of the Dean, Andrews University, Theological Seminary. [n.p., n.d.]), p. 2. (Mimeographed). cf. www.sdanet.org/atissue/trinity/gane-thesis/e-gane11.htm

[69] Numele Iahwé se pronunță cu accent pe ultima silabă, pe „e", ca și José, René etc. În niciun caz nu se pronunță cu accent pe prima silabă, ca și cum ar fi Fane, Lache, Marte... După cum se știe, începând cu iudaismul postexilic, din motive

superstițioase, apoi și din oarecare motive practice, numele sacru al Domnului a fost înlocuit cu titlul Domnul, atât în ebraică (=Adonai), cât și în greacă (=Kyrios) și în alte limbi creștine. Mult mai târziu au redescoperit creștinii Numele sacru, mai întâi în teologia catolică, sub forma citirii eronate *Iehova*, iar în perioada modernă, în formă corectă, științifică: *Iahwé*. Din nefericire, Numele însă n-a devenit popular sub nici o formă, iar înlocuirea cu titlul Domnul sau cu Dumnezeu este un succes parțial.

[70] Comp. cu Romani 1:25, 2 Corinteni 11,31, Matei 14,61; Marcu 14,61.

[71] Ioan 14:28, Filipeni 2,6-11, 1 Corinteni 15,27-28.

[72] Marcu 15,34, Ioan 20,17, Apocalipsa 3,12.

[73] 1 Corinteni 11,3.7-9.11-12, Efeseni 5,22-33, Coloseni 3,18-21, 1 Petru 3,1-7.

[74] Stump, Allen (2007), *The Foundation of Our Faith,* cap. 18, pag. 182-190.

[75] Pentru simplificare, am renunțat la redarea sau transliterarea textelor vechi. Toate textele originale, versiunile antice și traducerile clasice sau moderne citate, sunt preluate din programul BibleWorks 7. Traducerile fără referință aparțin autorului articolului.

[76] Vezi traducerile NIB, NLT, FBJ, TOB, BFC, IEP, SBP, CAB, NVI afișate în Bible Works.

[77] *Morphé*, în acest caz, pare să fie în contrast, sau oricum diferit de *schema* (forma exterioară).

[78] Ioan 8,24; 13,19; 18,6.

[79] See NET: „... Extraordinary Strategist, Mighty God, Everlasting Father, Prince of Peace. *The NET Bible, Version 1.0 - Copyright © 2004,2005 Biblical Studies Foundation.*

[80] Șaddai nu este un adjectiv ebraic obișnuit. El este un substantiv propriu folosit numai ca nume al lui Dumnezeu în epoca patriarhală și mai târziu în poezie. Cel mai bun lexicon ebraic (HALOT), în dreptul acestui cuvânt, afirmă: „—4. În ciuda multor tentative și explicații sugerate, etimologia lui Shaddai încă n-a fost complet clarificată. Cea mai obișnuită tentativă este de a considera acest nume ca derivând de la rădăcina *shadad* (a fi puternic)." Nu se afirmă, deci o putere absolută. În ebraică, termenii înrudiți au doar ideea de pustiire, jaf, violență, ceea ce, desigur, nu poate caracteriza pe Dumnezeu.

[81] În timp ce traducerile mai vechi engleze și în special cele italiene și spaniole preferă să traducă acest text după Vulgata (unigenitus = singurul născut), traducerile

mai noi au îndreptat această eroare : *the glory of the one and only, ...who came from the Father* (NET); *the glory of the One and Only, who came from the Father,* (NIB); *the glory that he has from the Father as only Son of the Father* (NJB); *the glory as of a father's only son* (NRS); *une gloire comme la gloire du Fils unique venu du Père* (NEG); *cette gloire que, Fils unique ...., il tient du Père* (TOB).

[82] Isaia 63,10, 2 Corinteni 3,17, Efeseni 4,30, Faptele Ap. 5,3-4, Marcu 3,29, Faptele Ap. 7,51.

[83] Matei 12,31-32, Marcu 12,36, 13,11, Luca 2,26, 3,22 cf. Geneza 1,2, Ioan 14,16-17.26, Faptele Ap. 1,8, 13,2.4, 15,28, 16,6, 20,28, 1 Corinteni 6,19, 1 Petru 1,12.21, Iuda 1,20, Isaia 48,16.

[84] Ellen White, *Special Testimonies*, Series B, No. 7, pp. 62, 63. (1905). http://www.egwestate.andrews.edu/cgi-bin/egw2html?C=14947444&K=070515071410314151 .

[85] *Special Testimonies,* Series B, No. 7, pp. 62, 63. (1905).

[86] E. g. 1 Cronici 12,18; Isaia 32,15; Ezechiel 3,12.14.24; 43,5; 37,10; vers. 14; Matei 4,1; Marcu 1,10.12; Ioan 1,32.33; 3,8.34; 7,39; 14,17; 15,26; 16,13; Faptele Ap. 2,4; 8,29; 10,19; 11,12.28; 20,22; 21,4; Romani 8,13.26; 1 Corinteni 12,8; 2 Corinteni 3,6; Galateni 3,3.5.14; 4,29; 5,5.16.17.18.25; 6,8 ; Efeseni 2,22; 3,5 6,18; Coloseni 1,8 ; 1 Tesaloniceni 5,19 ; 1 Timotei 3,16; 4,1; Evrei 10,29; Iacov 4,5; 1 Petru 1,2; 4,14; 1 Ioan 3,24; Iuda 19; Apocalipsa 2,7.11.17.29; 3,6.13.22; 14,13; 22,17.

[87] Romani 1,7; 1 Corinteni 1,3; 2 Corinteni 1,2; Galateni 1,3; Efeseni 1,2; Filipeni 1,2; Cololoseni 1,2; 1 Tesaloniceni 1,1; 2 Tesaloniceni 1,2; 1 Timotei 1,2; 2 Timotei 1,2; Tit 1,4; Filimon 1,3.

[88] Cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Trinity Tațian Sirianul (170 AD), Diatesseron 55; Hippolytus (215 AD), Tradiția Apostolică 21; Tertullian (216 AD) Contra lui Praxeas 26; Origen (248 AD), Comentariu la Romani 5,8; Faptele Xantipei și Polixenei 21 (250 AD); Ciprian de Cartagina (A.D. 253), Scrisori 73:18. Textele pot fi găsite în orice culegere patristică, de exemplu în *Ante-Nicean Fathers*.

2. Experimentarea Trinității

de Allan Robertson

În centrul Universului nostru se află o comunitate a dragostei, a armoniei și a unității.

Din anul 1963 până în anul 1967, am slujit ca pastor într-un district cu mai multe biserici, din British Columbia, Canada, care cuprindea și biserica din Prince George. Grace Dowy, o membră în vârstă a acestei biserici, îmi amintea mereu: „Pionierii adventiști nu au crezut în Trinitate".

Prin anii 1960, cu ocazia unei întâlniri a studenților de la Pacific Union College, W. R. French, profesor universitar de religie, pe atunci pensionar, a primit invitația de a prezenta un scurt devoțional de seară. A profitat de ocazie pentru a ataca, timp de o oră și jumătate, doctrina Trinității.[1]

Într-un Sabat, în urmă cu doi sau trei ani, când plecam de la serviciul de închinare, am găsit pe parbrizul mașinii mele un pliant care avea ca prim scop să demonstreze că Trinitatea nu poate fi demnă de crezare.

Să ne punem câteva întrebări. Se găsește cuvântul Trinitate în Biblie? Răspunsul este un categoric „Nu". Dar iată o întrebare mai profundă: Este biblică *ideea* Trinității? Vom cugeta asupra acestei întrebări în cele ce urmează. Este Trinitatea o taină? Eu o consider o taină, dar nu și o absurditate. Este Trinitatea importantă? Ei bine,

dacă este important cui ne închinăm, atunci Trinitatea merită toată atenția noastră.

Studiul de față este alcătuit din trei părți:

Trinitatea înseamnă trei Persoane

Prefixul „tri" înseamnă trei. Cunoaștem foarte bine cuvintele „trio" (trei muzicieni), „triunghi" (o figură geometrică având trei laturi și trei unghiuri), „tricicletă" (un vehicul cu trei roți), „tripleți" (trei copii gemeni).

În primul capitol din Biblie găsim o declarație care ar trebui să ne uimească, însă neatenția este consecința familiarizării cu textul. Ne-am aștepta să citim: „Apoi, Dumnezeu a zis: 'Să fac om după chipul Meu, după asemănarea Mea'" (Geneza 1,26). Aici, în primele gânduri exprimate de Sfânta Scriptură, avem un indiciu despre pluralitatea divinității. O citire atentă a altor pasaje din Vechiul Testament ne va indica din nou o pluralitate a divinității, însă tabloul celor trei persoane devine mai limpede numai odată cu dezvăluirea istoriei mântuirii din vremea Noului Testament.

Imaginați-vă că vă aflați pe malul râului Iordan, chiar în momentul în care Ioan Botezătorul Îl scufundă pe Isus sub apă. „De îndată ce a fost botezat, Isus a ieșit afară din apă. Și, în clipa aceea, cerurile s-au deschis și a văzut pe Duhul lui Dumnezeu coborându-Se în chip de porumbel și venind peste El. Și din ceruri s-a auzit un glas care zicea: 'Acesta este Fiul Meu preaiubit, în care Îmi găsesc plăcerea'" (Matei 3,16.17).

Astăzi, există în lumea creștină milioane de persoane care se numesc penticostali unitarieni și care susțin că Dumnezeu este o singură persoană, care în timpul Vechiului Testament a fost Tatăl, după întrupare a fost Fiul, iar după înălțare Duhul Sfânt. Cu alte cuvinte, Dumnezeu este o singură persoană care a existat sub trei forme diferite, în perioade istorice diferite.

Totuși, cu ocazia botezului lui Isus, se arată clar că cele trei Persoane ale Trinității au intervenit simultan. Isus Fiul a fost scufundat

sub apă; Duhul a coborât asupra Lui sub forma unui porumbel; glasul Tatălui s-a făcut auzit din cer. Nu e de mirare că se spune despre Augustin de Hippo că ar fi afirmat public: „Du-te la râul Iordan și vei vedea Trinitatea".

Uneori întâmpinăm dificultăți în ceea ce privește personalitatea Duhului Sfânt. Poate avem tendința să credem că această entitate ar fi mai degrabă o influență, întrucât nu are mâini, picioare, ochi, urechi, nas sau gură.

În urmă cu câteva zeci de ani eram la colegiu și participam la un curs biblic, când un pasaj din Faptele Apostolilor m-a convins că Duhul Sfânt este o persoană. Relatarea ne spune că Anania și soția acestuia, Safira, au vândut o bucată de pământ, au promis că vor da tot ce vor câștiga pentru lucrarea Domnului și apoi, pe ascuns, au hotărât împreună să oprească o parte din bani. Anania a venit la apostoli, iar Petru i-a zis: „Anania, pentru ce ți-a umplut Satana inima ca să minți pe Duhul Sfânt și să ascunzi o parte din prețul moșioarei? Dacă n-o vindeai, nu rămânea ea a ta? Și, după ce ai vândut-o, nu puteai să faci ce vrei cu prețul ei? Cum s-a putut naște un astfel de gând în inima ta? N-ai mințit pe oameni, ci pe Dumnezeu" (Fapte 5,3.4).

Nu putem minți o influență. Putem minți doar o entitate sau mai multe entități, care au facultăți mintale și personalitate. Anania a ascuns adevărul față de o persoană, Dumnezeu Duhul Sfânt.

Arius (d. 336) a fost un teolog al bisericii primare, care învăța că „a fost un timp în care Fiul nu a existat". Pionierii adventiști de ziua a șaptea, cum ar fi Joseph Bates și James White, susțineau o concepție similară. De altfel, între anii 1844 și 1890, foarte puțini adventiști credeau în eternitatea Fiului. Mulți argumentau că Tatăl L-a precedat pe Fiul în timp, întrucât așa știm din viața biologică.

Cu toate acestea, este interesant de observat că, în pasajele biblice, cuvântul „fiu" este utilizat frecvent pentru a descrie mai degrabă caracterul, decât proveniența biologică. Iată un exemplu simplu: „Iosif, numit de apostoli și Barnaba, adică, în tălmăcire, fiul mângâie-

rii, un levit, de neam din Cipru, a vândut un ogor, pe care-l avea, a adus banii și i-a pus la picioarele apostolilor" (Fapte 4,36.37). Barnaba a fost „fiul mângâierii" fiindcă avea un caracter generos, oferind daruri pentru a-i ajuta pe alții, în biserica apostolică.

Trinitatea înseamnă trei Persoane eterne

Din scrierile care alcătuiesc Noul Testament, Evanghelia după Ioan se concentrează în special asupra divinității lui Isus. Să reluăm fraza din deschiderea acesteia: „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu" (Ioan 1,1). Prima declarație se află în contrast cu Ioan 1,14: „Și Cuvântul *S-a făcut* trup" (sublinierea autorului). La un anumit moment dat, Cuvântul a devenit om, S-a născut în neamul omenesc. Însă înainte de acest moment, la început, El a existat dintotdeauna cu Dumnezeu Tatăl, ca persoană distinctă, și a fost într-adevăr divin. „La început era Cuvântul."

La fel de uimitoare este relatarea lui Ioan despre conflictul dintre Isus și conducătorii iudeilor, din Ioan 8,56-58. Isus spune: „'Tatăl vostru, Avraam, a săltat de bucurie că are să vadă ziua Mea: a văzut-o și s-a bucurat.'

'N-ai nici cincizeci de ani', I-au zis iudeii, 'și ai văzut pe Avraam!' Isus le-a zis: 'Adevărat, adevărat vă spun că, mai înainte ca să se nască Avraam, sunt Eu'."

Isus nu a spus doar că El a existat înainte de nașterea lui Avraam, ci și că El este Cel care i-a vorbit lui Moise din rugul aprins. El declară că este etern și existent prin Sine. Nu este de mirare că iudeii, tăgăduind furioși declarația Sa, au luat pietre ca să-L omoare.

Adventismul din secolul al XIX-lea și din prima parte a secolului al XX-lea a acceptat cu greu preexistența veșnică a lui Hristos. Lui W. W. Prescott i s-a încredințat realizarea unui studiu pentru Școala de Sabat, din Evanghelia după Ioan, împărțit pe patru trimestre, între anii 1896 și 1897. Fiind un cercetător biblic sârguincios, Prescott a

fost convins de eternitatea absolută a lui Hristos și a început să modeleze, prin influența lui, gândirea adventistă.[2] Semnificativă a fost și declarația categorică a lui Ellen White, din cartea *Hristos, Lumina lumii*: „În Hristos este viață adevărată, neîmprumutată, nederivată".[3] Cineva făcea o remarcă plină de duh: „Isus era mai în vârstă decât mama Lui și avea tot atâția ani ca și Tatăl Lui".

Odată stabilită din Scriptură preexistența veșnică a Fiului, în general, oamenii nu par a întâmpina probleme în privința „Duhului celui veșnic" (Evrei 9,14).

În Sabatul din 22 mai 2004, am fost invitat să predic la serviciul divin desfășurat în Biserica Adventistă Silver Creek din British Columbia. În timpul mesei de părtășie de după serviciul divin, sora de credință care stătea față în față cu mine a povestit despre o femeie creștină, care s-a convertit la islamism fiind convinsă că toți creștinii încalcă prima dintre cele Zece Porunci, pentru că se închină la mai mulți dumnezei. Prima poruncă spune: „Să nu ai alți dumnezei afară de Mine" (Exod 20,3). Cum să abordăm această provocare?

Trinitatea înseamnă un Dumnezeu în trei Persoane eterne

Din punct de vedere matematic, acest lucru pare ciudat, întrucât trei nu este egal cu unu, însă este vorba despre o unitate ce depășește logica matematică. Gândiți-vă la o serie de afirmații din rugăciunea lui Isus adresată Tatălui, așa cum este ea prezentată în Ioan, capitolul 17. „Eu nu mai sunt în lume, dar ei sunt în lume, și Eu vin la Tine. Sfinte Tată, păzește, în Numele Tău, pe aceia pe care Mi i-ai dat, pentru ca ei să fie una, cum suntem și noi" (vers. 11). Isus Îi cere Tatălui Său ca cei unsprezece apostoli, care reprezintă nucleul bisericii Sale, să fie una. Evident, El nu Îi cere ca urmașii Săi să devină o singură persoană, ci se roagă ca ei să dobândească unitate – o unire în scop, gândire și caracter. Unitatea pe care El le-o dorește este asemănată cu unitatea care există între El și Tatăl Său cel sfânt din cer. Unitatea, armonia pe care o cere pentru cei unsprezece este extinsă, în ultima

partea a rugăciunii, la toți adevărații urmași ai lui Isus. Iată cuvintele Sale din versetul 22: „ Eu le-am dat slava, pe care Mi-ai dat-o Tu, pentru ca ei să fie una, cum noi suntem una". Armonia dintre Tatăl și Fiul trebuie să constituie un exemplu pentru armonia pe care Isus o dorește între creștini.

Dumnezeii antici ai grecilor și ai romanilor erau, într-adevăr, mulți. Ei aveau neplăcuta reputație de a fi mereu în conflict unii cu alții și de a purta război în permanență. În totală opoziție se află Dumnezeul Bibliei, care există în trei Persoane în unitate, în armonie și în dragoste, având același scop. „Dumnezeu este dragoste" (1 Ioan 4,8) implică mai mult de o persoană într-un singur Dumnezeu. Dumnezeu este unul singur, dar Dumnezeu nu este singur. Tatăl Îl iubește pe Fiul. Fiul Îl iubește pe Tatăl. Tatăl Îl iubește pe Duhul. Duhul Îl iubește pe Tatăl. Fiul Îl iubește pe Duhul. Duhul Îl iubește pe Fiul. În centrul Universului nostru se află o comunitate a dragostei, a armoniei și a unității.

Ne putem închina ca „monoteiști trinitarieni" cu inteligență, sinceritate și venerație.

În urmă cu câțiva ani, George și Lillian Knowles, un cuplu care lucra împreună, conduceau o școală pentru evangheliști în Vancouver, Canada, sub auspiciile Seminarului Teologic Adventist al Universității Andrews, școală la care participau numeroși seminariști. Auzisem că John Stott, eminentul și credinciosul lider evanghelic, avea să predice în oraș duminică dimineață, în timp ce echipa noastră de misionari se afla în Vancouver. L-am convins pe George Knowles să participăm cu toții la predica acestuia și astfel, într-o duminică dimineața, întregul grup de predicatori adventiști în devenire am intrat să vedem ce puteam să învățăm despre predicare de la un specialist în domeniu.

Am aflat că în acea duminică se sărbătorea, în Biserica Anglicană, Duminica Trinității. Am uitat cea mai mare parte a serviciului divin, dar încă mai păstrez notițele pe care le-am luat în timpul predicii. Mesajul m-a impresionat până la lacrimi, fiindcă aveam în fața ochi-

lor un om trimis de Dumnezeu, care a făcut mai mult decât doar să vorbească despre Trinitate. Am experimentat Trinitatea în timp ce ne vorbea despre propria experiență esențială a cunoașterii lui Dumnezeu în trei Persoane eterne. Până în ziua de azi, rămâne singura predică despre Trinitate pe care am auzit-o vreodată și căreia îi păstrez o amintire neștearsă.

Pe 2 aprilie 2001, în *Christianity Today,* John W. Yates III scria un articol în care anunța că John Stott urma să împlinească 80 de ani pe 27 aprilie. Păstrez aceste cuvinte în inima mea:

„Pentru Stott, ziua începe la ora 5 dimineață. Se ridică la marginea patului și își începe ziua cu rugăciune:

'Bună dimineața, Tată ceresc; bună dimineața, Doamne Isuse; bună dimineața, Duhule Sfânt. Tată ceresc, mă închin înaintea Ta, căci Tu ești Creatorul și Susținătorul Universului. Doamne Isuse, mă închin înaintea Ta, căci Tu ești Mântuitorul și Domnul lumii. Duhule Sfânt, mă închin înaintea Ta, căci Tu ești Cel care sfințești poporul lui Dumnezeu. Slavă Tatălui și Fiului, și Duhului Sfânt. Așa cum a fost la început, tot la fel este și azi și va fi întotdeauna. Amin.'

'Tată ceresc, Te rog ca să mă ajuți să trăiesc această zi în prezența Ta și să Îți aduc tot mai multă bucurie. Doamne Isuse, Te rog ca în această zi să mă ajuți să îmi iau crucea și să Te urmez. Duhule Sfânt, Te rog ca în această zi să mă umpli cu prezența Ta și să mă ajuți să aduc roade în viața mea: dragostea, bucuria, pacea, răbdarea, blândețea, bunătatea, credincioșia, bunăvoința și autocontrolul. Sfântă, binecuvântată și slăvită Trinitate, trei Persoane într-un singur Dumnezeu, ai milă de mine. Amin.'"

Zeci de ani, Stott și-a început fiecare zi cu una dintre versiunile acestei rugăciuni trinitariene.[4]

Note

[1] Woodrow Whidden, Jerry Moon, John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation and Christian Relationships* [Trinitatea: Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a planului Său de mântuire și a relațiilor creștine] (Hagerstown, Md.: Review and Herald, 2002), pag. 14.

[2] Gilbert Valentine, „A Slice of History: How Clearer Views of Jesus Developed in the Adventist Church" [O pagină de istorie: cum au devenit tot mai clare concepțiile despre Isus în Biserica Adventistă], *Ministry*, mai 2005, pag. 14-19.

[3] *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, în original.

[4] John W. Yates III, „Pottering and Prayer" [Olăritul și rugăciunea], *Christianity Today*, 2 apr. 2001, pag. 61.

Allan Robertson este pastor pensionar și locuiește în Kelowna, British Columbia, Canada.

3. Reflecții pe tema doctrinei Trinității

de Raoul Dederen

Credința în viul Dumnezeu a fost respinsă în repetate rânduri de cei ignoranți sau indiferenți, dar și de mulți dintre cei educați și dintre cugetători. Ea este pusă la îndoială mai ales astăzi. Teologi, precum episcopul A. T. Robinson de Woolwich, încercând în mod sincer să fie *Cinstit cu Dumnezeu*, i-au îndemnat pe creștini să abandoneze majoritatea limbajului folosit de-a lungul istoriei pentru a exprima gândirea creștină. În mod similar, regretatul episcop James A. Pike de California respingea multe doctrine tradiționale, asemănându-le cu niște sticle vechi care se vor sparge în mod inevitabil, lucru pe care nu ar trebui să îl regretăm.

Într-un asemenea context, mulți oameni, pastori chiar, se simt deranjați când se gândesc la Trinitate. Dilema cu care ne confruntăm este dacă a sosit vremea să renunțăm la o doctrină care, susținând că există trei Persoane în Dumnezeu, pare a aduce confuzie și nu clarificare, sau dacă aceasta a fost destinată să întruchipeze valori care constituie o parte esențială și necesară a credinței creștine.

Încă din vremea lui, Arius și-a propus ca, împreună cu discipolii săi, să înfățișeze doctrina Trinității ca pe o ipoteză teologică artificială și, în consecință, lipsită de importanță. Cu toate acestea, pentru un

mare număr de creștini, ea este doctrina fundamentală a creștinătății, întrucât are de-a face cu cunoașterea corectă a lui Dumnezeu. Fiind legată de Ființa divină, de natura Sa și de modul Său de a fi, această cunoaștere influențează înțelegerea oricărui om cu privire la Dumnezeul căruia trebuie să I se închine, indiferent dacă Îl consideră ca fiind *unul* în esență și în natură sau dacă admite că în unitatea Divinității există trei Persoane divine egale. Acesta nu poate fi un subiect lipsit de importanță. Dacă doctrina Trinității este adevărată, atunci cei care o neagă nu se închină Dumnezeului Scripturilor. Dacă este falsă, trinitarienii, aducându-Le venerație Fiului și Duhului Sfânt, se fac, în același fel, vinovați de idolatrie. Doctrina Trinității nu este doar o speculație, ci se află la baza teologiei personale a oricărui om, influențându-i întregul crez și întregul mod de viață.

Dificultatea este destul de evidentă. O doctrină care afirmă că Dumnezeu este unul și că, totuși, în Dumnezeu sunt trei Persoane tulbură adeseori gândirea, în încercarea de a găsi un cadru relevant și inteligibil, în care aparenta contradicție să poată fi exprimată și, în același timp, să satisfacă nevoile religioase ale unei persoane obișnuite. Nu este de mirare că afirmația că Tatăl este de nepătruns, că Fiul este de nepătruns și că Duhul Sfânt este de nepătruns a încurajat remarcile sarcastice, care concluzionează că întreaga doctrină este de nepătruns (de neînțeles). Dar să încercăm să lăsăm la o parte speculațiile arbitrare și formulele încurcate ale scolasticilor și ale conciliilor bisericești, în efortul de a înțelege din Scriptură o doctrină asaltată de dificultăți și de neclarități. În acest caz, putem să spunem, mai mult decât în cazul altor teme din teologie, că vedem ca într-o oglindă, în chip întunecos.

Doctrina despre Dumnezeu

Dumnezeul evreilor. În Noul Testament nu există cuvintele Trinitate sau trinitarian. Se vorbește mult despre Dumnezeu Tatăl, despre Isus, care este numit Fiul, și despre Duhul Sfânt.

În spatele Noului Testament se găsește Vechiul Testament. Lumea nu a trebuit să aștepte până în era creștină ca să Îl descopere pe Dumnezeu. Pentru poporul Israel, mai mult decât pentru orice altă națiune de pe pământ, Dumnezeu era în mod deliberat centrul vieții lor. El este un Dumnezeu al acțiunii, niciodată indiferent sau pasiv. El participă la evenimentele prin care trec oamenii, iar întâmplările din istorie nu sunt accidente. Mâna lui Dumnezeu le controlează. Toate ființele vii Îi datorează existența, chiar dacă nimeni nu poate să-I vadă fața și să trăiască. Când Se coboară ca să intervină în viața oamenilor, fie vine printr-un înger trimis de El, fie inspiră profeții prin Duhul Său. Evreii aveau o credință vie într-un Dumnezeu viu.

Punctul fundamental al acestei credințe era acela că Dumnezeu este unul singur. „Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn." (Deuteronom 6,4). Acesta este strigătul care s-a făcut auzit timp de secole din gura profeților. Îl găsim citat în rezumatul Legii pe care îl face Isus (Marcu 12,29-30) și reluat în cuvintele lui Pavel și ale altor scriitori ai bisericii primare. Apărută în mijlocul iudaismului, religia creștină ne descoperă o legătură apropiată între concepția ei despre Dumnezeu și doctrina iudaică despre Dumnezeu. Ambele religii sunt de acord că Dumnezeu este Creatorul și Judecătorul, Conducătorul Universului. Ambele sunt de acord că El este drept și îndurător. Ambele sunt de acord că El este unul singur.

Dumnezeul religiei creștine. Însă trimiterea lui Isus Hristos în lume a influențat doctrina creștină despre Dumnezeu. Credința în misiunea divină a lui Isus și experimentarea Duhului Sfânt au culminat cu doctrina despre un Dumnezeu manifestat în trei persoane, o doctrină înțeleasă ca o cunoaștere mai îndeaproape a Ființei divine. Afirmațiile despre Tatăl, Fiul și Duhul, din Noul Testament, sunt de o așa natură, încât să ne descopere percepția unei teologii trinitariene. În opinia mea, problema esențială se referă la relația Tatălui cu Fiul. Cu alte cuvinte, dacă Fiul, Cuvântul, nu S-ar fi făcut trup, nu ar mai fi existat nicio piatră de poticnire pentru monoteismul iudaic.

Să ne amintim că nu prin teorie, ci prin experiență a început credința creștină; nu prin dogmă impersonală, ci prin influența personală. Ceea ce a făcut din creștinism o entitate vitală și ceea ce a oferit identitate experienței creștine în mod particular a fost întâlnirea cu Isus din Nazaret. În încercarea lor de a defini natura și semnificația întâlnirii lor cu Galileeanul, scriitorii inspirați ai Noului Testament arată că El este Fiul „Dumnezeului celui viu" (vezi, de pildă, Matei 16,16).

Referitor la El s-au prezis următoarele atribute divine: veșnicia (Ioan 1,2; Apoc. 1,8.11.17.18), omniprezența (Matei 18,20); imutabilitatea (Evrei 13,8; 1,8.10.12); omnipotența (Ioan 1,3; Coloseni 1,17). Lucrurile care se spun în Vechiul Testament despre Iahwé-Dumnezeu, cel mai înalt dintre titlurile Divinității, sunt puse în Noul Testament în dreptul lui Hristos (Psalmi 68,18 și Efeseni 4,8-10; Psalmi 102,21.24.27 și Evrei 1,10-12; Isaia 8,13-14 și 1 Petru 2,7-8; Isaia 40,3 și Matei 3,3). „Încununat cu slavă și cu cinste", fiindcă „a fost făcut desăvârșit" prin suferință, Fiul este cu mult superior îngerilor. El a existat înaintea tuturor lumilor; S-a bucurat de slava divină de-a lungul veșniciei; dar Și-a autentificat identitatea, în mod suprem și în dimensiunea timpului, prin umilința Sa ca rob și ca Mântuitor. El a trăit ca un om în mijlocul oamenilor.

Fără îndoială că expresia „Fiul lui Dumnezeu" nu este nouă. Ea apare în Vechiul Testament cu referire la ființele omenești, la îngeri sau la Israel, în general, dar și la împăratul davidic, în special (vezi Geneza 6,1; Iov 1,6; Osea 11,1; Psalmi 2,7). În toate aceste cazuri, ea accentuează relația morală și nu cea biologică. Într-un mod absolut standard și pe deplin acceptat, ea demonstrează caracterul ființei respective, recunoscând-o ca fiind extraordinară. Poziția lui Hristos, însă, se află cu mult deasupra oricărei ființe create. Este evident faptul că acest nume indică divinitatea lui Hristos. Într-o unire minunată cu Tatăl, dar având o personalitate distinctă[1], acest Fiu al lui Dumnezeu, Dumnezeu pe deplin și Om desăvârșit, pretinde și primește încredere, venerație și slujire fără a Se opune, ca fiind un drept al Său

justificat și inalienabil, într-o măsură egală cu Cel care spune despre Sine: „Eu sunt Domnul, acesta este Numele Meu; și slava Mea n-o voi da altuia, nici cinstea Mea idolilor" (Isaia 42,8).

Problema întrupării. Această relație personală, specială, a lui Isus cu Dumnezeu, atât de des accentuată în Evangheliile Sinoptice și chiar mai mult în Epistolele lui Pavel, se transformă într-o identificare aproape completă în ultima cuvântare a lui Hristos către ucenici, așa cum este ea relatată în cea de-a patra evanghelie: „'Dacă m-ați fi cunoscut pe Mine, ați fi cunoscut și pe Tatăl Meu. Și de acum încolo Îl veți cunoaște; și L-ați și văzut.' 'Doamne', i-a zis Filip, 'arată-ne pe Tatăl și ne este de ajuns.' Isus i-a zis: 'De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe? Cine M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl. Cum zici tu dar: Arată-ne pe Tatăl?'" (Ioan 14,7.9)

Este evident că trimiterea Cuvântului în lume a influențat doctrina creștină despre Dumnezeu. Întruparea a ridicat problema crucială a relației dintre Tatăl și Fiul. Dumnezeu era considerat a fi *unul*, însă se credea și că era Tatăl Domnului Isus Hristos. Declarațiile de acest gen, alături de alte declarații în care era afirmată sau sugerată divinitatea lui Hristos, conduceau imediat la doctrina trinitariană. Aceste idei au făcut posibil ca creștinii să înțeleagă relația Tată-Fiu în Divinitate și să descopere o pluralitate în interiorul unității lui Dumnezeu. Ei au crezut repede aceste concluzii, din moment ce le considerau a fi fost prezise în Vechiul Testament (Mica 5,1.2 și Matei 2,5.6; Psalmi 45,6.7 și Evrei 1,8.9). Profeția din Vechiul Testament și-a găsit împlinirea. Aceste idei implicite în Vechiul Testament se găsesc afirmate explicit și oficial în Noul Testament. Prin urmare, este eronat să spunem că doctrina Trinității este postbiblică și că soluționează o problemă care nu le-a trecut prin minte scriitorilor Noului Testament.

Concepția biblică despre Duhul

În Vechiul Testament. Trebuie să luăm în considerare concepția biblică despre Duhul. În Vechiul Testament, Duhul (*rûah*) este, în

primul rând, puterea care vine de la Dumnezeu la om, ajutându-l să facă lucruri extraordinare. Este adevărat că Duhul lui Dumnezeu apare mai întâi ca puterea creatoare a lui Dumnezeu. Când „pământul era pustiu și gol; peste fața adâncului de ape era întuneric", „Duhul lui Dumnezeu se mișca pe deasupra apelor". Așa începe cartea Genezei (Geneza 1,2). Însă acest Duh creator, divinul *rűah*, este în esență puterea „Dumnezeului celui viu", energia care ajunge la om pentru a-i mări puterea de a îndeplini o anumită sarcină. Acest lucru este clar, de exemplu, în cazul lui Samson (Judecători 14,6) sau în cazul lui Saul (1 Samuel 10,10). În Ioel 2,28, revărsarea Duhului are ca efect darul profetic. În Isaia 44,3 mai departe; Ezechiel 11,19 și 36,26, consecința este renașterea spirituală. În Isaia 11,2, este înzestrarea lui Mesia. Totuși, după câteva capitole, Isaia ne sugerează că Dumnezeu Însuși este Duh, când ne spune: „Egipteanul este om, nu Dumnezeu și caii lui sunt carne, nu duh." În sfârșit, în Psalmi 51,11 și Isaia 63,10, Duhul este numit sfânt. Ceea ce la început se lăsa doar să se înțeleagă, este prezentat tot mai clar și mai deplin odată cu trecerea timpului.

Isus și Duhul Sfânt. Isus considera că „Duhul Domnului" L-a condus să împlinească alte făgăduințe din Isaia, „să aduc vești bune celor nenorociți..., să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc robilor slobozenia și prinșilor de război izbăvirea; să vestesc un an de îndurare al Domnului..." (Isaia 61,1.2). Când a ales aceste versete pentru a-Și face cunoscută concepția despre misiunea Sa, Isus a unit descoperirea lui Dumnezeu în Fiul Său, Hristosul, cu doctrina Vechiului Testament despre Duhul Sfânt. El a introdus neîndoielnic elemente noi pentru o mai bună înțelegere a naturii Duhului, elemente care aveau să-i conducă pe ucenicii Săi la cunoașterea personalității Duhului.

În Evangheliile Sinoptice, există, de fapt, doar opt pasaje în care Domnul nostru face referire la Duhul Sfânt.[2] Dar cât de semnificative sunt implicațiile lor! Cele mai remarcabile referiri ale lui Hristos la Duhul sunt cele pe care le găsim în cea de-a patra evanghelie.

În primele capitole ale acestei cărți, Duhul nu este mai proeminent decât în Sinoptice. Dumnezeu Însuși este duh, iar omul trebuie să se nască „din apă și din Duh" ca să intre în împărăția lui Dumnezeu. Când ajungem la ultima parte a scrierii lui Ioan, intrăm într-o dezbatere cu adevărat intensă asupra naturii și misiunii Duhului. Aici ni se spune că Duhul ia locul lui Isus în viața ucenicilor și a bisericii. Paracletul sau Mângâietorul, așa cum este tradus în versiunea KJV (în RSV, „Sfătuitorul") constituie, de fapt, un pas mare dincolo de *rűah* din Vechiul Testament. Acolo, așa cum am observat mai devreme, ni se înfățișează ceva asemănător unei forțe impersonale, revelată treptat drept o personalitate morală. În relatarea lui Ioan despre discuția de la Cina Domnului, ni se prezintă încă de la început o ființă absolut personală, care nu este înțeleasă doar ca putere, ci și ca viață. Fără îndoială că această ultimă idee a fost prezisă în Vechiul Testament, întrucât atât „focul", cât și „vântul" erau simbolurile tradiționale pentru Duh.

Isus: Duhul Sfânt este Domnul care locuiește în minte și în inimă. De fapt, ceea ce face și ceea ce va face acest Mângâietor, Mijlocitor sau Sfătuitor este prezentat clar în cuvântarea lui Isus. El „vă va învăța toate lucrurile și vă va aduce aminte de tot ce v-am spus Eu." (Ioan 14,26) „Va dovedi lumea vinovată în ce privește păcatul" (Ioan 16,8) și îi va „călăuzi" pe ucenici „în tot adevărul" (16,13). „El Mă va proslăvi", spune Isus, și „vă va descoperi lucrurile viitoare" (16,13.14). Numirea Duhului drept „un alt Mângâietor" ne indică o asemănare între Fiul și Duhul Sfânt (Ioan 14,6).

Sugestia este în mod clar una de identitate în ceea ce privește funcția, dar și în ceea ce privește ființa pe deplin personală, în vreme ce caracterul și misiunea Îi sunt sintetizate și specificate în versetul „voi Îl cunoașteți, căci rămâne cu voi și va fi în voi" (Ioan 14,17). Duhul Sfânt este astfel descris ca Domnul care locuiește în mintea și în inima fiecărui credincios. Natura Duhului le este descoperită aici ucenicilor Învățătorului.

Dumnezeul în care credea Isus și pe care li L-a descoperit nu era diferit, în vreuna dintre calitățile Sale esențiale, de Dumnezeul Vechiului Testament, Dumnezeul căruia iudeii încercau să-I slujească. Isus nu a venit să strice Legea și Profeții, ci să le împlinească. Exact aceasta a făcut. Nimic din concepția Sa despre Duhul lui Dumnezeu nu a fost străin gândirii teologice iudaice precreștine. Scrierile Vechiului Testament inspirau credința într-un singur Dumnezeu și Tată al tuturor și, în același timp, i-au oferit creștinismului caracteristicile acestui Dumnezeu: un Dumnezeu activ pe pământ și între oameni, prin prezența Duhului Sfânt. Acestea aveau să devină factorii constitutivi ai originii doctrinei Trinității.

Apostolii și Duhul Sfânt. Așa cum făgăduise Domnul, prezența Duhului după înviere a fost experimentată în diferite moduri, remarcabile, de cei pe care i-a chemat Isus. Noul Testament afirmă că revărsarea Duhului Sfânt în Ziua Cincizecimii a fost o împlinire a profeției din Vechiul Testament (Fapte 2,16 mai departe). În Vechiul Testament, expresia *rúah qôdeš* apare doar de trei ori și atunci însoțit de „tău" sau „lui", în timp ce, în Noul Testament, Duhul Sfânt (*pneuma haghion*) apare de 88 de ori, uneori însoțit, iar alteori neînsoțit de articolul hotărât. Folosirea des întâlnită în Noul Testament a termenului „Duhul" ne dezvăluie o lume nouă, o nouă dispensațiune și ne indică poziția vitală și familiară pe care a ocupat-o în experiența primilor creștini. Semnificația evidentei egalități dintre Duhul și Fiul transmisă de Hristos dobândea o semnificație mai profundă pentru ei.

O personalitate independentă. Cu toate acestea, sintagmele „Duhul lui Dumnezeu" sau „Duhul Sfânt" nu ne sugerează o persoană în aceeași măsură ca sintagma „Fiul lui Dumnezeu". Mai mult, persoana Duhului Sfânt nu a apărut într-o formă personală vizibilă între oameni, ca persoana Fiului lui Dumnezeu. Astfel, în biserica primară, personalitatea Duhului Sfânt a fost adesea pusă sub semnul întrebării și chiar negată în anumite ocazii, cum ar fi de pildă de către monarhianiști, care au fost urmați mult mai târziu de socinieni și de unitarienii contemporani.

O cercetare atentă a scrierilor Noului Testament, însă, nu ne lasă să ne îndoim de faptul că autorii lor credeau că Duhul este în mod absolut o persoană. Duhului Sfânt I se atribuie astfel de trăsături și de acțiuni care Îl dovedesc a fi o personalitate independentă. El are inteligență (Ioan 14,26; 15,26; Romani 8,16), voință (Fapte 16,7; 1 Corinteni 12,11) și sentimente (Efeseni 4,30). Mai mult, El acționează ca o persoană. El vorbește lămurit (1 Timotei 4,1), trimite (Fapte 10,20), interzice (Fapte 16,7), poruncește (Fapte 11,12), oprește (Fapte 16,6), cheamă slujitori ai Evangheliei (Fapte 13,2), numește în domeniile în care aceștia trebuie să activeze (Fapte 20,28), mijlocește (Romani 8,26.27), poate fi întristat și ispitit (Efeseni 4,30; Fapte 5,9), dar și locuiește în creștini, care sunt templul Său (1 Corinteni 31,16; 6,19) și îi încurajează (Ioan 14,16.17). Aceste trăsături și acțiuni sunt tipice personalității umane și nu pot fi atribuite unei simple puteri sau influențe.[3] Și această persoană este Dumnezeu, din moment ce a-L minți pe Duhul înseamnă a-L minți pe Dumnezeu, așa cum îi spune Petru lui Anania, în Fapte 5,3.4.[4]

Subiectul darurilor spirituale. Imaginea creată de aceste declarații este confirmată de ceea ce găsim în scrierile lui Pavel în privința darurilor Duhului Sfânt. Este adevărat că atunci când vorbește despre darurile Duhului și despre puterea Duhului, ambele pot părea, la prima vedere, a fi mecaniciste și impersonale. Cu toate acestea, se clarifică imediat faptul că, pentru Pavel, Duhul este cu adevărat Paracletul care ne însoțește și care ne ajută să acționăm cu dragoste, bucurie, răbdare etc. (vezi, de exemplu, Galateni 5,22.23; Romani 5,4.5; 8,2.11). Același Duh, susține apostolul, care a acționat personal cu dragoste și preocupare la început și care a participat la învierea Fiului lui Dumnezeu (Romani 1; 4; 8,11), lucrează acum personal, suferind nespus de mult (Romani 8,19-23). Este oare vorba despre o influență impersonală? Din studiul Scripturii, se poate observa că Duhul nu îi oferă creației Sale nici daruri impersonale și nici putere impersonală. El se dăruiește pe Sine. Doar o persoană se poate dărui pe Sine și, în același timp, să rămână neatinsă și necontrolată de altcineva.

Logica apostolilor. Dacă exemplele de mai sus ar fi fost puține la număr, ar putea fi considerate metaforice. Însă, din moment ce provin din diferiți autori și sunt relativ numeroase, nu pot fi înlăturate cu ușurință. Chiar și faptul că multe pasaje – majoritatea lor – pot fi interpretate în sensul că Duhul este o forță dinamică[5], nu este incompatibil cu existența Sa personală. Descrierile dinamice ale Duhului nu înseamnă, de fapt, că Duhul este impersonal; ele corespund cu credința că Duhul este o persoană. Pe de altă parte, referințele care sugerează că Duhul este o persoană nu intră în conflict cu celelalte. Singura concepție care poate explica toate referințele și care poate păstra logica generală este concepția că Duhul este personal.

Adevărul este că scriitorii biblici nu percepeau nicio inconsecvență în descrierile pe care I le dădeau Duhului atât în termeni personali, cât și în termeni dinamici. În Fapte 2,4, de exemplu, Duhul este descris mai întâi dinamic – „Și toți s-au umplut de Duh Sfânt" – și apoi personal – ei „au început să vorbească în alte limbi, după cum le da Duhul să vorbească". Prima referință poate fi interpretată ca fiind fie personală, fie impersonală. A doua poate fi doar personală. Nu există niciun motiv adecvat pentru a observa vreo inconsecvență aici. Duhul Sfânt este o ființă personală și, întrucât este divin, El poate locui în mai mulți oameni în același timp. În Fapte 11,16 există o referință la botezul cu Duhul Sfânt, care poate fi interpretată într-un sens dinamic, considerând Duhul drept o influență divină. Totuși, cu doar câteva versete mai sus, Petru zicea: „Duhul mi-a spus să plec cu ei", ceea ce ne arată natura personală a Duhului. Scriitorul inspirat a putut include în același pasaj descrieri ale Duhului atât cu sensuri personale, cât și cu sensuri dinamice, deoarece referințele dinamice prin care Duhul este descris ca fiind o putere erau în concordanță cu pasajele în care se spunea că Duhul se comporta ca o persoană.

Primii creștini, cu cât meditau mai mult, sub călăuzirea Duhului, la această problemă și cu cât experimentau mai mult lucrarea Sa în viața lor, cu atât deveneau mai conștienți de natura personală a

Duhului, care era distinctă, bineînțeles, de persoana Tatălui și de cea a Fiului.

Trinitatea în Scriptură

Mărturisiri trinitariene clare. Am văzut că în mintea apostolilor există o legătură strânsă între Duhul, Fiul și Tatăl. Însă, Îl consideră ei pe Duhul Sfânt ca fiind divin, o persoană divină distinctă de Tatăl și de Fiul? Această întrebare își găsește răspunsul concludent în câteva pasaje în care Pavel menționează toate cele trei Persoane împreună. Într-una dintre cele mai timpurii scrieri, de pildă, el afirmă: „Noi însă, frați preaiubiți de Domnul, trebuie să mulțumim totdeauna lui Dumnezeu pentru voi, căci de la început Dumnezeu v-a ales pentru mântuire, în sfințirea Duhului și credința adevărului. Iată la ce v-a chemat El, prin Evanghelia noastră, ca să căpătați slava Domnului nostru Isus Hristos" (2 Tesaloniceni 2,13.14). Este evident că Dumnezeu, Hristos și Duhul se află în prim-planul gândirii lui Pavel.

1 Corinteni 12,4-6 confirmă acest lucru: „Sunt felurite daruri, dar este același Duh; sunt felurite slujbe, dar este același Domn; sunt felurite lucrări, dar este același Dumnezeu, care lucrează totul în toți". Modelul triadic din acest pasaj este mai presus de orice îndoială. Se face un pas mai departe în ceea ce poate fi considerată a fi o încercare de a uni valorile fundamentale ale credinței creștine, prin cuvintele cu care Pavel își încheie a Doua Epistolă către Corinteni: „Harul Domnului Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți!" (2 Corinteni 13,14). Sintagma care reunește cele trei Persoane Divine reprezintă o mărturisire trinitariană clară.[6] Evanghelia după Matei se încheie și ea cu o juxtapunere foarte explicită a celor trei Persoane, în ordinea devenită acum tradițională: „Duceți-vă", spune Hristos după învierea Sa, „și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului, și al Sfântului Duh" (Matei 28,19). Concluzia că în aceste declarații avem o formulă trinitariană este inevitabilă. Așadar, ar fi eronat, după cum

am menționat și mai devreme, să spunem că doctrina despre Trinitate este postbiblică și că răspunde la o problemă la care scriitorii Noul Testament nu s-au gândit. Ei credeau într-un singur Dumnezeu, însă într-un Dumnezeu manifestat în trei Persoane.

Trinitatea speculației și Trinitatea revelației

Trinitatea speculației. Aceste mărturisiri trinitariene și-au făcut loc în inima gândirii și a teologiei creștine. Astfel de declarații de experiență, rostite sub călăuzirea Duhului, au antedatat cu mult Trinitatea gândirii speculative, care a caracterizat secolele următoare ale istoriei ecleziastice. Însă, în efortul de a descoperi ce trebuie să fie adevărat despre El, reflecțiile asupra distincțiilor întreite din Dumnezeu Însuși erau justificate și într-adevăr, inevitabile.

Susținerea unei distincții întreite în interiorul Divinității și încercările de a o explica nu sunt puține la număr. De la Părinții capadocieni – Vasile, Grigore de Nysa și Grigore de Nazianz – până la așa-numitul Crez atanasian sau la interpretările de dată mai recentă ale lui Hegel sau Barth, fără să mai menționăm teologii creștini augustinieni speculativi, care au început cu o mărturisire umilă sau cu caracterul de nepătruns al naturii divine și cu limitele speculației umane și au mers, cu bucurie, mai departe, la interpretarea relațiilor dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, din cadrul Divinității, fiecare dintre ei în termenii acceptați pe atunci, pentru a face distincție în ceea ce privește esența sau substanța. „Hypostasis", „natură" și „persoană" se numărau printre termenii preferați.[7]

Metoda utilizată cel mai frecvent în aceste speculații trinitariene consta în interpretarea naturii divine prin analogii extrase din experiența umană. Un lucru devenea tot mai evident, odată cu trecerea timpului: diferențierea dintre cele trei Persoane ale Divinității nu mai consta, așa cum era pentru Pavel și pentru scriitorii Noului Testament, într-o deosebire în ceea ce privește activitatea Ființei divine la creație și în viața omului, confirmată prin revelație și experiență. Ea consta

într-o prezentare a deosebirilor din interiorul Divinității, deosebiri pentru care nu există un fundament bine definit în cunoașterea revelată a lui Dumnezeu. Unul nu mai este considerat Creatorul, altul Mântuitorul, iar cel de-al treilea Cel care sfințește, ci, mai degrabă, toate cele trei Persoane sunt considerate a funcționa în trei lucrări divine. În ciuda mărturisirii pline de pioșenie a ignoranței, mai mulți teologi par a crede că au dobândit o cunoaștere precisă și incontestabilă a caracterului celui mai profund al lui Dumnezeu. Trinitatea speculației a triumfat asupra Trinității revelației și a experienței.

Trinitatea revelației. Mai recent, unii au argumentat că doctrina Noului Testament despre Trinitate este o declarație referitoare la ființa cea mai tainică a lui Dumnezeu care a apărut din datele empirice ale percepției manifestării divine. Ei susțin că ea reprezintă un efort de a descoperi ce trebuie să fie adevărat despre Realitatea Supremă, pe baza a ceea ce ne spune experiența noastră sau pe ceea ce ne spune această Realitate Supremă. Distincția experimentală întreită, care poate fi în mod incontestabil reală în experiența noastră creștină – la fel ca și creația, mântuirea și sfințirea, de pildă – a fost proiectată, de fapt, în Ființa divină. Respectând cunoașterea ei de Dumnezeu prin experiență, credința creștină a susținut, astfel, o Divinitate întreită.

Însă, o astfel de concluzie este nejustificată și este important să știm de ce. Este adevărat că scriitorii Noului Testament nu puteau să scrie altfel decât în cadrul experiențelor personale, dar recunoașterea Trinității divine nu este doar o prezentare a experienței umane. Nu este doar un raport inspirat al sentimentelor și gândurilor apostolilor. Ea este o declarație cu privire la Dumnezeu întemeiată pe revelație; nu doar pe descoperirea de Sine a lui Dumnezeu, ci și pe dezvăluirea adevărului lui Dumnezeu. De aceea, ea reprezintă o realitate obiectivă și, în cel mai strict sens, o confirmare a teologiei. Recunoașterea Duhului Sfânt – ca fiind cu adevărat și pe deplin divin, similar și egal cu Tatăl – este, mai întâi de toate, obiectul unei revelații. În acest fel vrea Dumnezeu să Se facă cunoscut omului.

Prin urmare, putem, pe bună dreptate, să ne dorim să cunoaștem cât mai mult posibil despre Dumnezeu. Suntem îndreptățiți să ne întrebăm în ce mod revelația lui Dumnezeu despre Sine pune în lumină ființa Sa tainică.

Întrucât aceasta este descoperirea de Sine a lui Dumnezeu trebuie să fie posibil să concepem Ființa divină ca pe un ansamblu de Persoane divine. Să tragem deci concluzia că ea este analoagă ansamblului de persoane umane, așa cum s-a pledat cu vehemență? Să nu uităm cât de inadecvate sunt gândurile noastre pământești legate de Divinitatea inefabilă. Triada divină este cunoscută doar prin revelația lui Dumnezeu. De aceea, este imposibil să vorbim despre natura triunică a lui Dumnezeu, fără să luăm în considerare Scriptura. Trebuie să rămânem credincioși mărturiei Vechiului și a Noului Testament. Aceasta înseamnă mai mult decât toate analogiile psihologice și fiziologice. Când vorbim despre „persoanele" divine, facem aceasta doar pentru că Scriptura ne impune o astfel de concluzie. Facem aceasta pentru că în acest mod au încercat scriitorii biblici să ne ajute să înțelegem relația existentă între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Trei Persoane distincte în Unitatea lui Dumnezeu. Este necesar să ne oprim acum în special asupra cuvântului „persoană". Potrivit regulilor obișnuite de interpretare a limbajului Scripturii, nimic nu este mai cert decât faptul că există un singur Dumnezeu.[8] Acest lucru nu trebuie uitat niciodată. El reprezintă însăși temelia doctrinei noastre despre Dumnezeu. Prin utilizarea acelorași reguli lingvistice, aflăm că există Trei în care trebuie să credem. În Scrierile Sfinte Li se atribuie cele mai înalte titluri și însușiri. Scriptura ne arată că toți aceștia trei sunt Persoane, fiindcă sunt descriși ca făcând ceea ce doar un agent inteligent sau o persoană inteligentă poate să facă. Nu este aceasta o autoritate suficientă pentru a pune în dreptul lor termenul „persoană"? În final, aceeași sursă demnă de încredere ne spune că Ei sunt distincți, nu doar în relație cu noi, în calitate de Creator, Răscumpărător și Sfințitor, ci și în relație unul cu celălalt, ca

Tată, Fiu și Duh Sfânt. Aceasta este o autoritate suficientă pentru a le numi Persoane distincte, deși există întotdeauna pericolul tendinței spre triteism.

Când Fiul și Duhul Sfânt sunt înțeleși a fi nume, lucrări, atitudini sau poziții ale Divinității, atunci ei nu mai sunt concepuți ca Persoane. Cel care înțelege că Tatăl nu este Fiul sau Duhul Sfânt și că Duhul Sfânt nu este Fiul, înțelege că sunt trei Persoane distincte. Iar cel care înțelege unitatea lui Dumnezeu și Trinitatea persoanelor, înțelege persoanele ca fiind distincte, dar unite. Cu alte cuvinte, deși poate că nu-și exprimă cu precizie concepțiile, va înțelege efectiv că cele trei Persoane divine sunt în același timp distincte și totuși o unitate.

Argumentul are un singur defect. Este vorba despre un defect esențial. Este adevărat că, în ceea ce-i privește pe oameni, această noțiune a unității absolute într-o pluralitate de Persoane nu corespunde cu și nici nu se încadrează în existența noastră omenească – probabil din cauză că natura omului a fost în mod intenționat creată pentru a fi diferită de natura lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, dorința Creatorului a fost aceea ca omul să fie așa. De aceea, chiar și cele mai bune analogii eșuează în încercarea de a descrie Ființa divină. Toate interpretările spiritualiste sunt efectiv nedesăvârșite și neadevărate. Ele slăbesc și diminuează măreția divină, cu care nu se poate asemăna nimic de pe pământ. Cuvântul „persoană" este, și el, un mod rudimentar de a exprima realitatea. Tocmai aici, mai mult decât în alt aspect al teologiei, ni se reamintește caracterul pur ipotetic al speculațiilor noastre. Așadar, trebuie să mărturisim că Trinitatea reprezintă un singur Dumnezeu indivizibil și că distincțiile dintre Persoane nu distrug unitatea divină. Această unitate a lui Dumnezeu este exprimată atunci când spunem că El este de o singură substanță. Cu toate acestea, în unitatea divină există trei Persoane coeterne și coegale, care, deși distincte, sunt Un singur Dumnezeu indivizibil și demn de venerație. Aceasta este doctrina Scripturii.

Relația dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt

Cum vom înțelege atunci relația dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, în Dumnezeu? Este o relație nu de separare, ci de interdependență. În sens strict, Cei trei trebuie considerați împreună, nu separat.

Relația dintre Fiul și Tatăl. „Lumina cunoștinței slavei lui Dumnezeu" strălucește într-adevăr „pe fața lui Isus Hristos" (2 Corinteni 4,6). Fiul este „chipul Dumnezeului celui nevăzut, cel întâi născut din toată zidirea" (Coloseni 1,15), însă credința pe care o are în Hristos nu îi îngăduie lui Pavel să-L dea uitării pe Domnul cel veșnic al lui Israel. El este „Dumnezeu, Tatăl nostru, care ne-a iubit și ne-a dat, prin harul Său, o mângâiere veșnică și o bună nădejde" (2 Tesaloniceni 2,16). „Credincios este Dumnezeu", îi asigură el pe creștinii din Corint, „care v-a chemat la părtășia cu Fiul Său Isus Hristos, Domnul nostru" (1 Corinteni 1,9). „Binecuvântat să fie Dumnezeu", își începe el o altă scrisoare către ei, „Tatăl Domnului nostru Isus Hristos, Părintele îndurărilor și Dumnezeul oricărei mângâieri" (2 Corinteni 1,3).

Epistolele lui Pavel sunt categorice în privința întâietății Tatălui. Renumitul pasaj despre *kenosis*, întruparea lui Hristos, concluzionează că atât umilința de Sine, cât și bucuria lui Isus au ca scop „slava lui Dumnezeu Tatăl" (Filipeni 2,5-11). Astfel de declarații însă se armonizează pe deplin cu mărturisirea de credință a lui Pavel că Hristos este Dumnezeu. Așa cum am observat mai devreme, el Îl consideră Domn și Îi dă slavă, recunoaște că îndeplinește un rol divin și pune în dreptul Lui citate din Vechiul Testament care erau folosite de iudei doar pentru Iahwé. În același timp, el admite umanitatea lui Hristos și supunerea Lui față de Tatăl. Când discută despre relația Fiului cu Tatăl, apostolii vorbesc despre El ca și cum ar fi mai mic decât Tatăl într-un anumit sens, chiar și după învierea Sa. Când recunosc întâietatea și rolul primordial al Tatălui însă, ei nu neagă divinitatea Fiului. Scriitorul Noului Testament care abordează cel mai nestingherit problema relației dintre Tatăl și Fiul este scriitorul celei de-a patra

evanghelii, care accentuează că Isus este Dumnezeu. Nimic nu este accidental în referințele că Isus este Dumnezeu, din cea de-a patra evanghelie, care înadins începe cu declarația potrivit căreia Cuvântul este Dumnezeu și care atinge punctul culminant în capitolul 20,28, unde Toma Îl numește pe Isus „Domnul meu și Dumnezeul meu". Această evanghelie, în întregime, are ca scop să afirme nu numai că Isus este Dumnezeu, ci și că singurul Fiu al lui Dumnezeu este, în același timp, singurul Dumnezeu născut, aflat în strânsă relație cu Tatăl.

Este Hristos inferior Tatălui? Mărturisirea despre Divinitatea deplină și reală a lui Hristos intră în conflict cu aceste pasaje ale Scripturii, în care El este înfățișat a fi inferior Tatălui și trimis de El?[9] Pavel însuși ne lasă uneori să înțelegem că Hristos ar avea o poziție subordonată Tatălui. Declarații de felul celei din Filipeni 2,5-11 ne arată că apostolul era conștient – în aceeași măsură ca și Ioan – de problemele pe care le implică relația lui Hristos cu Tatăl și încerca să ofere o soluție.

Era normal ca Pavel să-L prezinte pe Hristos cel întrupat ca fiind subordonat, întrucât „S-a smerit". La întrupare, Cel care era egal cu Tatăl Și-a asumat de bunăvoie limitele naturii umane. Ca om, El S-a rugat și a ascultat de Dumnezeu. Pavel însă nu reduce acest statut de subordonare voită doar la viața lui Isus pe pământ, ci îl extinde la Domnul înviat.[10] Acest lucru este exprimat cu tărie în 1 Corinteni 15,24-28, unde, la final, Domnul Isus îi va preda Împărăția Tatălui.

Astfel de afirmații ne arată cum au încercat apostolii să ofere o soluție problemei pe care o cercetăm. Însă concepția lor nu sprijină subordonarea și nu implică inferioritatea Fiului față de Tatăl. Aici, Hristos este așezat sub porunca Divinității. Subordonarea de bunăvoie a Fiului față de Tatăl – și a Duhului față de Tatăl și față de Fiul[11] – nu se referă la viața Lor esențială în Trinitate. De asemenea, nu este în dezacord cu adevărata egalitate. Este o demonstrare a unității de scop ce există între membrii Divinității. Aici, lucrarea unuia este

considerată a fi doar îndeplinirea voinței comune. Putem adopta, asemenea unora, concluzia că Tatăl are o întâietate metafizică[12] sau, asemenea altora, că El primează[13]. Totuși, un lucru este cert: scriitorii Noului Testament nu au rezolvat această problemă în mod desăvârșit, dar toți sunt de acord că Tatăl are întâietate și că atât Tatăl, cât și Fiul sunt Dumnezeu. Și ei consideră că o astfel de afirmație este logică.

Relația dintre Duhul și Hristos și cea dintre Duhul și Tatăl. În ceea ce privește relația dintre Duhul și Hristos și cea dintre Duhul și Tatăl, am arătat că scriitorii Noului Testament considerau că Duhul este o persoană. Ei nu Îl numesc Dumnezeu și nici nu-I atribuie funcții divine cu aceeași frecvență ca în cazul lui Hristos. În ciuda acestui lucru, Duhul este atât Duhul Tatălui, cât și Duhul lui Hristos. El împlinește o lucrare divină și I se aduce cinste ca și lui Dumnezeu. Una dintre principalele caracteristici ale vieții creștine este considerată a fi deținerea Duhului. Însă nu avem niciun indiciu că acești scriitori inspirați ar fi avut o nelămurire cu privire la Duhul sau că le-ar fi fost greu să înțeleagă relația dintre Duhul și Hristos sau cea dintre Duhul și Tatăl. Tatăl, Duhul și Fiul sunt prezentați clar ca fiind diferiți unul de celălalt. A patra evanghelie adaugă, la rândul ei, faptul că Tatăl Îl trimite pe Fiul și că Fiul trebuie să plece pentru ca Duhul să poată veni. Acesta este răspunsul Noului Testament la problema relației dintre cele trei Persoane ale Trinității.

Așadar, Duhul urmează după Hristos în economia divină. Respectând făgăduința, Duhul nu Își începe lucrarea până când Hristos nu este proslăvit, până când nu Își încheie lucrarea pe pământ și până când nu Se întoarce la Tatăl. Relația Duhului cu Hristos este exprimată din punctul de vedere al continuității, în ideea de completare a lucrării lui Hristos, ducând mai departe prezența lui Hristos, dincolo de perioada scurtă de timp a întrupării Sale în istorie[14]. Din acest motiv este Duhul numit atât de des Duhul lui Hristos și, în același timp, Duhul lui Dumnezeu Tatăl, fără să se sugereze în vreun fel inferioritatea sau subordonarea absolută.

Lucrarea Trinității este indivizibilă din punct de vedere exterior. De fapt, toți trei sunt una într-un plan unic. Lucrarea Duhului nu poate fi izolată de lucrarea Tatălui și a Fiului. Lucrarea Trinității este indivizibilă din punct de vedere exterior, tot la fel cum Trinitatea este indivizibilă. Dumnezeul triunic are de împlinit, în realitate, o singură lucrare, tot la fel cum El Însuși este un singur Dumnezeu adevărat. Aceasta este lucrarea atotcuprinzătoare de creare și mântuire. Toate cele trei Persoane sunt implicate în ea în mod activ, îndepărtându-ne de păcat, de Diavol și de distrugere.

Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt se disting unul de celălalt doar prin relațiile reciproce, pe măsură ce ne descoperă Divinitatea.[15] Dumnezeu Tatăl accentuează infinitatea, eternitatea și puterea Divinității, întâietatea și finalitatea lui Dumnezeu. Isus Hristos exprimă caracterul naturii divine. În El discernem natura scopului divin și modul în care lucrează Dumnezeu pentru împlinirea lui. Duhul Sfânt mărturisește despre apropierea de Puterea absolută, despre disponibilitatea permanentă a lui Dumnezeu, și ne arată cât de aproape este El de noi în fiecare clipă. Fiecare dintre ei – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – ne lărgește înțelegerea cu privire la Dumnezeu, așa cum este El revelat în Scriptură. De aceea Trinitatea este o relație, nu o divizare.

Concluzie

Să recapitulăm ce am aflat și să tragem o concluzie. Este Tatăl real? Este El personal? Ce trebuie să credem despre Hristos? Dar despre Duhul Sfânt? Ce relație există între Ei? Există o „Treime" absolută? Credem noi în trei Dumnezei sau într-unul singur?

Aceste întrebări nu sunt lipsite de importanță. Ele se referă la o realitate atât de profundă, atât de imediată, încât au de a face cu centrul preocupărilor prioritare ale oricărei ființe umane, fie ea instruită sau neinstruită. Ele sunt la fel de relevante astăzi ca și în urmă cu nouăsprezece secole.

Aceste probleme nu au apărut pentru prima dată când ultima generație de teologi a reflectat asupra Scripturilor Noului Testament,

după cum presupun unii. Convingerea mea este aceea că problemele pe care le implică Trinitatea au fost ridicate în vremurile Noului Testament și au primit răspuns din partea scriitorilor Noului Testament. Ele au apărut datorită întrupării lui Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și datorită dezvoltării experienței și revelației creștine sub călăuzirea Duhului lui Dumnezeu. În acest fel a apărut în Scriptură doctrina biblică despre Dumnezeu cu precizarea numelor și titlurilor Tatălui, Fiului și Duhului, a personalității Lor divine și a relațiilor Lor reciproce. Ideea de Trei în Unul este dificil de rezumat într-o formulă închegată, iar absența cuvântului Trinitate nu o împiedică să dețină statutul de doctrină.

Apostolii își cunoșteau limitele. Ei nu și-au făcut un scop principal din a dezvălui întreaga complexitate a Dumnezeului Atotputernic. Ei de-abia puteau discerne natura divină. Însă acest lucru nu i-a împiedicat. Respingând termenii mitologiei și metafizicii grecești, ei și-au exprimat încrederea într-o mărturisire de credință trinitariană nedisimulată, doctrina despre un singur Dumnezeu care dăinuie și acționează în trei Persoane.

De altfel, cercetările și eforturile de interpretare ar trebui să continue, din dorința de a întâmpina nevoia oamenilor din zilele noastre într-un mod relevant. Să nu uităm însă că doctrina Trinității este o încercare de a descrie și de a înțelege ceea ce, în ultimă instanță, nu înțelegem și nu putem descrie. De aceea, să socotim că închipuirile noastre sunt asemenea firului de nisip pe cântar și să renunțăm la acele subtilități care depășesc tot ceea ce se găsește scris în Scriptură, amintindu-ne că experimentarea Trinității, fundamentată pe studiul Cuvântului lui Dumnezeu, se află la îndemâna noastră. Din acest motiv, dincolo de a fi o tradiție închistată, doctrina Trinității poate fi o doctrină vie și o experiență vie. Acestea sunt niște realități pe care nu le putem nega. Ele au o semnificație practică. Prin urmare, ea este o doctrină prețioasă, indispensabilă cunoașterii creștine a lui Dumnezeu, a lui Hristos și a mântuirii.

Note

[1] Persoana Tatălui și cea a Fiului sunt distincte. Ei nu trebuie identificați sau confundați, așa cum ni se arată clar de pildă, la botezul lui Hristos sau la schimbarea Sa la față, când S-a auzit glasul Tatălui zicând despre El: „Acesta este Fiul Meu preaiubit în care Îmi găsesc plăcerea" (Mat. 3,17; 17,5). Isus adaugă: „Dar Eu am o mărturie mai mare... Și Tatăl, care M-a trimis, a mărturisit El Însuși despre Mine" (Ioan 5,36.37).

[2] Iată o listă a acestora: învățătura despre blasfemia împotriva Duhului (Marcu 3,28-30; Mat. 12,31.32; Luca 12,10); făgăduința călăuzirii Duhului în timpul de persecuție ce urma să vină (Marcu 13,11); scoaterea duhurilor rele prin Duhul lui Dumnezeu (Mat. 12,28); referirea la inspirația textului din Ps. 110 (Marcu 12,36; Mat. 22,43); oferirea Duhului Sfânt ca răspuns la rugăciune (Luca 11,13); porunca de a boteza (Mat. 28,19); referirea la Is. 61,1. 2 în predica lui Hristos ținută în Nazaret (Luca 4,16 mai departe); și făgăduința Domnului cu privire la revărsarea Dului Sfânt de la Cincizecime (Luca 24,9).

[3] Un limbaj asemănător, care sugerează că Duhul este o persoană, se găsește și în alte părți ale N.T. După Petru, Duhul mărturisește (1 Petr. 1,11). Autorul Epistolei către Evrei spune că Duhul vorbește și aduce mărturie în scrierile V.T. (Heb 3,7). De câteva ori, în cartea Apocalipsa, se spune despre Duhul că vorbește. (Apoc. 2,7. 11.17.29; 3,6.13.22 etc.)

[4] „Duhul – care mijlocește cu suspine negrăite pentru cel aflat în lupte sufletești și care, prin îndemnuri constante la credință și dragoste, îl atrage spre mântuirea escatologică atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu – nu este altcineva decât Dumnezeu Însuși", scrie Regin Prenter, *Spiritus Creator,* trans. by John M Jensen (Philadelphia, 1953), pag. 180.

[5] „Duhul Meu", de exemplu, ar fi o exprimare mai adecvată pentru o esență impersonală decât pentru o persoană. Alte sintagme, precum, „plini de râvnă cu duhul", „născuți din Duhul Sfânt" și sintagma paulină frecvent repetată „în Duhul" sunt aduse de unii ca argument că Duhul este o putere și nu o persoană (vezi Fapte 15,29; 18,25; Rom 9,1; l2,11; 14,17; 15,16; 1 Cor 6,11; 12,3. 9.13; 14.16).

[6] Multe alte texte ale lui Pavel ne descoperă, la o analiză mai atentă, influența unui model întreit. (Vezi, de exemplu, Rom. 15,30; Gal. 4,6; 2 Cor 1,21. 22; Efes. 3,14-16; Tit 3,4-6.)

[7] Despre drumul sinuos al speculației trinitariene de-a lungul a mai multe secole, vezi Henry P. Van Dusen, *Spirit, Son and Father* [Duhul, Fiul și Tatăl] (New York, 1958), pag. 149-177. Observați, de asemenea, prelegerile bine documentate ale

lui H. A. W. Turner, *The Pattern of Christian Truth* [Modelul adevărului creștin], (London, 1954).

[8] Vezi, de pildă, Deut. 4,39; 2 Împ. 19,51; Ps. 88,10; Is. 44,6.9; Marcu 12,29.32.

[9] Vezi, de exemplu, afirmațiile lui Hristos în Ioan 4,34; 12,49.50; 14,28.

[10] În unele pasaje, chiar învierea lui Hristos este un act atribuit Tatălui și nu lui Hristos: Rom. 4,24; 8,11; Gal. 1,1; 1 Tes. 1,10.

[11] După cum unele declarații ne indică faptul că Tatăl Îl trimite pe Fiul și lucrează prin El, tot la fel altele accentuează faptul că Tatăl și Fiul lucrează prin Duhul Sfânt: Rom. 5,5; Gal 5:22, 23; Tit 3:5; Fapte 5:8, 9.

[12] Augustin, *De Trinitate,* xv, pag. 47.

[13] Calvin, *Institutes,* I, xiii, pag. 18-26.

[14] Despre relația dintre Duhul și Hristos, vezi George S. Hendry, *The Holy Spirit in Christian Theology* [Teologie creștină] (London, 1965), 11-29, 72-95; și Arthur W. Wainwright, *The Trinity in the New Testament* [Trinitatea în Noul Testament] (London, 1962), pag. 199-223.

[15] O dezbatere excelentă asupra relației interpersonale existente între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt este lucrarea lui Leonard Hodgson, *The Doctrine of the Trinity* [Doctrina Trinității] (London, 1955), pag. 89-96, 104, 105, 183.

Raoul Dederen este profesor universitar în Teologie sistematică la Seminarul Teologic Adventist de Ziua a Șaptea din cadrul Universității Andrews.

4. Doctrina despre Trinitate printre adventişti

de Gerhard Pfandl

Introducere

Deși astăzi Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea adoptă doctrina despre Trinitate, lucrurile nu a au stat mereu așa. Dovezile aduse într-un studiu al istoriei adventiste ne indică faptul că, din primii ani ai bisericii noastre și până în jurul anului 1890, numeroși scriitori susțineau punctele de vedere ariene sau semiariene.[1] Concepția despre Hristos, prezentată în acei ani de autorii adventiști, era aceea că a fost un timp când Hristos nu a existat, că divinitatea Sa este o divinitate moștenită și că El este, prin urmare, inferior Tatălui. În privința Duhului Sfânt, poziția lor era aceea că El nu era a treia Persoană a Dumnezeirii, ci puterea lui Dumnezeu.

Un număr de autori adventiști contemporani, care se opun doctrinei Trinității, încearcă să reînvie concepțiile primilor noștri pionieri cu privire la acest subiect.[2] Ei îndeamnă biserica să părăsească „doctrina Romei" despre Trinitate și să accepte din nou poziția semiariană a pionierilor noștri.

Primii pionieri

Doi dintre principalii fondatori ai Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, Joseph Bates și James White, fuseseră mai întâi membri ai Bisericii Legătura Creștină [Christian Connexion], care respingea doctrina despre Trinitate. James White era pastor hirotonit în acea biserică. Când s-au alăturat mișcării adventiste, el și Bates au continuat să susțină concepția antitrinitariană pe care o învățaseră în Biserica Legătura Creștină.

În anul 1885, James White a publicat în *Review and Herald* un articol cu titlul „Predică Cuvântul". Abordând declarația lui Pavel din 2 Timotei 4,4, „Își vor întoarce urechea de la adevăr și se vor îndrepta spre istorisiri închipuite", el scria: „Aici putem menționa Trinitatea, care neagă personalitatea lui Dumnezeu și a Fiul Său, Isus Hristos..."[3]

Joseph Bates scria în anul 1868: „În privința Trinității, am ajuns la concluzia că îmi este imposibil să cred că Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui, era și Dumnezeul Atotputernic, Tatăl, una și aceeași ființă."[4]

Alți adventiști de seamă care s-au pronunțat împotriva Trinității au fost J. N. Loughborough, R. F. Cottrell, J. N. Andrews și Uriah Smith. De exemplu, J. N. Loughborough, răspunzând la întrebarea: „Ce obiecție serioasă îi putem aduce doctrinei Trinității?", Loughborough scria: „Există multe obiecții pe care le-am putea enumera, dar, datorită spațiului limitat, le vom reduce la următoarele trei: 1. Este contrară bunului-simț. 2. Este contrară Scripturii. 3. Are origine păgână și mitică."[5] Iar R. F. Cottrell, într-un articol despre Trinitate, scria:

> „Susținerea doctrinei Trinității nu este în așa măsură dovada unei intenții rele, cât cea a intoxicării cu acel vin din care au băut toate popoarele. Faptul că aceasta a fost una dintre doctrinele principale, dacă nu chiar prima doctrină, prin intermediul căreia episcopul de Roma s-a ridicat pe scaunul papal, nu pledează prea mult în favoarea ei."[6]

Într-un articol cu privire la identitatea lui Melhisedec, din Evrei 7,3, Andrews argumenta că sintagma „neavând nici început al zilelor" nu poate fi interpretată literal, din moment ce orice ființă din Univers are un început, cu excepția lui Dumnezeu. În acest context el scria: „În ceea ce-L privește pe Fiul lui Dumnezeu, și El ar trebui exclus, întrucât Îl avea ca Tată pe Dumnezeu și, într-un anumit moment trecut din veșnicie, a avut un început al zilelor."[7]

În sfârșit, în ediția din anul 1865 a cărții *Thoughts, Critical and Practical, on the Book of Revelation* [Gânduri critice și practice asupra cărții Apocalipsa], Uriah Smith Îl numea pe Hristos „cea dintâi ființă creată".[8] Totuși, până la publicarea ediției din 1881, el își modificase concepția. Comentând sintagma „începutul zidirii lui Dumnezeu", din Apocalipsa 3,14, el scria: „Unii înțeleg prin aceste cuvinte că Hristos era cea dintâi ființă creată... Însă limbajul nu implică în mod necesar faptul că era creat... El Însuși a venit la existență într-un mod diferit, din moment ce este numit 'singurul născut' din Tatăl".[9]

Pionierii noștri susțineau în mod evident concepțiile ariene sau semiariene în ceea ce privește persoana lui Hristos. Ei luau literal textele „cel întâi născut din toată zidirea" (Coloseni 1,15) și „singurul Lui Fiu născut" (Ioan 3,16; KJV – n. trd.). Prin urmare, Tatăl era cel dintâi și superior, iar Fiul, care a avut un început, la un moment dat în veșnicie, era subordonat Tatălui. Corolarul acestei concepții era credința că Duhul Sfânt este influența sau puterea lui Dumnezeu, și nu o persoană.

Poziția lui Ellen White

În primele decade ale existenței bisericii noastre, Ellen White a făcut anumite afirmații ce pot fi interpretate ca fiind antitrinitariene. Uneori, ea făcea referire la Duhul Sfânt, folosind pronumele englezesc (neutru) „it"[10], iar în contextul descrierii căderii lui Satana, ea scria:

> „O lumină specială lumina fața lui [Satana] și strălucea în jurul lui mai mult și mai frumos decât în jurul altor îngeri;

> însă Isus, Fiul iubit al lui Dumnezeu, avea întâietate asupra întregii oști cerești. *El era una cu Tatăl înainte ca îngerii să fi fost creați.* Satana era invidios pe Hristos și, treptat, și-a asumat conducerea, care Îi revenea numai lui Hristos.
>
> Marele Creator a convocat oștirea cerească, pentru ca, în prezența tuturor îngerilor Săi, să Îi acorde o onoare specială Fiului Său... Apoi, Tatăl le-a făcut cunoscut faptul că, prin porunca Sa, Hristos, Fiul Său, trebuie să fie egal cu El Însuși; astfel încât, acolo unde era prezent Fiul Său, El Însuși era prezent... Fiul Său avea să aducă la îndeplinire voința și planurile Sale, dar nu avea să facă nimic de la Sine."[11]

Aici se sugerează, aparent, că, după crearea îngerilor, aceștia nu știau sau nu recunoșteau faptul că Hristos era egal cu Tatăl și că a fost nevoie de un „consiliu ceresc" special pentru a li se aduce la cunoștință acest fapt.

Pe de altă parte, dacă egalitatea lui Hristos era o „onoare specială" ce i Se conferise, rezultă de aici că, înainte de acel moment, El nu era egal cu Tatăl.[12] În cartea *Patriarhi și profeți* (1890), ea scria: „El [Satana] era iubit și respectat de oștirea cerească, îngerilor le plăcea să împlinească poruncile lui și el îi întrecea în înțelepciune și slavă. *Totuși, Fiul lui Dumnezeu era superior lui, fiind Cel care era una în putere și în autoritate cu Tatăl.*"[13] După două paragrafe, ea explică:

> „Nu avusese loc o schimbare în poziția și în autoritatea lui Hristos. Invidia lui Lucifer, modul lui greșit de prezentare, precum și pretenția lui de a fi egal cu Hristos, făcuseră necesară o declarație despre adevărata poziție a Fiului lui Dumnezeu; însă acest lucru era așa de la început. Dar mulți îngeri erau orbiți de amăgirile lui Lucifer."[14]

Cu toate acestea, astfel de declarații sunt utilizate astăzi pentru a sprijini poziția semiariană pe care unii adventiști au început să o susțină de la o vreme. Este posibil ca aceste pasaje să exprime

înțelegerea de atunci a lui Ellen White cu privire la poziția lui Hristos în ceruri? E posibil ca, odată cu trecerea timpului, pe măsură ce primea mai multă lumină, să fi ajuns, în cele din urmă, să facă declarațiile trinitariene evidente de după anul 1890?[15]

Explicația lui Carsten Johnson

Carsten Johnson, fost profesor de teologie la Universitatea Andrews, susținea că slava lui Dumnezeu nu consta în puterea și în maiestatea Sa supremă, ci în umilința și în modestia Sa. Slava Sa însemna „coborârea" până la nivelul creației Sale. Această slavă nu a devenit vizibilă decât odată cu întruparea lui Hristos, deși Dumnezeu fusese așa tot timpul.

> „Atributul umilinței nu este un atribut pe care Dumnezeu l-a deprins doar în momentul critic în care această umilire a devenit o necesitate imperioasă, o măsură urgentă pentru mântuirea noastră. El nu se limitează la evenimentul petrecut în Grădina Edenului, când Adam, părintele nostru, a căzut în păcat, ci este tot timpul o strălucire a însăși ființei lui Dumnezeu. Coborârea lui Dumnezeu în adâncimile creației și ale răscumpărării este o expresie constantă a naturii Sale."[16]

Astfel, Johnson credea că, atunci când au fost creați îngerii, Hristos Își ascundea deja slava în umilința Sa. Din faptul că „îngerul Domnului" (Judecători 6,22) este o ființă divină și din faptul că Mihail este numit înger (1 Tesaloniceni 4,16), el a ajuns la concluzia că, în momentul creării îngerilor, Hristos S-a identificat cu ei. Prin urmare, când Satana a devenit gelos pe Hristos, Dumnezeu a fost nevoit să le facă cunoscut adevărul. În acest context au loc evenimentele înfățișate în *Patriarhi și profeți*, paginile 36-38 (în original).

Un principiu de interpretare

Nu ar trebui să uităm niciodată că, pe lângă cele două sau trei afirmații din Spiritul Profetic și din cartea *Patriarhi și profeți*, există

un număr de pasaje unde Ellen White subliniază faptul că Hristos era egal cu Tatăl de la început[17] și că era Dumnezeu în esență și în cel mai înalt sens.[18]

Ca și în cazul textelor ambigue din Scriptură, trebuie să clarificăm pasajele ambigue ale lui Ellen White prin intermediul afirmațiilor ei clare, legate de acest subiect. Așa cum vom vedea în continuare, în jurul anului 1890, Ellen White a scris câteva declarații care susțin clar concepția trinitariană despre Dumnezeu.

De asemenea, au existat modificări în înțelegerea referitoare la Dumnezeire și în scrierile altor autori adventiști din secolul al XIX-lea. Până în anul 1880, ideea că Hristos ar fi o ființă creată a dispărut, iar concepția că Hristos era Fiul „născut" al lui Dumnezeu, a devenit mai proeminentă.[19] Cuvântul „născut" era înțeles literal, ceea ce însemna că Hristos, la un anumit moment din veșnicie, a apărut din Tatăl, așadar, subordonat Lui.

O perioadă de tranziție

Apariția doctrinei Trinității în biserica noastră a fost rezultatul unui proces lent, desfășurat pe o perioadă de mai mulți ani. Ea nu a fost impusă bisericii în mod arbitrar, ci s-a dezvoltat treptat, din interior. Prima referință pozitivă la Trinitate, în literatura adventistă, a apărut în seria *Bible Students' Library* din anul 1892. Aceste studii erau „o serie de broșuri destinate publicului, ce conțineau câteva eseuri concise și directe care abordau doctrinele biblice, împlinirea profeției și alte aspecte ale învățăturilor a.z.ș.".[20] Broșura cu numărul 90 era intitulată „Doctrina biblică despre Trinitate". Semnificativ este faptul că autorul ei, Samuel Spear, nu era adventist. Broșura conținea o republicare a unui articol apărut pe 14 noiembrie 1889, în publicația *The New York Independent*.[21]

Deși susținea doctrina „unui singur Dumnezeu ce există și acționează prin trei Persoane"[22], Spear insista asupra subordonării veșnice a Fiului față de Tatăl. „Subordonarea lui Hristos, așa cum este

descoperită ea în Biblie", afirmă el, [nu este corect explicată dacă ne referim la ea ca implicând doar natura Sa umană] ... Subordonarea Sa se extinde atât la natura Sa *divină,* cât și la natura Sa umană."[23] Deși însemna o îmbunătățire față de pozițiile anterioare, această broșură nu reușea să prezinte corect Trinitatea. În ciuda acestui lucru, faptul că a fost tipărită la Pacific Press ne arată că biserica începea să accepte concepția trinitariană.

Deși Ellen White declarase că Hristos era egal cu Tatăl, în anul 1869[24], iar James White afirmase în principiu același lucru în anul 1877[25], punctul de cotitură a venit în anul 1897[26], odată cu publicarea în *Signs of the Times* a articolului scris de Ellen White și intitulat „Hristos – Dătătorul vieții" și, în 1898, prin cartea *Hristos, Lumina lumii*. În „Hristos – Dătătorul vieții", după ce citează textul Ioan 10,18, „Nimeni nu Mi-o [viața] ia cu sila, ci o dau Eu de la Mine.", ea spune: „În El era viață originară, neîmprumutată, nederivată."[27] În *Hristos, Lumina lumii*, în capitolul „Lumina vieții", ea citează răspunsul pe care l-a dat Isus iudeilor în Ioan 8,58: „Adevărat, adevărat vă spun că, mai înainte ca să se nască Avraam, sunt Eu." Apoi, comentează astfel:

> „Se așternu tăcerea peste vasta mulțime de oameni. Numele lui Dumnezeu, dat lui Moise pentru a exprima ideea prezenței veșnice, fusese revendicat de acest Învățător galileean, ca aparținându-I. El Se declara a fi Cel existent prin Sine, care fusese promis lui Israel, 'a cărui obârșie se suie până în vremuri străvechi, până în zilele veșniciei' (Mica 5,2)."[28]

În continuare, după câteva pagini, în capitolul „Lazăre, vino afară", ea reia afirmația pe care o făcuse în anul 1897: „În Hristos este viață originară, neîmprumutată, nederivată."[29] Aici, Hristos este evident descris ca fiind Dumnezeu în cel mai înalt sens. El nu este derivat din Tatăl, așa cum credeau cei mai mulți adventiști până la data aceea, și nici nu primise divinitatea. El este Cel existent prin Sine, egal cu Tatăl în toate aspectele. De altfel, Ellen White spusese

deja toate aceste lucruri în anul 1897: „El este egal cu Dumnezeu, infinit și omnipotent... El este Fiul veșnic, existent prin Sine."[30]

În ciuda acestor afirmații clare ale lui Ellen White, a fost nevoie de mulți ani pentru ca acest adevăr să fie acceptat de întreaga biserică. Nu numai Uriah Smith, redactor al *Review and Herald*, a crezut până la moartea lui, în 1903, că Hristos a avut un început, ci erau mulți care adoptaseră concepția că Hristos provenea din Tatăl într-un anume sens, adică avea un început și era, prin urmare, inferior Lui.

În timpul Conferinței Biblice din 1919, de exemplu, fratele W. W. Prescott a susținut o prezentare despre „Persoana lui Hristos". În discuțiile care au urmat, s-a ridicat problema Trinității. L. L. Caviness și-a exprimat preocuparea astfel:

> „Nu pot să cred că cele două Persoane ale Dumnezeirii sunt egale, Tatăl și Fiul – că unul este Tatăl, și altul este Fiul și că pot să fie la fel de bine și invers... Când S-a rugat, El [Hristos] a zis că dorea ca ucenicii Săi să vadă slava pe care o avea la Tatăl și pe care Tatăl I-a dat-o. Nu era ceva ce deținea din veșnicie, ci Tatăl i-a dat slava lui Dumnezeu la un moment dat. El este divin, dar este Fiul divin. Nu pot să explic mai mult decât atât, dar nu pot să cred așa-numita doctrină a Trinității, a celor trei Persoane care au existat dintotdeauna.[31]

Fratele Prescott a pus apoi întrebarea: „Putem să credem în Divinitatea lui Hristos fără să credem în veșnicia lui Hristos?"[32] Unii dintre cei prezenți au spus: „Da". W. T. Knox a afirmat că Hristos era Fiul veșnic în același sens în care Levi era în coapsele lui Avraam. El a spus: „A venit o vreme – într-un mod în care noi nu putem înțelege și o vreme pe care nu o putem înțelege – în care, printr-o acțiune misterioasă a lui Dumnezeu, Fiul a ieșit din sânul Tatălui Lui și a avut o existență distinctă."[33]

Această discuție ne indică faptul că, la douăzeci de ani de la afirmația clară a lui Ellen White referitoare la divinitatea veșnică a lui Hristos și la egalitatea Sa absolută cu Tatăl, mulți membri ai bi-

sericii încă susțineau ideea că Hristos, deși era divin, ar fi avut un început.

„Declarația punctelor fundamentale de credință" din anul 1931

În anul 1930, administratorii bisericii din Africa au cerut Conferinței Generale ca să se introducă în Anuar o declarație despre ce cred adventiștii. „O astfel de declarație", spuneau ei, „îi va ajuta pe funcționarii din guvern și pe alții să înțeleagă mai bine lucrarea noastră". [34]

A fost numit un comitet format din patru persoane (M. E. Kern, E. R. Palmer, C. H. Watson și F. M. Wilcox), care să alcătuiască această declarație. Ei au realizat o declarație în 22 de puncte care a fost tipărită în anul 1931 în *Anuarul adventist*. Punctele de credință trei și patru declarau:

> „Dumnezeirea sau Trinitatea constă din Tatăl cel veșnic, o ființă personală, spirituală, atoputernică, omniprezentă, omniscientă, infinită în înțelepciune și dragoste; Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui Celui Veșnic, prin care au fost create toate lucrurile și prin care va fi realizată mântuirea celor răscumpărați; Duhul Sfânt, a treia Persoană a Dumnezeirii, marea putere regeneratoare din lucrarea de răscumpărare. (Matei 28,19)
>
> Isus Hristos este Dumnezeu adevărat, având aceeași natură și esență cu Tatăl Cel Veșnic. În timp ce Și-a păstrat natura divină, El a luat asupra Sa natura familiei omenești, a trăit pe pământ asemenea unui om, a fost prin viața Sa exemplul nostru și ne-a descoperit principiile neprihănirii, a murit pentru păcatele noastre pe cruce, a fost înviat dintre cei morți și S-a înălțat la Tatăl, unde trăiește pentru totdeauna ca să mijlocească pentru noi. (Ioan 1,1.14; Evrei 2,9-18; 8,1.2; 4,14-16; 7,25)"[35]

Aceste declarații exprimau pe deplin doctrina biblică despre Trinitate.[36] Hristos este descris ca fiind „Dumnezeu adevărat", existent prin Sine și veșnic, iar Duhul Sfânt este numit a treia Persoană a Dumnezeirii.

Declarația punctelor fundamentale de credință din Dallas, 1980

Înainte de Conferința Generală din Dallas, din anul 1980, le-a fost trimisă tuturor diviziunilor din lume o schiță cu cele 27 puncte fundamentale de credință.[37] Cu ocazia conferinței, a fost discutată și, în final, aprobată o versiune revizuită, care includea multe sugestii venite de la lucrătorii din toată lumea, ca expresie a convingerilor fundamentale a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea. Punctul de credință cu numărul doi, despre Dumnezeire, declară următoarele:

> „Există un singur Dumnezeu: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, o unitate de trei Persoane coeterne. Dumnezeu este nemuritor, atotputernic, atotcunoscător, deasupra tuturor și mereu prezent. El este infinit și depășește înțelegerea umană, însă Se face cunoscut prin descoperirea de Sine. El este întotdeauna vrednic de închinare, venerație și slujire din partea întregii creații."[38]

Punctul fundamental de credință numărul doi, așa cum a fost votat la Conferința Generală de la Dallas, din anul 1980, exprimă poziția actuală a bisericii referitoare la doctrina Trinității. Ea este susținută de Scriptură și de scrierile lui Ellen White.

Adventiștii de ziua a șaptea antitrinitarieni

În ultimii ani, au apărut în biserica noastră un număr de publicații antitrinitariene.[39] Ideea generală a acestor publicații este aceea că „biserica, în ansamblu, respingea doctrina *Trinității* și că Biserica Adventistă și-a schimbat poziția în privința *Trinității* după mulți ani de la moartea lui Ellen G. White."[40] Doctrina Trinității este considerată

a fi „'omega' apostaziei doctrinare a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea".[41] De aceea, se spune că, pentru a-I rămâne credincioși lui Dumnezeu, trebuie să ne întoarcem la credința pionierilor noștri și să respingem Trinitatea.

Pe lângă câteva argumente biblice, cele mai multe argumente în favoarea acestei idei sunt istorice și se concentrează asupra pionierilor noștri și asupra lui Ellen White:

1. Toți pionierii noștri, inclusiv Ellen White, erau antitrinitarieni. Fred Allaback, în broșura lui, *Fără lideri noi... fără dumnezei noi!*, scrie: „Nu este niciun secret de culise că primii pionieri adventiști erau în mod categoric antitrinitarieni, iar Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea contemporană este 'oficial o biserică trinitariană'"[42]. În ceea ce privește poziția lui Ellen White față de acest subiect, el spune: „Dacă Ellen White a crezut și a învățat întotdeauna doctrina trinitariană, aceste învățături ar fi reflectate în scrierile ei, ceea ce nu se întâmplă... Nu există nicio dovadă pe baza căreia să ajungem la concluzia că Ellen White nu era de acord cu învățăturile nontrinitariene ale tuturor prietenilor și colaboratorilor ei."[43]

Răspuns: Este adevărat că la început majoritatea pionierilor își exprimau înțelegerea cu privire la Dumnezeire în termeni antitrinitarieni. Antitrinitarianismul din acea vreme se baza pe trei idei principale: (1) A fost un timp când Hristos nu a existat.[44] (2) Hristos a primit divinitatea de la Tatăl și era, prin urmare, inferior Lui.[45] (3) Duhul Sfânt nu este a treia Persoană a Dumnezeirii, ci doar puterea sau influența lui Dumnezeu și a lui Hristos.[46]

Toate aceste idei au fost inițial susținute de pionierii noștri. Totuși, este un fapt istoric că înțelegerea pionierilor noștri s-a schimbat de-a lungul timpului. De exemplu:

a. În anul 1846, James White făcea referire la „vechiul crez trinitarian nescripturistic, și anume că Isus este Dumnezeul veșnic."[47] Însă în 1876, el scria că „adventiștii de ziua a șaptea susțin divinitatea lui Hristos în mod foarte asemănător cu trinitarienii,

așa încât nu întâmpină dificultăți în acest punct".[48] Iar un an mai târziu, el și-a declarat credința în egalitatea Fiului cu Tatăl și a condamnat orice altă concepție care „îl consideră pe Hristos inferior Tatălui"[49] ca fiind eronată.

b. Inițial, Uriah Smith, alături de alții, susținea că Hristos era cea dintâi ființă creată. Mai târziu, el a adoptat poziția că Hristos a fost născut, și nu creat.

c. În anul 1896, W. W. Prescott scria:

> „Așa cum Hristos S-a născut de două ori, o dată în veșnicie, singurul născut din Tatăl, și încă o dată în trup, unind astfel divinul cu umanul în cea de-a doua naștere, tot la fel și noi, care am fost născuți o dată în trup, trebuie să ne naștem a doua oară, din Duh..."[50]

Douăzeci și trei de ani mai târziu, cu ocazia Conferinței Biblice din anul 1919, în timpul unei discuții despre divinitatea lui Hristos, el a recunoscut că:

> „Am avut și eu aceeași părere ca și fratele Daniells și am fost învățat cu tărie aceleași lucruri [că Hristos este începutul lucrării creatoare a lui Dumnezeu, că a vorbi despre a treia Persoană a Dumnezeirii sau despre Trinitate este o erezie] și, fără să gândesc și să studiez personal, am considerat că erau adevărate. Dar am descoperit ceva diferit.[51]

Când a pus întrebarea: „Putem crede în divinitatea lui Hristos fără să credem în veșnicia lui Hristos?", unul dintre participanți a răspuns: „Cred asta de ani de zile". Replica lui Prescott a fost:

> „Exact la acest lucru mă refer – că am folosit termeni în acel sens acceptabil, care, în realitate, nu sunt în armonie cu învățătura Scripturii. Am crezut mult timp că Hristos ar fi o ființă creată, în ciuda a ceea ce spune Scriptura. Spun aceasta, trecând peste această experiență, am trecut peste mine – această întrebuințare acceptabilă a termenilor, care

> separă Divinitatea de veșnicie, nu mai este acum concepția mea despre Evanghelia lui Hristos. Eu cred că ea nu este în concordanță cu ideea generală exprimată în Scriptură și ne duce nu la Mântuitorul în care cred acum, ci la un tip de concepție omenească – o ființă semiumană. După părerea mea, divinitatea implică eternitatea. Ea este conținută în cuvântul însuși. Nu putem citi Scriptura și să susținem ideea divinității fără eternitate."[52]

După cum putem vedea, pionierii noștri nu au rămas neclintiți într-o anumită interpretare. Când apărea o nouă înțelegere, ei își schimbau concepția, chiar dacă uneori a fost nevoie de mult timp. Mai mult decât atât, trebuie să observăm că unele dintre concepțiile lor referitoare la Trinitate erau eronate, ca, de pildă, ideea că Trinitatea înseamnă trei persoane într-o singură persoană[53] sau ideea că Isus și Tatăl sunt una și aceeași persoană.[54] O altă concepție greșită era ideea că Trinitatea înseamnă existența a trei Dumnezei.[55] De asemenea, mulți susțineau că învățătura Trinității reduce valoarea ispășirii, adică, dacă Hristos era Dumnezeu existent prin Sine, nu putea să moară la Calvar. Dacă a murit doar umanitatea Sa, atunci jertfa Sa a fost doar o jertfă omenească.[56] Aceste idei greșite au contribuit la respingerea Trinității.

2. Abia după moartea lui Ellen White a fost introdusă în biserică doctrina despre Trinitate. Sub titlul „Cum putem ști că pionierii noștri adventiști nu erau trinitarieni?" Allaback scrie: „Se poate demonstra că Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea nu a crezut în doctrina Trinității decât cu mult după moartea lui Ellen White. Cum se poate dovedi acest lucru?"[57] El oferă trei argumente:

1) Mulți cercetători, teologi și istorici bisericești adventiști de ziua a șaptea recunosc sincer că primii adventiști nu credeau și nici nu învățau doctrina Trinității.

2) Fiecare declarație de credință adventistă de dinainte de anul 1931 și de dinainte de declarația punctelor fundamen-

tale de credință votată în anul 1980 a fost în mod vădit nontrinitariană.

3) Scrisorile personale, articolele din periodice, broșurile și cărțile scrise de adventiștii de ziua a șaptea până la moartea lui Ellen G. White (1915) sunt vizibil nontrinitariene."[58]

Răspuns: Datele istorice contrazic clar această afirmație. Așa cum am arătat mai devreme, Ellen White a scris în anii 1897 și 1898 că în Hristos „era viață originară, neîmprumutată și nederivată".[59] Acest lucru poate fi adevărat doar dacă El era Dumnezeu în cel mai înalt sens al cuvântului și dacă nu Și-a derivat existența din Tatăl. În privința Duhului Sfânt, ea le-a spus, în anul 1899, studenților de la Colegiul Avondale următoarele: „Trebuie să ne dăm seama că Duhul Sfânt, care este o persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o persoană, umblă prin aceste locuri".[60]

În contextul crizei Kellogg, Ellen White a scris, în anul 1905, o avertizare pentru lucrătorii noștri care aveau legătură cu lucrarea medicală, avertizare care sprijinea fără echivoc doctrina Trinității.

> „*Tatăl este toată plinătatea Dumnezeirii* întruchipată și este invizibil pentru ochii muritorilor. *Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată...* Mângâietorul, pe care Hristos a promis că Îl va trimite după înălțarea Sa la cer, este *Duhul în toată plinătatea Dumnezeirii*, care face cunoscută puterea harului divin tuturor celor care Îl primesc pe Hristos și cred în El ca Mântuitor personal. *Există trei Persoane vii în trioul ceresc;* în numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care Îl primesc pe Hristos prin credință vie, iar aceste puteri vor coopera cu supușii credincioși ai cerului în eforturile lor de a trăi o viață nouă în Hristos."[61]

Doar cine crede în doctrina Trinității poate vorbi despre „trei Persoane active în trioul ceresc". Antitrinitarienii nu s-ar exprima astfel.

Mai mult decât atât, afirmațiile ei îndrăznețe i-au luat pe mulți prin surprindere. M. L. Andreasen ne povestește: „Îmi amintesc cât de uimiți am fost când a fost publicată cartea *Hristos, Lumina lumii*, fiindcă ea conținea anumite lucruri pe care noi le consideram de necrezut; printre acestea se afla și doctrina Trinității, care, în vremea aceea, nu era acceptată în general de adventiști."[62]

În anul 1909, Andreasen a petrecut trei luni la Elmshaven, unde a putut să vadă manuscrisele originale. El scria:

> „Am văzut afirmațiile scrise de mâna ei, afirmații pe care eram sigur că nu le scrisese ea – că nu se putea să le fi scris chiar ea. Am fost uluit mai ales de citatul din *Hristos, Lumina lumii*, pagina 530, care acum este bine cunoscut: 'În Hristos este viață originară, neîmprumutată, nederivată'. Această afirmație era revoluționară la acea vreme și chema la o completă revizuire a fostei mele concepții – și a concepției bisericii – despre divinitatea lui Hristos."[63]

Acest eveniment a avut loc cu mult înainte de moartea lui Ellen White. Astfel, acuzația că abia după moartea lui Ellen G. White a fost introdusă în biserică doctrina despre Trinitate nu poate fi susținută.[64]

3. Cartea *Evangelism* [Evanghelizare] a fost modificată pentru a susține Trinitatea. După ce citează din cartea *Evangelism* afirmația: „Trebuie să ne dăm seama că Duhul Sfânt, care este o persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o persoană, umblă prin aceste locuri"[65], Allaback spune: „Această citare 'necontextuală' este un exemplu clasic de 'schimbare' și 'manipulare' cu scopul de a răspândi concepția trinitariană greșită. Cu alte cuvinte, este o încercare de a o 'forța' pe Ellen White să sprijine și să aprobe poziția adventistă modernă despre Trinitate."[66]

Răspuns: Modificările editorilor din cartea *Evangelism* nu schimbă semnificația afirmațiilor. Două exemple se vor dovedi suficiente pentru a demonstra acest lucru:

a. „Trebuie să ne dăm seama că Duhul Sfânt, care este o persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o persoană, umblă prin aceste locuri”[67]. Allaback face referire la contextul mai larg, care este următorul:

> „Domnul ne-a arătat că acesta era locul unde trebuia să ne stabilim și am avut toate motivele să credem că ne aflăm în locul potrivit. Am fost aduși laolaltă în această școală și trebuie să ne dăm seama că Duhul Sfânt, care este o persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o persoană, umblă prin aceste locuri, că Domnul Dumnezeu este păzitorul și ajutorul nostru. El aude orice cuvânt pe care îl rostim și cunoaște orice gând al minții noastre.”[68]

Allaback afirmă că, datorită faptului că afirmația din *Evangelism* începe în mijlocul frazei originale și virgula ce urmează după cuvântul 'locuri' este înlocuită cu punct, semnificația acestei afirmații se schimbă. El spune:

> „Semnificația originală ce se dorea a fi transmisă prin acest citat NU este aceea de a demonstra că Duhul Sfânt ar fi 'un alt Dumnezeu' alături de Tatăl și de Fiul. Dimpotrivă, se dorea să se înțeleagă că 'Domnul' care 'ne-a arătat', 'Duhul Sfânt' care 'umblă prin aceste locuri', 'Domnul Dumnezeu' care 'este păzitorul și ajutorul nostru', sunt una și aceeași persoană – slăvitul Isus Hristos... Ellen White spune același lucru ca și Biblia. Isus 'este în aceeași măsură o persoană' cum și Dumnezeu Tatăl 'este o persoană'. Isus 'umblă prin aceste locuri'. Isus 'este păzitorul și ajutorul nostru'. Isus 'aude orice cuvânt pe care îl rostim și cunoaște orice gând al minții noastre'.”[69]

Allaback Îl identifică pe Duhul Sfânt cu Domnul Dumnezeu și refuză să admită că în acest citat este vorba despre două persoane. De altfel, în broșura lui, el îi atribuie Duhului Sfânt trei identități dis-

tincte, într-o încercare inutilă de a dovedi că El nu există ca persoană. În citatul de mai sus, el Îl identifică pe Duhul Sfânt cu Hristos. La pagina 62, el Îl identifică pe Duhul Sfânt cu Tatăl, iar la pagina 65 cu îngerii. El scrie: „Termenul 'Duhul Sfânt' din aceste 'trei' citate [făcând referire la afirmațiile lui Ellen White despre cele trei puteri cerești], include (și nu exclude) îngerii slujitori ca fiind a 'treia' putere din cer."[70]

b. Ellen White scrie:

> „*Tatăl este toată plinătatea Dumnezeirii* întruchipată și este invizibil pentru ochii muritorilor. *Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată...* Mângâietorul, pe care Hristos a promis că Îl va trimite după înălțarea Sa la cer, este *Duhul în toată plinătatea Dumnezeirii*, care face cunoscută puterea harului divin tuturor celor care-L primesc pe Hristos și cred în El ca Mântuitor personal. *Există trei Persoane vii în trioul ceresc;* în numele acestor trei puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care Îl primesc pe Hristos prin credință vie, iar aceste puteri vor coopera cu supușii credincioși ai cerului în eforturile lor de a trăi o viață nouă în Hristos."[71]

Allaback spune: „Se consideră că citatul de mai sus în mod greșit ar spune următorul lucru: 'Există un «trio» de trei Dumnezei activi în «familia lui Dumnezeu», unde toți dețin aceleași caracteristici și puteri divine'". El nu poate accepta trei persoane în Dumnezeire și, prin urmare, parafrazează întreg citatul pentru a-i oferi „adevărata interpretare". Afirmația: „Există trei Persoane active în trioul ceresc", este parafrazată astfel:

> „Vedem aici cele trei mari puteri ale cerului care Îl manifestă, Îl reprezintă și Îl personifică pe Dumnezeu Tatăl. 1) Însuși Dumnezeu Tatăl, 2) Fiul lui Dumnezeu, ca reprezentant al Tatălui Său, 3) Duhul Sfânt al lui Dumnezeu și a lui Hristos care lucrează în și prin sfinții îngeri, personificând caracterul Lor înaintea omenirii pierdute."[72]

Este trist să vezi cum o frază absolut simplă este reinterpretată într-un mod cu totul diferit de ceea ce se intenționează a se transmite.

4. Doctrina Trinității este păgână. „Pionierii Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea au recunoscut, fără îndoială, că doctrina Trinității are origini păgâne", scrie Allaback.[73] Apoi, îl citează pe J. B. Friesbie, care a spus că dumnezeul duminicii (Trinitatea) provine din aceeași sursă ca și ținerea duminicii[74], și pe J. N. Loughborough, care a afirmat că originea Trinității este „păgână și mitică"[75].

Răspuns: Doctrina Trinității se bazează pe Scriptură[76] și nu pe religiile păgâne sau pe filozofia omenească. Pleiadele triadice similare, din alte religii, cum ar fi Brahma, Siva și Vișnu din Hinduism; Osiris, Isis și Horus din religia egipteană; sau Nimrod, Ișstar și Tamuz din Babilon au la bază conceptul de familie – tată, mamă și fiu – ceea ce nu se întâmplă în religia creștină. Dacă ar exista totuși un paralelism, am avea în el dovada unei contrafaceri satanice, așa cum găsim în cartea Apocalipsa (balaurul, fiara și profetul mincinos).

5. Doctrina Trinității își are originea în catolicism [papalitate]. Ca răspuns la întrebarea: „De ce nu erau pionierii adventiști trinitarieni?", Allaback oferă patru motive, dintre care unul este acela că „doctrina Trinității își are originea în catolicism".[77] Celelalte trei motive sunt că doctrina ar fi nescripturistică, de origine păgână și că ne înjosește înțelegerea despre ispășire.[78]

Răspuns: Istoria ne înfățișează o altă imagine. Deși conceptul de Trinitate este scripturistic, doctrina a fost formulată la Conciliul ecumenic de la Niceea, din anul 325 d. Hr. Acest conciliu, convocat de împăratul Constantin, s-a întrunit la Niceea (Asia Mică) pentru a aborda disputa ariană. Dintre cei 318 episcopi[79], doar șapte proveneau din Occident[80], restul fiind din Bisericile Răsăritene, unde episcopul de Roma avea o foarte mică influență. Episcopul de Roma nu a fost prezent – el a trimis doi preoți care să îl reprezinte.[81] Acest fapt contrazice clar declarația că Trinitatea ar avea originea în ro-

mano-catolicism, dar nu neagă că teologii Bisericii Romano-Catolice au influențat în mare măsură dezvoltarea de mai târziu a doctrinei Trinității.[82]

Rezumat și concluzie

Cei dintâi pionieri adventiști erau antitrinitarieni. După anul 1890, Ellen White a publicat articole și cărți în care se găsesc afirmații convingătoare care sprijină concepția trinitariană, deși ea nu a folosit niciodată cuvântul „Trinitate". Dat fiind faptul că mulți membri ai bisericii s-au opus acestei doctrine, a fost nevoie să treacă mai bine de trei decade pentru ca biserica, în ansamblu, să o accepte. În anul 1931, *Anuarul adventist* conținea o declarație a douăzeci și două de puncte fundamentale de credință, dintre care unul se referea la Trinitate.

Declarația punctelor fundamentale de credință din 1980 reiterează faptul că „există un singur Dumnezeu: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, o unitate de trei Persoane coeterne."[83]

Antitrinitarienii adventiști de ziua a șaptea contemporani încearcă să recupereze moștenirea pionierilor noștri referitoare la Trinitate. Ei cred că doctrina Trinității a fost introdusă în biserică abia după moartea lui Ellen White și că scrierile ei au fost manipulate și modificate. După cum am văzut, dovezile nu sprijină aceste acuzații.

Deși Trinitatea este o taină divină și niciun muritor nu o va putea înțelege vreodată în întregime, dovezile scripturistice ne arată clar egalitatea și coexistența celor trei Persoane din Dumnezeire. Cu toate că rațiunea omenească nu o poate pricepe, prin credință o putem accepta.

Note

[1] Primul studiu cuprinzător asupra arianismului în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea a fost teza de master nepublicată a lui Erwin R. Gane, intitulată „The Arian or Anti-Trinitarian ViewsPresented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer" [Concepțiile ariene și antitrinitariene prezentate în literatura adventistă de ziua a șaptea și răspunsul lui Ellen White], pe care a susținut-o în 1963 la Universitatea Andrews. Alți autori care au scris pe această temă, de atunci încoace, sunt Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" [Doctrina Trinității în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea: respingerea și acceptarea ei], lucrare semestrială, Seminarul Teologic Adventist de Ziua a Șaptea, 1969; Merlin Burt, „Demise of Semi-Arianism and Anti-Trinitarianism in Adventist Theology, 1888–1957" [Dispariția semiarianismului și antitrinitarianismului în teologia adventistă, 1888-1957], lucrare de cercetare, Universitatea Andrews, 1996; John M. Fowler, „In the Presence of Mystery" [În fața tainei], *Adventist Review*, 13 aprilie 1997, 16–19; Woodrow W. Whidden, „Salvation Pilgrimage" [Peregrinajul mântuirii], *Ministry* (Aprilie 1998): 5–7; Jerry Moon, „Heresy or Hopeful Sign" [Erezie sau semn încurajator], *Adventist Review*, 22 aprilie 1999, 8–13. George R. Knight, *A Search for Identity* [În căutarea identității], (Hagerstown: Review and Herald, 2000), 110–117. Datorită reapariției concepțiilor antitrinitariene din biserică, au fost publicate în ultimii ani două cărți despre Trinitate: cartea lui Max Hatton *Understanding the Trinity* [Cunoașterea Trinității], (Grantham: Autumn House, 2001) nu se referă la situația din adventism, ci se concentrează asupra materialului biblic și răspunde la atacurile asupra doctrinei Trinității. Cartea autorilor W. W. Whidden, J. Moon și J. W. Reeve *The Trinity* [Trinitatea], (Hagerstown: Review and Herald, 2002), în care sunt cuprinse două capitole scrise de Jerry Moon pe tema antitrinitarianismului în adventism.

[2] De exemplu, Fred Allaback, *No New Leaders . . . No New Gods!* [Fără lideri noi... Fără Dumnezei noi!], (Creal Springs: Fred Allaback, 1995); Lynnford Beachy, *Did They Believe in the Trinity* [Au crezut ei în Trinitate?], (1996); Rachel Cory-Kuehl, *The Persons of God* [Persoanele lui Dumnezeu], (Albuquerque: Aggelia, 1996); Allen Stump, *The Foundation of Our Faith* [Temelia credinței noastre], (Welch: Smyrna Gospel Ministries, 2000).

[3] *Review and Herald*, 11 decembrie 1855, 85.

[4] Joseph Bates, *The Autobiography of Elder Joseph Bates* [Autobiografia fratelui Joseph Bates], (Battle Creek: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association, 1868), 205.

[5] *Review and Herald,* 5 noiembrie 1861, 184.

[6] *Idem*, 6 iulie 1869, 11.

[7] *Idem,* 7 septembrie 1869, 84.

[8] *Thoughts, Critical and Practical, on the Book of Revelation* [Gânduri critice și practice asupra Cărții Apocalipsa], (Battle Creek: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association, 1865), 59.

[9] *Idem,* (Battle Creek, 1882), 74. Smith, însă, nu a abandonat niciodată concepțiile lui semi-ariene. În 1898, la cinci ani înainte de moarte, a publicat cartea *Looking Unto Jesus* [Privind la Isus],

(Review and Herald, 1898). În capitolul „Hristos Creatorul", el scria: „Odată cu Fiul, evoluția divinității, ca divinitate, s-a încheiat. Toate celelalte lucruri, care au sau nu viață, au fost create de Tatăl și de Fiul."(13)

[10] Ellen G. White, *Mărturii pentru comunitate,* vol. 1, 124; *The Ellen G. White 1888 Materials* [Scrierile din 1888 ale lui Ellen White], (Washington: The Ellen G. White Estate, 1987), 1249; Ellen G. White, broșura 154 „Special Testimony to the Battle Creek Church" [Mărturie specială către Biserica din Battle Creek"], (Battle Creek, 1896), 4.

[11] Ellen G. White, *Spirit of Prophesy* [Spiritul profetic], 4 vol. (Washington: Review and Herald, 1969), 1:17–18 (sublinierea autorului).

[12] O afirmație similară se găsește și în anul 1904. În acea vreme, Ellen White scria: „Dumnezeu este Tatăl lui Hristos; Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Lui Hristos i S-a dat o poziție înălțată. El a fost făcut egal cu Tatăl. Toate gândurile lui Dumnezeu sunt făcute cunoscute Fiului Său." (White, *Mărturii*, 8:268). Această afirmație este urmată imediat de un citat din Evrei 1,1-5, unde se face referire la faptul că Hristos, după înălțarea Sa, este „pus moștenitor al tuturor lucrurilor" și este „cu atât mai presus de îngeri". Afirmația ei în acest context poate fi considerată un comentariu asupra textului din Evrei, care se referă la Hristos după înălțarea Sa.

[13] Ellen G. White, *Patriarhi și profeți*, pag. 37, în original.

[14] *Idem,* pag. 38.

[15] Un alt caz în care s-a primit mai multă lumină și s-a ajuns la o înțelegere mai clară sunt afirmațiile referitoare la carnea de porc. În 1858, ea a scris: „Dacă Dumnezeu îi cere poporului Său să se abțină de la carnea de porc, El îi va convinge cu privire la acest subiect." (White, *Mărturii*, 1:207). În acea vreme, majoritatea adventiștilor mâncau carne de porc. După ce a primit mai multă lumină în această privință, ea scria, în 1868: „Știți că folosirea cărnii de porc contravine poruncii Sale

clare, ce a fost dată nu pentru că El Și-ar fi dorit să Își demonstreze în mod special autoritatea, ci pentru că este dăunătoare celui care ar consuma din ea. (Ellen G. White, *Counsels on Diet and Foods* [*Dietă și hrană*], [Washington: Review and Herald, 1946], pag. 392).

[16] Carsten Johnson, „How Could Lucifer Conceive the Idea of a Rivalry with Jesus Christ" [Cum a putut Lucifer să conceapă ideea rivalității cu Isus Hristos], (lucrare nepublicată, 1976), 9.

[17] În 1909, Ellen White scria: „Din [Cuvânt] putem învăța că răscumpărarea noastră L-a costat pe Cel care de la început era egal cu Tatăl." (Ellen G. White, *Principiile fundamentale ale educației creștine*, pag. 536, în original); în același an, a apărut același gând în Scrisoarea 64 din 1909 (Idem, *Minte, caracter și personalitate*, vol. 2, 1:352, în original); și la pag. 13, în cartea *Sfaturi către părinți, profesori și elevi*.

[18] În 1906, Ellen White scria: „Hristos era Dumnezeu în esență și în cel mai înalt sens. El era Dumnezeu din întreaga veșnicie, Dumnezeu a toate, binecuvântat în veci." (Ellen G. White, *Selected Messages [Solii selectate]*, vol. 3 [Washington: Review and Herald, 1958], 1:247).

[19] În ediția din 1882 a cărții lui *Thoughts, Critical and Practical, on the Book of Revelation* [Gânduri critice și practice asupra cărții Apocalipsei], (Battle Creek: Review and Herald, 1882*)* Uriah Smith scria la p. 74: „Unii înțeleg că aici se spune că Hristos ar fi cea dintâi ființă creată... Însă exprimarea nu presupune neapărat că El a fost creat... El a venit la existență într-un alt mod, din moment ce este numit 'singurul născut' din Tatăl". La fel, E. J. Waggoner scria în 1890: „Ideea este că Hristos e un Fiu născut și nu o făptură creată." (*Christ and His Righteousness* [Hristos și neprihănirea Sa], [Oakland: Pacific Press, 1890], pag. 22).

[20] Don F. Neufeld, *Seventh-day Adventist Encyclopedia* [Enciclopedia adventistă de ziua a șaptea], ed. rev. (Hagerstown: Review and Herald, 1976), s.v. „Bible Students Library."

[21] Această broșură este reprodusă în M. L. Andreasen, *The Book of Hebrews* [Cartea Evrei], (Washington: Review and Herald, 1948), pag. 115–124.

[22] Samuel Spear, „The Bible Doctrine of the Trinity" [Doctrina biblică a Trinității], *New York Independent* (November 14, 1889), pag. 9.

[23] *Idem*, pag. 7.

[24] White, *Mărturii*, 2:200, în original.

[25] *Review and Herald*, 29 noiembrie 1877, 172.

[26] *Signs of the Times*, 8 aprilie 1897, pag. 6–7.

[27] *Idem*, pag. 6.

[28] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii,* pag. 469–470, în original.

[29] *Idem*, pag. 530.

[30] Manuscrisul 101, 1897, în *Manuscript Releases*, vol. 21 (Silver Spring: E. G. White Estate, 1981–1993), 12:395.

[31] Raport al Conferinței Biblice din 1919 (6 iulie 1919), 57. Acest raport poate fi accesat pe adresa http://www.adventistarchives.org/documents.asp?CatID=19

[32] *Idem,* pag. 62.

[33] *Idem*, pag. 64.

[34] *General Conference Committee Minutes* [Procesele verbale ale comitetelor Conferinței Generale], (29 decembrie, 1930), pag. 195.

[35] *Seventh-day Adventist Yearbook* [Anuarul adventist de Ziua a Șaptea], (Washington: Review and Herald, 1931), pag. 377.

[36] Pentru o apărare a doctrinei biblice despre Trinitate, vezi Raoul Dederen, „Reflections on the Doctrine of the Trinity" [Reflecții pe tema doctrinei Trinității], *Andrews University Seminary Studies* 8 (January 1970): 1–22; Fernando L. Canale, „The Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu], în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], ed. R. Dederen (Hagerstown: Review and Herald, 2000), pag. 120-138; Hatton, pag. 11–137; W. W. Whidden, „The Biblical Evidence for the Full Deity of Christ, the Personality of the Spirit, and the Unity and Oneness of the Godhead" [Dovezi biblice ale deplinei divinități a lui Hristos, ale personalității Duhului și ale unității Dumnezeirii], în W. W. Whidden, J. Moon și J. W. Reeve, 16–119; Gerhard Pfandl, „The Trinity in Scripture" [Trinitatea în Scriptură], *Journal of the Adventist Theological Society* 14.2 (toamna 2003): pag. 80–94.

[37] *Seventh-day Adventists Believe...* [Adventiștii de ziua a șaptea cred...] (Silver Spring: Ministerial Association, 1988), v. Membrii comitetului format din 194 persoane din cele zece diviziuni mondiale menționate pe această pagină s-au consultat cu teologii din zonele lor și și-au exprimat recomandările lor în comitetul de lucru mai restrâns. La vremea aceea am fost profesor de Biblie la Seminarul din Bogenhofen, în Austria și îmi amintesc momentul în care președintele Uniunii, care făcea parte din comitetul de 194 de persoane, a venit la Seminar ca să parcurgă împreună cu noi cele 27 de puncte de credință propuse.

[38] *Seventh-day Adventists Believe . . .* [Adventiștii de ziua a șaptea cred...], 16.

[39] De exemplu, Fred Allaback, *No New Leaders . . . No New Gods!* [Fără lideri noi... Fără Dumnezei noi], (Creal Springs: Fred Allaback, 1995); Lynnford Beachy, *Did They Believe in the Trinity?* [Au crezut ei în Trinitate?], (1996); Rachel Cory-Kuehl, *The Persons of God* [Persoanele lui Dumnezeu], (Albuquerque: Aggelia Publications, 1996); Allen Stump, *The Foundation of Our Faith* [Temelia credinței noastre], (Welch: Smyrna Gospel Ministries, 2000).

[40] Beachy, pag. 1.

[41] Allaback, pag. 38.

[42] *Idem,* 11; Vezi și Stump, pag. 63.

[43] *Idem*, pag. 32

[44] J. M. Stephenson, în 1854, a arătat că „Dacă scriitorii inspirați și-ar fi dorit să transmită ideea existenței co-eterne și a eternității Tatălui și Fiului, nu ar fi putut folosi niște termeni mai puțin incompatibili." („The Atonement" [Ispășirea], *Review and Herald*, 14 noiembrie 1854, 105). Iar J. N. Andrews, în 1869, scria că „Fiul lui Dumnezeu... Îl avea pe Dumnezeu ca Tată și la un moment dat în veșnicia trecută a avut un început." (*Review and Herald*, 7 septembrie 1869, 84)

[45] J. N. Andrews, *Review and Herald*, 27 ian. 1874, 52. D. M. Canright, după ce citează Evr. 1,4, „ajungând cu atât mai presus de îngeri, cu cât a moștenit un Nume mult mai minunat decât al lor", spune: „Hristos, fiind Fiul lui Dumnezeu, a moștenit numele, natura și slava lui Dumnezeu, Tatăl Său." (*Review and Herald*, 18 iunie 1867, 2).

[46] D. M. Canright, în 1878, scria: „Duhul Sfânt nu este o persoană... [El este] o influență divină care vine de la Tatăl și în același timp de la Fiul, ca putere, energie a lor etc." („The Holy Spirit Not a Person, but an Influence Proceeding from God" [Duhul Sfânt nu este o persoană, ci o influență ce vine de la Dumnezeu], *The Signs of the Times*, 25 iulie 1878, 218). În mod asemănător, în 1890, Uriah Smith scria referitor la Duhul Sfânt: „Biblia utilizează expresii care nu pot fi armonizate cu ideea că ar fi o persoană asemenea Tatălui și Fiului. Dimpotrivă, se arată că este o influență de la amândoi, mijlocul care reprezintă prezența lor și prin care ei cunosc tot universul și își exercită puterea pretutindeni, când nu sunt prezenți personal." (*Review and Herald*, 28 octombrie 1890, 664)

[47] *The Day-Star*, 24 ianuarie 1846, pag. 25.

[48] *Review and Herald*, 12 octombrie 1876, pag. 116.

[49] *Idem,* 29 noiembrie 1877, pag. 172.

[50] *Idem*, (14 aprilie 1896), pag. 232.

[51] Raportul Conferinței Biblice din 1919 (6 iulie 1919), pag. 58.

[52] *Idem*, pag. 62.

[53] „Dacă Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt fiecare Dumnezeu, ar însemna că sunt trei Dumnezei; întrucât trei ori unu nu fac unu, ci trei. Există un sens în care ei sunt una. Dar nu sunt o persoană, așa cum pretind trinitarienii." (J. N. Loughborough, "Questions for Bro. Loughborough" [Întrebări pentru fr. Loughborough], *Review and Herald*, 5 noiembrie 1861, pag. 184).

[54] „În privința Trinității, am ajuns la concluzia că îmi este imposibil să cred că Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui, era în același timp Dumnezeul Atotputernic, Tatăl, una și aceeași ființă." (Joseph Bates, *The Autobiography of Elder Joseph Bates* [Autbiografia fratelui Joseph Bates], [Battle Creek: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association, 1868], 205).

[55] „Cum poate fi împăcată doctrina Trinității, a celor trei Dumnezei, cu aceste afirmații clare [1 Tim. 2,15; Deut. 6,4] nu știu." (D. M. Canright, „The Personality of God" [Personalitatea lui Dumnezeu], *Review and Herald*, 29 august 1878, pag. 218).

[56] „'Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?' Aflăm nu numai că Mântuitorul nostru Îl numește pe Tatăl Său Dumnezeu, ci și că Dumnezeu Îl părăsise. Aici, trinitarienii afirmă că Dumnezeirea Îl părăsise. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că Hristos a continuat să trăiască după ce Dumnezeirea Îl părăsise. Atunci doar umanitatea Sa a murit și avem doar o jertfă omenească." (D. W. Hull, „Bible Doctrine of the Divinity of Christ" [Doctrina biblică a divinității lui Hristos], *Review and Herald*, 17 noiembrie 1859, 201).

[57] Allaback, pag. 11.

[58] *Ibidem*

[59] White, *Selected Messages* [Solii selectate], vol. 1, pag. 296.

[60] *Ibidem; Evangelism*, pag. 616.

[61] *Idem*, pag. 614–615, sublinierea autorului.

[62] M. L. Andreasen, „The Spirit of Prophecy" [Spiritul profetic], o cuvântare nepublicată ținută la capela din Loma Linda, California, 30 noiembrie 1948; citat în Holt, pag. 20.

[63] Mărturia lui M. L. Andreasen, 15 oct. 1953, White Estate Document File pag. 961.

[64] O altă dovadă convingătoare a acestui fapt este afirmația lui F. M. Wilcox din 1913: „Adventiștii de ziua a șaptea cred – 1. În Trinitatea divină. Această Trinitate

constă din Tatăl cel veșnic... din Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui celui veșnic... Duhul Sfânt, a treia persoană a Dumnezeirii". ("The Message for Today" [Solia prezentă], *Review and Herald*, 2 octombrie 1913, 21).

[65] White, *Evangelism*, pag. 616.

[66] Allaback, pag. 69.

[67] White, *Evangelism*, pag. 616.

[68] *Idem*, *Manuscript Releases* [Manuscrise publicate], vol. 7, pag. 299.

[69] Allaback, pag. 69.

[70] *Idem,* pag. 65.

[71] White, *Evangelism*, pag. 614–615 (sublinierea autorului).

[72] Allaback, pag. 71.

[73] *Idem*, pag. 46.

[74] „The Sunday God" [Dumnezeul duminicii], *Review and Herald*, 7 martie 1854, pag. 50.

[75] „Questions for Bro. Loughborough" [Întrebări pentru fr. Loughborough], *Review and Herald*, 5 noiembrie 1861, pag. 184.

[76] Vezi James R. White, *The Forgotten Trinity* [Trinitatea uitată], (Minneapolis: Bethany House, 1998). Pentru lucrări adventiste pe această temă vezi nota de subsol nr. 36. 77 Allaback, pag. 11.

[78] *Ibidem*

[79] *Eusebius' Ecclesiastical History* [Istoria eclesiastică a lui Eusebius], trad. de C. F. Cruse (Peabody: Hendrickson, 1998), pag. 390.

[80] Hans Lietzman, *A History of the Early Church* [O istorie a Bisericii primare], trad. B. L. Woolf, 4 vol. (Cleveland: World, 1961), vol. 3, pag. 116.

[81] *Ibidem*

[82] Vezi Whidden, Moon și Reeve, pag. 151-159.

[83] *Seventh-day Adventists Believe . . .* [Adventiștii de ziua a șaptea cred...], pag. 16.

Gerhard Pfandl este director asociat la Institutul de Cercetare Biblică. El a obținut masteratul și doctoratul în Vechiul Testament, la Universitatea Andrews. S-a născut în Austria, a lucrat ca pastor în

Austria și în Conferința California de Sud. Între 1977 și 1989, a fost profesor de Religie la Seminarul Bogenhofen din Austria. Înainte de a veni la Institutul de Cercetare Biblică, în 1999, a slujit ca secretar în cadrul Diviziunii Pacificul de Sud din Sydney, timp de șapte ani. A publicat multe articole în limba germană și în limba engleză și este autorul volumului 1 din seria de disertații apărute la Societatea Teologică Adventistă, care poartă titlul *The Time of the End in the Book of Daniel* [Timpul sfârșitului în cartea lui Daniel] și al cărții *Daniel: The Seer of Babylon* [Văzătorul din Babilon], (*Review and Herald*, 2004).

pfandlG@gc.adventist.org

Definirea termenilor

1. Arianismul

O învățătură care a apărut în secolul al IV-lea d.Hr. în Alexandria. Poartă numele celui mai proeminent reprezentant al ei, Arius, un prezbiter din Alexandria. Ea nega faptul că Isus Hristos este de aceeași natură (gr. *homoousios*) cu Tatăl și Îl reducea pe Fiul la rangul de ființă creată, deși existentă înainte de întemeierea lumii. Arianismul a fost condamnat la Conciliul din Niceea (325 d. Hr.).

2. Semiarianismul

Semiarienii au încercat să realizeze un compromis între poziția ortodoxă și cea ariană referitoare la natura lui Hristos. Ei respingeau concepția ariană potrivit căreia Hristos a fost creat și avea o natură diferită de cea a lui Dumnezeu (*anomoios* – deosebit), dar nu acceptau nici Crezul nicenian, care declara că Hristos era „de aceeași natură (*homoousios*) cu Tatăl". Semiarienii învățau că Hristos era asemănător (*homoios*) cu Tatăl sau cu o natură asemănătoare (*homoiousios*), nu identică, dar subordonat.

3. Trinitarianismul

Trinitarianismul reprezintă credința ortodoxă potrivit căreia există doar un singur Dumnezeu viu și adevărat. Cu toate acestea, acest singur Dumnezeu este o unitate de trei Persoane, care sunt una în natură, putere și veșnicie – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

4. Antitrinitarienii

Antitrinitarienii sunt cei care se opun doctrinei despre Trinitate din diferite motive. Ei pot fi arieni, semiarieni sau pot susține un alt punct de vedere care neagă Trinitatea.

5. Trinitatea în Scriptură

de Gerhard Pfandl,
Biblical Research Institute, iunie 1999

Introducere

Doctrina Trinității (lat. *trinitas* „tri-unitate" sau „trei-în-unul") este una dintre cele mai importante doctrine ale credinței creștine. Totuși, în ultima vreme, unii adventiști au început să pună sub semnul întrebării temeiul ei. La Conferința Generală din anul 1995, care a avut loc la Utrecht, Fred Allaback a distribuit o lucrare intitulată *No New Leaders No New Gods* [Fără lideri noi, fără Dumnezei noi], în care declara că „Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea nu a crezut în doctrina Trinității decât cu mult după moartea lui Ellen G. White."[1] „Pionierii adventiști", spune el, „credeau că a existat o singură ființă veșnică în veacurile veșnice. Apoi, această ființă divină unică a avut un Fiu".[2] Astfel, Hristos a avut un început. În privința Duhului Sfânt, Allaback crede că Duhul Sfânt este Duhul lui Dumnezeu și al lui Hristos, și nu o altă ființă divină.[3]

Exact aceeași concepție este susținută și de Bill Stringfellow[4], Rachel Corz-Kuehl[5] și Allen Stump.[6] Toți aceștia pretind că, la un anumit moment dat, Isus nu a existat și că Duhul Sfânt este doar o putere. Stringfellow spune: „Gândiți-vă că a existat o anumită zi când Dumne-

zeu L-a născut pe Fiul Său..., cu mult timp înainte, într-o zi frumoasă, unică. A fost un timp (chiar dacă e imposibil să ne întoarcem înapoi cu gândul atât de departe în trecut) când Hristos nu a existat."[7]

Taina Trinității

Deși cuvântul Trinitate nu se găsește în Biblie (ca și cuvântul întrupare), învățătura pe care o conține este întâlnită în ea în mod evident. Pe scurt, doctrina Trinității reprezintă concepția potrivit căreia „Dumnezeu există din veșnicie în trei Persoane, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, fiecare Persoană este Dumnezeu pe deplin și există un singur Dumnezeu".[8]

Cuvântul „Trinitate" nu apare niciodată în scrierile lui Ellen White, însă ea folosește termenul „Dumnezeire", care se găsește în Romani 1,20 și în Coloseni 2,9. Prin acest termen, ea transmite aceeași idee ca și cea exprimată de cuvântul „Trinitate", și anume că sunt trei Persoane vii în Dumnezeire. De exemplu:

„Sunt trei Persoane vii în trioul ceresc; în numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care îl primesc pe Hristos prin credință vie și aceste puteri vor coopera cu supușii ascultători ai cerului în eforturile lor de a trăi o viață nouă în Hristos."[9]

Dumnezeu Însuși este o taină[10], cu atât mai mult întruparea sau Trinitatea. Totuși, acest lucru nu trebuie să ne tulbure atâta timp cât diferitele aspecte ale acestor taine sunt prezentate clar în Scriptură. Chiar dacă nu vom putea pricepe logic toate aspectele Trinității, trebuie să încercăm să înțelegem cât mai bine posibil învățătura biblică referitoare la ea. Toate încercările de a explica Trinitatea vor eșua, „mai ales când cugetăm la relația celor trei Persoane cu esența divină... ne lipsesc analogiile și devenim profund conștienți de faptul că Trinitatea este o taină care depășește cu mult puterea noastră de înțelegere. Ea este slava Dumnezeirii care nu poate fi înțeleasă."[11] Prin urmare, ar fi bine să admitem că „omul nu o poate înțelege și nici nu o poate

explica. Unele dintre relațiile și dintre modurile ei de manifestare pot fi înțelese, însă este ininteligibilă în natura ei esențială."[12]

Trinitatea în Scriptură

Când studiem Trinitatea, așa cum este ea prezentată în Scriptură, trebuie să fim conștienți că putem obține doar o cunoaștere parțială a ceea ce înseamnă ea. Când ascultăm Cuvântul lui Dumnezeu, anumite elemente ale Trinității se vor clarifica, iar altele vor rămâne un mister. „Lucrurile ascunse sunt ale Domnului, Dumnezeului nostru, iar lucrurile descoperite sunt ale noastre și ale copiilor noștri, pe vecie, ca să împlinim toate cuvintele legii acesteia" (Deuteronom 29,29). Acolo unde nu am primit un cuvânt clar în Scriptură, tăcerea este de aur.[13]

În Vechiul Testament

Câteva pasaje din Vechiul Testament ne sugerează sau chiar ne ajută să înțelegem că Dumnezeu există în mai mult de o persoană, nu neapărat într-o Trinitate, însă cel puțin într-o unitate de două persoane.

1. Geneza, capitolul 1

În toată istoria creației, din Geneza, capitolul 1, cuvântul pentru Dumnezeu este *'Elohim*, forma de plural pentru *'Elóah*. În general, acest plural a fost interpretat ca fiind un plural de reverență (al majestății) și nu ca pluralitate. Însă G. A. F. Knight a argumentat, pe bună dreptate, că, dacă îl interpretăm astfel, introducem în textul ebraic antic un concept modern, din moment ce în textul biblic împărații lui Israel și ai lui Iuda primesc adresarea la singular.[14] Mai mult, Knight arată că, în limba ebraică, termenii pentru apă și pentru cer sunt, amândoi, la plural. Gramaticienii au denumit acest fenomen pluralul cantitativ. Apa poate apărea în formă de picături mici sau în forma marilor oceane. Această diversitate cantitativă în unitate, spune Knight, este un mod potrivit de a înțelege pluralul *'Elohim*. Acest lu-

cru ne ajută să înțelegem de ce substantivul la singular *'Adonai* este scris ca un plural.[15]

În Geneza 1,26, citim că „Apoi, Dumnezeu a zis (singular): 'Să facem (plural) om după chipul Nostru (plural), după asemănarea Noastră (plural)'." Ceea ce este semnificativ este schimbarea de la singular la plural. Moise nu folosește verbul la plural după *'Elohim*, dar Dumnezeu folosește verbul la plural și pronume la plural când Se referă la Sine. Unii interpreți cred că Dumnezeu s-ar adresa aici îngerilor. Însă, potrivit cu Scriptura, îngerii nu au participat la creație. Cea mai bună explicație este aceea că, încă în primul capitol al Genezei, există un indiciu al unei pluralități de persoane în Dumnezeu.

2. Deuteronom 6,4

Potrivit cu Geneza 2,24, bărbatul și femeia trebuie să devină „un singur (*'echad*) trup", o unitate de două persoane separate. În Deuteronom 6,4 este utilizat același cuvânt pentru Dumnezeu „Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul (*'echad*) Domn." Millard J. Erickson spune: „Se pare că se afirmă aici ceva despre natura lui Dumnezeu – El este un organism, adică, o unitate a unor părți distincte".[16] Moise ar fi putut întrebuința cuvântul *yachid* (doar unul, unic) în Deuteronom 6,4, însă Duhul Sfânt a ales altceva.

3. Alte texte din Vechiul Testament care exprimă pluralitatea:

După căderea omului, Dumnezeu a zis: „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi" (Geneza 3,22). Apoi, după un timp, când omul a început să construiască Turnul Babel, Domnul a spus: „Haidem! Să Ne coborâm și să le încurcăm acolo limba" (Geneza 11,7) În fiecare situație este subliniată pluralitatea lui Dumnezeu. În bine cunoscuta viziune a tronului lui Dumnezeu, Isaia Îl aude pe Domnul întrebând: „Pe cine să trimit și cine va merge pentru Noi?" (Isaia 6,8). Aici, Dumnezeu folosește singularul și pluralul în aceeași frază.

Mulți cercetători contemporani consideră că aici se face referire la un consiliu ceresc. Dar a cerut vreodată Dumnezeu sfaturi de la ființele create? În Isaia 40,13.14, El pare a respinge chiar această idee. El nu are nevoie de sfaturi din partea creaturilor Sale, nici chiar din partea ființelor cerești. Pluralul, prin urmare, deși nu este o dovadă a Trinității, sugerează existența unei pluralități de ființe în dreptul vorbitorului.

4. Îngerul Domnului

Expresia „Îngerul Domnului" apare de cincizeci și opt de ori în Vechiul Testament, iar „Îngerul lui Dumnezeu" de unsprezece ori. Cuvântul ebraic *mal'ak,* „înger", înseamnă, pur și simplu, „mesager". De aceea, dacă „Îngerul Domnului" este un mesager al Domnului, el trebuie să fie diferit de Domnul Însuși. Însă, în câteva texte, „Îngerul Domnului" este numit și „Dumnezeu" sau „Domnul" (Geneza 16,7-13; Numeri 22,31,38; Judecători 2,1.4; 6,22). Părinții bisericii îl identificau cu Cuvântul de dinainte de întrupare. Cercetătorii contemporani L-au considerat o ființă care Îl reprezintă pe Dumnezeu, Dumnezeu Însuși, sau o putere exterioară Lui. Cercetătorii conservatori sunt, în general, de acord că „acest ‚mesager' trebuie considerat a fi o manifestare specială a ființei lui Dumnezeu Însuși".[17] Dacă acest lucru este corect, avem aici încă un indicator al pluralității persoanelor Dumnezeirii.

În Noul Testament

Adevărul este progresiv în Scriptură; de aceea, când ajungem la Noul Testament, descoperim o imagine mai explicită a naturii trinitare a lui Dumnezeu. Însuși faptul că despre Dumnezeu se spune că este dragoste (1 Ioan 4,8) ne sugerează că trebuie să existe o pluralitate în Dumnezeire, din moment ce dragostea poate exista numai în relația dintre ființe diferite.

În Evanghelia după Matei

(a) La botezul lui Isus, Îi vedem pe cei trei membri ai Dumnezeirii în acțiune în același timp:

> „De îndată ce a fost botezat, Isus a ieșit afară din apă. Și, în clipa aceea, cerurile s-au deschis și a văzut pe Duhul lui Dumnezeu coborându-Se în chip de porumbel și venind peste El. Și din ceruri s-a auzit un glas care zicea: 'Acesta este Fiul Meu preaiubit, în care Îmi găsesc plăcerea'" (Matei 3,16.17).

Relatarea botezului lui Isus este o demonstrație remarcabilă a doctrinei Trinității – iată-L pe Hristos în formă umană, vizibil tuturor; Duhul Sfânt coborât asupra lui Hristos sub forma unui porumbel; și glasul Tatălui vorbind din cer: „Acesta este Fiul Meu preaiubit, în care Îmi găsesc plăcerea". În Ioan 10,30, Hristos revendică egalitatea cu Tatăl, iar în Fapte 5,3.4, Duhul Sfânt este numit Dumnezeu. Prin urmare este imposibil să explicăm scena botezului lui Isus într-un alt mod decât deducând că sunt trei Persoane egale în natura sau esența divină.

La botezul lui Isus, Tatăl L-a numit „Fiul Meu preaiubit". Totuși, Isus este Fiu nu din punct de vedere ontologic, ci funcțional. În Planul de Mântuire, fiecare membru al Trinității a acceptat un anumit rol. Este vorba despre un rol asumat cu scopul îndeplinirii unui anumit obiectiv, nu pentru realizarea unei schimbări de esență sau de statut. Millard J. Erickson ne explică acest lucru astfel:

> „Fiul nu a devenit mai mic decât Tatăl în timpul întrupării pământești, însă El s-a subordonat, într-adevăr, din punct de vedere funcțional, voinței Tatălui. În mod similar, Duhul Sfânt este acum supus atât lucrării Fiului (vezi Ioan 14-16), cât și voinței Tatălui, însă acest lucru nu înseamnă că El este mai mic decât primii doi."[18]

Termenii „Tatăl" și „Fiul" ne transmit în gândirea occidentală ideea de origine, dependență și subordonare. În gândirea semitică sau orientală,

însă, ei evidențiază asemănarea perfectă în ceea ce privește natura. Astfel, când ne vorbește despre „Fiul" lui Dumnezeu, Scriptura afirmă divinitatea Lui.

(b) La încheierea lucrării Sale, Isus le spune ucenicilor să meargă și să facă „ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh" (Matei 28,19). Prin aceasta, prin ritualul pregătitor care introducea fiecare credincios în religia creștină, este clar afirmată doctrina Trinității. În primul rând, observăm că „în Numele" (*eis to ónoma*) este la singular, nu la plural. A fi botezat în Numele a trei Persoane ale Trinității înseamnă a te identifica personal cu tot ceea ce reprezintă Trinitatea; a te consacra Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt.[19] În al doilea rând, unirea acestor trei nume ne indică faptul că Fiul și Duhul Sfânt sunt egali cu Tatăl. Ar fi destul de ciudat, dacă nu chiar o blasfemie, să identifici în această formulă de botez, Numele Dumnezeului veșnic cu cel al unei ființe create (chiar dacă este creată veșnic sau la un anumit punct în timp) și cu cel al unei forțe sau puteri.

> „Când Duhul Sfânt este introdus în aceeași expresie și la același nivel cu celelalte două persoane, este dificil să eviți concluzia că El este considerat, de asemenea, o persoană cu același statut ca și cel al Tatălui și al Fiului."[20]

În scrierile lui Pavel

În general, Pavel și scriitorii Noul Testament folosesc cuvântul „Dumnezeu" pentru a se referi la Tatăl, „Domnul" pentru a se referi la Fiul și „Duhul" pentru a se referi la Duhul Sfânt. În 1 Corinteni 12,4-6, Pavel se referă la toți trei în același text:

> „Sunt felurite daruri, dar este același *Duh*; sunt felurite slujbe, dar este același *Domn*; sunt felurite lucrări, dar este același *Dumnezeu*, care lucrează totul în toți."

În mod asemănător, în 2 Corinteni 13,14, el enumeră cele trei Persoane ale Trinității:

„Harul Domnului *Isus Hristos* și dragostea lui *Dumnezeu* și împărtășirea *Sfântului Duh*, să fie cu voi cu toți!"

Deși nu putem susține că avem aici o formulare oficială a Trinității, aceste pasaje, ca și altele asemănătoare, cum ar fi Efeseni 4,4-6, au un caracter vădit trinitarian. Biserica din ultima vreme a fost cea care a dat formă detaliilor Trinității, însă a construit pe temelia pusă de scriitorii biblici.

Divinitatea lui Hristos

Un element esențial al doctrinei Trinității este divinitatea lui Hristos. Din moment ce doctrina Trinității ne învață că există un singur Dumnezeu în trei Persoane și că fiecare dintre ele este Dumnezeu pe deplin, este important să cunoaștem ce ne învață Scriptura despre divinitatea lui Hristos.

Există în Noul Testament un număr de pasaje care afirmă limpede deplina dumnezeire a lui Hristos:

1) Ioan 1,1-3.14

„La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu."

Expresia introductivă „la început" (nearticulată) ne trimite la începutul timpului. Din moment ce Cuvântul era „la început", atunci El Însuși era fără început, ceea ce exprimat în alte cuvinte ar însemna că El era veșnic.

„Cuvântul era cu Dumnezeu" ne spune că acest Cuvânt este o persoană sau o personalitate distinctă. Cuvântul nu era în (*en*) Dumnezeu, ci cu (*pros*) Dumnezeu. Întrucât Tatăl și Duhul Sfânt sunt Dumnezeu, cuvântul „Dumnezeu" Îi include, probabil, pe ceilalți doi membri ai Trinității.

„Și Cuvântul era Dumnezeu" sau literal „și Dumnezeu era Cuvântul". Cuvântul nu era o emanație a lui Dumnezeu, ci Dumnezeu cu adevărat. În timp ce versetul 1 nu ne spune cine este Cuvântul,

versetul 14 Îl identifică foarte clar ca fiind Hristos. „O afirmație mai categorică și mai neechivocă a divinității absolute a Domnului Isus Hristos este imposibil de conceput."[21]

2) Ioan 20,28

„Drept răspuns, Toma I-a zis: 'Domnul meu și Dumnezeul meu!'"

Aceasta este singura mențiune, în evanghelii, în care cineva Îi spune lui Hristos „Dumnezeul Meu" (*ho Theos mou*). Când L-a văzut pe Hristos înviat, Toma necredinciosul s-a transformat în închinător. Este semnificativ că nici Hristos, în acea ocazie, și nici Ioan, în momentul în care scria evanghelia, nu a dezaprobat ceea ce a spus Toma. Dimpotrivă, în ceea ce-l privește pe Ioan, scena a constituit un punct culminant al relatării lui, fiindcă apoi scrie imediat:

> „Isus a mai făcut înaintea ucenicilor Săi multe alte semne care nu sunt scrise în cartea aceasta. Dar lucrurile acestea au fost scrise pentru ca voi să credeți că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și crezând să aveți viața în Numele Lui." (20,30.31)

Această Evanghelie, spune Ioan, este scrisă pentru a-i convinge pe oameni să imite ceea ce a făcut Toma, când L-a numit pe Isus „Domnul Meu și Dumnezeul Meu".

3) Filipeni 2,5-7

Deși a fost scris pentru a-I ilustra umilința, acest pasaj este unul dintre textele-cheie ale Noului Testament care susțin divinitatea lui Hristos.

> „Să aveți în voi gândul acesta, care era și în Hristos Isus: El, măcar că avea chipul (*morphe*) lui Dumnezeu, totuși n-a crezut ca un lucru de apucat (*harpagmos*) să fie deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a dezbrăcat pe Sine Însuși și a luat un chip (*morphe*) de rob, făcându-se asemenea oamenilor."

Morphe, „formă" sau „înfățișare", ne descrie natura adevărată a unui lucru, esența lui. El „se referă nu la o formă schimbătoare, ci la o anumită formă de care depinde identitatea și statutul."[22] *Morphe* contrastează cu *schema* (2,8) care, de asemenea, înseamnă „formă", dar cu referire la înfățișarea superficială și nu la esență. Substantivul *harpagmos* apare doar aici, în Noul Testament; verbul corespunzător înseamnă „a răpi, a apuca". În greaca vorbită, acest substantiv înseamnă „ceva de apucat". Contextul ne arată clar faptul că Isus nu a poftit, adică nu a încercat să fure „egalitatea cu Dumnezeu", ci dimpotrivă, că El nu a încercat să-Și păstreze egalitatea cu Dumnezeu pe care o deținea în Sine. Cu alte cuvinte, El nu a încercat să-și rețină cu forța egalitatea cu Dumnezeu, ci „a tratat-o ca pe o ocazie de a renunța la orice avantaj sau privilegiu de care S-a bucurat până atunci, ca pe o oportunitate de a Se jertfi pe Sine de bunăvoie și fără rezervă."[23] Aceasta este semnificația expresiei „ci S-a dezbrăcat pe Sine Însuși". El era egal cu Dumnezeu în Sine Însuși; iar cel ce este egal cu Dumnezeu trebuie să fie Dumnezeu. Prin urmare, Filipeni 2,5-7 „este un pasaj care ne cere să îl înțelegem astfel: că Isus era divin în cel mai deplin sens al cuvântului".[24]

4) Coloseni 2,9

„Căci în El locuiește trupește (*somatikos*) toată plinătatea (*pleroma*) Dumnezeirii." Sensul primar al cuvântului *pleroma* este „deplinătate, îndeplinire". În Vechiul Testament, el se referă în mod repetat la pământ/lume/mare „cu tot ce este pe el/cu tot ce cuprinde ea" (Psalmi 24,1; cf. 50,12; 89,11; 96,11; 98,7), care este citat în 1 Corinteni 10,26.28. În greaca vorbită, *pleroma* se referea la efectivul complet al echipajului unei nave sau la suma necesară pentru încheierea unei tranzacții. În Coloseni 1,19 și 2,9, Pavel folosește acest cuvânt pentru a descrie suma totală a funcțiilor divinității.[25] Această plinătate locuia în Hristos „trupește", adică și după întrupare, Hristos Și-a păstrat toate atributele esențiale ale divinității, deși El nu le-a întrebuințat în

scopuri personale. Plinătatea Dumnezeirii „a locuit în umanitatea Sa fără să o mistuie, fără să o divinizeze și fără să-i schimbe vreuna dintre caracteristicile ei esențiale... Se vedea cu ușurință că Dumnezeirea locuia în acea umanitate, întrucât se puteau observa, din când în când, licăriri ale slavei ei prin veșmântul pământesc."[26]

Mărturia Vechiului Testament

Isus este numit în Noul Testament nu numai Dumnezeu, ci și Domn și Dumnezeu, în citate preluate din Vechiul Testament, unde în ebraică sunt folosite cuvintele Iahwé sau Elohim.

1) Matei 3,3

„Iată glasul celui ce strigă în pustie: 'Pregătiți calea Domnului'." Potrivit versetului 1, acest text din Isaia se referă la Ioan Botezătorul care a fost înainte-mergătorul lui Hristos. În Isaia 40,3, cuvântul pentru Domnul este Iahwé. Astfel, „Domnul" căruia Ioan Îi pregătea calea nu era altcineva decât Iahwé Însuși.

2) Romani 10,13

„Fiindcă 'oricine va chema Numele Domnului, va fi mântuit'." Contextul (vers. 6-12) ne arată clar că Pavel se gândește la Hristos, când se referă la „Numele Domnului". Acest text este un citat preluat din Ioel 2,32, unde cuvântul ebraic pentru Domnul este din nou Iahwé.

3) Romani 14,10

În acest text, Pavel le reamintește cititorilor lui că „toți ne vom înfățișa înaintea scaunului de judecată al lui Hristos". Apoi, el adaugă un citat din Isaia 45,23, care spune astfel: „Pe Mine Însumi Mă jur, adevărul iese din gura Mea și cuvântul Meu nu va fi luat înapoi: orice genunchi se va pleca înaintea Mea, orice limbă va jura pe Mine." În Isaia, Cel ce vorbește este Iahwé; în cartea Romani, textul este aplicat la Hristos.

4) Evrei 1,8

„Scaunul Tău de domnie, Dumnezeule, este în veci de veci... Dumnezeule, Dumnezeul Tău Te-a uns." În acest capitol, sunt întrebuințate șapte texte din Vechiul Testament pentru a argumenta că Hristos este superior îngerilor. Cel de-al cincilea text, citat în versetele 8 și 9, provine din Psalmi 45,6.7, unde împăratul casei lui David este numit „Dumnezeu". Este aceasta o hiperbolă poetică, așa cum se folosea, uneori, în curțile orientale, sau acest text vrea să ne arate spre altă persoană, dincolo de prințul casei lui David din Vechiul Testament?

Pentru poeții și profeții evrei, un prinț al casei lui David era viceregele Dumnezeului lui Israel; el aparținea dinastiei căreia Dumnezeu îi dăduse făgăduințe speciale, condiționate de împlinirea scopului Său în lume. În plus, ceea ce era doar parțial adevărat despre orice conducător istoric din genealogia lui David sau chiar despre David însuși, urma să se împlinească pe deplin când va apărea Fiul lui David, în care toate făgăduințele și idealurile asociate dinastiei aveau să fie întruchipate. Iar acum, în sfârșit, Mesia venise. Într-un sens mai deplin decât fusese posibil pentru David sau pentru oricare dintre descendenții lui în vremurile străvechi, acest Mesia poate fi numit nu numai Fiul lui Dumnezeu (versetul 5), ci chiar Dumnezeu, întrucât El este atât Mesia din genealogia lui David, cât și strălucirea slavei lui Dumnezeu și întipărirea ființei lui Dumnezeu.[27] Toate aceste pasaje ne indică faptul că Hristos, Dumnezeu și Iahwé sunt una.

Mărturia lui Isus despre Sine

Isus nu Și-a afirmat niciodată direct divinitatea, deși învățăturile Sale erau pătrunse de idei trinitariene. Potrivit cu ideea ebraică a calității de fiu, adică, tot ceea ce este tatăl, este și fiul, Isus a declarat că e Fiul lui Dumnezeu (Matei 9,27; 24,36; Luca 10,22; Ioan 9,35-37; 11,4). Evreii au înțeles că, astfel, El Se declara a fi egal cu Dumnezeu: „ Tocmai de aceea căutau și mai mult iudeii să-L omoare, nu numai fiindcă dezlega ziua Sabatului, dar și pentru că zicea că

Dumnezeu este Tatăl Său și Se făcea astfel deopotrivă cu Dumnezeu" (Ioan 5,18; cf. 10,33).

Isus a declarat în mod repetat că deținea ceea ce Îi aparținea de drept lui Dumnezeu. „El vorbea despre îngerii lui Dumnezeu (Luca 12,8-9; 15,10) ca fiind ai Săi (Matei 13,41). El considera că Împărăția lui Dumnezeu (Matei 12,28; 19,14.24; 21,31.34) și cei aleși ai lui Dumnezeu (Marcu 13,20) erau ai Săi."[28] În Luca 5,20, Isus a iertat păcatele slăbănogului, iar evreii, pe baza textului din Isaia 43,25, au spus, pe bună dreptate: „Cine poate să ierte păcatele decât singur Dumnezeu?" Astfel, în această faptă de iertare, Isus declară că El este Dumnezeu.

Divinitatea lui Hristos este indicată și de folosirea timpului prezent în replica Sa către iudei: „Mai înainte ca să se nască (*genesthai*) Avraam, sunt Eu (*ego eimi*)" (Ioan 8,58). Prin folosirea cuvintelor *genesthai* (a se naște sau a deveni) și *ego eimi* (Eu sunt), Isus pune în contrast existența Sa veșnică și începutul istoric al existenței lui Avraam. Aici este exprimată existența veșnică, și nu doar preexistența Sa înainte de Avraaam. Iudeii, cel puțin așa au înțeles; ei și-au dat seama că Isus pretindea că este Iahwé, EU SUNT din rugul aprins (Exod 3,14), și de aceea au luat pietre că să-L omoare (8,59).

În sfârșit, faptul că Isus a acceptat închinarea din partea altora ne demonstrează că El Însuși Își recunoștea divinitatea. După ce S-a dus la ucenici umblând pe ape, ei „s-au închinat înaintea lui Isus" (Matei 14,33). Orbul care și-a recăpătat vederea, după ce a fost spălat în scăldătoarea din Siloam, „I s-a închinat" (Ioan 9,38). După înviere, ucenicii s-au dus în Galilea unde li s-a arătat Isus și „I s-au închinat" (Matei 28,17).

Isus a acceptat închinarea în repetate rânduri, ca fiindu-I perfect cuvenită. Astfel, Și-a revendicat în mod direct divinitatea.

Mărturia lui Ellen G. White

1. „În Hristos este viață originară, nederivată. 'Cine are pe Fiul are viața'. Divinitatea lui Hristos este asigurarea vieții veșnice pe care o primește credinciosul."[29]

2. „Când se referă la preexistența Sa, Hristos ne duce cu gândul înapoi, în veacurile nesfârșite. El ne asigură că nu a existat un moment în care să nu fie în relație apropiată cu Dumnezeul cel veșnic”.[30]

Texte dificile

Antitrinitarienii folosesc un număr de texte biblice pentru a-și susține punctul de vedere conform căruia Isus, la un moment dat, în veșnicie, S-ar fi „născut”, adică ar fi avut un început, și nu ar fi, prin urmare, egal cu Dumnezeu în mod absolut.

1. Apocalipsa 3,14

„Isus, începutul zidirii lui Dumnezeu.” Se pretinde că Isus a fost creat la un anumit moment, în trecut, că El a fost prima lucrare a lui Dumnezeu.

Răspuns:

(a) Cuvântul grecesc (*arche*) poate fi tradus cu „început”, „punct de plecare”, „primă cauză” sau „conducător”. Tatăl Însuși este numit „Începutul”, în Apocalipsa 21,6.

(b) Același titlu este folosit în dreptul lui Isus în Apocalipsa 22,13. În vreme ce cuvântul „arche” nu poate avea un sens pasiv, care L-ar face pe Isus prima ființă creată, sensul activ al cuvântului Îl arată ca fiind prima cauză, primul impuls sau Creatorul. Faptul că Isus nu este prima ființă creată, ci Creatorul Însuși, este dovedit și de alte texte din Noul Testament (vezi Ioan 1,3; Coloseni 1,16; Evrei 1,2).

2. Proverbe 8,22-31

„Am fost născută.” Se argumentează că acest pasaj se referă la Isus și că ne învață că El a fost fie născut, fie creat.

Răspuns:

(a) Contextul ne vorbește despre înțelepciune, și nu despre Isus. Personificarea înțelepciunii este o figură de stil întâlnită și în alte părți ale Scripturii. În Psalmi 85,10-13, ni se spune că „bunătatea și credincioșia" se întâlnesc, „dreptatea și pacea" se sărută și „credincioșia răsare din pământ". În Psalmi 96,12, „câmpia" tresaltă de bucurie și „toți copacii pădurii să strige de bucurie înaintea Domnului". (Vezi și 1 Cronici 16,33; Isaia 52,9; Apocalipsa 20,13-14.) Acest tip de limbaj alegoric nu trebuie interpretat literal. „Personificarea este un procedeu literar și poetic care ajută la crearea atmosferei și la însuflețirea ideilor abstracte și a lucrurilor fără viață, înfățișându-le ca și cum ar fi ființe umane."[31]

(b) Atributul divin al înțelepciunii se personifică într-o femeie încă de la începutul capitolului 1: „Înțelepciunea strigă pe ulițe, își înalță glasul în piețe" (Proverbe 1,20). În capitolul 3, ni se spune „ea este mai de preț decât mărgăritarele" și „toate cărările ei sunt niște cărări pașnice". (3,15.17). În capitolul 7, ea este numită „soră" (7,4), iar în capitolul 8, înțelepciunea are ca locuință mintea, o altă personificare (8,12). Înțelepciunea personificată este, de asemenea, subiectul din Proverbe 9,1-5. Pentru a aplica aceste pasaje la Isus, este nevoie de o metodă alegorică de interpretare a Bibliei, care ne conduce la puncte de vedere incompatibile cu alte pasaje biblice. Acest tip de hermeneutică a fost cea care a condus la respingerea metodei alegorice de interpretare de către reformatori. Trebuie observat, de asemenea, că niciun verset din acest pasaj nu este citat în Noul Testament.

(c) Proverbe 8,22-31 conține imagini poetice care trebuie interpretate cu atenție. Prima expresie din versetul 22 poate fi tradusă: „Domnul m-a făcut" (KJV, NIV); „Domnul m-a creat" (RSV, NEB) sau „Domnul m-a născut" (NAB). Sensul

de bază al verbului *qanah* este „a achiziționa, a dobândi" și de aici „a poseda", însă sunt posibile și celelalte două traduceri. Pe lângă *qanah*, alte două cuvinte se referă tot la originea înțelepciunii: *nasak* „a fi așezat" (8,23) și *chil* „a fi născut" (8,24.25). Ideea principală din acest pasaj este mereu aceeași, și anume că înțelepciunea era cu Dumnezeu înainte de începerea creației. Ideea subliniată nu este că ea a fost creată, născută, sau că Dumnezeu o avea cu El. Ideea centrală nu este modul în care a apărut, ci mai degrabă vechimea ei și faptul că există de dinainte de creația lui Dumnezeu. Dat fiind faptul că avem aici un limbaj poetic și metaforic, el nu ar trebui întrebuințat pentru a susține anumite lucruri referitoare la presupusa origine a lui Hristos.

(d) Uneori, Ellen White a aplicat omiletic la Hristos Proverbe, capitolul 8, însă ea a folosit textul pentru a susține preexistența Sa veșnică. Înainte de a cita Proverbe, capitolul 8, ea spune: „Hristos era Dumnezeu în esență și în cel mai înalt sens. El era Dumnezeu din veșnicie, Dumnezeu mai presus de toate lucrurile, binecuvântat în veci".[32]

3. Coloseni 1,15

„Isus, cel întâi născut." Din moment ce Isus este numit „cel întâi născut" (*prototokos*), se argumentează că El trebuie să fi avut un început.

Răspuns:

(a) Cuvântul *prototokos* „cel întâi născut" din acest text este un titlu și nu o prezentare a statutului Său biologic. Potrivit cu 1,16, totul a fost creat prin Isus. De aceea, El nu poate să se fi creat pe Sine.

(b) Expresia „cel întâi născut" avea o semnificație specială pentru evrei. În general, întâiul născut era conducătorul unui grup de oameni sau al unei seminții, preotul fami-

liei și cel care primea din moștenire de două ori mai mult decât frații lui. El avea anumite privilegii, dar și anumite responsabilități. Însă, uneori, faptul că cineva era primul născut nu conta pentru Dumnezeu. De exemplu, deși David era cel mai mic dintre frați, Dumnezeu l-a numit „întâiul născut" (Psalmi 89,20.27). A doua parte a paralelismului din versetul 27 ne spune că acest lucru însemna că el urma să fie cel mai mare dintre împărații pământului. Vezi, de asemenea, experiența lui Iacov (Geneza 25,25-26 și Exod 4,22) și a lui Efraim (Geneza 41,50-52 și Ieremia 31,9). În aceste cazuri, elementul timp „întâiul" a fost șters. Important era doar rangul special și poziția persoanei numite „întâiul născut". În cazul lui Isus, această expresie se referă și la poziția Sa înălțată și nu la momentul la care S-a născut.

(c) În Coloseni 1,18, Hristos este numit „cel întâi născut dintre cei morți". Deși nu este primul din punct de vedere cronologic (Moise și alții L-au precedat), El este cel mai important.

4. Ioan 1,1-3

„La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu." Se susține că există o deosebire în ceea ce privește egalitatea între Dumnezeu Tatăl, care este Dumnezeu, și Isus, care este doar un dumnezeu. Termenul grecesc pentru Dumnezeu (*theos*) este întâlnit cu articol (*ho*), „Dumnezeul", sau fără articol, „un dumnezeu" sau „Dumnezeu". În Ioan 1,1-3, Tatăl este numit *ho theos*, în vreme ce Fiul este numit *theos*. Confirmă acest lucru declarația că Tatăl este Dumnezeul Atotputernic, în timp ce Fiul este doar un dumnezeu?

Răspuns:

(a) Termenul nearticulat *theos* este frecvent folosit și în dreptul Tatălui, chiar în același capitol (vezi Ioan 1,6.13.18; Luca

2,14; Fapte 5,39; 1 Tesaloniceni 2,5; 1 Ioan 4,12 și 2 Ioan 9).

(b) Și Isus este Dumnezeul – Evrei 1,8-9; Ioan 20,28. Cu alte cuvinte, folosirea termenului Dumnezeu – articulat sau nu – nu poate să ne ajute să facem o distincție între Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul. Dumnezeu Tatăl este *theos* și *ho theos* și la fel este și Fiul.

(c) Deseori, în grecește, absența articolului denotă o calitate specială și nu ar trebui să fie tradusă cu articolul nehotărât „un".

(d) Dacă Ioan ar fi folosit articolul hotărât de fiecare dată împreună cu *theos*, ar fi declarat astfel că există o singură persoană divină. Tatăl ar fi Fiul. Ioan 1,1 ne spune: „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu *ho theos* și Cuvântul era *theos*." Dacă Ioan ar fi folosit doar *ho theos*, textul ar fi fost astfel: „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu *ho theos* și Cuvântul era *ho theos*." Potrivit cu Ioan 1,14, Cuvântul este Isus. Prin urmare, dacă înlocuim „Cuvântul" cu „Isus", obținem fraza: „La început era Isus și Isus era cu *ho theos* și Isus era *ho theos*." *Ho theos* se referă clar la Tatăl. Textul modificat ar fi acesta: „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Tatăl și Cuvântul era Tatăl." Acest lucru este greșit din punct de vedere teologic. Referindu-se la cele două persoane ale Dumnezeirii, Ioan nu a avut altă alternativă decât aceea de a folosi o dată *ho theos*, iar a doua oară *theos*. Așadar, absența articolului în al doilea caz nu poate fi folosită drept argument împotriva egalității dintre Tatăl și Fiul.

5. Ioan 1,14.18; 3,16.18; 1 Ioan 4,9

„Singurul născut [*monogenes*] din Tatăl." Se sugerează că termenul *monogenes* ar semnifica o naștere literală a lui Isus.

Răspuns:

(a) Cuvântul *monogenes* înseamnă „singurul, numai unul de felul său, unicul". Este întâlnit de nouă ori în Noul Testament. De trei ori în Luca (7,12; 8,42; 9,38), unde face referire la un copil singur la părinți; de cinci ori în scrierile lui Ioan (Ioan 1,14.18; 3,16.18; 1 Ioan 4,9), unde desemnează relația lui Isus cu Dumnezeu și o dată în Evrei 11,17, unde Isaac este numit fiul *monogenes* al lui Avraam. Isaac nu era singurul fiu al lui Avraam, însă era un fiu unic, singurul fiu al făgăduinței. Se accentuează nu nașterea, ci unicitatea fiului. De aceea, trebuie preferată traducerea „singurul" sau „unicul". Traducerea „singurul născut" e posibil să-și fi avut originea la primii părinți bisericești și se găsește în Vulgata. Aceasta din urmă a influențat, la rândul ei, traducerile ulterioare.

(b) Termenul obișnuit pentru a naște este *gennao,* care se găsește în Evrei 1,5 și care face referire probabil la învierea sau la întruparea lui Hristos.

(c) În LXX, termenul *monogenes* este traducerea cuvântului ebraic *yachid* care înseamnă „singurul, unicul" sau „iubitul" (cf. Marcu 1,11, în legătură cu botezul lui Hristos).

(d) Nu este clar dacă *monogenes* se referă doar la Domnul întrupat și înviat sau și la Domnul preexistent. Este interesant să notăm că nici în Ioan 1,1-14, nici în 8,58 și nici în capitolul 17, Ioan nu folosește cuvântul „Fiu" pentru a se referi la Domnul preexistent.

6. Matei 14,33

„Tu ești Fiul lui Dumnezeu". Poate fi luat literal titlul „Fiul lui Dumnezeu"?

Răspuns:

(a) Acesta este un titlu mesianic (vezi Ps. 2,7; Fapte 13,33; Evrei 1,5). El accentuează divinitatea lui Isus. Isus folosește acest titlu foarte rar în dreptul Său (doar în Ioan, de exemplu, Ioan 11,4). El este unul dintre multele titluri pe care le-a purtat Isus. Ca să înțelegem cine este Isus, toate acestea trebuie cercetate pentru a obține o imagine clară. Faptul că titlul „Fiul lui Dumnezeu" pune accent pe divinitatea lui Hristos este evident din Ioan 10,29-36. Această idee este susținută și mai mult prin faptul că Fiul este chipul exact al lui Dumnezeu, fiind egal cu Dumnezeu (Coloseni 1,15; Evrei 1,3; Filipeni 2,6).

(b) Cuvântul „fiu" are o largă paletă de semnificații, în limba originală. Prin urmare, nu se poate să îl reducem la limitele înguste ale limbii noastre și să-i fixăm un sens literal. Faptul că Isus era Fiu este menționat în legătură cu nașterea lui Hristos (Luca 1,35), cu botezul Său (Luca 3,22), cu schimbarea Sa la față (Luca 9,35) și cu învierea Sa (Fapte 13,32-33). Biblia nu răspunde la întrebarea dacă acest titlu prezintă relația veșnică dintre Tatăl și Fiul. În orice caz, Scriptura Îi atribuie lui Isus existență nelimitată (Isaia 9,6; Apocalipsa 1,17.18).

(c) După întrupare, Isus S-a supus de bunăvoie Tatălui, ca Fiu al lui Dumnezeu. Acest lucru a inclus o renunțare la prerogative, nu și la natura divină. Domnul înviat, întronat ca împărat și preot, acceptă tot de bunăvoie întâietatea Tatălui, însă El și Tatăl sunt amândoi – potrivit Scripturii – Dumnezeu, persoane coeterne și coegale ale unei singure Dumnezeiri.

Duhul Sfânt – Cea de-a treia Persoană a Trinității

Faptul că Duhul Sfânt este o persoană divină, egală în natură, putere și slavă cu Tatăl și cu Fiul, este demonstrat în întreaga Scriptură.

1. Duhul Sfânt este o ființă personală

(a) Unii se întreabă dacă Duhul Sfânt este o Persoană distinctă sau doar o „putere" ori o „forță" a lui Dumnezeu. Există un număr de versete în care Duhul Sfânt este menționat alături de Tatăl și de Fiul (Matei 28,19; 1 Corinteni 12,4-6; 2 Corinteni 13,14). Acest lucru ne arată că Tatăl și Fiul sunt Persoane și, prin urmare, Duhul Sfânt trebuie să fie și El o Persoană.

(b) Deseori, pronumele masculin „el" este folosit cu referire la Duhul Sfânt (Ioan 14,26; 15,26; 16,13.14), în ciuda faptului că, în grecește, cuvântul pentru Duh (*pneuma*) este neutru, și nu masculin.

(c) Cuvântul „sfătuitor" sau „mângâietor" (*parakletos*) se referă întotdeauna la o persoană, și nu la o forță.

(d) Despre Duhul Sfânt se spune că vorbește (Fapte 8,29), învață (Ioan 14,26), mărturisește (Ioan 15,26), mijlocește pentru alții (Romani 8,26-27), dă altora daruri (1 Corinteni 12,11) sau că interzice sau permite anumite lucruri (Fapte 16,6-7). Potrivit cu Efeseni 4,30, Duhul Sfânt poate fi întristat de oameni. Toate aceste activități sunt caracteristice persoanelor, și nu unei forțe.

2. Duhul Sfânt este Dumnezeu

Scriptura Îl consideră pe Duhul Sfânt Dumnezeu. Din veșnicie, Dumnezeu Duhul Sfânt exista în Dumnezeire ca cel de-al treilea membru al Trinității.

(a) Matei 28,19: „... botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt". Acest text Îl plasează pe Duhul Sfânt pe o poziție egală cu Tatăl și cu Fiul.

(b) Petru i-a spus lui Anania că, atunci când L-a mințit pe Duhul Sfânt, „n-ai mințit pe oameni, ci pe Dumnezeu" (Fapte 5,3-4).

(c) „Duhul Sfânt este atotputernic. El dă daruri spirituale 'fiecăruia în parte, cum voiește' (1 Corinteni 12,11). El este atotprezent. El va 'rămâne' cu poporul Său 'în veac' (Ioan 14,16). Nimeni nu se poate sustrage influenței Lui (Psalmi 139,7-10). El mai este și atotștiutor, fiindcă 'Duhul cercetează totul, chiar și lucrurile adânci ale lui Dumnezeu' și 'nimeni nu cunoaște lucrurile lui Dumnezeu, afară de Duhul lui Dumnezeu' (1 Corinteni 2,10.11)."[33]

(d) Ellen White a crezut cu tărie în personalitatea Duhului Sfânt. „Trebuie să înțelegem că Duhul Sfânt, care este o Persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o Persoană, umblă prin aceste locuri."[34]

Concluzie

Astăzi, doctrina despre Trinitate este din nou contestată în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea. Studiul pe care l-am întreprins asupra Vechiului și Noului Testament ne-a oferit câteva răspunsuri clare, care sunt susținute cu fermitate de Ellen White. Am văzut că Dumnezeirea se manifestă printr-o pluralitate, că Isus este Dumnezeu, coexistent din veșnicie cu Tatăl, și că Duhul Sfânt este a treia Persoană a Dumnezeirii. Alte întrebări care tratează unele aspecte ale Trinității, cum ar fi natura exactă a Duhului Sfânt; dacă Hristos se naște veșnic sau nu; și dacă această calitate a Sa de Fiu și subordonarea Sa sunt veșnice sau nu, nu au primit răspuns.

Textele biblice dificile sunt înțelese cel mai bine în armonie cu restul Scripturii. Nu se merită ca în biserică să apară dezbinare din pricina punctelor de vedere diferite asupra câtorva aspecte ale Dumnezeirii. Deși taina Trinității nu poate fi înțeleasă pe deplin de omul limitat, ea este o doctrină biblică ce este susținută de Spiritul Profetic și este acceptată de biserică, fiind parte a celor 28 de puncte fundamentale de credință.

Note

[1] Fred Allaback, *No New Leaders No New Gods* [Fără lideri noi, fără dumnezei noi] (Creal Spring, Ill, 1996), pag. 11.

[2] *Idem*, pag. 15.

[3] *Idem,* pag. 30.

[4] Bill Stringfellow, *The Red Flag Is Waving* [Steagul roșu flutură] (Spencer, TN: Concerned Publications, n.d.).

[5] Rachel Cory-Kuehl, *The Persons of God* [Persoanele lui Dumnezeu] (Aggelia Publications, 1996).

[6] Allen Stump, *The Foundation of Our Faith* [Temelia credinței nostre] (Smyrna Gospel Ministry, n. d.).

[7] Stringfellow, pag. 15.

[8] W. Grudem, *Systematic Theology* [Teologie sistematică] (Zondervan, 1994), 226.

[9] *Evangelism*, pag. 615.

[10] O avertizare împotriva falsei învățături se găsește în Epistola lui Pavel către Coloseni. Apostolul declară că inimile credincioșilor trebuie „unite în dragoste, și să capete toate bogățiile plinătății de pricepere, ca să cunoască *taina lui Dumnezeu* Tatăl, adică pe Hristos, în care sunt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale științei." (Ellen G. White, *Mărturii*, vol. 8, pag. 295, în orig., sublinierea autorului).

[11] Louis Berkhof, *Systematic Theology* [Teologie sistematică] (Eerdmans, 1941), pag. 88.

[12] *Idem*, pag. 89.

[13] Ellen White scria: „Sunt multe taine pe care nu caut să le înțeleg sau să le explic; sunt prea înalte pentru mine și prea înalte pentru voi. În unele dintre acestea, tăcerea este aur." (*Manuscript Release,* 14:179)

[14] G. A. F. Knight, *A Biblical Approach to the Doctrine of the Trinity*, [O abordare biblică asupra doctrinei Trinității] (Edinburgh, 1953), pag. 20.

[15] *Ibid.*

[16] Millard J. Erickson, *Christian Theology* [Teologie creștină] (Baker, 1983), 1:329.

[17] G. Ch. Aalders, *Genesis* [Geneza], (Zondervan,1981), pag. 300.

[18] Erickson, 1:338.

[19] Unii comentatori cred că în spatele acestei formule s-ar afla limbajul utilizat în transferurile de bani din epoca elenistică, astfel că formula ar exprima în mod

figurat că cel care se botează este „transferat" în contul Domnului, devenind astfel posesiunea Sa. Alții consideră că „Numele" ar însemna „autoritate". Astfel, persoanele se botează prin autoritatea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt.

[20] W. Grudem, pag. 230.

[21] Arthur W. Pink, *Exposition of the Gospel of John* [Interpretarea Evangheliei după Ioan], (Zondervan, 1945), pag. 22.

[22] W. Poehlmann, „*morphe*", *Exegetical Dictionary of the New Testament* [Dicționar de exegeză a Noului Testament], 3 vols., eds. H. Balz and G. Schneider (Eerdmans, 1981), 2:443.

[23] F. F. Bruce, *Philippians* [Filipeni], NIBC (Hendrickson, 1989), pag. 69.

[24] Leon Morris, *The Lord from Heaven: A Study of the New Testament Teaching in the Deity and Humanity of Jesus* [Domnul din cer: Un studiu asupra învățăturii Noului Testament cu privire la divinitatea și umanitatea lui Isus], (Eerdmans, 1958), pag. 74.

[25] Unii comentatori definesc cuvântul *pleroma* după gândirea gnostică, pentru care el înseamnă un nou eon (adică o emanație gnostică) care s-a întrupat în Mântuitorul (Kaeseman, *Essays on New Testament Themes* [Eseuri pe teme din Noul Testament] [London, 1964], pag. 158). C. F. D. Moule, însă, a arătat că *pleroma* era un cuvânt atât de obișnuit în LXX, încât ar fi fost nevoie de dovezi puternice pentru ca să determini pe cineva să caute în surse externe sensul lui primar când venea vorba de un scriitor al V.T. atât de bine cunoscut ca Pavel (*The Epistles to the Colossians and to Philemon [Epistolele către Coloseni și Filimon]*, The Cambridge Greek Testament Commentary [Comentariul Testamentului Grecesc Cambridge] [Cambridge, 1957], pag. 166).

[26] John Eadie, *Colossians* [Coloseni], Classic Commentary Library (Zondervan, 1957), pag. 145.

[27] F. F. Bruce, *Hebrews* [Evrei], NICNT (Eerdmans, 1964), pag. 19, 20.

[28] Erickson, pag. 326.

[29] *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, în orig.

[30] *Evangelism*, pag. 615.

[31] Kenneth T. Aitken, *Proverbs* [Proverbe] (Westminster Press, 1986), pag. 85.

[32] *Selected Messages* [Solii selectate], 1:247.

[33] *Seventh-day Adventists Believe…* [Adventiștii de ziua a Șaptea cred...], (Hagerstown, 1988), pag. 60.

[34] *Evangelism*, pag. 616.

6. Trinitatea în Vechiul Testament

de Norman R. Gulley
Southern Adventist University
Articol publicat în *Journal of the Adventist Theological Society*

În istorie întâlnim multe persoane care au făcut distincție între Dumnezeul Vechiului și Cel al Noului Testament și care au pus sub semnul întrebării Trinitatea în Vechiul Testament. Iată doar câteva exemple. În cartea *Antiteza*, gnosticul Marcion (decedat cca 160), cel „mai cumplit eretic" care s-a opus adevărului revelat al Scripturii din vremea scrierii Noul Testament[1], susținea că „Iehova cel finit, imperfect, mânios, al evreilor", și „Dumnezeul bun și milos", descoperit de Hristos, erau doi Dumnezei diferiți.[2] Mai mult, după Marcion, Dumnezeul Vechiului Testament este rău (sau este cel puțin autorul răului), în timp ce Dumnezeul Noului Testament este bun.[3] Tertulian (cca 155-220) a scris cinci cărți împotriva ideilor eretice ale lui Marcion[4] și este cel mai important gânditor timpuriu care a demonstrat importanța respingerii dualismului Trinității.

Pe tot parcursul secolului al III-lea d. Hr., monarhianismul modalistic (sau sabelianismul ori patripasianismul) afirma că un singur Dumnezeu se manifestă în diferite moduri. El era Tatăl din Vechiul

Testament, Fiul din Evanghelii și Duhul de la Cincizecime – același Dumnezeu, care apărea în trei ipostaze diferite ale revelației.[5] Se accentua aici unicitatea lui Dumnezeu împotriva politeismului păgân[6], care nega existența Trinității atât în Vechiul Testament, cât și în Noul Testament. Mult mai târziu, Miguel Serveto (1511-1553) credea că Trinitatea avea puțină susținere biblică și că, dacă teologia ar putea scăpa de ideea trinitariană, ar putea fi posibilă convertirea evreilor și a musulmanilor.[7] Socinienii (secolele XVI-XIX) negau în mod accentuat divinitatea lui Hristos și astfel respingeau Trinitatea.[8] Catehismul lor Racovian (1605) a fost una dintre cele mai timpurii declarații antitrinitariene, după arianism (secolul al IV-lea) și a devenit precursorul deismului și al unitarianismului (ambele susținând că Dumnezeu este o singură persoană).[9] Secolul al XVII-lea a fost martorul unei apărări aprige a Trinității împotriva concepțiilor sociniene și arminiene și împotriva formelor moderne de sabelianism și arianism.[10]

Este binecunoscut faptul că mulți cercetători biblici, foști și actuali, resping continuitatea dintre lege și har și, prin urmare, fac distincție între Dumnezeul legii (V.T.) și Dumnezeul harului (N.T.). Pe o poziție mai radicală, dispensaționaliștii susțin că Dumnezeu îi tratează diferit pe cei care trăiesc într-o anumită perioadă istorică, față de alții care trăiesc într-o altă perioadă istorică. De exemplu, Lewis Chafer pretinde că aceste dispensațiuni distincte reprezintă „însuși fundamentul unei științe numite teologia sistematică". Apoi, el adaugă:

„Deși prea des identificată greșit, stăpânirea divină este diferită în fiecare dintre aceste secole, fiind desăvârșit adaptată relației pe care oamenii din respectiva dispensațiune o au cu Dumnezeu. Fiecare dintre aceste organizări ale stăpânirii oamenilor este în întregime desăvârșită în ea însăși. Legea mozaică cuprindea poruncile, învățăturile și orânduirile și era o expresie a voinței lui Dumnezeu față de Israel, singurul căruia i-a fost destinată. În învățătura despre har destinată doar bisericii, Dumnezeu a dezvăluit pe deplin modul de viață al celor care sunt deja desăvârșiți în Hristos."[11]

Dispensaționaliștii fac distincție între Israel și biserică, susținând că vechiul legământ era legea, iar noul legământ este harul. Charles Hodge credea că Scriptura pune în contrast vechiul și noul legământ, în câteva moduri. Un mod este acela că noul legământ dezvăluie același legământ, doar că „este prezentat ca o stare de tutelaj și de sclavie, cu mult diferită de spiritul de libertate și fraternitate al dispensațiunii în care ne aflăm acum... În Noul Testament, Evanghelia predomină în mare măsură asupra legii, în vreme ce, în Vechiul Testament, legea predomina asupra Evangheliei."[12] Susținătorii predestinației consideră că diferența între ființele umane s-ar datora mai degrabă alegerii Suverane, decât alegerii omului.[13] Ce au în comun aceste idei omenești este punerea sub semnul întrebării a Dumnezeului Scripturii.

Totuși există o problemă. Dacă Dumnezeu este o singură persoană în Vechiul Testament [(„Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru este singurul Domn" (Deuteronom 6,4)][14] și o Trinitate în Noul Testament (la botezul lui Hristos, Matei 3,16.17 și la marea trimitere a lui Hristos din Matei 28,19), cum poate fi El un Dumnezeu al dragostei (1 Ioan 4,8 u.p.) de-a lungul istoriei omenești? Cu alte cuvinte, cum poate un Dumnezeu unic (V.T.) să iubească așa cum iubește Trinitatea (N.T.)? Astfel de presupuse deosebiri nu se fac numai între lege și har, sclavie și libertate, suveranitate și alegere liberă, ci au de-a face cu Dumnezeu Însuși. Dacă Dumnezeu relaționează diferit cu oamenii, în funcție de timp și loc, cum legăm această idee cu cuvintele Sale: „Eu sunt Domnul, Eu nu mă schimb" (Maleahi 3,6)? Prezentarea de față se rezumă doar la comparația Dumnezeului unic, din Vechiul Testament, cu Trinitatea, din Noul Testament.

Shema' din Vechiul Testament

„Ascultă, Israel: Domnul Dumnezeul nostru, Domnul e unul" (Deuteronom 6,4, NIV, NASB, NKJV) sau „singurul Domn" (NEB, KJV, RSV), sau „unicul Domn" (Goodspeed), sau „Domnul Dumnezeul nostru este un Domn, singurul Domn" (Amplified). Comentatorii

recunosc faptul că textul ebraic poate fi tradus în moduri diferite.[15] Capitolul anterior din Deuteronom, cel despre Decalog, începe la fel: „Ascultă, Israele... Domnul, Dumnezeul nostru" (Deuteronom 5,1.2 a), iar cuvântul „singurul" poate fi considerat un titlu sau un nume al lui Dumnezeu.[16] Cu două capitole înainte de *Shema'*, minunea de la Marea Roșie (răscumpărarea din timpul exodului) provoacă exclamația: „Domnul este Dumnezeu..., nu este alt Dumnezeu afară de El" (Deuteronom 4,39), care este un ecou al afirmației: „Cine este ca Tine între dumnezei, Doamne?" (Exod 15,11 a), care anticipează prima poruncă și prologul ei: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine." Aceste texte au în centru unicitatea lui Dumnezeu.

Shema' exprimă nu numai *unicitatea* lui Dumnezeu, ci și *unitatea* lui Dumnezeu. Fiind singurul Dumnezeu (sau 'Unicul'), când vorbea nu mai era altul să-L contrazică; când făcea o făgăduință, nu mai era altul care să-o anuleze; când avertiza, nu mai era altul care să ofere scăpare. Nu era doar primul dintre dumnezei, precum Baal în panteonul canaanit, Amon-Ra în Egipt sau Marduk în Babilon, El era unul și singurul Dumnezeu."[17]

Ce înseamnă această unitate care Îi este atribuită lui Dumnezeu? Este ea mai mult decât un *nume – unicitate* și *unul singur*? În ebraică există două cuvinte care înseamnă „singur" (1) *yāchīd* înseamnă unic, ca în expresia singurul fiu (Geneza 22,2) și singur la părinți (Proverbe 4,3; Zaharia 12,10), în vreme ce (2) *'ĕchād* înseamnă unit, ca în textul „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de nevasta sa și se vor face un singur trup" (Geneza 2,24). Cuvântul *'ĕchād (unit)* este folosit în Shema'. Millard Erickson observă faptul că unitatea dintre soț și soție nu este „unicitate, ci unitate în diversitate. Ea ne vorbește despre uniune și nu despre caracterul unic."[18] Din acest motiv, Duane L. Christensen afirmă: „Cuvântul folosit în textul Shema', exprimă nu doar unicitatea, ci și unitatea lui Dumnezeu. Doctrina monoteismului

este inclusă în această mărturisire de credință concisă."[19] Cuvântul ebraic pentru „singur" *(yāchīd)*, care înseamnă solitar sau neînsoțit, nu este folosit în Shema'. Se pare deci că Shema' nu exprimă doar unicitatea lui Dumnezeu, care este unul singur, ci „se referă la unitatea care rezultă din unirea mai multor persoane."[20] Elohim este un termen cu formă de plural pentru Dumnezeu (întrucât El înseamnă Dumnezeu, iar majoritatea numelor pentru Dumnezeu sunt adăugate cuvântului El). Acest lucru nu i-a deranjat pe monoteiști, ceea ce înseamnă că pluralitatea numelui nu a fost confundată cu politeismul. Dimpotrivă, așa cum concluzionează Herman Bavinck, forma de plural a acestui nume al lui Dumnezeu „se referă la Divinitate în plinătatea și bogăția vieții ei. Dumnezeul revelației nu este o 'monadă' abstractă, ci Dumnezeul adevărat și viu, care, în plinătatea infinită a vieții Sale, include cea mai largă diversitate".[21]

Dovezi suplimentare ale pluralității, în Vechiul Testament.[22] Pluralitatea lui Dumnezeu se mai întâlnește și în următoarele situații: (1) După intrarea păcatului în lume, „Domnul Dumnezeu a zis [singular]: 'Iată că omul a ajuns ca unul din Noi [plural], cunoscând binele și răul'." (Geneza 3,22 p.p.); „Am auzit glasul Domnului întrebând [singular]: 'Pe cine să trimit și cine va merge pentru Noi [plural]?'" (Isaia 6,8)

În ebraică, manifestarea mai multor persoane într-un singur Dumnezeu este transmisă prin forma de plural folosită de Dumnezeu în următoarele situații: (1) „Apoi, Dumnezeu a zis [singular]: 'Să facem [plural] om după chipul Nostru'" (Geneza 1,26 p.p.); (2) în reacția față de cei care construiau Turnul Babel, Dumnezeu a zis [singular]: „Haidem! Să Ne [plural] pogorâm și să le încurcăm acolo limba, ca să nu-și mai înțeleagă vorba unii altora" (Geneza 11,7). Când Dumnezeu a zis „să facem", „unul din Noi" sau „pentru Noi", El a arătat că în Dumnezeire există mai mult decât o Persoană, chiar dacă le-a spus israeliților că Dumnezeul lor era unul. În timp ce le-a direcționat atenția spre un singur Dumnezeu, pentru a-i ține departe de 'mai

mulți dumnezei', El le-a îngăduit să întrezărească faptul că singurul Dumnezeu era mai mult de o Persoană.

Trebuie reținut faptul că pluralele de mai sus nu reprezintă pluralul majestății, ca în situația în care un împărat (singular) spune: „Noi vă oferim acest privilegiu", din moment ce niciun împărat din Scriptură nu vorbește astfel.[23] Nu trebuie să îi atribuim Scripturii idei proprii culturii noastre. George A. F. Knight spune, pe bună dreptate, că dacă ar fi să credem că Scriptura ar conține pluralul majestății „ar însemna să împrumutăm vorbirii ebraice un mod modern de gândire. Împăraților lui Israel și Iuda li se atribuie forme la singular în raportul biblic."[24]

Iată și alte exemple ale pluralității lui Dumnezeu: (1) „Și acum, Domnul Dumnezeu m-a trimis cu Duhul Său." (Isaia 48,16 u.p.); 2) „Voi avea milă de casa lui Iuda și-i voi izbăvi prin Domnul, Dumnezeul lor; dar nu-i voi izbăvi nici prin arc, nici prin sabie, nici prin lupte, nici prin cai, nici prin călăreți." (Osea 1,7); și (3) „Iată, voi trimite pe solul Meu; el va pregăti calea înaintea Mea. Și deodată va intra în Templul Său Domnul pe care-L căutați: Solul legământului, pe care-L doriți; iată că vine, zice Domnul oștirilor" (Maleahi 3,1).

Îngerul Domnului[25]

Un indicator intern al pluralității lui Dumnezeu este expresia „Îngerul Domnului". Exemplele următoare atestă faptul că „Îngerul Domnului" este uneori Dumnezeu, întrucât „Îngerul Domnului", (Iahwé) din Vechiul Testament, este Hristos de dinainte de întrupare. Relația acestui Înger cu persoanele din Vechiul Testament este asemănătoare cu cea a lui Hristos pe care Îl cunoaștem din Noul Testament, indicându-ne astfel că Hristos din Vechiul Testament este același cu Hristos din Noul Testament, iar distincția dintre Dumnezeul din Vechiul Testament și Dumnezeul din Noul Testament nu este justificată.

(1) Când Agar a fugit de la Sara, „Îngerul Domnului" a găsit-o lângă un izvor de apă, în pustie. Îngerul Domnului i-a dat un nume

copilului ei și i-a spus să se întoarcă la Sara și să se supună acesteia. „Îngerul Domnului i-a zis: 'Îți voi înmulți foarte mult sămânța și ea va fi atât de multă la număr, că nu va putea fi numărată..., căci Domnul a auzit mâhnirea ta'." Numai Dumnezeu poate face acest lucru, așa că Agar a zis: „Tu ești Dumnezeu care mă vede!" Acest Dumnezeu a spus că Domnul auzise mâhnirea ei, deci Dumnezeu se referea la Domnul, ajutându-ne astfel să înțelegem că în Dumnezeire există mai mult de o Persoană (Geneza 16,7-13).

(2) Când Avraam era pe punctul de a-l jertfi pe Isaac, „Îngerul Domnului a chemat a doua oară din ceruri pe Avraam și a zis: 'Pe Mine Însumi jur, zice Domnul: pentru că ai făcut lucrul acesta și n-ai cruțat pe fiul tău, pe singurul tău fiu, te voi binecuvânta foarte mult și-ți voi înmulți foarte mult sămânța și anume: ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării.'" (Geneza 22,11-17). Îngerul Domnului este numit Domnul (ebr. *Iahwé*) și vorbește de două ori în acest pasaj (vers. 11.12; 15-18), iar Dumnezeu (ebr. *'Elohim) este menționat de patru ori (vers. 1.3.8.9). 'Elohim (Iahwé) este Cel care-l oprește pe Avraam să își aducă fiul ca jertfă, îl binecuvântează, iar Avraam îi dă locului respectiv numele „Iahwé va purta de grijă" (vers. 14), o aluzie la ziua care avea să vină, când, pe acest munte, Hristos avea să ofere jertfa pentru toți oamenii.*

(3) Când l-a binecuvântat pe Iosif, Israel a zis: „Dumnezeul înaintea căruia au umblat părinții mei, Avraam și Isaac, Dumnezeul, care m-a călăuzit de când m-am născut, până în ziua aceasta, Îngerul, care m-a izbăvit de orice rău, să binecuvânteze pe copiii aceștia!" (Geneza 48,15.16 p.p.; cf. Geneza 24,7.40; Exod 32,34)

(4) Odată, „Îngerul Domnului" i-a vorbit lui Iacov într-un vis, explicându-i cum să-și înmulțească turmele, din milă pentru ceea ce-i făcea socrul lui. El i-a spus lui Iacov: „Eu sunt Dumnezeul din Betel" (Geneza 31,10-13). La Betel, Hristos Cel de dinainte de întrupare i-a dat lui Iacov un vis cu o scară care se întindea între cer și pământ, pe care se suiau și se coborau îngeri, ca să știe că nu era singur. El

i-a făgăduit: „Eu sunt cu tine, te voi păzi pretutindeni pe unde vei merge și te voi aduce înapoi în țara aceasta; căci nu te voi părăsi, până nu voi împlini ce-ți spun" (Geneza 28,12 u.p. -15). El i-a spus lui Iacov să plece din țara aceea (așadar, să plece de la Laban) și să se întoarcă acasă (Geneza 31,13 u.p.). Laban l-a urmărit pe Iacov, însă Hristos, Cel de dinainte de întrupare, i S-a arătat lui Laban într-un vis, noaptea, zicându-i: „Ferește-te să spui o vorbă rea lui Iacov" (Geneza 31,24).

La vestea că Esau venea însoțit de patru sute de oameni către el, Iacov „s-a spăimântat foarte mult și l-a apucat groaza" (Gen. 32,7 p.p.). S-a rugat la Dumnezeu ca să îl scape, invocând făgăduințele care îi fuseseră date în legământ. Apoi a venit noaptea luptei. Cu cine s-a luptat el? Geneza spune că s-a luptat cu un om (Geneza 32,22-30), însă Osea este mai specific: Iacov s-a luptat „cu îngerul", care era „Dumnezeu" (Osea 12,3.4).[26] Dumnezeu Cel de dinainte de întrupare a stat cu Iacov în acea noapte și, înainte de a pleca mai departe, l-a binecuvântat, schimbându-i numele în Israel, (Geneza 32, 26-29). În cultura ebraică, numele exprima caracterul. Numele „Iacov" înseamnă „înșelătorul", iar numele „Israel" înseamnă că „ai luptat cu Dumnezeu și cu oameni și ai fost biruitor" (vers. 28 u.p.) „Noul nume este o garanție a întâlnirii reușite cu fratele lui, Esau." Numele „Iacov" îi amintea că în trecut îl înșelase pe Esau, în vreme ce numele „Israel" avea să-i amintească în viitor de biruința asupra lui Esau. Acest fapt a fost o încurajare pentru el. Iar numele Israel a devenit numele poporului ales al lui Dumnezeu și, prin urmare, a purta acest nume era o onoare. În acea noapte, Hristos de dinainte de întrupare i-a dat iertare pentru trecut și o făgăduință pentru viitor.[27] Nu e de mirare că Israel a exclamat: „Am văzut pe Dumnezeu față în față și totuși am scăpat cu viață" (vers. 30).

(5) Când Moise stătea înaintea unui rug aprins, „Îngerul Domnului i S-a arătat într-o flacără de foc, care ieșea din mijlocul unui rug... Domnul a văzut că el se întoarce să vadă și Dumnezeu l-a che-

mat din mijlocul rugului și a zis: 'Moise! Moise!' Și a adăugat: 'Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov.' Moise și-a ascuns fața, căci se temea să privească pe Dumnezeu" (Exod 3,2-6). Însă Hristos Cel de dinainte de întrupare i-a făgăduit să-i dea izbândă în lucrarea de conducere a poporului lui Dumnezeu (Exod 3,16 – 4,17).

(6) Israel era înspăimântat de oastea faraonului, care venea din spatele lor, pe când se aflau lângă Marea Roșie. Atunci, „Îngerul lui Dumnezeu, care mergea înaintea taberei lui Israel, și-a schimbat locul și a mers înapoia lor, și stâlpul de nor, care mergea înaintea lor, și-a schimbat locul și a stat înapoia lor", iar în timpul traversării Mării Roșii, „Domnul, din stâlpul de foc și de nor, S-a uitat spre tabăra egiptenilor și a aruncat învălmășeala în tabăra egiptenilor. A scos roțile carelor și le-a îngreuiat mersul" (Exod 14,1-25 p.p.) Lăudându-L pe Îngerul Domnului (Exod 14,19), după trecerea Mării Roșii, Israel a cântat cântarea lui Moise: „Cine este ca Tine între dumnezei, Doamne? Cine este ca Tine minunat în sfințenie, bogat în fapte de laudă, făcător de minuni?" (Exod 15,11). Noul Testament completează, spunând că, prin Moise, Îngerul Domnului „i-a scos din Egipt și a făcut minuni și semne în Egipt, la Marea Roșie și în pustie, patruzeci de ani" (Fapte 7,35.36), întrucât patruzeci de ani au fost hrăniți în pustie cu mană (Exod 16, 15.31.33; Psalmi 78,24), au băut apă (Neemia 9,20), iar hainele nu li s-au învechit (Deuteronom 8,4).

(7) Mai târziu, în vremea judecătorilor, „Îngerul Domnului" a spus: „Eu v-am scos din Egipt și v-am adus în țara pe care am jurat părinților voștri că v-o voi da. Am zis: 'Niciodată nu voi rupe legământul Meu cu voi'. Dar voi n-ați ascultat de glasul Meu" (Judecători 2,1.2). Când Îngerul Domnului i-a vorbit lui Ghedeon, acesta L-a numit „Domnul", iar în privința lui Ghedeon Scriptura ne spune că a primit răspuns de la Dumnezeu (Judecători 6,12-16). Îngerul Domnului i S-a arătat soției lui Manoah (mama lui Samson) și i-a făgăduit că va naște un fiu, care îl va elibera pe Israel de filisteni (Jud. 13,5). Manoah s-a rugat la

Dumnezeu pentru ca Îngerul Domnului să revină, iar acesta a venit și a stat de vorbă cu el, după care s-a ridicat la cer în flacăra altarului, iar Manoah a exclamat: „Am văzut pe Dumnezeu" (Judecători 13,19-22).

(8) Este evident că Îngerul Domnului este Dumnezeul legământului, același Dumnezeu care i-a vorbit lui Avraam (Geneza 12,1-3). El este Domnul care i-a dat poporului Său cele Zece Porunci (Exod 20; Fapte 7,38), legea care este identificată cu legământul (Deuteronom 4,13). Din acest motiv a spus Hristos: „Dacă ați crede pe Moise, M-ați crede și pe Mine, pentru că el a scris despre Mine" (Ioan 5,46). Dumnezeu i-a spus lui Israel: „Iată, Eu trimit un înger înaintea ta, ca să te ocrotească pe drum și să te ducă în locul pe care l-am pregătit. Fii cu ochii în patru înaintea Lui și ascultă glasul Lui; să nu te împotrivești Lui, pentru că nu vă va ierta păcatele, căci Numele Meu este în El" (Exod 23,20.21). Aici, Dumnezeu vorbea despre Hristos Cel de dinainte de întrupare și a spus că purta Numele Său. Aceasta înseamnă că El mai este numit și Dumnezeu. Avem deci o declarație clară despre faptul că există mai mult de o Persoană în Dumnezeire și despre faptul că Amândoi poartă același nume, „Dumnezeu", iar în această privință există un singur Dumnezeu, Dumnezeul care este reprezentat în acest pasaj de Amândoi.

(9) Pavel identifică Îngerul Domnului. „Fraților, nu vreau să nu știți că părinții noștri toți au fost sub nor, toți au trecut prin mare, toți au fost botezați în nor și în mare, pentru Moise; toți au mâncat aceeași mâncare duhovnicească și toți au băut aceeași băutură duhovnicească, pentru că beau dintr-o stâncă duhovnicească ce venea după ei; și stânca era Hristos" (1 Corinteni 10,1-4). Dumnezeul Vechiului Testament este unic dacă este comparat cu idolii: El este Creatorul tuturor lucrurilor, El prezice viitorul, face fapte pe care nimeni altcineva nu le poate face și este Mântuitorul lumii.[28] Textele despre „Îngerul Domnului" ne arată că acest Dumnezeu unic este un Dumnezeu al relațiilor. El este același Dumnezeu pe care Îl cunoaștem în Noul Tes-

tament. Fiindcă Vechiul Testament spune: „Eu sunt Domnul, Eu nu Mă schimb" (Maleahi 3,6), iar Noul Testament ne spune: „Isus Hristos este același ieri și azi și în veci!" (Evrei 13,8)

Dovezi Sola Scriptura ale Trinității, în Vechiul Testament

Hermeneutica expresiei Sola Scriptura este „Scriptura se interpretează singură", iar în cazul nostru, înseamnă să lăsăm Noul Testament să interpreteze textele din Vechiul Testament referitoare la Dumnezeu. Această hermeneutică este esențială pentru formarea unei înțelegeri biblice și este crucială pentru evaluarea concepției dispensaționaliste cu privire la relevanța continuă a profețiilor Vechiului Testament pentru Israelul contemporan.[29]

Creația. *La crearea bărbatului și a femeii după chipul lui Dumnezeu (Geneza 1,26.27), Persoanele Dumnezeirii sunt ilustrate prin unitatea bărbatului și a femeii în căsătorie. Hermeneutica Sola Scriptura precizează că realitatea acelui chip este Duhul (Geneza 1,2; Psalmi 104,30; cf. Iov 33,4; 26,13) și că Tatăl a creat totul prin Fiul (Coloseni 1,15.16; Evrei 1,2 u.p.) și, prin urmare, realitatea acestui chip este o unitate în trei, adică o Trinitate.*

Misiunea lui Hristos și prezentarea Sa publică. *În Luca 4,18.19, Hristos citea din Isaia 61,1.2, confirmând că versetele acestea erau o declarație a misiunii Sale, arătând astfel că Isaia 61,1.2 vorbește despre Trinitate după cum urmează: „Duhul [Duhul Sfânt] Domnului Dumnezeu [Tatăl] este peste Mine [Hristos]" (Isaia 61,1 p.p.). Acesta este comentariul lui Hristos asupra acestui pasaj din Vechiul Testament. Primirea oficială a lui Hristos în cer este un alt exemplu al faptului că Dumnezeirea este alcătuită din mai mult de o Persoană. „Scaunul Tău de domnie, Dumnezeule [ebr. 'Elohim], este veșnic... Tu iubești neprihănirea și urăști răutatea. De aceea, Dumnezeule, Dumnezeul Tău [literal, „Dumnezeule, Dumnezeul din Tine"] Te-a uns cu un untdelemn de bucurie, mai presus decât pe tovarășii Tăi de slujbă" (Psalmi 45,6.7). Aici, Dumnezeu Se adresează lui Dumne-*

zeu; două Persoane dețin Numele lui Dumnezeu (ebr. 'Elohim] Cine sunt Ei? Acest pasaj este citat în Evrei 1,8.9: „Pe când Fiului I-a zis: 'Scaunul Tău de domnie, Dumnezeule, este în veci de veci... Tu ai iubit neprihănirea și ai urât nelegiuirea; de aceea, Dumnezeule, Dumnezeul Tău Te-a uns cu un untdelemn de bucurie mai presus decât pe tovarășii Tăi.'" Aici, Dumnezeu I Se adresează lui Hristos după viața Sa de biruință pe pământ, când „a șezut la dreapta Măririi în locurile preaînalte" (Evrei 1,3 u.p.).

Comparați cu Psalmi 110,1: „Domnul [ebr. Iahwé] a zis Domnului meu [ebr. 'adoniy]: 'Șezi la dreapta Mea până voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale'." Acest viitor trebuie să-L fi încurajat pe Hristos. De fapt, într-o ocazie, Hristos i-a întrebat pe farisei: „Ce credeți voi despre Hristos? Al cui fiu este?' 'Al lui David', I-au răspuns ei. Și Isus le-a zis: 'Cum atunci David, fiind insuflat de Duhul, Îl numește Domn, când zice: Domnul a zis Domnului Meu: «Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale?» Deci, dacă David Îl numește Domn, cum este El fiul lui?'" (Matei 22,41-45).

Trinitatea în Isaia

Se știe că Trinitatea este explicită în Noul Testament și doar implicită în Vechiul Testament. Totuși, dovezile interne de mai jos ne indică faptul că Trinitatea poate fi considerată ca fiind explicită în Vechiul Testament. Iată câteva exemple din cartea lui Isaia.

(1) Trinitatea este explicită în Isaia 42,1: „Iată Robul Meu, pe care-L sprijin, Alesul Meu, în care își găsește plăcere sufletul Meu. Am pus Duhul Meu peste El; El va vesti neamurilor judecata." Dumnezeu Tatăl vorbește aici despre Fiul Său, căruia Îi va da Duhul Sfânt. Noul Testament comentează că acest pasaj din Isaia a fost împlinit prin lucrarea de vindecare a lui Isus (Matei 12,15-21), care a fost trimis de Tatăl (Ioan 3,16.17) și care a primit putere de la Duhul Sfânt (Matei 3,16.17; Luca 4,18). În acest pasaj este înfățișată relația apropiată a Tatălui cu Fiul, fiindcă Tatăl spune că Hristos este „preaiubitul

Meu, în care sufletul Meu își găsește plăcerea" (Matei 12,18 p.p.). Iată o înțelegere exactă a relației apropiate dintre cele trei Persoane ale Dumnezeirii. Ei se iubesc unul pe altul și astfel sunt „dragoste" (1 Ioan 4,8) în însăși natura Lor. Iată o licărire a relației ce există în interiorul Trinității.

(2) Trinitatea este explicită în Isaia 48,16: „Apropiați-vă de Mine, și ascultați! [cf. „Ascultă-Mă, Iacove!... Eu, Eu sunt Cel dintâi și tot Eu sunt și Cel din urmă", vers. 12] ... Și acum, Domnul Dumnezeu [Tatăl] m-a trimis [Hristos] cu Duhul Său [Duhul Sfânt]."

(3) Trinitatea este explicită în Isaia 63,7-14. Vom lua în discuție versetele 7-10 p.p.:

> „Voi vesti îndurările Domnului, faptele Lui minunate, după tot ce a făcut Domnul pentru noi! Voi spune marea Lui bunătate față de casa lui Israel, căci i-a făcut după îndurările și bogăția dragostei Lui. El a zis: 'Negreșit, ei sunt poporul Meu, niște copii care nu vor fi necredincioși!' Și astfel El s-a făcut Mântuitorul lor. În toate necazurile lor n-au fost fără ajutor și Îngerul care este înaintea Feței Lui i-a mântuit; El Însuși i-a răscumpărat, în dragostea și îndurarea Lui, și necurmat i-a sprijinit și i-a purtat în zilele din vechime. Dar ei au fost neascultători și au întristat pe Duhul Lui cel sfânt..."

(1) **Îndurările** Domnului, versetul 7: acest verset începe și se încheie cu cuvântul „îndurările", care, în ebraică, este *hésed*, cuvânt care înseamnă dragostea legământului, dragostea fidelă, dragostea nemeritată. Ea se află în opoziție totală cu Israel, partea cealaltă a legământului, care au fost neascultători (ebr. *marah*) și au întristat (ebr. *'atsab*) pe Duhul Sfânt (vers. 10 p.p.). Contrastul este între Tatăl (Trinitate), care este iubitor și credincios, și Israel, care este necredincios, răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. Gomer, soția prostituată a lui Osea (un contemporan mai în vârstă al lui Isaia), este o exemplificare a acestei relații necredincioase (Osea 1,2). Isaia a zis: „Au părăsit pe Domnul, au disprețuit pe Sfântul lui Israel. I-au întors spatele..." (Isaia 1,4 u.p.)[30]

(2) Îndurările **Domnului**, versetul 7: Cuvântul „Domnul" (ebr. *Iahwé*, menționat de trei ori în acest verset) se referă la o ființă diferită de „îngerul Domnului" (ebr. *Iahwé* din versetul 9) și acestea, la rândul lor, sunt diferite de Duhul Sfânt (vers. 10 p.p., 11 u.p.), despre care se spune că este „Duhul Lui cel sfânt" (ebr. *Iahwé* din versetul 14 p.p.) Iată deci ce am obținut: (1) *Iahwé*, (2) Îngerul lui *Iahwé* și (3) Duhul lui *Iahwé*, o referire explicită la Trinitate și o relație specifică între ei: Fiul și Duhul sunt legați de Tatăl, întrucât Amândoi primesc Numele *Iahwé*, la fel ca Tatăl. Trinitatea este dragostea hesed (cf. „Dumnezeu este dragoste", gr. *agape*, 1 Ioan 4,8 u.p..16).

(3) **N-au fost fără ajutor** (în trad. engl. „și El a **suferit**" – n. trd.), versetul 9: Dumnezeu nu este distant, impasibil sau insensibil la suferința umană (ca în platonism și în teismul clasic al teologiei creștine). El suferea împreună cu poporul Lui. „Mântuirea oferită de Dumnezeu presupune mai mult decât simpla eliberare de suferințele lor; ea presupune participarea la suferințele celor nenorociți"[31] (cf. Evrei 4,16.17). De asemenea, El suferă în locul poporului Său, după cum se vede în suferința Robului Său (Isaia 52,13 – 53,12), care este cea mai profundă descoperire din Vechiul Testament a ispășirii înlocuitoare realizate de Hristos. Textul spune în continuare că Tatăl și Fiul i-au răscumpărat pe acești răzvrătiți, i-au sprijinit și i-au purtat, lucru ce ne amintește de oaia pierdută ce este purtată pe umăr de Păstorul Hristos (Luca 15,5). Sunt de acord cu Geoffrey Grogan că „versetul 9 este unul dintre cele mai mișcătoare manifestări a dragostei și compasiunii lui Dumnezeu din Vechiul Testament, amintindu-i cititorului de câteva mari pasaje din Osea, contemporanul mai în vârstă al lui Isaia".[32]

(4) Îngerul care este înaintea **feței Lui** (în trad. engl. – îngerul feței Lui), versetul 9: Dumnezeu Tatăl (Nume care-I este dat în vers. 16) se numește pe Sine Mântuitorul lui Israel (la Marea Roșie, vers. 11-14), și „în toate necazurile lor n-au fost fără ajutor" (vers. 8 u.p., 9 p.p.). Apoi, Îngerul Lui este prezentat sub numele: „Îngerul feței Lui" (ebr. *paneh* – față sau prezență). Această expresie apare o singură

dată în Vechiul Testament.[33] Ce ne transmite cuvântul „față"? „Genitivul *panaw* nu trebuie considerat un complement cu sensul 'Îngerul care vede fața Lui', ci ca având rol explicativ: 'Îngerul care este fața Lui sau în care se manifestă fața Lui'."[34] „'Fața lui Dumnezeu' este prezența Sa care Se descoperă pe Sine."[35] Aici, Hristos are într-o anumită măsură același rol: de a-L reprezenta pe Tatăl așa cum a afirmat mai târziu în Noul Testament: „Cine M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl" (Ioan 14,9 u.p.) Îngerul Domnului „vorbește ca Domnul, însă este distinct de El; în el, Dumnezeul Sfânt 'Se ajustează' pentru a trăi printre păcătoși, ceea ce constituie o anticipare a lui Isus în Vechiul Testament."[36] Hristos Cel de dinainte de întrupare i-a mântuit la Marea Roșie (vers. 11-14).

(5) În **dragostea** Lui (ebr. *'ahabá*), versetul 9: Substantivul dragoste se întâlnește doar aici în Isaia. „Este dragostea care se bucură de compania celui iubit."[37] Aici ni se oferă o deschidere asupra modului în care iubește Dumnezeu în Vechiul Testament. Așa cum Osea și-a iubit soția cu credincioșie, tot la fel Dumnezeu a iubit cu credincioșie (ebr. *hésed*) poporul lui Iuda, cel necredincios. Iată contrastul uimitor prezentat în acest pasaj. În vreme ce ei se răzvrăteau, Dumnezeu i-a iubit atât de mult, chiar dacă a trebuit să-i pedepsească pentru a-i mântui (vers. 10 u.p. mai departe). John Oswalt sugerează că ar trebui să citim Isaia 63,7 ca reprezentând:

> „... modul în care Dumnezeu Își manifestase bunăvoința fundamentală a caracterului Său, felul în care i-a tratat pe israeliți. În multe privințe, aceasta este trăsătura dominantă a întregului Vechiului Testament. Când cititorii dintre neamuri (de la Marcion încoace) privesc la Vechiul Testament și văd un Dumnezeu al mâniei, scriitorii Vechiului Testament ne spun uimiți: 'O, nu, nu este surprinzător că Dumnezeu a trebuit să Se mânie pe noi. Ceea ce este surprinzător este că mereu ne-a purtat de grijă la toți și că a continuat să ne iubească și să ne ocrotească după ce L-am respins cu nerușinare'."[38]

Isaia, profetul Evangheliei, ne descoperă despre Robul suferind (Isus Hristos) mai multe decât oricare alt profet al Vechiului Testament. Tot la fel, după cum s-a demonstrat, El ne prezintă Trinitatea mai explicit decât orice alt scriitor al Noului Testament.

Duhul în Vechiul Testament. Duhul Sfânt este menționat de 88 de ori în Vechiul Testament, în aproape jumătate dintre cele 39 de cărți ale acestuia[39] și de 325 de ori în 24 de cărți ale Noului Testament.[40] Cu toate acestea, veți descoperi că El spune foarte puține lucruri despre Sine. El ne transmite multe despre Tatăl și despre Fiul. Aceasta ne dă o idee despre dragostea lipsită de egoism a Trinității, întrucât Fiul Îl proslăvește pe Tatăl (Ioan 17,4), iar Duhul Îl proslăvește pe Fiul (Ioan 16,14). Îmi imaginez că în ceruri, înainte de apariția planetelor locuite de ființele inteligente necăzute în păcat, Tatăl I-a proslăvit pe Fiul și pe Duhul Sfânt. Fiindcă în dragostea veșnică și reciprocă, fiecare Îi iubește pe ceilalți mai mult decât pe Sine – exact opusul lui Satana și al urmașilor lui. Această comuniune înseamnă că Ei nu fac nimic de la Ei Înșiși (Ioan 5,22.27.30; 10,30.37.38; 14,31; 15,10 u.p.), așa că Fiul spune ceea ce I-a încredințat Tatăl (Ioan 7,16; 12,49; 15,15), iar Duhul „va vorbi tot ceva fi auzit" de la Hristos (Ioan 16,12-14).

Relația dintre membrii Trinității în Vechiul Testament este aceeași cu cea din cadrul Trinității din Noul Testament

Dacă Dumnezeu este prin natura Sa dragoste (1 Ioan 4,8)[41], lucru confirmat prin textele din Vechiul Testament prezentate și examinate mai sus, atunci Dumnezeul Vechiului Testament este același cu Dumnezeul Noului Testament. Ceea ce este Dumnezeu în revelația Sa din istorie este ceea ce este Dumnezeu în interiorul ființei Lui trinitariene. Faptele de dragoste ale lui Dumnezeu izvorăsc din natura Sa, care este dragoste. Dumnezeu nu putea fi solitar și în același timp să fie dragoste, deoarece o existență eternă a lui Dumnezeu de Unul singur, înainte de prima creație, nu ar fi aceeași ca în cazul Trinității. Faptul că Trinitatea coexistă din veșnicie, înainte de creație, ne arată că dragostea

Lor reciprocă nu mai avea nevoie de nimeni altcineva. Înseamnă că în Trinitate există o relație bazată pe dragoste reciprocă, astfel încât fiecare îi iubește pe ceilalți doi cu o dragoste veșnică și divină.

Noul Testament ne prezintă relația în cadrul Trinității astfel: (1) Locuire împreună. Hristos spune că Duhul va veni la ucenici și adaugă că: „Nu vă voi lăsa orfani, Mă voi întoarce la voi" (Ioan 14,18). Așadar, Hristos spune că va veni la ei prin Duhul Sfânt. În același timp, El s-a rugat pentru unitatea creștinilor „ca toți să fie una, cum Tu, Tată, ești în Mine și Eu în Tine" (Ioan 17,21 p.p.). (2) Trinitatea reprezintă o relație între Persoane egale care au roluri diferite în Planul de Mântuire. Tatăl a pregătit un trup pentru Hristos, iar Hristos a venit să împlinească voia Tatălui Său (Evrei 10,4-7), să-L descopere (Ioan 14,9) și să rostească cuvintele Sale (Ioan 17,8 p.p.). Însă, în îndeplinirea misiunii Sale, Hristos a spus: „Tatăl, care locuiește în Mine, El face aceste lucrări ale Lui." (Ioan 14,10 p.p.) și spune despre Tatăl Său astfel: „Tu ești în Mine și Eu în Tine" (Ioan 17,21 p.p.); (3) În ceea ce privește trimiterea Duhului Sfânt, Hristos a zis: „Când va veni Mângâietorul, pe care-L voi trimite de la Tatăl, adică Duhul adevărului, care purcede de la Tatăl, El va mărturisi despre Mine" (Ioan 15,26).

În Noul Testament, Duhul primește anumite nume, care nu Îi sunt atribuite în Vechiul Testament. El este „Duhul Fiului" (Galateni 4,6), „Duhul lui Hristos" (Romani 8,9, 1 Petru 1,11) și „Duhul lui Isus Hristos" (Filipeni 1,19). W. H. Griffith Thomas putea afirma de aceea: „El este descoperit în Noul Testament nu în Ființa Sa Absolută, ci prin Duhul lui Hristos".[42] H. B. Swete concluzionează că Duhul este „al doilea Eu" al lui Hristos.[43]

De ce este noul Nume al Duhului asociat cu Hristos? El este „Duhul lui Hristos" fiindcă Îl aduce creștinilor pe Hristos. Isus a făgăduit „Nu vă voi lăsa orfani, Mă voi întoarce la voi." (Ioan 14,18); și „Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului" (Matei 28,20). Mai mult, Duhul este numit „Duhul lui Hristos", deoarece misiunea Sa Îl are în centru pe Hristos. Isus a zis: „Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl,

în Numele Meu" (Ioan 14,26). „Duhul adevărului" (Ioan 16,13) vine să-L descopere pe Cel care este „Adevărul" (Ioan 14,6). Isus a spus că Duhul Sfânt va „mărturisi despre Mine" (Ioan 15,26) și „Mă va proslăvi, pentru că va lua din ce este al Meu și vă va descoperi" (Ioan 16,14). El „vă va învăța toate lucrurile și vă va aduce aminte de tot ce v-am spus Eu" (Ioan 14,26).

Ființele umane au fost create pentru a fi temple în care să locuiască Dumnezeu (1 Corinteni 3,16). Lucrarea lui Hristos, atât cea din Sanctuarul ceresc, cât și cea din templul uman, pune în aplicare rezultatele ispășirii realizate de El pentru oameni și în oameni. Așadar, aplicarea Crucii este realizată în Sanctuarul ceresc de către Hristos, iar în templul uman de către „Duhul lui Hristos". Din cercetarea textelor de mai sus, din Vechiul Testament, se observă clar că dragostea divină este împărtășită de Tatăl, de Fiul și de Duhul Sfânt, într-o relație ce depășește înțelegerea omenească. Ar fi nevoie de o altă lucrare pentru a explora relația legământului lui Dumnezeu în Vechiul Testament și de o alta pentru a examina dragostea legământului Său în Noul Testament. Aici ne rezumăm să afirmăm că Dumnezeul dragostei din Vechiul Testament – care este același cu Dumnezeul dragostei din Noul Testament (Maleahi 3,6; Evrei 13,8) – S-a manifestat în istoria lui Israel/Iuda cu mult har și cu suferință. Credincioșia *hésed* a legământului lui Dumnezeu a continuat chiar dacă a fost respinsă de Israel/Iuda. Crearea omului după chipul lui Dumnezeu (Geneza 1,26.27) a însemnat că relația dintre Adam și Eva trebuia să reflecte relația existentă între membrii Trinității. După căderea în păcat, legământul lui Dumnezeu cu oamenii a fost acela de a reface relația lor cu El și cu unii cu alții, astfel încât dragostea umană să reflecte, într-o anumită măsură, dragostea reciprocă manifestată în cadrul Trinității. Robul suferind din Isaia, capitolul 53, care prevestește suferința lui Hristos, luând asupra Sa păcatele oamenilor, care I-au zdrobit viața, ne oferă o perspectivă asupra profunzimii dragostei lui Dumnezeu pentru oameni, la fel ca orice pasaj din Noul Testament:

„N-avea nici frumusețe, nici strălucire ca să ne atragă privirile, și înfățișarea Lui n-avea nimic care să ne placă. Disprețuit și părăsit de oameni, om al durerii și obișnuit cu suferința, era așa de disprețuit, că îți întorceai fața de la El, și noi nu L-am băgat în seamă. Totuși El suferințele noastre le-a purtat și durerile noastre le-a luat asupra Lui... El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa, care ne dă pacea, a căzut peste El, și prin rănile Lui suntem tămăduiți. Noi rătăceam cu toții ca niște oi, fiecare își vedea de drumul lui, dar Domnul a făcut să cadă asupra Lui nelegiuirea noastră a tuturor. Când a fost chinuit și asuprit, n-a deschis gura deloc, ca un miel pe care-l duci la măcelărie și ca o oaie mută înaintea celor ce o tund: n-a deschis gura. El a fost luat prin apăsare și judecată; dar cine din cei de pe vremea Lui a crezut că El fusese șters de pe pământul celor vii și lovit de moarte pentru păcatele poporului meu?... S-a dat pe Sine Însuși la moarte și a fost pus în numărul celor fărădelege" (Isaia 53,2 u.p.-4 p.p.,5-8,12 u.p.)

Concluzie

Nici măcar *Shema'* (Dumnezeu este unul singur, Deuteronom 4,6), punând accent pe unicitatea lui Dumnezeu (spre deosebire de politeism) nu a folosit cuvântul singurul cu sensul de unul (evr. *yachid*), ci cu sensul de unitate (evr. *'echad*), indicând astfel unitatea dintre persoane. Am observat că există câteva texte în Vechiul Testament care arată că există o pluralitatea în Dumnezeu, ca în cazul în care un Dumnezeu se adresa altui Dumnezeu. Hristos de dinainte de întrupare intervine adesea în istoria Vechiului Testament sub numele de „Îngerul Domnului" și Își dezvăluie aceeași dragoste *hésed* (V.T.), asemănătoare cu dragostea *agape* (N.T.). Continuitatea unui Dumnezeu al relației în ambele Testamente contrazice ideea că Dumnezeul Vechiului Testament ar fi diferit de Dumnezeul Noului Testament

(care, dacă ar fi adevărată, ar sprijini conflictul cosmic împotriva lui Dumnezeu). Informațiile susțin afirmațiile biblice: „Eu sunt Domnul, Eu nu Mă schimb" (Maleahi 3,6) și „Isus Hristos este același ieri și azi și în veci!" (Evrei 13,8). Deși Trinitatea este într-o mai mare măsură implicită în Vechiul Testament și explicită în Noul Testament, am observat faptul că (1) hermeneutica *Sola Scriptura* ne arată că Hristos a înțeles că Trinitatea era prezentă în Vechiul Testament; și (2), de asemenea, Isaia, profetul Evangheliei, care ni-L descoperă pe Robul suferind, Hristos, așa cum niciun alt profet nu o face, prezintă Trinitatea cu o mai mare claritatea decât ceilalți scriitori ai Vechiului Testament.

Note

[1] Philip Schaff, Introduction [Introducere], *ANF* (Grand Rapids: Eerdmans, 1989), 3:7.

[2] Philip Schaff, *History of the Christian Church [Istoria Bisericii Creștine]* (Grand Rapids: Eerdmans, 1910), 2:482–487.

[3] Bradley Nassif, „Marcion (d. c. 154)" in *The Dictionary of Historical Theology*, [Dicționar de Teologie Istorică] ed. Trevor A. Hart (Grand Rapids: Eerdmans, 2000), pag. 350–352.

[4] Tertullian, *The Five Books Against Marcion*, [Cele cinci cărți împotriva lui Marcion] in *ANF*, 3:270–474.

[5] Schaff, *History [Istorie]*, 2:572; Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity: Beginnings to 1500 [O istorie a Creștinismului: De la începuturi la 1500]* (Peabody: Prince, 1997), 1:143–145. După cum afirmă William Shedd, „Trinitatea sabeliană este economică, adică una de funcție, așa cum una și aceeași ființă umană poate fi cetățean, magistrat și părinte. Nu este o Trinitate intrinsecă și imanentă, ci doar una de manifestare. *Dogmatic Theology* [Teologia dogmatică], ed. a treia, 1888–1894, ed. Alan W. Gomes (Phillipsburg: P&R, 2003), pag. 239.

[6] „Monarhianismul, în *New Dictionary of Theology [Noul Dicționar Teologic]*, ed. Sinclair B. Ferguson, David F. Wright (Downers Grove: InterVarsity, 1988), pag. 440, 441.

[7] "Unitarianism" [Unitarianismul] în *New Dictionary of Theology [Noul Dicționar Teologic]*, pag. 700.

[8] Această mișcare influentă a fost condusă de doi teologi laici italieni: Sozini (or Sozzini) era numele lor de familie; prenumele lor erau Lelio (1525–1562) și nepotul lui, Faustus (1539–1604). Vezi John Marshall, „Socinianism" în *Concise Routledge Encyclopedia of Philosophy [Enciclopedie concisă de filozofie Routledge]* (London: Routledge, 2000), pag. 845. Ei susțineau că Hristos a devenit Dumnezeu după învierea Sa; vezi P. Kubright, „Socinus, Faustus (1539–1604)", în *Evangelical Dictionary of Theology*, ed. a II-a, ed. Walter A. Elwell (Grand Rapids: Baker, 2001), pag. 1122. Albert Henry Newman, *A Manual of Church History*, [Manual de Istorie Bisericească] 1902, ed. 21, (Chicago: American Baptist, 1948), 2:329.

[9] P. Kubricht, „Racovian Catechism (1605)", [Catehismul Racovian], în *Evangelical Dictionary of Theology [Dicționar evanghelic de teologie*, pag. 979.

[10] Richard A. Muller, *Post-Reformation Reformed Dogmatics: The Rise and Development of Reformed Orthodoxy, ca. 1520–1725: The Trinity of God [Dogmatica reformată de după Reformațiune: Apariția și formarea Ortodoxiei reformate, cca 1520-1725: Trinitatea lui Dumnezeu]* (Grand Rapids: Eerdmans, 2003), 4:147.

[11] Lewis Chafer, *Systematic Theology [Teologie sistematică]*, xi și xxi. Întreaga prefață ne oferă o înțelegere asupra unicității teologiei dispensaționiste, v–xxxviii.

[12] Charles Hodge, *Systematic Theology [Teologie sistematică]* (Grand Rapids: Eerdmans, n.p., n.d.), 2:376.

[13] Susținătorii predestinației fac distincție între cei aleși, pe care Dumnezeu i-a ales din veșnicie, și cei respinși, pe care Dumnezeu i-a respins din veșnicie, neexistând posibilitatea ca libera alegere a omului, în istoria VT și Noul Testament, să aibă vreo legătură cu destinul uman. Această idee pune sub semnul întrebării afirmații potrivit cărora Dumnezeu este imparțial (2 Cron. 19,7; Iov 34,19).

[14] *Shema'* se găsește în trei pasaje (Deut. 6,4–9; 11,13–21; Num 15,37–41); Craig A. Evans, *Word Biblical Commentary: Mark 8:27–16:20 [Comentariul Biblic Word: Marcu 8,27 – 16,20]*, ed. Bruce M. Metzger (Nashville: Thomas Nelson, 2001), 34b:263.

[15] Peter C. Craigie, *The New International Commentary on the Old Testament: Deuteronomy [Noul Comentariu Internațional asupra Noului Testament]* (Grand Rapids: Eerdmans, 1976), 168. Duane L. Christensen, *Word Biblical*

Commentary [Comentariul Biblic Word], ed. David A. Hubbard, Glenn W. Barker (Dallas: Word Books, 1991), 6A, 142, *observă următoarele*: C. H. Gordon sugerează traducerea „Yahweh este Dumnezeul nostru, este 'Unul'" *Journal of Near Eastern Studies* 29 (1970) 198; and S. D. Mc Bride îl traduce astfel: „Dumnezeul nostru este Iahwé, numai Iahwé" *Interpretation* 27 (1973): 274.

[16] Craigie, pag. 168.

[17] Craigie, pag. 169.

[18] Millard J. Erickson, *God in Three Persons: A Contemporary Interpretation of the Trinity [Dumnezeu manifestat în trei persoane: O interpretare contemporană a Trinității]* (Grand Rapids: Baker, 1995), 174.

[19] Christensen, 145.

[20] Woodrow Whidden, Jerry Moon, John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation, and Christian Relationships [Trinitatea: Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a planului Său de mântuire și a relațiilor creștine]* (Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 33, 34

[21] Herman Bavinck, *Reformed Dogmatics: God and Creation [Dogmatică reformată: Dumnezeu și creațiunea]*, ed. John Bolt, trans. John Vriend (Grand Rapids: Baker, 2004), 2:261.

[22] În acest fragment ‚singularul și pluralul sunt indicate în paranteze.

[23] Wayne Grudem: *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine [Teologie sistematică: O introducere în doctrina biblică]* (Leicester, England: InterVarsity and Grand Rapids: Zondervan, 1994), pag. 227.

[24] G. A. F. Knight, *A Biblical Approach to the Doctrine of the Trinity [O abordare biblică a doctrinei Trinității]* (Edinburgh: Oliver & James, 1953), pag. 20.

[25] Comentând 2 Cor 5:19, „Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine", Ellen White scrie: „De la căderea în păcat a primilor noștri părinți, între Dumnezeu și om nu a mai existat o comunicare directă. Tatăl I-a încredințat lumea lui Hristos, pentru ca prin lucrarea Sa de mijlocire să îl poată răscumpăra pe om și să reabiliteze sfinția legii lui Dumnezeu. Comuniunea dintre Cer și neamul omenesc s-a realizat în întregime prin Hristos. Fiul lui Dumnezeu a fost Cel care le-a dat primilor noștri părinți făgăduința răscumpărării. El a fost Cel care S-a descoperit patriarhilor Adam, Noe, Avraam, Isaac, Iacov și Moise, care au înțeles Evanghelia. Ei au căutat mântuirea prin Înlocuitorul și Protectorul omului. Acești bărbați sfinți au avut comuniune cu Mântuitorul, care urma să vină în lumea noastră în trup omenesc; iar unii dintre ei au stat de vorbă cu Hristos și cu îngerii față către față. Hristos nu era doar conducătorul evreilor în pustie – Îngerul în care era Numele lui Iehova și care, învăluit într-un stâlp de nor, mergea înaintea mulțimii, ci și Cel care i-a dat lui Israel legea." (*Patriarhi și profeți*, pag. 366, în original.)

[26] Comparați cu Iosua, care a fost înfruntat de un om lângă Ierihon, care i-a spus că era „Căpetenia oștirii Domnului" și i-a cerut să își scoată încălțămintea pentru că

stătea pe pământ sfânt, la fel cum îi ceruse Dumnezeu lui Moise înaintea rugului aprins. Aici este Hristos Cel de dinainte de întrupare, în rolul de Căpetenie a oștirii lui Dumnezeu, așa cum a fost și cu ocazia Exodului, și care i-a apărut lui Iosua sub formă umană (Iosua 5,13-15). Totuși, în Iosua 12,8, „Îngerul Domnului" Își conduce poporul în luptă pentru nimicirea popoarelor ce atacau Ierusalimul. Așadar, omul și „Îngerul lui Dumnezeu" sunt unul și același Hristos de dinainte de întrupare.

[27] See Gordon Wenham, *Word Biblical Commentary: Genesis 16–50 [Comentariul biblic Word]*, ed. David A. Hubbard, Glenn W. Barker (Dallas: Word, 1994), 2:296, pag. 297.

[28] V.T. ne spune fără umbră de îndoială că există un singur Dumnezeu: „Numai Domnul este Dumnezeu și nu este alt Dumnezeu afară de El. . ., numai Domnul este Dumnezeu, sus în cer și jos pe pământ, și... nu este alt Dumnezeu afară de El" (Deut. 4,35 u.p., 39 u.p.). Această temă se repetă în alte câteva texte (de exemplu, Deut. 32,39; 1 Împ. 8,60). Adesea, Dumnezeu este numit Creator, în comparație cu dumnezeii care erau făpturi create (de exemplu, Is. 44,6–24; 45,5–18; 46,1–4). „Eu am făcut pământul, și am făcut pe om pe el; Eu cu mâinile Mele am întins cerurile și am așezat toată oștirea lor" (Isaia 45,12). Dumnezeu cunoaște viitorul mai dinainte (Is. 48,14). Dumnezeu spune că îl va ridica pe Cirus pentru a-Și elibera poporul din robia babiloniană și că cei învinși „se vor închina înaintea ta și-ți vor zice rugându-te: 'Numai la tine se află Dumnezeu și nu este alt Dumnezeu afară de El'. Dar Tu ești un Dumnezeu care Te ascunzi Tu, Dumnezeul lui Israel, Mântuitorule!" (Isaia 45,14 u.p.,15). El este Dumnezeul care îi mântuiește pe toți: „Întoarceți-vă la Mine și veți fi mântuiți toți cei ce sunteți la marginile pământului! Căci Eu sunt Dumnezeu și nu altul" (Isaia 45,22). El este Dumnezeu care, la judecala finală, va obține biruința în conflictul cosmic: „orice genunchi se va pleca înaintea Mea, orice limbă va jura pe Mine. 'Numai în Domnul', Mi se va zice, locuiește dreptatea și puterea; la El vor veni și vor fi înfruntați toți cei ce erau mâniați împotriva Lui'" (Is.45,23 u.p., 24).

[29] Pentru dovezi, vezi Norman R. Gulley, *Systematic Theology: Introducere [Teologie sistematică: Introducere]* (Berrien Springs: Andrews UP, 2003), 1:717–749.

[30] Majoritatea poporului Israel s-a răzvrătit și L-a mâniat pe Dumnezeu. Ei nu au intrat în odihna Sa niciodată (Evr. 3,7–11; cf. Ps. 95, 7–11). Pentru că „aceia cărora li s-a vestit întâi vestea bună n-au intrat în ea, din pricina neascultării lor" (Evr. 4,6; cf. 2, 3). Cei care au auzit Evanghelia nu au reușit să-i priceapă valoarea, fiindcă n-au avut credință" (Evr. 4:2). În N.T., Hristos, mișcat de durere, a exclamat: „Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine! De câte ori am vrut să strâng pe copiii tăi cum își strânge găina puii sub aripi și n-ați vrut! Iată că vi se lasă casa pustie; căci vă spun că de acum încolo nu Mă veți mai vedea până când veți zice: 'Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului!'" (Mat. 23,37–39)

[31] John N. Oswalt, *Isaiah: The New International Commentary on the OT: Isaiah 40–66 [Isaia: Noul Comentariu Internațional asupra VT: Isaia 40-66]*, ed. R. K. Harrison, Robert L. Hubbard (Grand Rapids: Eerdmans, 1998), pag. 606.

[32] Geoffrey W. Grogan, *The Expositor's Bible Commentary*, ed. Frank E. Gaebelein (Grand Rapids; Zondervan, 1986), 6:342.

[33] John D. W. Watts, *Word Biblical Commentary: Isaiah 34–66 [Comentariul biblic Word: Isaia 34-66]*, ed. David A. Hubbard, Glenn W. Barker (Waco: Word, 1987), 332. Expresia se întâlnește într-adevăr în scrierile rabinice; cf. Oswalt, pag. 607.

[34] F. Delitzsch, *Commentary on the OT in Ten Volumes [Comentariu asupra VT în zece volume]*, trans. James Martin (Grand Rapids: Eerdmans, 1986), 7/2, 455.

[35] F. Delitzsch, pag. 454.

[36] J. Alec Motyer, *The Tyndale OT Commentaries: Isaiah [Comentariile VT Tyndale]* (Downers Grove: Inter-Varsity, 1999), pag. 387.

[37] Motyer, ibid.

[38] Oswalt, pag. 604.

[39] W. H. Griffith Thomas, *The Holy Spirit of God [Duhul Sfânt al lui Dumnezeu]* (Grand Rapids: Eerdmans, 1976), pag. 9.

[40] Wm. Edward Bleedenwolf, *A Help to the Study of the Holy Spirit* (Grand Rapids: Zondervan, 1936), pag. 17.

[41] Ioan, de asemenea, mai spune: „Dumnezeu este lumină" (1 Ioan 1,5) și „Dumnezeu este Duh" (Ioan 4,24). Acestea sunt cele trei declarații ioanine despre natura lui Dumnezeu. Fiindcă roada Duhului este dragostea (Gal. 5,22.23), această roadă se manifestă în tot ce face Dumnezeu, astfel că El este lumină într-un mod compatibil cu dragostea Sa. Lumina și dragostea vorbesc despre caracterul Său. „Dumnezeu este Duh" descrie natura Sa metafizică. Pentru discuții suplimentare vezi I. Howard Marshall, *The New International Commentary on the New Testament: Epistles of John [Noul Comentariu Internațional asupra Noului Testament: Epistolele lui Ioan]*, ed. Ned B. Stonehouse, F. F. Bruce, Gordon D. Fee (Grand Rapids: Eerdmans, 1978), pag. 212, 213.

[42] Griffith Thomas, pag. 141.

[43] Henry Barclay Swete, *The Holy Spirit in the New Testament [Duhul Sfânt în Noul Testament]* (London: MacMillan, 1909), pag. 300.

Norman R. Gulley a obținut doctoratul în Teologie sistematică la Universitatea din Edinburgh și este profesor cercetător de Teologie sistematică la Southern Adventist University, unde predă din anul 1978. A fost pastor și misionar. A slujit ca Director al Departamentului Educație Religioasă, la Colegiul Madison, și al Departamentului Teologie, la Colegiul Misionar Japonez. A fost, de asemenea, fondator și decan al Graduate Seminary, în Filipine. Este un scriitor prolific, articolele sale apărând în diferite jurnale adventiste; a fost autorul a patru studii pentru Școala de Sabat și a scris câteva cărți – printre care Christ, *Our Refuge [Hristos, scăparea noastră]* Pacific Press, 1996), *Christ is Coming*! [Hristos vine!] (Review and Herald, 1998), Introducerea a trei volume de teologie sistematică (Andrews UP, 2003) și *Satan's Trojan Horse and God's End-Time Way to Victory* [Calul troian al lui Satana și calea lui Dumnezeu spre biruință, la sfârșitul timpului] (Review & Herald, 2004). A fost președinte al Societății Teologice Adventiste. ngulley@southern.edu

7. Trinitatea în cartea Apocalipsa

de Edwin Reynolds
Southern Adventist University

În anul 2000, Woody Whidden publica un studiu asupra dovezilor trinitariene din cartea Apocalipsa.[1] Aici, el punea sub semnul întrebării aserțiunea lui Rob Wall, potrivit căreia în cazul în care în cartea Apocalipsa există o doctrină a Trinității evidentă, atunci ea este una „rudimentară".[2] Concluzia pe care a tras-o Whidden era aceea că „una dintre cele mai mari teme care străbat Apocalipsa este natura triunică a Dumnezeirii".[3] După cum notează autorul, în același studiu, care a fost inclus ulterior într-o carte, deși această temă nu este singura abordată în cartea Apocalipsa,[4] concluzia la care am ajuns în urma propriilor cercetări este aceea că cititorul atent descoperă aici poate cea mai clară delimitare a Trinității și a rolurilor fiecăruia dintre Persoanele Dumnezeirii din toată Scriptura, cu excepția Evangheliei lui Ioan.

Această lucrare cuprinde rezultatele unei cercetări cuprinzătoare pe care am realizat-o asupra cărții Apocalipsa, cu privire la toate referințele legate de Divinitate și la rolurile fiecărei persoane a Trinității, așa cum sunt ele dezvăluite de aceste referințe.[5]

După un scurt rezumat al datelor obținute, voi continua cu prezentarea asemănărilor și a deosebirilor dintre cele trei Persoane, apoi cu prezentarea rolurilor Acestora în cartea Apocalipsa.

Rezumatul datelor obținute

Este dificil de transpus datele obținute în cifre, din moment ce sunt atât de multe moduri în care pot fi înțelese și interpretate acestea.[6] Deși voi face un rezumat al cifrelor obținute, voi pune accent pe modele, și nu pe precizie. Nu voi încerca să fac distincția dintre nume și titluri, dar voi aborda cei mai mulți identificatori alcătuiți din participii substantivale ca pe niște afirmații descriptive, nu ca pe niște nume sau titluri, cu excepția cazurilor în care acestea apar destul de frecvent și/sau într-o strânsă legătură cu alte nume, indicând faptul că au mai mult un rol de identificator și nu de descriptor. Exemplele principale ar fi caracterizările lui Dumnezeu cu expresiile: „Cel ce șade pe scaunul de domnie", „Cel care este viu în vecii vecilor" și „Cel care era, care este, care vine". O altă construcție de acest tip care pare, în context, a fi utilizată ca identificator se găsește în 14,7, unde cei care locuiesc pe pământ primesc porunca de a se închina „Celui care a făcut cerul și pământul, marea și izvoarele apelor". În urma studiului cărții Apocalipsa, am descoperit aproximativ 124 de nume, titluri sau denumiri identificatoare diferite pentru Dumnezeu Tatăl. Dintre acestea, cea mai întâlnită este denumirea *Theos*, tradusă cu „Dumnezeu", ce apare de aproape 74 ori, uneori însoțită de un pronume posesiv, cum ar fi „Dumnezeul Meu", „Dumnezeul nostru", „Dumnezeul lui" sau „Dumnezeul lor". În plus, aceeași denumire apare împreună cu o varietate de alte nume sau descriptori, inclusiv „Domnul Dumnezeu", „Domnul Dumnezeul Cel Atotputernic", „Domnul Dumnezeul nostru", „Dumnezeul Cel Atotputernic", „Dumnezeului celui viu", „Dumnezeului nostru care șade pe scaunul de domnie", „Dumnezeul(ui) cerului", „Dumnezeu care este viu în vecii vecilor", „Domnul Dumnezeul duhurilor prorocilor" și „Domnul

Dumnezeu, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine". Aceste denumiri distincte explică alte optsprezece exemple de identificare a lui Dumnezeu Tatăl. Faptul că El este Tatăl lui Isus Hristos este menționat de patru ori, de trei ori fiind numit de Isus „Tatăl Meu", în scrisorile pe care le adresează celor șapte biserici, și o dată „Tatăl Său", cu referire la „Miel", în 14,1. Pe lângă acestea, Dumnezeu mai este numit simplu „Domnul", „Domnului nostru" sau „Domnului pământului", de cel puțin șapte ori.[7] În alte opt locuri, Dumnezeu este numit „Cel care șade [ședea] pe scaunul pe domnie", în afară de situațiile în care această expresie este legată de Numele Său. În alte cinci locuri, Dumnezeu este numit „Cel care este viu în vecii vecilor", „Doamne, care ești și care erai", „Care ești și care erai și care vii". În plus, Dumnezeu primește titlurile „Alfa și Omega"[8], „Cel sfânt", „Împărat al neamurilor" și „Începutul și Sfârșitul".

Există aproximativ optzeci de referiri la Isus Hristos, care poartă diferite denumiri în Apocalipsa. Cea mai întâlnită este „Mielul", care este folosită de douăzeci și opt ori. Apoi urmează „Isus" sau „Isus Hristos", folosite de douăsprezece ori. Pe lângă acestea, „Domnul Isus" apare de două ori, „Hristos" apare o singură dată, iar „Hristosul Lui[Său]" apare de două ori, o dată cu referire la Mesia cel uns de „Domnul nostru" (11,15), iar a doua oară cu referire la „Dumnezeul nostru" (12,10). Mai mult, Isus afirmă că are sau primește în carte o serie de alte titluri sau denumiri, printre acestea numărându-se și: „Martorul credincios", „Cel întâi născut din morți", „Domnul împăraților pământului", „Cineva care semăna cu un fiu al omului", „Cel dintâi și Cel de pe urmă", „Cel viu", „Cel Sfânt", „Cel adevărat", „Amin", „Martorul credincios și adevărat", „Începutul zidirii lui Dumnezeu", „Leul din seminția lui Iuda", „Rădăcina lui David", „Mihail", „Fiul lui Dumnezeu", „Copilul de parte bărbătească", „Domnul Domnilor", „Împăratul împăraților", „Cuvântul lui Dumnezeu", „Alfa și Omega"[9], „Începutul și Sfârșitul" și „Luceafărul strălucitor de dimineață". În ceea ce privește numele Duhului Sfânt,

situația este puțin mai delicată, cu doar șaptesprezece referințe, dintre care patru sunt exprimate simbolic. Din salutul lui Ioan (1,4-5), în care le transmite cititorilor har și pace de la trei entități separate, pe care le consideră membre ale Divinității, pare clar că el consideră Duhul Sfânt o persoană distinctă a Dumnezeirii[10], însă în Apocalipsa, El primește în mod semnificativ mai puțină atenție decât celelalte Persoane divine, iar de patru ori este menționat în termeni simbolici. El ne este înfățișat în 1,4 drept „cele șapte duhuri, care stau înaintea scaunului Său [al lui Dumnezeu] de domnie", iar în 3,1; 4,5 și 5,6 este descris simbolic astfel: „... cele șapte Duhuri ale lui Dumnezeu"[11]. În celelalte treisprezece[12] ocazii în care este menționat, El este numit doar „Duhul". Se pare că se pune accent mai mult pe rolul Său și nu pe Persoana Sa, situație ce se mai întâlnește și în alte părți în Scriptură.

Trei Persoane distincte

În cartea Apocalipsa, există o suprapunere parțială între numele, titlurile sau denumirile celor trei Persoane divine menționate. Fără îndoială, între numele sau denumirile Duhului și cele ale lui Dumnezeu Tatăl sau Isus Hristos Fiul nu există nicio suprapunere. Între titlurile Tatălui și cele ale Fiului există o suprapunere limitată. Cele patru titluri[13], care într-adevăr se suprapun, adică „Alfa și Omega", „Începutul și Sfârșitul", „Cel Sfânt" și „Domnul" denumesc atribute esențiale ale Divinității pe care le dețin amândoi, iar intenția neîndoielnică este aceea de a descrie Fiul ca deținând aceleași atribute esențiale ale Divinității ca și Tatăl[14], dar și aceea de a evita confuzia între persoanele sau rolurile Lor. Această lipsă reală de suprapunere a numelor, titlurilor sau denumirilor ne arată că Ioan ia în considerație trei Persoane distincte și Le prezintă încă de la începutul scrisorii lui.

Deși, încă din primul verset al cărții, Îi prezintă atât pe Dumnezeu (Tatăl), cât și pe Isus Hristos ca fiind persoane distincte, Ioan

prezintă Trinitatea divină în 1,4, exprimându-și dorința ca cititorii lui să aibă parte de har și de pace din partea (*apo)* Celui ce este, Celui ce era și Celui ce vine și din partea (*kai apo*) celor șapte duhuri, care stau înaintea scaunului Său de domnie și din partea (*kai apo*) lui Isus Hristos, martorul credincios, cel întâi-născut din morți, Domnul împăraților pământului. Repetiția întreită a prepoziției *apo* alături de conjuncția *kai* (și) este o indicație clară a faptului că Cei Trei sunt entități sau persoane separate, dar că se află pe aceeași treaptă din punct de vedere ontologic. Fiecare dintre aceștia trei pot să le ofere cititorilor cărții har și pace în aceeași măsură.

Pe parcursul cărții, Tatăl și Fiul sunt așezați unul lângă altul, în așa fel încât să fie clar că sunt persoane separate, dar și că dețin în aceeași măsură atributele esențiale ale Divinității. Ar fi dificil de redat o cifră completă a tuturor dovezilor, însă vom lua în considerare o varietate de exemple. Descoperirea lui Ioan vine și de la Dumnezeu și de la Isus Hristos, fiecare dintre ei având rolul de inițiator și de transmițător al descoperirii (1,1). Începând cu 1,2 și repetată frecvent în restul cărții, mărturia dublă a Cuvântului lui Dumnezeu și a lui Isus Hristos are un rol semnificativ.[15] Atât Numele lui Dumnezeu, cât și Numele lui Isus Hristos sunt scrise pe frunțile celor din Biserica Filadelfia care vor birui (3,12). Isus îi făgăduiește biruitorului din Laodiceea că îi va da dreptul de a sta cu El pe scaunul Său de domnie, la fel cum El a biruit și stă pe scaunul de domnie al Tatălui (3,21). Fiecare ființă care se află în cer, pe pământ și în mare zice: „A Celui ce șade pe scaunul de domnie și a Mielului să fie lauda, cinstea, slava și stăpânirea în vecii vecilor!”[16] (5,13). La cea de-a șasea pecete, cei răi fug dinaintea Celui care șade pe scaunul de domnie și de mânia Mielului (6,16). Marea gloată a celor mântuiți, pe care nu putea s-o numere nimeni, stă în haine albe înaintea scaunului de domnie și înaintea Mielului și strigă: „Mântuirea este a Dumnezeului nostru, care șade pe scaunul de domnie, și a Mielului!” (7,10). Când sună trâmbița a șaptea, în cer se aud glasuri puternice, care zic: „Împărăția

lumii a trecut în mâinile Domnului nostru și ale Hristosului Său. Și El va împărăți în vecii vecilor" (11,15). În capitolul 19,11-16, Cel ce stă pe calul alb, al cărui nume este „Cel credincios" și „Cel adevărat" (vers. 11; cf. 3,14), Cuvântul lui Dumnezeu (vers. 13) și Împăratul împăraților și Domnul Domnilor (vers. 16), din gura căruia iese o sabie ascuțită cu care lovește neamurile (vers. 15; cf. 1,16; 2,12), pe care le va cârmui cu un toiag de fier (19,15; cf. 2,27; 12,5) și care va călca cu picioarele în teascul vinului mâniei aprinse a atotputernicului Dumnezeu (19,15; cf. 14,19-20). Astfel, Hristos este înfățișat ca deținând atributele Dumnezeului atotputernic și împlinind lucrarea de judecată care Îi aparține Acestuia.

În capitolul 20,6, cei care au parte de prima înviere vor avea rolul de preoți ai lui Dumnezeu și ai lui Hristos și vor domni cu Hristos timp de o mie de ani (cf. vers. 4). În capitolul 21,22, Ioan vede că în cetatea sfântă nu este niciun templu, întrucât Domnul Dumnezeul cel atotputernic și Mielul sunt templul ei. Mai mult, cetatea nu are nevoie nici de soare, nici de lună, căci o luminează slava lui Dumnezeu, iar făclia ei este Mielul (21,23; cf. 22,5). Poate că și mai semnificativ este faptul că, în 22,1.3, Dumnezeu și Mielul stau pe același scaun de domnie. Râul cu apa vieții iese din scaunul de domnie al lui Dumnezeu și al Mielului (vers. 1), iar „Scaunul de domnie al lui Dumnezeu și al Mielului vor fi în ea. Robii Lui Îi vor sluji. Ei vor vedea fața Lui și Numele Lui *va fi* pe frunțile lor" (vers. 3-4). Pronumele personal la persoana a treia singular, din acest text, care se referă la Dumnezeu și la Miel, pare a-i conferi o și mai mare forță ideii de unitate ilustrate prin faptul că Amândoi stau pe scaunul de domnie.[17] Mai mult, dreptul lui Isus la titlurile lui Dumnezeu din 22,13, în mijlocul unei serii de afirmații la persoana întâi, în versetele 12-16, confirmă o dată în plus egalitatea Sa ontologică cu Tatăl, deși rămâne o persoană distinctă.[18]

Rolurile individuale ale Membrilor Dumnezeirii

Deși există o egalitate ontologică fundamentală între cei trei Membri ai Dumnezeirii, există roluri individuale distincte pe care le îndeplinesc în carte. Odată începută adunarea și sortarea informațiilor din acest studiu, se poate observa imediat că persoanele diferite ale Dumnezeirii au roluri diferite și că aceste roluri se suprapun rareori. Deși câteva nume ale Tatălui și ale Fiului se suprapun, și anume „Alfa și Omega", „Începutul și Sfârșitul", „Domnul" și „Cel Sfânt", ele reprezintă mai degrabă atributele esențiale ale lui Dumnezeu și nu rolul sau funcția Sa. Alte câteva nume și denumiri, însă, semnifică, într-adevăr, roluri distincte. Chiar mai mult, descrierea diferitelor activități și asocierea cu alte elemente sau roluri realizează distincțiile dintre roluri.

Rolul Tatălui. Dumnezeu Tatăl este înfățișat în toată cartea Apocalipsa ca fiind conducătorul, Cel care stă pe scaunul de domnie (4,2-3.9-10; 5,1.7.13; 6,16; 7,10.15; 19,4; 20,11-12; 21, 5), Domnul Atotputernic și Suveran (*pantokrator*: 1,8; 4,8; 11,17; 15,3; 16,7.14; 19,6.15; 21, 22), Creatorul care este vrednic să primească închinarea tuturor ființelor create (3,14; 4,9-11; 7,11-12; 10,6; 11,16-17; 14,7; 15,3-4; 19,4.10; 22,9), Cel care este viu în vecii vecilor, care este, care era, care vine[19] (1,4.8; 4,8-10; 10,6; 11,17; 15,7; 16,5). El este Tatăl lui Isus Hristos, Mielul (2,27; 3,5.21; 14,1), care este Fiul lui Dumnezeu (2,18). Deși Tatăl stă pe scaunul de domnie alături de Fiul (3,21; 22,1.3), acesta este, de obicei, numit scaunul Său de domnie (1,4; 4,2-3; 7,15; 12,5), pe care Îl împarte cu cine vrea (3,21), iar Fiul nu este niciodată înfățișat ca stând singur pe el.[20] Tatăl este Dumnezeul cerului (11,13; 15,11) și Domnul pământului (11,4). El mai este și Domnul Dumnezeul duhurilor prorocilor (22,6). Dacă există o întâietate în rang între cele trei Persoane divine, în ceea ce privește rolurile Lor, Tatăl ar fi Cel care ar ocupa această poziție. Acest lucru este ilustrat în mai multe feluri.

În 1,1, El este Cel care Îi încredințează lui Isus Hristos descoperirea pentru a o da mai departe slujitorilor Săi. El este Cel care vorbește la persoana întâi, în 1,8, la încheierea Prologului, în calitatea de Autor divin al conținutului descoperirii. Isus afirmă în 2,27 că de la Tatăl Său a primit autoritatea de a conduce toate neamurile cu un toiag de fier. În 3,5, Isus spune că va mărturisi numele celui ce va birui, înaintea Tatălui Său și înaintea îngerilor Săi. În 2,7, raiul îi aparține lui Dumnezeu, iar în 3,12, Isus numește Noul Ierusalim „cetatea Dumnezeului Meu", „care are să se coboare din cer de la Dumnezeul Meu". Dumnezeu Tatăl stă pe scaunul de domnie în centrul sălii tronului ceresc, înconjurat de patru ființe vii și de douăzeci și patru de bătrâni, pe tronurile lor, primind mereu laudă, venerație și închinare (4,2-11). El este Cel care deține actul legământului[21], sulul pecetluit cu șapte peceți, care trebuie deschis și citit pentru ca prevederile lui să intre în vigoare (5,1-4). Oamenii sunt răscumpărați și făcuți împărați și preoți pentru Dumnezeu (5,9-10). În 7,2-3, pecetea lui Dumnezeu este pusă pe frunțile slujitorilor lui Dumnezeu (cf. 9,4; 14,2; 22,4). Templul ceresc este al lui Dumnezeu (7,15; 11,19; 13,6; 15,5.8). Îngerul aduce rugăciunile sfinților înaintea lui Dumnezeu și a scaunului Său de domnie (8,3-4). Împărăția este a lui Dumnezeu (12,10), poruncile sunt ale lui Dumnezeu (12,17; 14,12), cuvântul este al lui Dumnezeu (1,2.9; 6,9; 17,17; 19,13; 20,4). Dumnezeu cârmuiește oamenii și popoarele pentru a-Și împlini planurile Sale (17,17), dar, în final, ca Suveran, îi va judeca după neprihănire (6,10; 11,18; 14,7; 16,1.5-7.19; 18,8; 19,2,17-18; 20, 12; 22,18-19). Deși la unele aspecte ale judecății participă într-o anumită măsură și alții (19,11.15; 20,4), în ultimă analiză, Dumnezeu este Cel înfățișat pe „un scaun de domnie mare și alb", conducând judecata executorie a celor nelegiuiți (20,11-12). Prezența Sa este atât de copleșitoare, încât cerul și pământul încearcă să fugă dinaintea Lui și să se ascundă, însă nu au unde (20,11). Pe Noul Pământ, cetatea sfântă, Noul Ierusalim, coboară din cer, de la Dumnezeu (21,2.10), având slava lui Dumne-

zeu (vers. 11), iar legământul veșnic este declarat ca fiind împlinit[22] când cortul lui Dumnezeu va fi cu oamenii, când „El va locui cu ei și ei vor fi poporul Lui și Dumnezeu Însuși va fi cu ei" (vers. 3). El este Cel care stă pe scaunul de domnie și care declară că va face toate lucrurile noi (21,5), iar celui care va birui îi spune: „Eu voi fi Dumnezeul lui și el va fi fiul Meu" (21,7).

Rolul Fiului. În multe privințe, rolul Fiului este diferit în Apocalipsa, deși El împărtășește atributele și anumite roluri fundamentale ale Divinității. Unele dintre rolurile Divinității pe care le deține sunt: El stă pe scaunul de domnie alături de Dumnezeu (3,21; 22,1.3), manifestă mânie și face judecată împotriva păcatului și a păcătoșilor (2,5.16.22-23; 6,16-17; 19,11.15), îi răsplătește pe cei biruitori (1,7.10.17.26-28; 3,5.12.21) și luminează cetatea lui Dumnezeu (21,23).

În același timp, Fiul lui Dumnezeu deține în Apocalipsa și alte câteva roluri, pe care nu le împărtășește cu Tatăl. Ele sunt semnificative. Pe lângă faptul că este Fiul lui Dumnezeu (2,18.27; 3,5.21; 14,1), în 1,13 și 4,14, El este „cineva care seamănă cu un fiu al omului", adică, asemănător unei ființe umane. În același timp, El este clar înfățișat, în Daniel 7,13 ca Fiu al omului, venind pe norii cerului (14,14; 1,7), exact cum i-a profetizat lui Caiafa la judecarea Sa (Matei 26,64). El este și Leul din semințiа lui Iuda, Rădăcina și Sămânța lui David (5,5; 22,16). El este Isus Mesia (1,1-2.5; 11,15; 12,10; 20,4.6), copilul de parte bărbătească, care va cârmui neamurile cu un toiag de fier (12,4-5.13; 2,27). El este Mielul care a fost junghiat (5,6.9.12; 13,8) – răstignit (11,8) – după un plan stabilit înainte de întemeierea lumii (13,8). El i-a răscumpărat pentru Dumnezeu, cu sângele Său, pe oamenii din orice popor (5,9; 12,11) și ne-a spălat de păcate cu sângele Său (1,5; 7,14). El a murit și a înviat (1,18; 2,8), este Cel dintâi născut din morți (1,5), care este viu în vecii vecilor și care ține cheile morții și ale Locuinței morților (1,18; 2,8; 11,8). De asemenea, El are cheia lui David, cu dreptul de a deschide și de a închide (3,7-8; cf. Isaia 22,22).

Pe lângă toate acestea, El este Martorul cel credincios și adevărat (1,5; 3,14) și Cuvântul viu al lui Dumnezeu (19,13). Astfel, El este exemplul celor Doi Martori care merg pe urmele Sale, dând mărturie, cu credincioșie, până când sunt martirizați pentru faptul că prorocesc; zac morți timp de trei zile și jumătate, în vreme ce dușmanii lor se bucură, apoi învie și se ridică la cer într-un nor, în văzul dușmanilor lor (11,3-12)[23]. El este autorul scrisorilor adresate celor șapte biserici (2,1.8.12.12; 3,1.7.14) și apare înaintea lui Ioan umblând prin mijlocul celor șapte biserici și ținând în mâna dreaptă îngerii sau conducătorii bisericilor (1,12-13.20; 2,1; 3,1). El cunoaște fiecare biserică îndeaproape (2,2-4.6.9-10,13-15,19-20,24-25; 3,1-2.4.8.15.17-18) – îi știe calitățile, slăbiciunile, nevoile și problemele. Este înfățișat ca având șapte ochi, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu trimise în tot pământul (5,6). Ochii lui sunt ca para focului (1,14; 2,18), cu care spune că cercetează mintea și inima (2,23). Relația dintre Isus și Duhul este atât de apropiată, încât ceea ce le spune Isus bisericilor este prezentat ca fiind rostit de Duhul (2,7.11.17.29; 3,6.13.22).

Isus este Cel care sfătuiește și care cheamă bisericile (2,5.10.16.25; 3,2-3.11.18), care le mustră și chiar le pedepsește (3,19). El spune că El Însuși îi va răsplăti pe cei biruitori (2,7.10.17.26-28; 3,5.12.21; 22,12) și îi va judeca pe cei care refuză să se pocăiască sau să asculte sfatul Său (2,5.16.21-23; 3,3.16). El este Cel care va mărturisi numele lor înaintea Tatălui Său sau va șterge numele lor din cartea vieții (3,5; 13,8; 21,27).

Isus, Fiul lui Dumnezeu, este Mielul care ia sulul legământului de la Cel care șade pe scaunul de domnie și îi rupe cele șapte peceți, ca să îl deschidă și să îl citească, adică să îl pună în aplicare (5,5.7; 6,1). Este vrednic să facă acest lucru pentru că a fost junghiat și i-a răscumpărat pentru Dumnezeu, cu sângele Său, pe oamenii din orice seminție, de orice limbă și din orice norod și a făcut din ei o împărăție și preoți ai Dumnezeului Său, iar ei vor împărăți pe pământ (5,9-10.12). Mielul

are urmași care Îl urmează oriunde merge (14,4; 19,14), așa cum urmează turma păstorul (7,17). Cu toate acestea, mântuirea neamului omenesc este o acțiune concertată a lui Dumnezeu, care șade pe scaunul de domnie, și a Mielului, care a venit și S-a jertfit pentru omenire (7,10; 12,10-11). Din dovezile biblice, se pare că Fiul lui Dumnezeu este și Mihail (12,7), trimisul ceresc care luptă împotriva lui Satana, Balaurul, și care îl aruncă pe acesta din cer, împreună cu îngerii lui.[24] Mihail apare și în cartea Daniel, unde este Cel care îl conduce și îl apără pe poporul Lui de vrăjmași, care ajută o altă ființă cerească[25] în lupta împotriva „căpeteniilor" Persiei și Greciei (Daniel 10,13.20-21), care va elibera, în cele din urmă, poporul lui Dumnezeu de toți vrăjmașii lui și care îi va învia pe cei morți pentru a le da răsplata finală (12,1-2). În Iuda 9, El este numit Arhanghelul Mihail și se luptă cu Satana pentru trupul lui Moise, pe care vrea să-l învie din morți. În 1 Tesaloniceni 4,16, Hristos Însuși este Cel care coboară din cer cu glasul unui arhanghel, pentru a-i învia pe cei care au murit în Hristos, ca să primească răsplata. Dacă Mihail este Însuși Hristos, atunci nu este surprinzător faptul că Balaurul stă înaintea Femeii însărcinate ca să-i mănânce Copilul de parte bărbătească, imediat ce acesta este născut (Apoc. 12,4). Însă Copilul este răpit la Dumnezeu și la scaunul Lui de domnie (12,5), iar Balaurul își varsă mânia pe Femeie și pe rămășița seminței ei (12,6.13-17).

Deși Fiul lui Dumnezeu, Copilul de parte bărbătească al Femeii, a fost răpit la Dumnezeu și la scaunul Lui de domnie, El nu rămâne inactiv față de poporul Său. El este înfățișat ca fiind nu numai Arhanghelul Mihail, ci și Îngerul puternic care se coboară din cer învăluit în slava lui Dumnezeu, cu o cărticică în mână, punând piciorul drept pe mare, iar piciorul stâng pe pământ (10,1.2), demonstrându-și autoritatea față de toată creația.[26] El anunță timpul sfârșitului și nevoia urgentă de a proroci din nou neamurilor pământului (10,6-7.11). Deși nu poate fi stabilit categoric din text, pare corect să Îl considerăm ca fiind și Îngerul din Apocalipsa 8,3-5[27], care slujește înaintea altarului de

aur dinaintea scaunului de domnie al lui Dumnezeu, aducând tămâia împreună cu rugăciunile sfinților, până când vine vremea să arunce cădelnița la pământ și să-Și încheie lucrarea de mijlocire înaintea lui Dumnezeu – marcând încheierea timpului de probă și revărsarea ultimelor șapte plăgi pe pământ (11,18-19; 15,5-8). Strâns legată de evenimentele finale ale istoriei acestui pământ este lupta dintre puterile răului și puterile neprihănirii. Această luptă finală a fost adesea numită lupta Armaghedonului, deși textul o numește războiul zilei celei mari a Dumnezeului Celui Atotputernic. (16,14) Totuși, părțile aflate în conflict sunt Balaurul, Fiara și Profetul mincinos, împreună cu împărații pământului și Mielul, care este numit Împăratul împăraților și Domnul Domnilor, alături de urmașii Lui (16,13-14; 17,12-14; 19,11-16.19-21). Nu există nicio descriere a unei lupte efective, ci doar cea a biruinței Mielului și a înfrângerii puterilor răului (17,14; 19,20-21; cf. 16,18-19; 18,8-21). Apoi, urmează marea bucurie din cer, cu lauda la adresa lui Dumnezeu, pentru că a judecat-o pe desfrânata cea mare, care îi prigonea pe sfinți, și a răzbunat sângele slujitorilor Lui din mâna ei (19,1-4) – eveniment urmat de glasul din cer, care anunță nunta Mielului cu Mireasa Lui și face invitația la ospățul de nuntă al Mielului (19,7-9). Venirea lui Hristos în slavă, pe norii cerului, este înfățișată ca având loc în aceeași perioadă de timp, din câte se pare, la finalul celei de-a șaptea plăgi (16,15.20; 6,14-17; 14,14-16; 19,11-16; cf. 1,7; 3,11; 22,7.12.20). Învierea celor neprihăniți are loc, de asemenea, în acest timp (20,4-6), înainte de cei o mie de ani în care ei urmează să domnească împreună cu Hristos ca împărați și preoți, participând la o altă judecată; aceasta pare a fi reluarea judecății celor răi (vers. 4), care au fost uciși de sabia[28] care iese din gura lui Hristos, Cel care se află pe calul alb (19,15.21).

În împărăția cea veșnică, ce urmează a fi instaurată atunci când Hristos va veni în slavă pentru a-i lua cu Sine pe urmașii Săi, Isus Hristos și Tatăl Lui conduc Universul împreună (11,15; 21,22-23; 22,1.3-4), distincți, dar egali. În ciuda egalității lor ca Alfa și Omega,

Începutul și Sfârșitul, ei au roluri distincte în economia divină. Hristos a acceptat rolul de Mijlocitor între Dumnezeu și ființele create de El, fiind Cel care a fost de acord înainte de întemeierea lumii să coboare și să ia asupra Lui trupul omenesc, să trăiască și să moară pentru mântuirea omenirii și să devină un agent activ în mijlocirea pentru cei care vor accepta să Îl urmeze. El comunică, prin Duhul Sfânt, cu cei care fac parte din poporul Său și le transmite să fie credincioși până la sfârșit, când El Însuși îi va răsplăti pe cei biruitori cu toate privilegiile și binecuvântările, inclusiv cu posibilitatea de a sta alături de El, pe scaunul Lui de domnie, și, ca împărați și preoți ai lui Dumnezeu, de a ajuta la judecarea celor care au respins lucrarea Lui de ispășire în dreptul lor. În final, El va reveni cu putere și slavă, pentru a stabili Împărăția veșnică în care El domnește împreună cu Tatăl și primește cinstea și închinarea slujitorilor Săi credincioși.

Rolul Duhului Sfânt. Rolul Duhului lui Dumnezeu este descris într-o măsură mai mică în cartea Apocalipsa. Mai întâi este necesar să înțelegem limbajul simbolic al unor descrieri ale rolului Duhului.

Datorită valorii aparent simbolice a numărului șapte în Apocalipsa, număr care semnifică desăvârșirea sau perfecțiunea[29], putem înțelege încercarea de a ilustra desăvârșirea Duhului sub forma a șapte duhuri. Locul unde se desfășoară acțiunea este în mod clar simbolic în 3,1, unde cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu sunt asemănate cu cele șapte stele din mâna dreaptă a lui Isus, dar și în 4,5, unde sunt reprezentate sub forma a șapte lămpi de foc, care ard înaintea scaunului de domnie, iar în 5,6, sub forma a șapte ochi ai Mielului, care sunt trimiși pe tot pământul. Ultima ilustrație face aluzie probabil la 2 Cronici 16,9 și, în special, la Zaharia 4,10, unde ni se spune: „Acești șapte [lămpile] sunt ochii Domnului, care cutreieră tot pământul", identificând astfel cele șapte lămpi de foc din Apocalipsa 4,5 cu cei șapte ochi ai Mielului în 5,6. Înțelegem, deci, că aici este prezentat rolul Duhului Sfânt în relație cu celelalte Persoane divine și nu că persoana Lui ar fi formată din șapte duhuri.[30]

În 3,18.23, am văzut deja că ochii Fiului lui Dumnezeu simbolizează capacitatea Sa de a cerceta mintea și inima. Aceasta este lucrarea Duhului, așa cum se arată în 5,6 și în aluziile din 2 Cronici 16,9 și Zaharia 4,10. Această lucrare este strâns legată de cele șapte lămpi de foc care ard înaintea scaunului de domnie, în Apocalipsa 4,5, și de rolul celor doi Martori din 11,3-4, care sunt și ei reprezentați sub forma a doi măslini și sub forma a două sfeșnice care stau înaintea Domnului pământului (cf. Zah. 4,2-14). Când Zaharia întreabă ce înseamnă lămpile și măslinii, mai întâi i se spune: „Acesta este cuvântul Domnului către Zorobabel și sună astfel: 'Lucrul acesta nu se va face nici prin putere, nici prin tărie, ci prin Duhul Meu, zice Domnul oștirilor!'" (4,6). Apoi, cel care îi tălmăcește vedenia adaugă: „Aceștia sunt cei doi unși, care stau înaintea Domnului întregului pământ" (vers. 14). Apocalipsa adună toate acestea pentru a înfățișa rolul celor șapte duhuri ale lui Dumnezeu în prezența Domnului întregului pământ.[31]

După cum ne arată cartea Apocalipsa, rolul Duhului Sfânt este acela de a-I reprezenta pe Dumnezeu și pe Hristos oamenilor de pe pământ, de a aplica lucrarea lui Dumnezeu pe pământ, de a aduce lumii lumina adevărului, de a fi sursa profeției și a mărturiei credincioase, de a cerceta mintea și inima oamenilor, de a aduce minții convingere cu privire la adevăr. Astfel, fiecare scrisoare către cele șapte biserici se încheie cu apelul: „Cine are urechi, să asculte ce zice Bisericilor Duhul" (2,7.11.17.29; 3,6.13.22).[32] Duhul devine vocea conștiinței, glasul lui Hristos auzit în inimă și în minte. El este cel care cercetează inima și mintea în sensul că El poate să distingă gândurile și intențiile inimii și să răspundă prin vocea conștiinței, pentru a călăuzi factorul uman spre alegerile înțelepte, care îl vor duce la viață.

În mesajul lui Hristos către Biserica din Sardes, El se prezintă pe Sine ca Cel care ține cele șapte Duhuri ale lui Dumnezeu (3,1) întrucât Biserica din Sardes este aproape moartă, iar Duhul este cel care le dă viață morților. Aceasta este în mod clar o învățătură a Bibliei

(Ezechiel 37,14; Ioan 6,63; Romani 8,2; 2 Corinteni 3,6), care poate fi dedusă chiar din cuvântul *pneuma*, care înseamnă nu numai duh, ci și suflare, aer sau vânt (cf. Ioan 3,8). Așadar, nu este surprinzător faptul că Isus a ales această idee în mesajul Său către Sardes, pentru a accentua puterea dătătoare de viață a Duhului, de care ei aveau atât de multă nevoie.

În Apocalipsa 22,17, Duhul și Mireasa îi invită pe toți cei însetați să vină și să ia apa vieții fără plată. Apa vieții vine de la scaunul de domnie al lui Dumnezeu și al Mielului (22,1) și dă viață pretutindeni unde ajunge (vers. 2; cf. Ezechiel. 47,1.9.12). În această invitație, observăm lucrarea Duhului Sfânt care cheamă oamenii să vină la viața pe care Dumnezeu o oferă fără plată și care coboară de la tronul milei și harului Său. De asemenea, observăm că este reluat apelul adresat de Isus în Ioan 7,37-38: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Cine crede în Mine, din inima lui vor curge râuri de apă vie, cum zice Scriptura." Ioan a considerat că acest apel se referea la făgăduința Duhului Sfânt (vers. 39), care era uneori reprezentat în Vechiul Testament de imaginea apei sau a ploii pentru pământul însetat (Isaia 44,3; Ioel 2,23.28-29). Încă o dată, Duhul este înfățișat din perspectiva rolului pe care îl îndeplinește, de a aduce viața de la Dumnezeu celor ce au nevoie de ea, ceea ce este o lucrare personală.[33]

În Apocalipsa, Duhul este reprezentat de câteva ori ca având rolul de a le transmite profeților o solie profetică, prin viziuni și mesaje audibile adresate acestora. Ioan notează câteva evenimente care ne amintesc de experiențele profeților din Vechiul Testament, care erau duși „în Duhul" pentru a vedea o scenă care era o viziune a realităților ce nu puteau fi văzute cu ochiul fizic (1,10; 4,2; 17,3; 21,10; cf. Numeri 24,2; Ezechiel. 2,2; 3,12.14.24; 8,3-4; 11,1.24; 37,1; 43,5).[34] Duhul intervine în Apocalipsa 14,13 pentru a confirma spusele glasului din cer, care vorbește despre cei ce mor în Domnul: „... ei se vor odihni de ostenelile lor, căci faptele lor îi urmează". Această mărturie cu privire la rolul Duhului este în armonie cu restul Scripturii, care

arată că rolul Său este acela de a le transmite oamenilor de pe pământ solia lui Dumnezeu (Ioel 2,28-29; 2 Petru 1,20-21). În Apocalipsa 19,10, îngerul îi spune lui Ioan că mărturia lui Isus este duhul profeției. Chiar dacă aceasta nu este o referire directă la Duhul Sfânt[35], ea poate fi considerată o referire indirectă, din moment ce textul paralel, din 22,9, ne descoperă că frații lui Ioan, care au mărturia lui Isus, sunt de fapt profeții, a căror minte este inspirată de Duhul Sfânt cu solii de la Dumnezeu (cf. 2 Petru 1,21).

Duhul Sfânt nu apare niciodată, în Apocalipsa, ca stând pe un scaun de domnie, conducând, judecând sau primind închinare și venerație și nici jertfindu-Se pentru a mântui omenirea pierdută.[36] Cu toate acestea, Duhul Sfânt are un rol foarte important în Planul de Mântuire.[37] Acest rol este identificat în Apocalipsa cu rolul pe care I L-a dat Isus în Ioan 14-16, o lucrare de mângâiere și de sfătuire, de reamintire și de convingere, de călăuzire și de învățare, de împlinire a lucrării lui Hristos în absența Sa,[38] ca să-i pregătească pe urmașii Săi pentru judecată și pentru revenirea lui Hristos, care îi va răsplăti pe cei care I-au fost credincioși. Duhul face parte din Divinitatea triunică, cea care le oferă har și pace celor care citesc și ascultă de cartea Apocalipsa (Apocalipsa 1,4-5). Faptul că El nu este niciodată înfățișat ca stând pe scaunul de domnie, conducând sau primind închinare și venerație nu trebuie interpretat ca însemnând că El nu este egal cu Dumnezeu din punct de vedere ontologic, ci reflectă, mai degrabă, *rolul* unic pe care Îl deține în Apocalipsa, un rol ce evidențiază lucrarea pe care o desfășoară pe pământ, și nu o stare înălțată în cer. Când îi transmite omenirii harul și voia lui Dumnezeu, El nu Se înalță pe Sine, ci pe Tatăl și pe Fiul. Totuși, implicit, Duhul este prezentat ca fiind membru deplin al Trinității cerești.

Concluzie

Am arătat, în acest studiu concis al cărții Apocalipsa, că există trei Persoane divine, care ne sunt prezentate încă din primele versete ale cărții ca fiind Trinitatea alcătuită din Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul. Sunt utilizate diferite nume, titluri și denumiri pentru a descrie aceste trei Persoane divine și ne sunt descrise diferite activități în care Ele sunt implicate. Aceste nume, titluri și denumiri, strâns legate unele cu altele, alături de rolurile lor complementare, demonstrează că între cele trei Persoane ale Dumnezeirii există egalitatea ontologică fundamentală. În același timp, diferitele denumiri și activități ale fiecăreia dintre Cei Trei arată foarte clar că fiecare Și-a asumat roluri diferite în economia divină, în special în ceea ce privește îndeplinirea Planului de Mântuire a omenirii și de eradicare a păcatului din Univers. În această economie divină, separarea rolurilor contribuie la o conducere eficientă a Universului și fiecare dintre membrii Dumnezeirii are o anumită contribuție personală unică. Tatăl este conducătorul suveran, Dumnezeul Atotputernic, care rămâne pe scaunul său de domnie, veghind asupra mersului Universului, în timp ce Ceilalți Doi sunt implicați în alte activități, în special în cele legate de mântuirea omenirii.

Pe de altă parte, Fiul a acceptat să coboare pe pământ și să ia asupra Sa trupul omenesc, să trăiască și să moară pentru a răscumpăra omenirea din moarte, întâmpinând vrăjmașul pe terenul acestuia și biruindu-l pe pământ, la fel cum l-a biruit în cer. Fiul a fost biruitor și a fost răpit la Dumnezeu, la scaunul Său de domnie, dar acolo continuă să mijlocească pentru omenire, în fața tribunalului dreptății, mustrându-l pe Satana pentru acuzațiile pe care le aduce urmașilor credincioși ai lui Hristos, până când vine vremea să nimicească puterile răului, să Își revendice împărăția pe care a câștigat-o deja și să-i răsplătească pe sfinții Săi, care au fost credincioși până la moarte. Duhul este mai puțin proeminent în carte, însă este activ peste tot. Rolul Său este acela de a-i transmite poporului lui Dumnezeu voința Sa,

atât în forma profeților, cât și în forma lucrării individuale la inima și mintea lor. El este reprezentantul personal al lui Hristos pe pământ, care duce mai departe lucrarea pe care a început-o Hristos aici. El este Cel care îi aduce sufletului viață spirituală, într-un mod foarte personal.

Neîndoielnic, în urma unui studiu atent asupra cărții Apocalipsa, Dumnezeu este alcătuit din trei Persoane care lucrează ca o echipă pentru conducerea Universului și pentru mântuirea rasei umane căzute. Deși nu deținem toate răspunsurile amănunțite pe care ni le-am dori, dovezile sunt abundente și ne demonstrează că cele trei Persoane divine lucrează împreună, într-o distribuire de roluri, pentru a împlini voința Lor colectivă de eradicare a păcatului din Univers și de mântuire a cât mai mulți oameni căzuți.

Note

[1] Woodrow W. Whidden, „Trinitarian Evidences in the Apocalypse," [Dovezi trinitariene în Apocalipsa] *Journal of the Adventist Theological Society* 11 (2000): 248–60.

[2] *Idem*, pag. 248.

[3] *Idem*, pag. 260.

[4] Woodrow Whidden, Jerry Moon, and John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation, and Christian Relationships [Trinitatea: Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a Planului Său de Mântuire și a relațiilor creștine]* (Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 79.

[5] Am citit Apocalipsa de la un capăt la altul cu atenție, de mai multe ori, notând toate referințele la Dumnezeire, marcând fiecare membru al Divinității care este prezentat, ținând cont de contextul respectiv și clasificând și înregistrând toate informațiile într-un studiu ce, inițial, a fost anexat acestei lucrări, dar care nu a fost publicat. Studiul lui Whidden, deși foarte bun, nu este cuprinzător, pentru că studiază, în primul rând, patru mari scene, și anume capitolele 1-3, 4-5, 12-14 și 21-22 și nu face un rezumat al tuturor informațiilor din carte. Un alt studiu despre Dumnezeu în Apocalipsa, și care merită menționat, este cel al lui Richard Bauckham, *The Theology of the Book of Revelation [Teologia cărții Apocalipsa]* New Testament Theology (Cambridge: Cambridge UP, 1993), pag. 40–65, 109–25, un studiu excelent, care are însă un alt scop. Prin urmare, am întreprins un studiu personal, cuprinzător.

[6] De exemplu, ar putea cuvintele kýrios ho theós o pantokrátor („Domnul Dumnezeu Cel Atotputernic") din Apoc. 4,8, să fie considerate unul sau trei nume/titluri ale lui Dumnezeu? Reprezintă expresia ho en ho on kai ho erchómenos „Cel care era, care este, care vine", care urmează imediat în același verset, o parte a aceluiași nume, un alt nume, trei nume distincte sau doar o expresie descriptivă compusă? Cum am putea face o distincție clară între un nume, un titlu sau o expresie descriptivă? Aceste întrebări apar în legătură cui orice considerație a versiunilor textuale care introduc mai multe nume și titluri în text. Pentru scopul propus de acest studiu, am folosit textul obișnuit grecesc Nestle-Aland, ed. 27, și cel al United Bible Societies, ed.4.

[7] Ar putea fi numărate cinci apariții, dacă punem la socoteală și 1,10, un text controversat. Mulți consideră că se referă la Isus Hristos, dar nu e obligatoriu să fie așa. Contextul cel mai apropiat – și unica referință anterioară – în care cineva este numit Domn este 1,8, în care Domnul Dumnezeu este Cel Atotputernic, care este, care era, care vine, care în Apocalipsa este mereu Dumnezeu Tatăl. În vreme ce Tatăl este numit de câteva ori „Domnul", Isus nu este numit în Apocalipsa doar „Domnul" . El este numit „Domnul lor", cu referire la cei Doi Martori din 11,8; este numit de Ioan „Domnul Isus" de două ori, în ultimele două versete ale cărții; și este numit de două ori Domnul domnilor, făcându-se referire la biruința Sa de la sfârșitul timpului, asupra puterilor răului (17,14; 19,16). Dacă Ioan se referă la „ziua cea sfântă a Domnului", pe care Iahwé o numește „ziua Mea sfântă" în Is. 58,13, probabil că se gândește la Creatorul care a pus deoparte această zi ca fiind sfântă (Gen. 2,2-3; Exod 20,11), iar Ioan arată, într-adevăr, că Tatăl este Creatorul în Apoc. 4,11; 10,6 și 14,7. Aceasta este poziția biblică cea mai solidă, deși nu putem să argumentăm că Ioan ar fi avut în minte afirmația pe care a făcut-o Isus în Marcu 2,28. A interpreta acest text în funcție de ceea ce apare în literatura noncanonică de după secolul al doilea, și anume că duminica ar fi „Ziua Domnului", nu este o interpretare biblică admisibilă. Acest lucru este bine argumentat de Ranko Stefanović, *Revelation of Jesus Christ: Commentary on the Book of Revelation [Apocalipsa lui Isus Hristos: Comentariu asupra cărții Apocalipsa]* (Berrien Springs: Andrews UP, 2002), pag. 90. Însă această expresie nu trebuie considerată nici ca făcând referire la ziua judecății escatologice, expresia din V.T. „Ziua Domnului", așa cum o consideră Stefanović (*Idem*, pag. 90), întrucât în contextul viziunii nu este sugerată această scenă.

[8] Acest lucru este adevărat chiar dacă se consideră că 1,8 se referă la Tatăl sau nu. Mulți comentatori văd aici o referire la Tatăl, întrucât celelalte atribute din verset arată spre El ca Domnul Dumnezeu care este, care era, care vine, Cel Atotputernic, o referință care în altă parte nu arată spre Hristos, ci spre Cel care șade pe scaunul de domnie cf. 4:8; 11:17–18; 21:5–6). Vezi de exemplu Bauckham, pag. 54–55;

Alan F. Johnson, „Revelation", [Apocalipsa] *The Expositor's Bible Commentary*, vol. 13, *Hebrews~Revelation*, ed. Tremper Longman III and David E. Garland (Grand Rapids: Zondervan, 2006), pag. 601; Leon Morris, *The Book ofRevelation: An Introduction and Commentary, [Cartea Apocalipsa: O introducere și comentariu]*, ediția a doua, Tyndale New Testament Commentaries (Leicester, England: Inter-Varsity, 1987; Grand Rapids: Eerdmans, 1987), pag. 51; Whidden, „Trinitarian Evidences", [Dovezi trinitariene] pag. 249–250.

[9] Acest lucru este adevărat din 22,12, chiar dacă, așa cum am notat mai sus, 1,8 este considerat a se referi la Tatăl și chiar dacă, după cum se arată în acest studiu, varianta din 1,11 (KJV, NKJV) nu se pune la socoteală.

[10] Whidden, „Trinitarian Evidences" [Dovezi trinitariene], pag. 248.

[11] Bauckham, pag. 109, vede o semnificație simbolică în numerologia de patru ori câte șapte, care corespunde numărului (douăzeci și opt) de referințe la Miel.

[12] Bauckham, idem, numără paisprezece, considerând că referirea la duhul proorociei din 19,10 ar fi o referire la Duhul Sfânt.

[13] Whidden, „Trinitarian Evidences", [Dovezi trinitariene] pag. 249–50, include titlul „Cel dintâi și Cel de pe urmă" care ar fi folosit atât pentru Tatăl, cât și pentru Fiul, însă în Apocalipsa nu e utilizat niciodată în dreptul Tatălui.

[14] Whidden, „Trinitarian Evidences", [Dovezi trinitariene] pag. 250.

[15] Hans K. LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies of the Bible [Cum să înțelegem profețiile referitoare la încheierea timpului]* (Sarasota: First Impressions, 1997), 223–25; Kenneth A. Strand, „The Two Witnesses of Rev 11:3–12" [Cei doi Martori din Apoc. 11,3-12] *Andrews University Seminary Studies* 19 (1981): 131–34.

[16] Textele citate din Scriptură sunt din D. Cornilescu.

[17] Bauckham, pag. 60–61, arată că Ioan, motivat de preocuparea închinării monoteiste înaintea lui Dumnezeu, „nu vrea să-I prezinte pe Dumnezeu și pe Hristos împreună ca pe o pluralitate. Ei nu apar alături ca subiect al unui verb cu formă de plural și nici nu se folosește un pronume cu formă de plural pentru a se referi la Ei împreună."

[18] Cf. G. R. Beasley-Murray, *The Book of Revelation [Cartea Apocalipsei]* New Century Bible Commentary, softback ed. (Grand Rapids: Eerdmans, 1981; London: Marshall, Morgan & Scott, 1981), 339. Vezi și Ranko Stefanović, *The Background and Meaning of the Sealed Book of Revelation 5* [Contextul și semnificația cărții pecetluite din Apocalipsa 5] Andrews University Seminary Dissertation Series, no.

22 (Berrien Springs: Andrews UP, 1996), pag. 296–300, cu privire la problema subordonării Fiului.

[19] Referitor la variațiile ultimelor expresii: 4,8 inversează ordinea primelor două elemente („care era, care este"), în timp ce 11,17 și 16,5 omit al treilea element („care vine").

[20] Aceasta nu înseamnă că Hristos nu are dreptul de a sta singur pe scaunul de domnie, ci este vorba de roluri. Bauckham, pag. 46, consideră că scaunul de domnie reprezintă transcendența lui Dumnezeu: „Dumnezeu, ca Cel care șade pe scaunul de domnie, este acum în cer și intervine pe pământ doar prin intermediul îngerilor. Doar la venirea escatologică a lui Dumnezeu la creația Sa de pe pământ, doar în Noul Ierusalim care coboară din cer și desființează distincția dintre cer și pământ, va locui Dumnezeu cu poporul Său de pe pământ." Hristos este reprezentat ca fiind imanent și accesibil.

[21] G. K. Beale, *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text*, [Cartea Apocalipsa: Un comentariu asupra textului grecesc], New International Greek Testament Commentary (Grand Rapids: Eerdmans, 1999; Carlisle, England: Paternoster, 1999), pag. 340–41; Stefanović, *Revelation of Jesus Christ*, [Apocalipsa lui Isus Hristos] 201–3. Stefanović argumentează că sulul nu se află în mâna dreaptă a Tatălui, așa cum traduc cele mai multe versiuni, ci în dreapta Sa pe scaunul de domnie (201). Acesta este un mod posibil de interpretare a textului, dar nu și necesar, mai ales în 5,7, unde *apo* ar părea să fie o mai bună citire pentru o astfel de intenție decât *epi*. În orice caz, 5,7 dezvăluie faptul că sulul trece din posesiunea Tatălui în posesiunea Mielului.

[22] Cf. Lev. 26,11–12; Ezech. 37,26–28; Hans K. LaRondelle, *Light for the Last Days: Jesus' End-time Prophecies Made Plain in the Book of Revelation [Lumină pentru zilele din urmă: Profețiile lui Isus referitoare la timpul sfârșitului explicate în cartea Apocalipsa]* (Nampa: Pacific Press,1999), 144–47; Morris, 238; Stefanović, *Revelation of Jesus Christ*, [Apocalipsa lui Isus Hristos], pag. 577.

[23] Robert W. Wall, *Revelation, [Apocalipsa]* New International Biblical Commentary (Peabody: Hendrickson, 1991), 146–47, notează asemănările cu experiența lui Isus și observă că „ideea principală pe care vrea să o exprime Ioan este, prin urmare, aceasta: credincioșia până la moarte este întotdeauna măsura ultimă a credincioșiei ucenicului față de Dumnezeu."

[24] Stefanović, *Revelation of Jesus Christ*, [Apocalipsa lui Isus Hristos], pag. 85–86.

[25] Nu i se dă un nume ființei cerești pe care o ajută Mihail; ea este numită doar „cineva care avea înfățișarea copiilor oamenilor" (Dan. 10,16) și „cel ce avea

înfățișarea unui om" (vers. 18) Fără o altă descriere, nu putem să-l identificăm cu certitudine, însă această ființă ar putea fi Gabriel, care i-a apărut lui Daniel prima dată în 8,15, ca unul „care avea înfățișarea unui om", apoi iar în 9,21, „omul Gavriil pe care-l văzusem mai înainte într-o vedenie". Totuși, Beale, pag. 651, îl identifică cu Fiul divin al omului, din 7,13, așa că Mihail, deși „strâns asociat cu Fiul omului" și, din moment ce ambii „sunt considerați reprezentanți cerești ai lui Israel", nu poate fi el însuși Fiul omului, întrucât este distinct de acesta în 10,21. Consider că acest argument este neconvingător.

[26] LaRondelle, pag. 197, citând descrierea Lui fizică din vers. 1, spune că El „este prezentat a avea caracteristici mesianice". Din descrierile paralele, am putea trage concluzia că, asemenea celor din Ezechiel 1,27–28; Dan. 10,6; Apoc. 1,16; 2,18; și Mat. 17,2, ele sunt caracteristici *divine*.

[27] George Eldon Ladd, *A Commentary on the Revelation of John [Un comentariu asupra Apocalipsei lui Ioan]* (Grand Rapids: Eerdmans, 1972), pag. 125, (deși nu sunt neapărat de aceeași părere), afirmă: „Mulți comentatori consideră că acest înger trebuie să fie Hristos Însuși, fiindcă Biblia nu învață că îngerii ar avea rolul de mijlocitori în rugăciunile poporului lui Dumnezeu." Este adevărat că un membru al Divinității este deseori numit, în VT, *Îngerul lui Dumnezeu* sau *Îngerul lui Iahwé* (de ex., Gen. 22,11–18; 31,11–13; Exod 3,2–7; Jud. 2,1–5; 6,11–24; 13,3–22; Zah. 3,1–5; 12:8) și că acesta este în mod frecvent considerat a-L reprezenta pe Hristos de dinaintea întrupării. Așadar, nu pare ilogic a considera că un membru al Divinității, în special Hristos, ar fi reprezentat sub forma unui înger. Vezi Millard J. Erickson, *Christian Theology, [Teologie creștină], ed. într-un singur vol.*, (Grand Rapids: Baker, 1983–85), pag. 443.

[28] Această sabie trebuie să fie Cuvântul lui Dumnezeu (Evr. 4,12), care va judeca în ziua din urmă (Ioan 12,48). Cel care călărește pe un cal alb este El Însuși numit Cuvântul lui Dumnezeu chiar în acest context și, în același timp, mai este numit Cel credincios și Cel adevărat, fiind identificat cu Martorul Credincios și Adevărat din 3,14. Cuvântul care iese din gura lui Hristos nu este nimic altceva decât Cuvântul lui Dumnezeu. Cf. Jacques B. Doukhan, *Secrets of Revelation: The Apocalypse through Hebrew Eyes, [Secretele Apocalipsei: Apocalipsa în concepția ebraică] (*Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 177; Morris, pag. 225; Wall, pag. 232. Cuvântul lui Dumnezeu și mărturia lui Isus sunt cei Doi Martori din gura cărora va ieși un foc care îi va nimici pe vrăjmașii lor, o posibilă aluzie la Ier. 5,14: „Iată, Cuvântul Meu îl fac foc în gura ta și poporul acesta lemne, ca să-i ardă focul acesta."

[29] John J. Davis, *Biblical Numerology: A Basic Study of the Use of Numbers in the Bible, [Numerologie biblică: Un studiu introductiv asupra utilizării numerelor în*

Biblie], (Grand Rapids: Baker, 1968), pag. 116, după un studiu exhaustiv asupra semnificației numerelor din Biblie, el afirmă: „Concepția acestui scriitor este aceea că singurul număr folosit simbolic în Scriptură și căruia i se poate atribui o semnificație deslușită este numărul 7" După ce enumeră dovezile acestei concluzii, nu numai dovezi biblice, dar și întrebuințări extrabiblice răspândite în lumea contemporană, ajunge la următoare concluzie: „În general se consideră că ideea fundamentală transmisă prin utilizarea simbolică a numărului șapte este cea a 'desăvârșirii' sau a 'perfecțiunii'. Această concluzie nu se bazează pe suma vreunuia dintre factorii lui sau pe alte trăsături aritmetice ale lui, ci pe *usus loquendi*" (*Idem*, 119).

[30] Bauckham, pag. 115, concluzionează că „Cele șapte Duhuri reprezintă plinătatea Duhului divin în raport cu Tatăl, cu Hristos și cu misiunea bisericii față de lumea întreagă". În același timp, alți comentatori consideră că reprezentarea Duhului sub forma a șapte duhuri este integral legată de cele șapte mesaje transmise celor șapte biserici, chiar „implicarea Sa în providența lui Dumnezeu acționând, în această carte, prin numeroase serii de șapte." (Whidden, „Trinitarian Evidences", [Dovezi trinitariene], pag. 249). Vezi și Johnson, 599, și Stefanović, *Revelation of Jesus Christ*, [Apocalipsa lui Isus Hristos] pag. 63. Însă, F. F. Bruce, „The Spirit in the Apocalypse" [Duhul în Apocalipsa] în *Christ and Spirit in the New Testament*, [Hristos și Duhul în Noul Testament] ed. Barnabas Lindars și Stephen S. Smalley (Cambridge: Cambridge UP, 1973), pag. 599, nu sunt de acord că cele șapte duhuri ar avea vreo legătură cu cele șapte biserici, subliniind faptul că cele șapte biserici dispar după cap. 3, în timp ce cele șapte duhuri mai apar încă, în cap. 4 și 5.

[31] Bauckham, pag. 111–13; cf. Bruce, pag. 334–36.

[32] Bauckham, pag. 114.

[33] Whidden, „Trinitarian Evidences", [Dovezi trinitariene], pag. 258–59, argumentează în favoarea identificării râului apei vieții, din 22,1, cu Duhul Sfânt, simbolizând puterea dătătoare de viață a Duhului care vine de la tronul lui Dumnezeu și al Mielului.

[34] Bauckham, pag. 116, observă că Ioan își modelează relatările din experiența lui profetică și recurge în primul rând la cele din Ezechiel, iar efectul plasării lor strategice în carte este acela „de a atribui totul lucrării Duhului divin." Cf. Bruce, pag. 340.

[35] Bauckham, pag. 115, 119, și Bruce, pag. 337, consideră că aceasta ar fi o referire directă la Duhul lui Dumnezeu.

[36] Aceasta nu înseamnă că Duhul Sfânt nu deține prerogativele lui Dumnezeu. Este important să ne amintim că Apocalipsa prezintă în primul rând *rolul* Duhului și nu

persoana sau prerogativele Acestuia. Și, din moment ce rolul principal al Duhului este acela de a descoperi ființelor umane adevărul despre Dumnezeu și despre Miel, este normal ca El să nu Își îndrepte atenția spre Sine și spre prerogativele Sale. Cf. Ioan 14,26; 15,26; 16,8–15; 1 Ioan 4,2; Bruce, pag. 337–39.

[37] Bauckham, pag. 109, observă faptul că „Duhul are un rol esențial în lucrarea divină de stabilire a împărăției lui Dumnezeu în lume."

[38] Isus le-a spus ucenicilor Lui că le era de folos ca El să plece, pentru ca Paracletul, Duhul Sfânt, să poată veni la ei (Ioan 16,7).

Edwin Reynolds este profesor de Noul Testament și de greacă la Southern Adventist University în Collegedale, Tennessee. De asemenea, slujește ca director administrativ la *JATS*. reynolds@southern.edu

8. Personalitatea Duhului Sfânt şi importanţa ei

de Ron E. M. Clouzet

Împrumutând o imagine din poveștile pentru copii, teologul finlandez Veli-Matti Kärkkäinen subliniază că, astăzi, Duhul Sfânt nu mai este „Cenușăreasa Trinității", lăsată acasă singură, în vreme ce celelalte două surori merg la bal. „Astăzi, nu mai este acceptabil să vorbești despre Duhul Sfânt ca despre un *theos agraptos* – Dumnezeul despre care nimeni nu scrie – așa cum vorbea Gregory de Nazianzus în secolul al IV-lea."[1] Are loc o revoluție în ceea ce privește Duhul Sfânt. Această revoluție este empirică, ecumenică, dar și academică.[2] Erudiții de astăzi caută să obțină o înțelegere mai clară asupra unui subiect care a fost dintotdeauna vag: Cine este, de fapt, Duhul Sfânt? Căutarea este de actualitate mai ales pentru creștini, căci evenimentele finale, așa cum le înțeleg ei, plasează lumea contemporană pe marginea unei mari înșelăciuni din partea marelui vrăjmaș al lui Hristos.[3] Modul în care înțelegem natura Duhului Sfânt va afecta atitudinea pe care o vom avea față de lucrarea Sa în viața noastră. Acest articol revizuiește argumentele biblice și teologice fundamentale cu privire la personalitatea Duhului Sfânt și implicațiile pe care le au acestea în experiența creștinilor de astăzi.

Studiul asupra Persoanei Duhului Sfânt

În urmă cu șaptezeci de ani, Samuel Chadwick afirma că „ultima carte importantă despre Duhul Sfânt a fost scrisă în 1674."[4] Cartea lui John Owen a făcut un adevărat tur de forță în dezbaterea acestui subiect, dar mult mai mult s-a realizat în această privință în secolul al XX-lea.[5] De la începuturile modeste, în Kansas și Los Angeles, – unde a adus la viață penticostalismul clasic – la reînviorarea harismatică din sânul catolicilor și al bisericilor protestante, în majoritatea lor, până la cel de-al treilea val, cel de astăzi, care include un mare număr de evanghelici, teologia „tăcută" a Duhului din zilele de odinioară s-a transformat într-un veritabil Turn Babel postmodernist. Însă nu tot ce se scrie sau se spune astăzi despre Duhul Sfânt este adevărat. Interpretările contemporane ale pneumatologiei variază în mare măsură[6], iar o abordare mai serioasă a acestui subiect trece cu vederea natura Duhului Sfânt și se concentrează asupra rolului și lucrării Sale.[7] Prin urmare, nu este surprinzător faptul că ediția din 2005 a cărții *Adventiștii de Ziua a Șaptea cred…* prezintă persoana Duhului Sfânt, problema divinității Sale și relația cu Dumnezeirea pe doar două pagini, în vreme ce subiectului misiunii Lui îi este alocat un spațiu dublu.[8]

Dacă înțelegerea persoanei Duhului Sfânt este atât de vitală pentru vremurile în care trăim, de ce este atât de dificil de realizat?[9] Evident, un motiv este acela că și în Scriptură sunt oferite puține explicații. Se fac multe presupuneri, dar se explică prea puțin. Chiar dacă în Noul Testament Duhul Sfânt este menționat de zece ori mai mult decât în Vechiul Testament, preocuparea este cu privire la etică și nu la natura Sa.[10] Într-adevăr, doctrina despre Duhul Sfânt este „una dintre cele mai vagi teme din Biblie și din teologie"[11], dar oare nu ar trebui să încercăm să înțelegem ceea ce ne *este* descoperit pentru învățătura noastră, așa cum sugerează Pavel în Romani (Romani 15,4)? Fără îndoială, trebuie să facem acest lucru cu multă venerație și umilință, dar cu hotărâre, întrucât „dispensațiunea în care trăim noi trebuie să fie… cea a Duhului Sfânt".[12]

Pentru mulți creștini, Tatăl este privit ca fiind destul de impersonal și de transcendent, Fiul este plasat undeva mult înapoi, în istorie, în timp ce Duhul Sfânt „este punctul în care Trinitatea devine personală pentru credincios."[13] Din moment ce acest subiect este atât de vital, este necesar un studiu, dar, în același timp, nu trebuie să uităm un avertisment important scris de Ellen White în anul 1911, pe vremea când interesul față de Duhul Sfânt creștea rapid:

> „Nu este esențial pentru noi să putem defini cine este de fapt Duhul Sfânt… Natura Duhului Sfânt este o taină. Oamenii nu pot să o explice, fiindcă Domnul nu le-a descoperit-o… În ceea ce privește astfel de taine, care sunt prea profunde pentru înțelegerea omenească, tăcerea este de aur."[14]

Pentru a prezenta biblic și teologic persoana Duhului Sfânt, ar trebui să tratăm pe scurt acest subiect din punct de vedere istoric.

Scurte considerații istorice

Teologii și conducătorii bisericii au dezbătut secole întregi natura și lucrarea Duhului Sfânt. Trinitatea a fost primul subiect abordat în istoria creștină, după ce apostolii au ieșit de pe scena lucrării lor. Cu toate acestea, există dovezi care ne sugerează că doctrina despre Duhul Sfânt a fost tratată *complet* de-abia în secolul al XII-lea.[15] Pe la sfârșitul secolului al II-lea, se punea tot mai mult accentul pe divinitatea Duhului Sfânt. Tertulian din Cartagina L-a numit pe Duhul Sfânt *Dumnezeu*, subliniind faptul că Duhul și Fiul sunt de o ființă cu Tatăl.[16] Totuși, mai rămâneau multe lucruri neclare, iar mulți doreau chiar să Îl includă în Dumnezeire. Paul de Samosata, de exemplu, credea că Duhul Sfânt era, în primul rând, harul lui Dumnezeu revărsat peste apostoli. Irineu considera că Duhul era un atribut al lui Dumnezeu, la fel ca și Înțelepciunea. Origene, pe de altă parte, s-a îndepărtat cu mult de Trinitatea ontologică, afirmând că Duhul Sfânt a fost „adus la existență prin Cuvânt, întâiul în rang dintre toate ființele

a fost creat de Tatăl prin Hristos."[17] Nu s-au schimbat multe lucruri, întrucât aceste opinii timpurii sunt susținute încă de un număr de grupări religioase contemporane.

În secolul al V-lea, părinții capadocieni au consolidat ideea că Duhul Sfânt este o persoană.[18] Vasile cel Mare a devenit cunoscut sub numele de „teologul Duhului Sfânt", în mare măsură datorită dorinței lui de a stabili *triunitatea* lui Dumnezeu contrară triteismului – trei Dumnezei – și „binitarianismului", adică ideii că Tatăl și Fiul sunt Dumnezeu, dar Duhul Sfânt Se află pe o treaptă inferioară. El a scris primul tratat profund despre persoana Duhului Sfânt, intitulat corespunzător, *Despre Duhul Sfânt*, care a influențat în mare măsură revizuirea Crezului niceean.[19] Primul Conciliu de la Niceea, convocat de Împăratul Constantin în anul 325 d.Hr., declara, în acel crez, următoarele: „Credem într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotputernic, Făcătorul tuturor lucrurilor văzute și nevăzute. Și într-un Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl…, născut, nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl." Însă, deși Tatălui și Fiului le sunt dedicate un paragraf scurt și un paragraf mult mai substanțial, crezul se încheia cu afirmația criptică: „Și [credem] într-un Duhul Sfânt". Nu se spunea mai mult despre El. De ce? Fiindcă arianismul mai era încă o mare amenințare pentru biserică. Arius reușise să convingă o mare mulțime de oameni că Isus este o ființă specială creată de Dumnezeu, dar nu Dumnezeu Însuși. Această concepție a cunoscut o reînviorare nu numai printre mulți dintre conducătorii bisericii, ci și printre conducătorii laici care dețineau autoritate. Teologia ariană a supraviețuit la câteva decenii după crezul original, în parte datorită împăratului Constantin, despre care unii cred că „a trăit ca un păgân și a murit arian".[20] Cea mai puternică voce pentru ceea ce mai târziu a devenit concepția ortodoxă, le-a aparținut lui Atanasie și capadocienilor, care au scris, au învățat și au predicat cu consecvență despre divinitatea deplină atât a Fiului, cât și a Duhului, până la revizuirea Crezului niceean, în anul 381, cu ocazia primului Conciliu de la Constantinopol. Conciliul

nu numai că a suplimentat paragrafele despre Tatăl și despre Fiul, dar a mai și adăugat un paragraf întreg și semnificativ despre Duhul Sfânt, care „din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este venerat (I se aduce închinare) și slăvit, care a grăit prin proroci”.[21] Chiar dacă, în Evul Mediu, Duhul Sfânt era acceptat pe deplin ca fiind egal cu Dumnezeu, tulburările au continuat. Neînțelegerile reflectau conflictele trecute din domeniul hristologiei, referitoare la *originea* exactă a Duhului: Venea El de la Dumnezeu Tatăl, de la Fiul sau de la amândoi? În Occident s-a așternut liniștea până în anul 1014, când Biserica Răsăriteană a descoperit ceea ce astăzi a devenit renumitul termen *filioque*.[22] În Crezul niceean a fost introdus cuvântul *filioque* – care în latină înseamnă „și de la Fiul” – susținând acum că Duhul Sfânt purcede „de la Tatăl *și de la Fiul*”. Biserica Răsăriteană era deja supărată pe întâietatea pe care o avea Roma în Biserica Catolică și, susținând cu tărie ideea că numai Tatăl era singura sursă, rădăcină și cauză a Divinității, nu se putea alătura unei astfel de „trădări”. Conflictul legat de acest termen a ajuns să fie cel mai mare dezacord teologic din istoria bisericii creștine, conducând la separarea permanentă dintre Bisericile Răsăriteană și Apuseană: Marea Schismă din anul 1054.

Reforma protestantă nu a produs schimbări majore în doctrina ortodoxă despre Duhul Sfânt, care era în principiu augustiniană[23]. Contribuția lui Calvin a fost în domeniul revelației, postulând că mărturia interioară a Duhului Sfânt este fundamentul suprem al încrederii noastre în natura divină a Bibliei. Cu alte cuvinte, lucrarea *practică* a Duhului Sfânt este urmată de lucrarea Sa *scrisă*, Biblia.

Cu timpul, ideea că Duhul Sfânt este o persoană a fost acceptată tot mai mult în biserici, unii ajungând să se întrebe cum anume lucrează El în viața păcătosului. Wesley, de pildă, a introdus ideea sfințirii instantanee a omului prin Duhul Sfânt.[24]

În ciuda lui Wesley, interesul bisericii față de Duhul Sfânt a trecut printr-o perioadă de declin, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Scolasticismul protestant, cu a lui „rechte Lehre” (doctrina corectă),

a avut ca rezultat „o concepție mai mecanicistă asupra rolului Scripturii" și, „în consecință, mărturia Duhului Sfânt a ajuns să fie trecută cu vederea". Doar Cuvântul, fără Duhul Sfânt, era considerat temelia autorității. În plus, raționalismul, naturalismul și chiar deismul au devenit principalele standarde filozofice acceptate, ceea ce a avut ca rezultat neglijarea în mare măsură a acestei doctrine, întrucât Duhul Sfânt nu poate fi dovedit prin examinarea naturii. În sfârșit, tipul de romantism propus de Schleiermacher susținea că religia nu ține de fapt de convingeri (doctrine) sau de comportament (etică), ci de sentimente. Astfel, Duhul Sfânt a fost redefinit drept „unitatea vitală a părtășiei creștine ca personalitate morală".[25]

Cu toate acestea, alte mișcări religioase I-au acordat atenție sporită Duhului Sfânt și, în mai mare măsură, *lucrării* Sale.[26] De exemplu, Renascentismul american punea accent pe convertire și pe efectul imediat al experienței. Acesta, alături de Mișcarea Sfințeniei, care își avea originile în metodism, și de Convenția Keswick, apărută din calviniști[27], la care trebuie să adăugăm și o Americă aflată într-o schimbare rapidă, au dus la apariția oficială a penticostalismului, în anii 1901-1906, a neopenticostalismului și a valului al treilea al penticostalismului, în anii 1980, care accepta darurile spirituale ca pe niște semne obligatorii pentru creștinii evanghelici. În acest moment, doctrina Duhului a devenit o preocupare a *praxisului*, adică a experienței la nivel individual și colectiv, și nu o *dogmă* sau o *teologie*.

Întrebări fundamentale cu privire la persoana Duhului Sfânt

În anul 1906, Ellen White a scris că „Duhul Sfânt are o personalitate, altminteri nu ar putea adeveri în duhul nostru și împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu. De asemenea, El trebuie să fie o persoană divină, altminteri nu ar putea aduce la lumină tainele ascunse în mintea lui Dumnezeu."[28] Această afirmație face aluzie la trei întrebări fundamentale, care trebuie să primească răspuns, pen-

tru a putea înțelege Duhul Sfânt și implicațiile personalității Sale: 1) Este Duhul Sfânt Dumnezeu? 2) Este Duhul Sfânt o persoană din Dumnezeire? 3) Care este relația Duhului Sfânt cu Dumnezeirea?

Deși foarte multe dintre dovezile biblice sunt cunoscute de cititori, este necesar să le reluăm pentru a ne atinge scopul propus.

Este Duhul Sfânt Dumnezeu? Trebuie să admitem că dovezile scripturistice directe, cu privire la aspectul acesta, sunt puține. Fără îndoială că acest lucru este motivul principal pentru care, de-a lungul istoriei bisericii creștine, atât de mulți credincioși sinceri nu au fost convinși de divinitatea Duhului Sfânt. Chiar dacă învățătura lui Pavel despre Duhul Sfânt pare a fi mai importantă decât învățătura lui despre îndreptățirea prin credință[29], „divinitatea Tatălui este pur și simplu asumată…, cea a Fiului este susținută și argumentată, iar cea a Duhului Sfânt trebuie dedusă din diferite afirmații indirecte din Scriptură."[30]

Totuși Dumnezeu ne-a dat suficiente dovezi ca să putem înțelege adevărurile fundamentale. Cea mai clară dintre acestea poate fi considerată afirmația lui Petru din Fapte, capitolul 5, unde îl întreabă pe Anania de ce L-a mințit „pe Duhul Sfânt" în privința moșioarei vândute și apoi spune: „N-ai mințit pe oameni, ci pe Dumnezeu" (Fapte 5,3.4)[31]. Pentru Petru, „a minți pe Duhul Sfânt" și „a minți pe Dumnezeu" erau expresii interschimbabile, considerând că Anania nu îi mințea *doar* pe apostolii bisericii în formare a Noului Testament, ci pe Dumnezeu Însuși. Acest lucru devine și mai semnificativ dacă avem în vedere faptul că Luca a notat această relatare din punctul de vedere al marilor lucrări ale Duhului[32], întrucât „făgăduința Tatălui" (Luca 24,49) se împlinise în sfârșit. Acest eveniment culminant din viața Noului Israel reflecta un eveniment din viața Vechiului Israel. Ziua Cincizecimii era cunoscută printre evrei drept „ziua în care a fost dată Legea", făcând referire la momentul când Legea lui Dumnezeu, scrisă cu degetul lui Dumnezeu – sau de Duhul lui Dumnezeu, după cum spune Isus (comparați Matei 12,28 cu Luca 11,20) – a fost

dată pe muntele Sinai. La numai câteva zile după aceea, unii israeliți, în ciuda faptului că văzuseră semnele și minunile extraordinare ale lui Dumnezeu, care Își dovedise superioritatea față de zeii Egiptului, au ales cu nerușinare să asculte de dumnezeul făcut de ei – un vițel de aur. În anul 31 d. Hr., în Ziua Cincizecimii, „degetul" lui Dumnezeu a coborât cu semne și minuni mari peste credincioșii care Îl așteptau, pentru a începe să scrie Legea lui Dumnezeu în inimile lor (Fapte, capitolul 2). Însă, la fel ca și predecesorii lor, unii ca Anania și Safira au ales să pretindă că îl urmau pe Dumnezeu, când, de fapt, îi rămâneau credincioși lui Mamona. Soarta lor a fost aceeași cu a celor trei mii de oameni care au pierit în pustie în ziua aceea (Fapte 5,3-11; Exod 32,21-28). De ce o pedeapsă atât de aspră? Fiindcă, la fel ca în cazul sfidării ce avusese loc în urmă cu o mie cinci sute de ani, cei doi soți s-au răzvrătit împotriva aceluiași Dumnezeu puternic: Duhul Sfânt.

Un alt exemplu de expresii interschimbabile îl găsim în 1 Corinteni, capitolele 3 și 6. În capitolul 3,16,17, Pavel scrie: „Nu știți că voi sunteți Templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?" Trei capitole mai departe, el folosește un limbaj aproape identic: „Nu știți că trupul vostru este Templul Duhului Sfânt, care locuiește în voi?" (1 Corinteni 6,19). Templul lui Dumnezeu sau templul Duhului Sfânt – Dumnezeu și Duhul Sfânt sunt două cuvinte interschimbabile pentru Pavel. „Duhul Sfânt nu este doar un duh", spunea Martin Luther, „o creatură, de pildă, sau ceva aparte de Dumnezeu, pe care El L-a dat oamenilor, sau doar lucrarea lui Dumnezeu pe care El o împlinește în inimile noastre, ci un Duh care El Însuși este Dumnezeu în esență."[33]

Și Isus a folosit cuvintele Dumnezeu și Duhul Sfânt în mod interschimbabil. În timpul întrevederii nocturne cu Nicodim, Hristos i-a vorbit despre posibilitatea de a fi născut *din nou* – ceea ce se referea la mântuire – prin Duhul, chiar dacă ucenicul tainic considera acest lucru o imposibilitate, zicând: „Cum se poate face așa ceva?" (Ioan

3,5-9). Mai târziu în lucrarea Sa, când un alt grup de ucenici s-au adunat ca să-L întrebe cum era posibil ca niște oameni, care aparent nu aveau cum să fie mântuiți, să fie totuși mântuiți, Isus le-a răspuns: „La oameni lucrul acesta este cu neputință, dar la Dumnezeu toate lucrurile sunt cu putință" (Matei 19,23-26). Evident, pentru Isus, Dumnezeu era Cel care face posibilă mântuirea, la fel cum Duhul era Cel care are puterea de a convinge cu privire la păcat, la neprihănire și la judecată (Ioan 16,8-11).

În cartea Evrei găsim singura referință biblică la „Duhul cel veșnic" (Evrei 9,14), în vreme ce în cartea Deuteronom găsim singura referință biblică la „Dumnezeul cel veșnic" (Deuteronom 33,27). Știm că numai Dumnezeu este veșnic. Mai știm și că numai Dumnezeu poate aduce morții la viață. „Adevărat, adevărat vă spun, că vine ceasul, și acum a și venit, când cei morți vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce-l vor asculta vor învia…, toți cei din morminte vor auzi glasul Lui" (Ioan 5,25.28). Pe ce bază poate Hristos să-i cheme pe morți la viață? El ne explică lucrul acesta în versetul următor: „Căci, după cum Tatăl are viața în sine, tot așa a dat și Fiului să aibă viața în sine" (vers. 26). După câțiva ani, Pavel repeta cuvintele lui Hristos, scriind în Romani 8,11: „Și dacă Duhul Celui ce a înviat pe Isus dintre cei morți locuiește în voi, *Cel ce a înviat pe Hristos Isus din morți va învia și trupurile voastre muritoare, din pricina Duhului Său* care locuiește în voi" (sublinierea autorului). Același Duh care L-a înviat pe Isus ne va învia și pe noi fiindcă, la fel ca Dumnezeu, și El are viața în Sine.

În cuvântarea din noaptea în care a fost vândut, Hristos a anunțat venirea unui *parakletos*, cuvânt adeseori tradus cu *Mângâietor* (Ioan 14,16.17). Din punct de vedere lingvistic, aceasta înseamnă că persoana numită astfel are un statut „paralel" cu cel care îl numește.[34] Din acest motiv, Hristos L-a numit pe Duhul Sfânt „un alt" Mângâietor, El Însuși fiind primul Mângâietor cunoscut de ucenici. Ideea care trebuie subliniată aici este cea din versetul în care Hristos spune că Îl va

„ruga pe Tatăl" pentru Duhul Sfânt. Cu puțin înainte de aceasta, Hristos afirmase că El și Tatăl sunt egali (vers. 9,10). Dacă Mângâietorul este egal – sau pe aceeași treaptă – cu Fiul, iar Fiul este egal – sau una – cu Tatăl, Mângâietorul, sau Duhul Sfânt, este egal cu Tatăl.

Duhul Sfânt deține atributele care îi aparțin în exclusivitate lui Dumnezeu. El este omniprezent, motiv pentru care Psalmistul exclama: „Unde mă voi duce departe de Duhul Tău și unde voi fugi departe de Fața Ta?" (Psalmi 139,7). Duhul Sfânt este omniscient (atotștiutor), întrucât Pavel spune: „Duhul cercetează totul, chiar și lucrurile adânci ale lui Dumnezeu", fiindcă „nimeni nu cunoaște lucrurile lui Dumnezeu, afară de Duhul lui Dumnezeu." (1 Corinteni 2,10.11). Duhul Sfânt este și atotputernic, din moment ce împarte daruri „fiecăruia în parte, *cum voiește*" (1 Corinteni 12,11; sublinierea autorului).

În final, un număr de versete din Scriptură Îi menționează pe toți cei trei membri ai Dumnezeirii, făcându-I egali în natură și poziție, deși nu și în ceea ce privește rolul lor. Bine cunoscuta formulă pentru botez, care făcea parte din misiunea încredințată ucenicilor, prevede ca urmașii lui Hristos să-i boteze pe noii ucenici „în Numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt" (Mat. 28,19). Această formulă evidențiază un *singur* Nume, nu trei Nume deosebite, spunând că fiecare dintre Ei este de o ființă (*hupostasis*) cu ceilalți. Binecuvântarea apostolică din 2 Corinteni 13,14 ne descoperă același Dumnezeu triunic: „Harul Domnului Isus Hristos, dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți!" Iar prezentarea darurilor spirituale subliniază aceeași idee, când ne spune că „sunt felurite daruri, dar este același *Duh*", „felurite slujbe, dar este același *Domn*", și „felurite lucrări, dar este același Dumnezeu" (1 Corinteni 12,4-6). În salutul lui Petru, găsim la fel ca mai sus același Dumnezeu triunic, dar ni se dau indicii despre faptul că cele trei Persoane au roluri diferite: „Petru… către aleșii care trăiesc ca străini împrăștiați… după știința mai dinainte a lui Dumnezeu Tatăl, prin sfințirea lucrată de Duhul, spre ascultarea și stropirea cu sângele lui Isus Hristos" (1 Petru 1,1.2).

Este Duhul Sfânt o persoană?

Personalitatea Duhului Sfânt a fost un subiect cu care s-au confruntat primii pionieri adventiști .[35] Pe lângă concepțiile antitrinitariene, unii considerau că Duhul Sfânt este mai puțin decât o persoană. De exemplu, Uriah Smith, mult timp director al Editurii Review and Herald și secretar al Conferinței Generale, până în anul 1891, descria Duhul Sfânt astfel: „Acea emanație divină și misterioasă prin care Ei [Tatăl și Fiul] Își aduc la îndeplinire lucrarea Lor măreață și infinită". Un an mai devreme, Îl numea „o influență divină" și nu „o persoană asemenea Tatălui și Fiului".[36] Lipsa clarității concepției despre persoana Duhului Sfânt în Biserica Adventistă era efectul lipsei unei înțelegeri cu adevărat trinitariene despre Dumnezeu. Chiar și Ellen White, când cita versiunea King James, folosea pentru Duhul Sfânt pronumele englezesc neutru „it". Însă toate acestea s-au schimbat până în anul 1898. O nouă înțelegere a naturii lui Hristos și a persoanei Duhului Sfânt a determinat-o să afirme că „în Hristos este viață originară, neîmprumutată, nederivată" și să folosească pronumele personal „El" pentru Duhul Sfânt, despre care spunea că este „a treia Persoană a Dumnezeirii".[37] Publicarea cărții *Hristos, Lumina lumii* avansa o schimbare de paradigmă care pe mulți i-a surprins, iar pe alții i-a șocat. Este bine cunoscută experiența lui M. L. Andreasen, care era atât de sceptic față de aceste schimbări, încât a încercat să se asigure că erau scrise chiar de Ellen White. În anul 1902, după ce a vizitat-o în casa ei de la Elmshaven și după ce a văzut manuscrisul, a fost convins că, într-adevăr, afirmațiile îi aparțineau ei.[38]

Astăzi, declarația oficială de credință a adventiștilor de ziua a șaptea arată clar faptul că „Biblia ne descoperă că Duhul Sfânt este o persoană și nu o forță impersonală".[39] Aceasta este doctrina creștină standard. Însă tradiția teologică creștină nu a fost niciodată o motivație suficientă, pe baza căreia adventiștii să decidă în privința învățăturilor biblice. Atunci, care sunt dovezile biblice pentru personalitatea Duhului Sfânt?

Uneori, oamenii au considerat că Duhul Sfânt ar fi ceva „neutru" („it" – în limba engleză este pronumele care desemnează obiecte, fenomene ale naturii etc. – n. trad.), în parte datorită genului neutru folosit pentru Duh, atât în originalul grecesc – *pneuma* –, cât și în engleză. Un exemplu este Romani 8,16, unde versiunea King James traduce textul astfel: „Duhul *Însuși* („itself" – forma reflexivă a pronumelui neutru „it")… (sublinierea autorului).[40] Din moment ce pronumele trebuie să se acorde în persoană, număr și gen cu substantivul pe care îl determină, ar fi de așteptat să utilizăm un pronume neutru pentru Duhul Sfânt. Totuși, când a notat cuvintele lui Isus, Ioan, ucenicul iubit, a folosit pronumele masculin *ekeinos* – El – când s-a referit la Duhul Sfânt. „Când va veni Mângâietorul…, adică Duhul adevărului…, El va mărturisi despre Mine" (Ioan 15,26). „Când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, [El] are să vă călăuzească în tot adevărul" (Ioan 16,13). „Și Eu voi ruga pe Tatăl și El vă va da un alt Mângâietor, care [pentru ca El – trad. engl.] să rămână cu voi în veac" (Ioan 14,16). Fie Ioan a făcut o mare greșeală gramaticală, fie a folosit dinadins pronumele „El" pentru Duhul Sfânt. Întrucât, în restul evangheliei, Ioan nu mai face o greșeală similară, tragem concluzia că a scris așa pentru a sublinia o idee: Isus S-a referit la o persoană, și nu la un obiect.[41] Nu trebuie accentuat faptul că Ioan a folosit pronumele personal *masculin*; el dorea să specifice nu genul, ci personalitatea.[42]

De asemenea, Biblia identifică un număr de atribute ale Duhului Sfânt care sunt caracteristice doar persoanelor. De pildă, Duhul Sfânt are *voință*. În Fapte, capitolul 16, aflăm că Pavel și tovarășii lui „au fost opriți de Duhul Sfânt să vestească Cuvântul în Asia… Ajunși lângă Misia, se pregăteau să intre în Bitinia, dar Duhul lui Isus nu le-a dat voie" (Fapte 16,7.8). În 1 Corinteni, capitolul 12, după ce sunt enumerate câteva daruri ale Duhului, ni se spune că „toate aceste lucruri le face unul și același Duh, care dă fiecăruia în parte, cum voiește" (1 Corinteni 12, 7-11). De asemenea, se spune că Duhul

Sfânt are *năzuințe*. Pavel ne amintește că „Cel ce cercetează inimile știe care este năzuința Duhului". Duhul mijlocește pentru noi: „... căci nu știm cum trebuie să ne rugăm. Dar Însuși Duhul mijlocește… cu suspine negrăite" (Romani 8, 27.26). Așa cum numai o persoană poate să facă, Duhul Sfânt *ne învață*. Pavel îi scrie lui Timotei: „Dar Duhul spune lămurit că, în vremurile din urmă, unii se vor lepăda de credință, ca să se alipească de duhuri înșelătoare și de învățăturile dracilor" (1 Timotei 4,1). Neemia amintea cum Dumnezeu îi dăduse lui Israel „Duhul… cel bun, ca să-i facă înțelepți" (Neemia 9,20). Iar Isus le-a promis ucenicilor Săi că, atunci când vor fi în primejdie sau când vor trece prin necazuri din cauza Lui, Duhul Sfânt îi „va învăța chiar în ceasul acela" ce să vorbească (Luca 12,12). O altă trăsătură este faptul că Duhul Sfânt poate să aibă *sentimente*. Pavel îi sfătuiește pe efeseni: „... să nu întristați pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu" (Efes. 4,30); iar Isaia își amintește cum evreii „au fost neascultători și au întristat pe Duhul Lui cel sfânt, iar El li s-a făcut vrăjmaș" (Isaia 63,10). Duhul Sfânt exercită *influență*. Pavel ne asigură că „nimeni nu poate zice: 'Isus este Domnul', decât prin Duhul Sfânt" (1 Corinteni 12,3).[43] Isus a făgăduit: „... când va veni El, va dovedi lumea vinovată în ce privește păcatul, neprihănirea și judecata" (Ioan 16,8). Numai o persoană poate *iubi* și toate cele trei Persoane ale Dumnezeirii iubesc (vezi Ioan 3,16 și 13,1). Pavel le cere romanilor: „Vă îndemn dar, fraților, pentru Domnul nostru Isus Hristos și pentru dragostea Duhului [să vă rugați pentru mine]" (Romani 15,30). Iar în Romani, capitolul 5, le spusese deja că „nădejdea aceasta nu înșală, pentru că dragostea lui Dumnezeu a fost turnată în inimile noastre *prin Duhul Sfânt*" (Romani 5,5; sublinierea autorului).

Care este relația dintre Duhul Sfânt și Dumnezeire?

Adventiștii de ziua a șaptea afirmă că „din veșnicie, Dumnezeu Duhul Sfânt a fost alături de Tatăl, ca cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii. Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt există prin Sine în aceeași măsură.

Cu toate acestea, în Trinitate există o anumită *distribuire a rolurilor* (sublinierea autorului).[44] Acum ne vom referi la această *distribuire a rolurilor* și la rolul Duhului Sfânt ca a *treia* Persoană a Dumnezeirii. Însă nu trebuie să uităm că în Biblie ne sunt date mai puține descoperiri explicite referitoare la Duhul Sfânt, decât la Tatăl și la Fiul. Acest lucru nu este ușor de înțeles. Deși este adevărat că în Noul Testament Duhul este prezentat, în primul rând, din perspectiva relației Lui cu biserica și cu viața creștină, problema relației Duhului cu Dumnezeu își găsește răspunsuri în Biblie.[45]

În vreme ce natura dublă a lui Hristos a iscat controversele hristologice din primele secole ale erei creștine, opoziția față de acceptarea Duhului ca persoană și ca Dumnezeu deplin s-a iscat de la *rolul* pe care îl are El în Trinitate, de la această „distribuire de roluri". Există Duhul ca persoană, în Scriptură? Deși Biblia nu ne oferă o discuție sistematică despre Duhul Sfânt, cea mai apropiată dezbatere poate fi găsită în conversația pe care a avut-o Hristos cu ucenicii Lui, în noaptea Paștelui, în camera de sus. Aici găsim câteva afirmații remarcabile, care ne descoperă ceea ce pare a fi un rol subordonat, asumat de Duhul Sfânt față de celelalte două Persoane ale Trinității. Când anunță venirea Mângâietorului promis, Isus spune: „Eu voi ruga pe Tatăl și El vă va da un alt Mângâietor… Duhul adevărului" (Ioan 14,16.17). Deși vedem clar că Duhul are o voință pe care Și-o exercită, în acest text descoperim că totul depinde de ceilalți doi membri ai Trinității: de cererea Fiului și de acceptul din partea Tatălui. Prin Duhul, Hristos locuiește în ucenicii Lui (vers. 20): „În ziua aceea, veți cunoaște că Eu sunt în Tatăl Meu, că voi sunteți în Mine și că Eu sunt în voi". Apoi, Hristos spune că atunci li Se va descoperi (vers. 21). De altfel, făgăduința este că atât Tatăl, cât și Fiul vor veni să locuiască împreună cu ei (vers. 23) și, deși nu se face nicio mențiune explicită referitoare la Duhul Sfânt, ca Cel de-al Treilea *Oaspete* în inimile lor, Duhul este Cel care îi ajută pe ucenici să înțeleagă afirmația aceasta. Descoperim aici, cât se poate de limpede, un rol subordonat asumat de persoana

Duhului Sfânt, chiar dacă El este un alt *parakletos,* asemenea Fiului. Nu avem niciun motiv să înțelegem de aici că Duhul ar fi un fel de Dumnezeu mai mic decât Hristos sau decât Tatăl. Acesta pare a fi *rolul* îndeplinit de Duhul în Dumnezeire și nu *statutul* sau *treapta* pe care se află. În capitolul 15, găsim din nou rolul subordonat al Duhului Sfânt: „Când va veni Mângâietorul, pe care-L voi trimite de la Tatăl, adică Duhul adevărului, care purcede de la Tatăl, El va mărturisi despre Mine" (Ioan 15,26).[46] În sfârșit, în capitolul 16, găsim poate cele mai clare afirmații cu privire la această relație triunică:

„Când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, are să vă călăuzească în tot adevărul, căci El nu va vorbi de la El, ci va vorbi tot ce va fi auzit, vă va descoperi lucrurile viitoare. El Mă va proslăvi, pentru că va lua din ce este al Meu și vă va descoperi. Tot ce are Tatăl, este al Meu; de aceea am zis că va lua din ce este al Meu și vă va descoperi" (Ioan 16,13-15).

După cum Fiul descoperă dragostea și caracterul Tatălui și alege să nu facă nimic de la El, ci Îi supune Tatălui această prerogativă (vezi Ioan 5,30; 6,38), tot la fel face și Duhul, în raport cu Fiul. Pericolul este acela de a ne limita inconștient la o interpretare semiariană, care consideră că Tatăl și Fiul Se află pe aceeași treaptă, iar Duhul Sfânt pe o treaptă inferioară, subordonată, din cauza rolului pe care îl îndeplinește în Planul de Mântuire, așa cum citeau adepții lui Arius afirmațiile din Biblie, arătând spre subordonarea lui Hristos față de Tatăl și trăgând concluzia că El nu putea fi Dumnezeu deplin. În realitate, în această distribuire de roluri, se pare că Tatăl este Sursa, Fiul este Mijlocitorul, iar Duhul este Cel care aplică intențiile lui Dumnezeu.[47]

Ideea unei uniuni multiple în cadrul Dumnezeirii, în care membrii interacționează unii cu ceilalți și se supun unul altuia, se observă chiar și în pasajul pe care evreii l-au folosit generații întregi pentru a susține monoteismul: *Shema'*. Deuteronom 6,4: „Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn". Cuvântul tradus cu

„singurul" este cuvântul ebraic *ĕchād.* Deși înseamnă „unul", conotația este aceea de „unul printre alții, subliniindu-se unul anume". După Otto Christensen, „posibilitatea ca alte persoane să mai existe în această 'unitate' este inerentă cuvântului *ĕchād.*" Moise ar fi putut folosi cuvântul *yāchīd* pentru a indica „unul", ca în expresia „doar unul". Însă „unitatea" *ĕchād* rezultă „din unirea între mai multe persoane".[48] Același cuvânt este folosit pentru a descrie *relația strânsă și de supunere reciprocă* dintre primii doi oameni: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa, se va lipi de nevastă-sa și se vor face *un singur* trup" (Geneza 2,24). Perechea din Eden reprezintă unirea dintre două persoane distincte care, iubindu-se în cea mai înaltă măsură, aleg să devină *ĕchād* – una.

Această idee, deși simplă, este revoluționară, în parte datorită faptului că păcatul a reușit să aducă la suprafață *yāchīd-ul* din fiecare dintre noi – am devenit ființe singuratice. Totuși Dumnezeu a avut de la început alte planuri. În fiecare familie care are mai mult de un copil, adulții observă cu ușurință că fiecare dintre ei are alte modalități filozofice, stilistice și generale de abordare a vieții și a problemelor. Chiar dacă au trecut prin aceleași experiențe, părinții văd că fiii sau fiicele lor nu sunt *nicidecum* la fel, deși trăiesc sub același acoperiș, mănâncă aceeași mâncare și au aceiași părinți. Dacă luăm în considerare porunca pe care Dumnezeu o dă omenirii prin Adam și Eva, „creșteți, înmulțiți-vă, *umpleți* pământul" (Geneza 1,28, sublinierea autorului), o socoteală simplă ne ajută să tragem concluzia că ar fi nevoie de cel puțin *trei* copii pentru fiecare cuplu pentru a aduce la îndeplinire porunca primită, deci cu unul mai mult decât ei, care să le ia locul. Cât de potrivit este acest lucru, dacă luăm în considerare Trinitatea. Porunca din versetul 28 vine imediat după ce ni se spune că Dumnezeu a zis: „Să *facem* om după chipul *Nostru*, după asemănarea *Noastră*"[49], iar apoi coroborat cu versetul: „Dumnezeu a făcut pe om după chipul *Său*, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut" (Geneza 1,26.27; sub-

linierea autorului). De la pluralitate la singularitate și apoi iar la pluralitate: bărbat și femeie. Această idee se poate aplica și în căsătorie. Ce anume găsesc doi oameni atractiv unul la celălalt? Un lucru poate fi *deosebirea* dintre ei: contrariile se atrag.

De ce avem aceste lucruri în societate? Pentru că ele oglindesc, în limite reduse, ceea ce înseamnă să trăiești, să iubești și să fii. Dumnezeu ca unul singur, yāchīd, nu ar putea reflecta aceste valori la fel de clar ca Dumnezeul triunic. Astfel, El dorește să experimentăm și noi această unitate. Din moment ce „Dumnezeu este dragoste" (1 Ioan 4,8) și din moment ce dragostea nu este reală dacă nu poate fi împărtășită celor din jur, Dumnezeu este Trei în Unul. Bruce Metzger ne ajută aici. Îl citez mai jos:

> „Unitarianul mărturisește că este de acord cu afirmația 'Dumnezeu este dragoste'. Însă aceste cuvinte, 'Dumnezeu este dragoste', nu au o semnificație reală decât dacă Dumnezeu este format din cel puțin două persoane. Dragostea este ceea ce o *persoană* manifestă față de o altă *persoană*. Dacă Dumnezeu este o singură persoană, atunci, înainte ca Universul să fi venit la existență, El *nu* a fost dragoste. Întrucât dragostea este esența ființei Sale, El trebuie să fie mereu dragoste și întrucât este veșnic, trebuie să-Și fi manifestat dintotdeauna dragostea față de cineva. Mai mult, dragostea desăvârșită este posibilă doar între persoane egale. La fel cum un om nu își poate satisface sau realiza capacitatea de a iubi dacă iubește animale, tot la fel Dumnezeu nu își poate satisface sau realiza dragostea [doar] prin iubirea față de om sau față de orice altă creatură. Fiind infinit, El trebuie să fi avut din veșnicie un obiect al dragostei, un *alter ego* sau, pentru a folosi limbajul tradițional din teologia creștină, [Persoană] consubstanțială, coeternă și coegală față de care să-Și manifeste dragostea."[49]

Prin urmare, Dumnezeirea este o uniune de persoane. Nu un grup de Dumnezei, ci o unitate de trei Persoane care își manifestă dra-

gostea desăvârșită în supunere desăvârșită. Și de ce trei? Probabil pentru că în cazul a trei persoane „există o posibilitate de deschidere și de creștere care nu se găsește neapărat într-o relație dintre două persoane", care ar fi mai restrânsă în esență.[51]

În această relație, există o umilință divină care ne uimește tot mai mult, pe măsură ce medităm la ea. Din moment ce Dumnezeu este un Dumnezeu care Se află mai întâi în relație cu Sine, deducem că El va dori să creeze, pentru ca și alții să guste din aceeași experiență. Totuși, premisa intrinsecă a dragostei care se jertfește pe sine este libertatea de alegere, inclusiv libertatea de a o refuza. Fiecare ființă nou-apărută în Univers presupune un risc, întrucât ființele pot alege să-și îndrepte capacitatea de a iubi spre sine, și nu spre Dumnezeu și spre cei din jur, dragostea transformându-se, astfel, în păcat. Faptul că Dumnezeu știa toate acestea încă de la început și că a ales totuși să riște, că Și-a dorit mai degrabă să Își manifeste dragostea față de creația Lui, decât să nu creeze de teama că ființele nu-și vor folosi libertatea cum se cuvine, este o demonstrație a dragostei Sale profunde. Ioan cel iubit a înțeles acest lucru când a spus: „În dragoste nu este frică" și „Noi Îl iubim, pentru că El ne-a iubit întâi" (1 Ioan 4,18.19). Ce bunătate remarcabilă! Să iubești și să riști totul, în loc să păstrezi dragostea în siguranța desăvârșită a Trinității.[52]

De ce este importantă concepția biblică referitoare la Persoana Duhului Sfânt?

De ce este important să înțelegem că Duhul Sfânt este o Persoană a Dumnezeirii? Istoria despre Anania și Safira din Fapte, capitolul 5, pe care am prezentat-o mai devreme, ne oferă un indiciu: dacă nu înțelegem sau dacă refuzăm să înțelegem că Duhul Sfânt este o Persoană a Dumnezeirii, vom fi înclinați să Îl considerăm a fi un fenomen impersonal și ne vom atrage pieirea.

Din acest motiv, păcatul de neiertat este cel comis împotriva Duhului Sfânt (Matei 12,31.32). Pentru noi, punctul de legătură cu Dum-

nezeu este prin Duhul Sfânt – „Unde mă voi duce departe de Duhul Tău și unde voi fugi departe de Fața Ta?" spune David (Psalmi 139,7). Punctul de legătură imediată nu este prin Tatăl și nici chiar prin Fiul. În vreme ce Hristos este Mijlocitorul păcătosului în calitatea Sa de Mare Preot în cer (Evrei 7,17 – 8,2), Duhul este Mijlocitorul nostru în calitatea Sa de *parakletos* – unul la fel ca El – pe pământ (Romani 8,26.27), între noi. Doar prin lucrarea Duhului Sfânt putem beneficia de lucrarea de mijlocire a lui *Hristos*. Fără El ne-ar fi imposibil chiar să-L cunoaștem și să-L primim pe Hristos ca Mântuitor și Domn. Dacă vom considera că Duhul Sfânt este un fenomen impersonal, o simplă emanație sau o influență lipsită de caracter și de voință, ne va fi foarte ușor să Îl ignorăm, să nu dăm importanță glasului Său și invitației Lui de a ne lepăda de noi înșine și să nu ne predăm în mâinile unui Dumnezeu la care toate lucrurile sunt posibile. Ca și fariseii din vechime, Îl vom respinge chiar pe Cel pe care Îl așteptam și pe care Îl descoperă Duhul, Cel față de care trebuie să ne manifestăm toată recunoștința: Isus Hristos, Mântuitorul nostru. Putem înțelege deznădejdea pe care a trăit-o Fiul când se afla pe Muntele Măslinilor, în acea duminică pe înserate și când, privind spre templu, a știut că timpul de probă al conducătorilor Ierusalimului avea să se încheie în acea noapte.[53] Ei Îl respinseseră pe Hristos atunci când au respins invitația pe care le-o adresa Duhul. Exclamând de două ori, profund tulburat, Hristos strigă: „Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine! De câte ori am vrut să strâng pe copiii tăi cum își strânge găina puii sub aripi și n-ați vrut! Iată că vi se lasă casa pustie!" (Matei 23,37.38)

Cel de-al doilea motiv care ne ajută să înțelegem că Dumnezeu Duhul Sfânt este o persoană este acela că, dacă Îl vom considera un „sentiment" sau doar o „forță" care ne încălzește inima atunci când avem nevoie de El, vom deveni necredincioși. În Apocalipsa, capitolul 16, ni se prezintă falsa trinitate, din care fac parte balaurul, fiara și profetul mincinos (Apocalipsa 16,13-14), în care profetul mincinos

este omologul celei de-a treia Persoane a Trinității.[54] După cum profetul *vorbește* din partea lui Dumnezeu, mai precis din partea Duhului Sfânt – întrucât „oamenii au vorbit de la Dumnezeu, mânați de Duhul Sfânt" (2 Petru 1,21) – profetul mincinos pretinde că face același lucru. Însă, în vreme ce Duhul Sfânt vorbește prin Cuvântul lui Dumnezeu, profetul mincinos vorbește prin semne și prin întrebuințarea supranaturalului. Duhul lui Dumnezeu nu este un „automat cosmic, de unde obținem putere sau binecuvântare dacă introducem suficiente monede ale credinței".[55] Cei care vor avea încredere în Dumnezeu doar atunci când vor putea să vadă semne și minuni, nu au încredere într-o Persoană, ci într-o „putere" sau într-un „sentiment". Ei nu umblă prin credință, întrucât credința „vine în urma auzirii, iar auzirea vine prin Cuvântul lui Hristos" (Romani 10,17). Credința nu vine în urma minunilor. Prin urmare, cei care Îl consideră pe Duhul Sfânt o „putere" pe care o putem invoca după placul nostru – și nu o Persoană, căreia să ne supunem prin predarea voinței noastre – vor fi amăgiți, primind un dumnezeu făcut de ei înșiși, nu pe Dumnezeul Bibliei. Din cauza acestui dumnezeu făcut de noi înșine, vom ajunge la deznădejde și la necredință, fiindcă ne-am lăsat amăgiți. Aceasta este imaginea apocaliptică în care „împărații pământului" (Apocalipsa 18,9) și „neamurile" se vor întoarce împotriva a ceea ce a fost odată obiectul închinării lor.

Al treilea motiv pentru care este important să considerăm că Duhul Sfânt este o Persoană a Dumnezeirii este acela al completei Sale umilințe, care este trăsătura caracteristică a Persoanei Sale și care ne va determina să ne predăm Lui și să Îi slujim. Biblia spune: „În ceasul acela, Isus S-a bucurat în Duhul Sfânt și a zis: „Nimeni nu știe cine este Fiul, afară de Tatăl, nici cine este Tatăl, afară de Fiul și acela căruia vrea Fiul să i-L descopere" (Luca 10, 21.22). În Biblie, ni se spun mai multe despre Dumnezeu Tatăl și despre Dumnezeu Fiul decât despre Dumnezeu Duhul Sfânt. Deși Duhul Sfânt este menționat de 88 de ori în Vechiul Testament[56] și de 325 de ori

în Noul Testament[57], cifrele acestea par infime când le comparăm cu miile de referințe pentru ceilalți Membri ai Trinității. Însă Duhul a fost Cel care i-a inspirat pe scriitorii Bibliei (2 Petru 1,21) și a făcut acest lucru în umilința Sa divină caracteristică. El spune foarte puține lucruri despre *Sine*.

În acest fel, dragostea este descoperită în aceeași măsură și în Persoana Duhului. El Își îndreaptă atenția asupra Tatălui și asupra relației Acestuia cu Fiul, și nu asupra relației Sale cu Fiul sau cu Tatăl. Fiul era în Tatăl și Tatăl în El și același lucru poate fi spus despre relația Sa cu Duhul Sfânt și despre relația Duhului Sfânt cu Tatăl.[58] Faptul că Duhul ne transmite atât de multe lucruri despre Tatăl și despre Fiul ne arată dragostea deplină care există în Dumnezeire și, în special, modul în care Duhul le aduce slavă Tatălui și Fiului. Duhul Își asumă o poziție subordonată în mod voluntar, datorită dragostei Lui pentru Fiul și datorită dorinței Lui ca Acesta să primească slavă, în ciuda faptului că El este Persoana din Dumnezeire a cărui perioadă de activitate și influență este acum în desfășurare.[59] Donald Williams a evidențiat că motivația acestui lucru este aceea că „nu există conflict între supunere și egalitate".[60]

Dumnezeul creștin – trei în unul – este complet diferit de zeii Panteonului din Olimp sau de cei ai poveștilor scandinave. Dumnezeii cu „d" mic se aflau permanent în război unii cu alții. Fiecare dintre ei avea o voință proprie și un plan individual și, evident, *nu* aveau același scop. Fiecare dintre ei avea orgoliu personal și trebuia să-și protejeze un anumit domeniu.[61] Acești zei ne amintesc de conflictul și de mândria care existau printre ucenicii lui Isus înainte de Calvar și de Cincizecime. Totuși, atunci când I se dă voie să lucreze între cei care se ceartă (Luca 22,24), care vor să fie cei dintâi (Marcu 10,35-41) și care sunt suspicioși (Ioan 21,20-22), Duhul Sfânt pune în inima lor o umilință sfântă, care îi ajută să aibă „un cuget" (Fapte 1,14; 2,1). Atunci, ei ajung să reflecte Trinitatea în această privință. De fapt, umilința absolută pare a fi trăsătura cea mai clară a Dumne-

zeului Triunic. Cum altfel ar fi putut să își folosească omnipotența, omnisciența, omniprezența și alte atribute ale Sale, pe care numai Dumnezeul Universului le poate avea? Isus a exprimat acest adevăr atunci când a spus: „Învățați de la Mine, căci Eu sunt *blând* și *smerit* cu inima" (Matei 11,29; sublinierea autorului).[62] Smerit *cu inima*, aceasta este o problemă de alegere și de voință. Dumnezeu poate face orice, însă El alege să își limiteze acțiunile fiindcă El este *dragoste*. De asemenea, Biblia îl numește pe Moise „un om foarte blând, mai blând decât orice om de pe fața pământului" (Numeri 12,3). Nu este de mirare că poporul Israel se uita la Moise, în mod esențial, ca la Dumnezeu! Contemplarea umilinței profunde manifestate din veșnicie de cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii ne aruncă mândria și micimea în țărână.

Cel de-al patrulea motiv pentru care contează ca Dumnezeu Duhul Sfânt să fie o persoană este acela că doar persoanele pot alege să coopereze ce ceilalți, iar noi suntem invitați să cooperăm cu Duhul în timp ce El conduce Biserica lui Hristos. Când s-a confruntat cu prima problemă teologică majoră (Fapte 15,1-29), biserica primară – „oameni cu vază între frați" (vers. 22) – condusă de Duhul, s-a adunat la Ierusalim ca să o rezolve. După ce s-a decis problema, este interesant de observat cum au prezentat ei hotărârea luată: „Căci s-a părut nimerit Duhului Sfânt *și nouă*…" (vers. 28, sublinierea autorului). O astfel de relație și o cooperare strânsă pot fi dobândite doar pe baza unei relații personale de încredere. Când au vrut să predice în Asia și au fost opriți de Duhul Sfânt să facă acest lucru, Pavel și tovarășii lui de lucrare s-au dus în Macedonia „căci înțelegeam că Domnul [observați că Duhul este numit aici *Domnul*] ne cheamă să le vestim Evanghelia" (Fapte 16,6-10). O astfel de relație deschisă poate exista doar între persoane care se iubesc și se respectă reciproc. Duhul este mai mult decât o impresie din mintea lui Pavel. El este permanent Călăuza lui. În Apocalipsa, când Isus cel glorificat Se adresează bisericilor din Asia prin Duhul Sfânt, El le avertizează de șapte ori să as-

culte „ce zice Bisericilor Duhul" (Apocalipsa 2,7.11.29; 3,6.13.22). Avertismentele și sfaturile din partea Duhului presupun o relație deja stabilită. Astfel de relații se pot stabili numai între persoane. Pentru a recunoaște glasul Duhului, credincioșii trebuie să petreacă suficient timp împreună cu El pentru a ajunge să-I cunoască vocea. El nu este o fantomă cerească – Duhul vorbește în așa fel ca să putem auzi.

Concluzie

Într-o vreme în care printre creștinii harismatici se înregistrează cea mai mare creștere[63], este necesară o mai mare claritate în privința persoanei Duhului Sfânt. Este important să înțelegem că Dumnezeu Duhul Sfânt este o Ființă personală, care cunoaște și iubește și care știe exact cum trebuie să înțeleagă realitatea copiii lui Dumnezeu. Prin Duhul putem să-L cunoaștem pe Dumnezeu exact așa cum este El în realitate.

Această relație apropiată dintre Dumnezeu Duhul Sfânt și poporul Său se regăsește în ultimul apel din Apocalipsa: „Și Duhul și Mireasa zic: 'Vino!' Și cine aude să zică: 'Vino!' Și celui ce îi este sete să vină; cine vrea să ia apa vieții fără plată!" (Apocalipsa 22,17). Observăm, în primul rând, ce *nu* spune acest verset. Nu spune „Duhul și biserica" sau „Duhul și rămășița seminței ei". Ci „Duhul și Mireasa". Avem aici imaginea unei nunți. Atenția este îndreptată asupra Mirelui ceresc. Mireasa Sa – voi și cu mine, datorită lucrării Duhului în inimile noastre – și Cavalerul de Onoare ceresc – Duhul – care L-au iubit cel mai mult pe Mire, spun în același timp: „Veniți la sărbătoarea lui Hristos! „Veniți, veniți, veniți!" Și astfel, chemarea răsunătoare a Duhului, în Numele Fiului, pentru cei care sunt ai Săi, se va transmite în ecou, de-a lungul veșniciilor, după cum s-a făcut auzită timp de mii de ani până acum.

Note

[1] Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective* (Grand Rapids: Baker, 2002), pag. 16.

[2] Vezi Elizabeth A. Dreyer, „Resources for a Renewed Life in the Spirit and Pneumatology: Medial Mystics and Saints", în *Advent of the Spirit: Orientations in Pneumatology, Conference Papers from a Symposium at Marquette University, 17–19 Aprilie 1998* (nepublicat), pag. 1.

[3] Aici mă refer la concepția biblică despre lume, bazată pe profețiile biblice din cărțile Daniel și Apocalipsa, care arată spre evenimentele culminante ale sfârșitului, care vor avea loc înainte de revenirea lui Hristos și vor cuprinde o activitate mai intensă a Duhului Sfânt în lume, dar și o lucrare de amăgire mai intensă din partea lui Satana. Pentru un astfel de exemplu de concepție despre lume, vezi Norman R. Gulley, *Christ Is Coming! A Christ-centered Approach to Last-Day Events* (Hagerstown: Review & Herald, 1998), pag. 127–158, 476–506.

[4] *The Way to Pentecost* (Berne: Light and Hope, 1937), 5. Chadwick se referea la scrierile puritanului John Owen referitoare la Duhul Sfânt, în special la prima lui lucrare: *Pneumatologia: Or, A Discourse Concerning the Holy Spirit: Wherein an Account of His Name, Nature, Personality, Dispensation, Operations, & Effects…* (London: J. Darby, 1674). Abraham Kuyper considera scrierile lui Owen despre Duhul Sfânt *„nedepășite* încă"; *The Work of the Holy Spirit*, trad. Henri De Vries (Grand Rapids: Eerdmans, 1956), ix–xi.

[5] Watson E. Mills a alcătuit o listă și a analizat un număr de 3.998 cărți publicate până în anul 1993. Vezi cartea lui *A Bibliography of the Nature and Role of the Holy Spirit in Twentieth-Century Writings* (Lewiston: Edwin Mellen, 1993). Esther Dech Schandorff a inclus și a sistematizat zeci de cărți despre Duhul Sfânt, apărute de-a lungul câtorva secole, în *The Doctrine of the Holy Spirit: A Bibliography Showing Its Chronological Development*, 2 vol. (Lanham: Scarecrow, 1995).

[6] Potrivit lui Kärkkäinen, pag. 20–22, în timp ce Jürgen Moltmann [*Spirit of Life* (Minneapolis: Augsburg Fortress, 2001)] respectă în mare măsură modelele tradiționale, oferind relatări extinse cu privire la modul în care a evoluat concepția despre Duhul Sfânt în istoria teologiei, Miroslav Volf [*Work in the Spirit* (Eugene: Wipf & Stock, 2001)] raportează discuția la realitățile și scrierile politice. În timp ce Elizabeth Johnson [*She Who Is: The Mystery of God in Feminine Theological Discourse* (New York: Herder & Herder, 2002)] examinează doctrina despre Duhul Sfânt din perspectiva feminină, Joseph Comblin [*The Holy Spirit and Liberation* (New York: Orbis, 1989)] consideră că lucrarea Duhului face parte din teologia

eliberării. Iar în timp ce Michael Welker [*God the Spirit* (Minneapolis: Augsburg Fortress, 1994)] consideră studiul despre Duhul Sfânt drept teologie biblică adevărată, Clark Pinnock [*Flame of Love: A Theology of the Holy Spirit* (Downers Grove: InterVarsity, 1996) încearcă să construiască o teologie sistematică la scară reală din punct de vedere pneumatologic.

[7] Reprezentativă pentru modul de abordare teologică este cartea lui Arthur W. Pink, în care acesta își propune să facă un rezumat scurt, dar cuprinzător al acestei doctrine: el consacră doar șase pagini persoanei și divinității Duhului, însă scrie 159 de pagini despre diferitele roluri și activități ale Duhului. *The Holy Spirit* (Grand Rapids: Baker, 1970).

[8] *Seventh-day Adventists Believe: A Biblical Exposition of Fundamental Doctrines*, ediția a doua (Silver Spring: Ministerial Association of Seventh-day Adventists, 2005), pag. 70–76.

[9] Millard J. Erickson propune cinci motivații: 1) Există mai puține „descoperiri explicite în Biblie" în ceea ce privește Duhul Sfânt, față de referirile la Tatăl și la Fiul. 2) Nu există nicio discuție sistematică despre El, singura abordare extensivă fiind Ioan 14-16, care, desigur, vorbește mai mult despre lucrarea Lui și despre venirea Lui și nu despre natura și personalitatea Lui. 3) Există o lipsă de imagini concrete referitoare la Duhul Sfânt și, din acest motiv, este mai greu de format concepte. Un alt neajuns este faptul că generațiile care au avut acces doar la traducerea King James a Bibliei au crescut cu ideea că Duhul ar fi o fantomă (în engl. Holy Ghost tradus cu Duhul Sfânt, însă *ghost* înseamnă și fantomă; n.trad). 4) Există un semiarianism inconștient, în percepția căruia Tatăl și Fiul se află pe o treaptă, iar Duhul Sfânt pe o treaptă inferioară, subordonată, din cauza rolului Său. 5) Evitarea de către unii a acestui subiect, din cauza sublinierii excesive a Duhului Sfânt de către harismaticii creștini. *Christian Theology*, ediția a doua (Grand Rapids: Baker, 1998), pag. 863, 864.

[10] Henry Barclay Swete, *The Holy Spirit in the New Testament* (Grand Rapids: Baker, 1976), pag. 286.

[11] Seán P. Kealy, "Duhul Sfânt" în *Eerdmans Dictionary of the Bible*, ed. David Noel Freedman (Grand Rapids: Eerdmans, 2000), pag. 601.

[12] Ellen G. White, *Testimonies to Ministers and Gospel Workers* (Washington: Review & Herald, 1923), pag. 511.

[13] Millard J. Erickson, *Christian Theology*, ediția a doua (Grand Rapids: Baker, 1998), pag. 862.

[14] Ellen G. White, *Faptele apostolilor*, pag. 51–52, în original.

[15] See James Orr, *The Progress of Dogma* (Grand Rapids: Eerdmans, repr. 1952), pag. 22–30. Orr sugerează că, deși ordinea cronologică a doctrinelor majore respecta ordinea sistematică tradițională – astfel că prima era doctrina despre Dumnezeu, iar ultima doctrina despre timpurile din urmă - nu același lucru era valabil și în privința doctrinei despre Duhul Sfânt. Citat în Erickson, pag. 864.

[16] Tertullian, *Adversus Praxeam*, pag. 2, 3, 8. Înclinația lui spre alcătuirea de formule ale credinței l-a determinat să inventeze cuvântul „trinitate".

[17] Vezi J. N. D. Kelly, *Early Christian Doctrines* (New York: Harper & Row, 1960), 118; Irineu, *Against Heresies* 2.30.9; Origen, *Commentary on John* 2.10.75. Citate în Erickson, pag. 865.

[18] Vezi Gary D. Badcock, „Doctrina despre Duhul Sfânt" in *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*, ed. Kevin J. Vanhoozer (Grand Rapids: Baker, 2005), pag. 304.

[19] Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology: Twenty Centuries of Tradition and Reform* (Downers Grove: InterVarsity, 1999), pag. 177.

[20] *Ibid*., pag. 164.

[21] Vezi analiza comparată a ambelor crezuri în Mark A. Noll, *Turning Points: Decisive Moments in the History of Christianity* (Grand Rapids: Baker, 1997), pag. 57.

[22] Potrivit cu Badcock (305), deși adăugirea a fost în final descoperită și tratată în anul 1014, acțiunea avusese loc cu aproximativ 500 de ani mai devreme, la cel de-al treilea Conciliu de la Toledo, Spania, în anul 589 d. Hr., la o adunare formată exclusiv din clerici latini. Williston Walker susține că și Carol cel Mare fusese de acord cu adăugirea termenului *filioque*. Walker, *A History of the Christian Church*, ediția a treia (New York: Charles Scribner's Sons, 1970), pag. 189, 164.

[23] Vezi Badcock, pag. 304. Afirmațiile lui Luther erau destul de asemănătoare cu cele ale lui Augustin.

[24] Deși adepți ca John Fletcher au fost cei care au răspândit ideea sfințirii instantanee prin folosirea termenului „botezul cu Duhul Sfânt", care mai târziu a devenit o expresie mult disputată, dispută ce continuă până în zilele noastre între creștinii reformați și cei care provin din Mișcarea Pietistă și a Sfințirii.

[25] Erickson, pag. 868–871.

[26] *Idem*, pag. 871–872.

[27] Vezi Melvin E. Dieter, *The Holiness Revival of the Nineteenth Century*, ediția a doua (Lanham: Scarecrow, 1986).

[28] Ellen G. White, *Evangelism* (Washington: Review & Herald, 1946), pag. 617.

[29] S. Neill și N. T. Wright, *The Interpretation of the New Testament 1861–1986* (Oxford: Oxford UP, 1988), pag. 203.

[30] Erickson, pag. 873.

[31] Dacă nu este menționat altceva, toate referințele scripturistice sunt din trad. Cornilescu.

[32] Vezi George Sweeting and Donald W. Sweeting, *The Acts of God: Reflections from the Book of Acts* (Chicago: Moody, 1986). Pentru o aplicație a acestui concept, vezi lucrarea mea „A Biblical Paradigm for Ministerial Training" (DMin Dissertation, Fuller Theological Seminary, 1997), pag. 164–167. Pentru o carte folositoare de teologie asupra Faptelor Apostolilor, vezi I. Howard Marshall și David Peterson, eds., *Witness to the Gospel: The Theology of Acts* (Grand Rapids: Eerdmans, 1998).

[33] Martin Luther, „Sermon On John 15:26, 27" in *Luther's Works*, 24:297, citat în Arnold Valentin Wallenkampf, *New by the Spirit* (Mountain View: Pacific Press, 1978), pag. 14.

[34] Făgăduința unui alt (în grecește *allos*, unul de același fel) Mângâietor înseamnă unul ca și Hristos. Ca și Hristos, Duhul va fi un „Mângâietor".

[35] Acest lucru este atestat de cercetări destul de recente, care au descoperit concepții antitrinitariene în adventismul de la început. Vezi Erwin R. Gane, „The Arian or Anti-Trinitarian Views Presented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer" (lucrare de master, Andrews University, 1963); Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" (lucrare trimestrială, Seventh-day Adventist Theological Seminary, 1969); Merlin Burt, "Demise of Semi-Arianism and Anti-Trinitarianism in Adventist Theology, 1888–1957" (lucrare trimestrială, Andrews University, 1996); and Woodrow Whidden, Jerry Moon, and John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation, and Christian Relationships* (Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 190–220.

[36] General Conference Bulletin, pag. 146, 1891; *Review & Herald*, 24 octombrie, 1890, pag. 664, citate de George R. Knight în *A Search for Identity: The Development of Seventh-day Adventist Beliefs* (Hagerstown: Review & Herald, 2000), 18. Uriah Smith a mai numit Duhul Sfânt și „impulsul și agentul divin" al Tatălui și al Fiului. *Looking Unto Jesus* (Battle Creek: Review and Herald, 1897), pag. 10.

[37] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, 669–671, în original.

[38] Întâmplarea fost relatată de Andreasen cu ocazia unei cuvântări ținute în 1948 în capela de la Loma Linda, California, și este citat de Russell Holt, pag. 20. De asemenea, este citat și de Whidden, pag. 197.

[39] „God the Holy Spirit," in *Beliefs*, 70.

[40] De dragul clarității, traducerile moderne au înlocuit pronumele neutru cu pronumele personal masculin.

[41] O referință similară se găsește în Efes. 1,14, unde Pavel folosește cuvântul *hos* – ca determinant al cuvântului *Duhul Sfânt*.

[42] Potrivit lui Jerome, faptul că termenul ebraic *ruah* (spirit) este în principiu feminin, grecescul *pneuma* (spirit) este neutru, iar latinescul *spiritus* este masculin ne indică faptul că Dumnezeu nu are gen. Vezi Kealy, pag. 601.

[43] Gordon Fee subliniază o idee importantă atunci când arată că ceea ce spune Pavel despre Duhul Sfânt ca agent al lucrării lui Dumnezeu se poate compara cu „ceea ce spune în multe alte locuri despre Hristos, a cărui lucrare poate fi doar personală. Prin deducere, lucrarea Duhului Sfânt nu poate fi mai puțin personală decât cea a lui Hristos." *Paul, the Spirit, and the People of God* (Peabody: Hendrickson, 1996), pag. 26.

[44] „God the Holy Spirit" (Dumnezeu Duhul Sfânt) în *Beliefs*, pag. 71.

[45] Vezi Sweete, pag. 288, privitor la scepticismul ascuns.

[46] Acest text dă credibilitate termenului *filioque* introdus în Crezul nicenian, întrucât Duhul este trimis de Fiul, însă vine de la Tatăl.

[47] Vezi „The Godhead" (Dumnezeirea) în *Beliefs*, pag. 30. Pe de altă parte, o altă aberație ar fi să considerăm că Duhul Sfânt ar fi Domnul Însuși, așa cum interpretează unii textul din 2 Cor. 3,17-18: „Căci Domnul este Duhul; și unde este Duhul Domnului, acolo este slobozenia. Noi toți privim cu fața descoperită, ca într-o oglindă, slava Domnului, și suntem schimbați în același chip al Lui, din slavă în slavă, prin Duhul Domnului. Fee ne ajută aici. „Pavel folosește o binecunoscută formă de interpretare iudaică, în care interpretul alege un cuvânt dintr-un text biblic și îi dă „adevărata semnificație" într-un context nou. Astfel, 'Domnul este Duhul' interpretează cuvântul 'Domnul', tocmai menționat în versetul 16, făcând aluzie la Exod 34,34. 'Domnul' la care ne întoarcem, zice Pavel, are de a face cu Duhul. Adică, 'Domnul' trebuie înțeles acum în funcție de activitatea Duhului printre noi…" 32. Louis Berkhof arăta că identificarea lui Hristos (Domnul) cu Duhul din acest text nu se face „sub aspectul personalității, ci din perspectiva manierei de lucru." *Systematic Theology* (Grand Rapids: Eerdmans, 1939, 1941), pag. 97.

[48] Vezi Otto H. Christensen, *Getting Acquainted with God* (Washington: Review & Herald, 1970), pag. 69.

[49] Cunoscut sub numele de plural de grup.

[50] Bruce M. Metzger, *The Jehovah's Witnesses and Jesus Christ* (Princeton: Theological Book Agency), pag. 83.

[51] Christensen, pag. 59. Citat de Whidden, 115. Aceste idei mi-au fost inspirate de Whidden, Moon și Reeve.

[52] Norman Gulley este cel care mi-a inspirat acest gând într-un manuscris care va fi publicat în curând, din teologia lui sistematică „The Trinity in Scripture and the Early Patristic Period", pag. 10.

[53] Vezi Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii,* pag. 578.

[54] Vezi, de pildă, C. Mervyn Maxwell, *God Cares: The Message of Revelation*, vol. 2 (Boise: Pacific Press, 1985), 444.

[55] Donald T. Williams, *The Person and Work of the Holy Spirit* (Eugene: Wipf & Stock, 1994), pag. 10.

[56] Vezi W. H. Griffith Thomas, *The Holy Spirit of God* (Grand Rapids: Eerdmans, 1976), pag. 9. Mențiunile se găsesc în aproape jumătate dintre cărțile Vechiului Testament.

[57] Vezi William Edward Bleedenwolf, *A Help to the Study of the Holy Spirit* (Grand Rapids: Zondervan, 1936), 17. Toate cărțile Noului Testament, cu excepția a trei dintre ele, menționează Duhul Sfânt, numai în cartea Faptele apostolilor existând peste 50 de referințe.

[58] Gulley, pag. 12.

[59] Același tip de subordonare este observată și la Fiul (1 Cor. 11,3; 15:28; John 14,28). Moule arată că această supunere voluntară nu trebuie să fie considerată drept o asumare a unui rol de „aghiotant al lui Dumnezeu". Din acest motiv, formula trinitariană ortodoxă s-a bazat pe termenul specific *homoousios* – de aceeași ființă – în loc de *homoiousious* – de o natură asemănătoare – pentru a indica faptul că niciun membru al Trinității nu era în vreun fel un semizeu. C. F. D. Moule, *The Holy Spirit* (Grand Rapids: Eerdmans, 1978), pag. 45.

[60] Williams, pag. 13.

[61] Wallenkampf, pag. 13.

[62] Aceasta este singura ocazie în care Hristos folosește adjective pentru a se descrie pe Sine.

[63] Unii cercetători estimează că astăzi ar exista un număr de 500 de milioane de adepți, cu tot cu cei 80-90% dintre creștinii din lumea a treia. Vezi Walter J. Hollenweger, *Pentecostalism: Origins and Development World Wide* (Peabody: Hendrickson, 1997).

Ron E. M. Clouzet este un dascăl distins, care predă Pastorație și Teologie la Southern Adventist University, din 1993. Înainte de a deveni profesor, a fost pastor în California timp de 12 ani. Și-a susținut doctoratul în pastorație la Seminarul Teologic Fuller, iar lucrarea de doctorat a avut ca subiect educația teologică; acum încheie un doctorat în Teologie sistematică la Universitatea Africa de Sud. A scris și a predicat pe mai multe teme legate de pastorație, de viață creștină și de Duhul Sfânt în Statele Unite și în străinătate. clouzet@southern.edu

9. Dumnezeu, Trinitatea şi adventismul: o introducere în disputa actuală

de Denis Fortin
Seminarul Teologic Adventist
Andrews University

De ce un simpozion pe tema Trinității? Există mai multe motivații bune.

În ultimele două decade, se resimte o reînviere a arianismului[1] și a antitrinitarianismului, nu numai în adventismul de ziua a șaptea, ci și în lumea creștină și evanghelică mai largă.

Însă obiecțiunile adventiștilor de ziua a șaptea față de doctrina Trinității nu sunt noi. Mulți dintre primii noștri pionieri aveau probleme cu doctrina Trinității și acum este un lucru bine știut și acceptat că mulți dintre ei au fost antitrinitarieni. Reprezentativă, pentru astfel de puncte de vedere, este declarația lui Joseph Bates din autobiografia lui: „În ceea ce privește Trinitatea, am ajuns la concluzia că îmi este imposibil să cred că Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui, este și Dumnezeul Atotputernic, una și aceeași ființă".[2] Deși concepția lui Bates despre Trinitate nu corespunde cu înțelegerea ortodoxă tradițională a Dumnezeului triunic, fără îndoială că ea pune în lumină faptul că, în

adventismul timpuriu, această doctrină nu era înțeleasă cu exactitate, la început.

În cartea sa recentă despre Trinitate, Woodrow Whidden comentează:

„Nu numai că există rapoarte din ce în ce mai dese referitoare la manifestări ale reînvierii antitrinitariene în diferite regiuni din America de Nord, dar influența acesteia s-a răspândit prin Internet în toată lumea. În vreme ce aceste rădăcini firave, ariene sau antitrinitariene, câștigă teren, bisericile locale se trezesc absorbite tot mai mult în dezbaterea acestor probleme controversate".[3]

Deși adventiștii au studiat cu mare grijă și cu precauție multe doctrine biblice – de pildă, doctrina referitoare la evenimentele din zilele de pe urmă, îndreptățirea prin credință, Sanctuarul și ispășirea – alte doctrine au fost neglijate. Una dintre ele, după părerea mea, este doctrina biblică despre Dumnezeire. Și probabil că acum suntem martorii consecințelor acestei neglijări. În orice caz, această conferință încearcă să dezbată unele dintre problemele ridicate în privința înțelegerii pe care o avem asupra lui Dumnezeu – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Când pregăteam această introducere, am consultat un dicționar teologic ca să văd ce se spune acolo despre doctrina Trinității. Autorul articolului declară că, deși termenul „Trinitate" nu este unul biblic, lucru cu care sunt de acord, „s-a considerat că formularea pentru un singur Dumnezeu care se descoperă pe Sine în Scriptură ca Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, ar fi convenabilă".[4]

Probabil că aici încep dificultățile pentru unii oameni și, în special, pentru unii adventiști în privința doctrinei Trinității. Mai întâi, avem un termen care nu se găsește în Scriptură, iar adventiștii sunt hotărâți să își fundamenteze doctrinele doar pe Scriptură. În al doilea rând, pentru gândirea noastră modernă, analitică și matematică, Trinitatea este un concept greu de înțeles. Cum e posibil ca trei să fie egal cu unu sau unu să fie egal cu trei?

Totuși, în Scriptură găsim într-adevăr multe referiri la trei Persoane în Dumnezeu și acest lucru îi tulbură pe mulți într-o și mai mare măsură. Deși subliniază unicitatea exclusivă a lui Dumnezeu (Deuteronom 6,4; 5,7-11), Vechiul Testament face aluzie și la pluralitatea lui Dumnezeu (Geneza 1,2.26; 11,7; 18,1-33; Exod 23,23). Dintre toate aluziile la această pluralitate a lui Dumnezeu din Vechiul Testament, Isaia 42,1 și 48,16 se apropie foarte mult de formularea trinitariană.

Noul Testament nu conține nicio declarație explicită despre Trinitate – cu excepția textului din 1 Ioan 5,7, care a fost respins ca fiind o adăugare medievală la textul original – însă dovezile trinitariene sunt copleșitoare. Isus este limpede descris ca fiind divin în Evanghelia lui Ioan (Ioan 1,1-3; 20,28) și El Însuși Își declară divinitatea (Ioan 8,58). De asemenea, mai găsim în Noul Testament referiri clare la cele trei Persoane ale Dumnezeirii. Toate trei sunt menționate la botezul lui Isus (Matei 3,16-17); în timpul Cinei Domnului, Isus îi încurajează pe ucenici cu gândul că El și Tatăl Îl vor trimite pe Duhul Sfânt să îi călăuzească după plecarea Sa (Ioan 14,14-16); toate cele trei Persoane apar în formula de botez cuprinsă în marea trimitere a ucenicilor rostită de Isus (Matei 28,19); Pavel face în trecere referire la toate cele trei Persoane, în multe dintre epistolele lui (Romani 8,9-11; 2 Corinteni 13,14; 2 Timotei 1,3-14; Efeseni 1, 13-14; 3,14-19); Petru recunoaște lucrarea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt pentru mântuirea oamenilor (1 Petru 1,2), iar Ioan ne spune că Duhul mărturisește despre Isus, Fiul lui Dumnezeu (1 Ioan 5,5-9). Cartea Apocalipsa ne prezintă și ea cele trei Persoane implicate în evenimentele finale ale acestei lumi (Apocalipsa 1,4-5; 22,16-18).

Însă toate aceste dovezi biblice ale Dumnezeului triunic devin, pentru unii, oarecum ambivalente, fiindcă Duhul Sfânt este înfățișat uneori prin metafore: un porumbel (Matei 3,16), vântul (Ioan 3,8), focul (Isaia 6,6.7), apa (Ioan 7,37-39) și untdelemnul (Matei 25,1-4). Mai mult, unele declarații ale Noului Testament care accentuează această ambivalență par a declara că Isus ar fi avut un început atunci când

spun despre El că este „născut" (*monogenes*) sau că este „cel întâi născut din toată zidirea" (*prototokos*) (Ioan 3,16; Coloseni 1,15).

Însă și istoria formării doctrinei Trinității ne dezvăluie câteva probleme controversate. Din punct de vedere istoric, se poate argumenta că formarea doctrinei Trinității este îndeaproape legată de disputele cristologice cu care s-a confruntat biserica primară. Când a confirmat divinitatea veșnică a lui Isus printr-o serie de concilii, biserica primară a deschis calea spre clarificarea relației dintre Dumnezeu Tatăl și Isus. „Cu cât accentua biserica mai mult faptul că Hristos era Dumnezeu, cu atât era mai obligată să clarifice legătura lui Hristos cu Dumnezeu."[5] Împreună cu aceasta, ea trebuia să clarifice relația dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Pentru biserica primară, credința creștină implica acceptarea lui Isus ca Mântuitor și Domn și acest lucru însemna că Trinitatea și-a găsit repede loc în crezul bisericii. O parte din crezul niceo-constantinopolitan mărturisește următoarele:

„Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului..., întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Carele din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iară nu făcut; Cel de o ființă cu Tatăl... Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, carele de la Tatăl purcede[6], cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit.[7]

Roger Olson comentează astfel: „Implicațiile acestei mărturisiri, în special în contextul monoteismului, au devenit, cum era de așteptat, una dintre principalele preocupări ale teologiei patristice, scopul principal fiind acela de a apăra doctrina de triteism, pe de o parte, și de monarhianism, pe de altă parte."[8]

Părinții bisericii primare ne-au dat vocabularul pe care îl folosim și cu care discutăm astăzi. Irineu vorbea despre „economia mântuirii", prin care înțelegea că fiecare Membru al Dumnezeirii are un rol distinct, dar înrudit cu ale celorlalți. În teologia lui despre Trinitate,

Tertulian argumenta că „substanța" este ceea ce unește, în vreme ce „persoana" este ceea ce face distincție între Membrii Dumnezeirii. „Cele trei Persoane ale Trinității sunt distincte, însă nu despărțite, diferite, însă nu separate sau independente una de celălaltă."[9] Părinții capadocieni răsăriteni au dus mai departe gândirea lui Tertulian și au subliniat mai mult individualitatea distinctă a celor trei Persoane, în același timp susținând unitatea lor și punând accent pe faptul că atât Fiul, cât și Duhul proveneau din Tatăl.[10] Ei vorbeau despre o singură „substanță" (*ousia*) în trei „persoane" (*hypostases*).[11] Însă o altă problemă pentru noi, astăzi, este că o mare parte a acestui vocabular și a acestui mod de gândire și-a asumat dualismul și metafizica grecească antică, pe care noi le considerăm, astăzi, foarte îndepărtate și confuze.

Augustin și-a fundamentat teologia despre Trinitate pe conceptul relației și al legăturii de dragoste dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. El „a dezvoltat ideea relației din interiorul Dumnezeirii, argumentând că Persoanele Trinității sunt definite prin relațiile pe care le au unele cu altele."[12] Augustin respingea orice formă de subordonare care Îi considera pe Fiul și pe Duhul Sfânt inferiori Tatălui, în interiorul Dumnezeirii. „Deși Fiul și Duhul pot părea a fi ulteriori Tatălui, acest raționament se aplică doar la rolul lor în procesul mântuirii; ei pot părea a fi subordonați Tatălui în istorie, însă din veșnicie toți sunt egali."[13]

Pe la sfârșitul secolului al V-lea, biserica primară ajunsese la un consens în privința doctrinei Trinității, consens care a rămas poziția oficială a creștinătății timp de mai multe secole.

Însă au existat în permanență opinii puternic divergente, care amenințau acest consens. Deși conciliile bisericii primare au definit natura divino-umană a lui Isus și relația dintre Persoanele Dumnezeirii, arianismul și modalismul[14] au continuat să își exercite influența în creștinătate. Jaroslav Pelikan crede că, în timpul Reformei, doctrina Trinității a fost plasată pe o poziție secundară, după interesul moral-re-

ligios primordial al reformatorilor.[15] Și aceasta este, în esență, poziția pe care a ocupat-o în teologia protestantă, în următoarele cinci secole.

Cel mai devastator impact asupra doctrinei Trinității l-au avut raționalismul, Iluminismul și deismul, un impact care se mai resimte și astăzi. Dintr-o varietate de motive, în Iluminism, doctrina Trinității a devenit „o plagă pentru teologii raționaliști", după cum spunea un gânditor, iar presupoziția că era o „doctrină revelată" nu mai putea fi admisă ca fiind adevărată în teologia creștină a secolului al XIX-lea. Încă din vremea Reformei, socinianismul criticase doctrina Trinității atât pe temeiuri biblice, cât și pe temeiuri raționale, însă, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, critica a apărut tot mai frecvent și mai insistent și în interiorul bisericilor care mărturiseau a fi trinitariene în crezurile lor.[16] Pe lângă unitarianism, care a început să câștige treptat teren alături de bisericile trinitariene, unele confesiuni din America, precum Christian Connexion [Legătura Creștină] și unele biserici baptiste independente au devenit antitrinitariene.

Într-o anumită măsură, punctele de vedere antitrinitariene moderne și recrudescența modalismului confirmă „avertizările date demult de polemicile ortodoxe, potrivit cărora pierderea doctrinei ortodoxe a Trinității va conduce, în cele din urmă, la pierderea realității lui Dumnezeu".[17] Aceste avertizări s-au împlinit atunci când teologia creștină a adoptat concepțiile panteiste și panenteiste despre Dumnezeu, în secolele al XIX-lea și al XX-lea.

Teologia creștină tradițională susținea o doctrină despre Dumnezeu, potrivit căreia lumea creată era distinctă de Creatorul ei. Această doctrină făcea o distincție clară între un Dumnezeu omnipotent în natură și un Dumnezeu identic cu natura. De această distincție depindeau noțiunile fundamentale ale concepției creștine despre lume, cum ar fi însăși doctrina despre creație.[18]

În urmă cu o sută de ani, însăși confesiunea adventistă a fost zguduită de o confruntare panteistă. Ar putea fi aceasta consecința unor concepții ariene susținute multă vreme? O consecință a faptului

că Duhul Sfânt nu trebuia considerat o Persoană a Dumnezeirii, ci doar o forță divină?

Astfel de concepții au fost îmbrățișate de J. N. Andrews, Joseph H. Waggoner, Daniel T. Bourdeau, R. F. Cottrell, J. N. Loughborough, Uriah Smith și de mulți alți pionieri care proveneau din Christian Conexion sau din bisericile baptiste independente (Freewill Baptist Churches). Însă și a doua generație de adventiști susținea aceste concepții, printre ei numărându-se E. J. Waggoner, un bun prieten de-al lui J. H. Kellogg.

Însă, treptat, confesiunea noastră și-a reconsiderat înțelegerea asupra Dumnezeirii și s-a îndreptat spre concepția trinitariană tradițională, pentru a ține seama de învățătura clară a Noului Testament referitoare la Dumnezeul triunic și pentru a susține validitatea și suficiența deplină a jertfei înlocuitoare de ispășire, oferite de Hristos pe cruce. Mai mult, Ellen White a avut cu siguranță o influență hotărâtoare în această direcție, în special după publicarea cărții *Hristos, Lumina lumii*.[19]

Cu toate acestea, astăzi, întrebările persistă și se observă o reînviere a concepțiilor antitrinitariene printre adventiști. Unii își doresc să revină la învățăturile pionierilor adventiști despre Trinitate și să nege divinitatea preexistentă deplină și veșnică a lui Isus și divinitatea și personalitatea Duhului Sfânt.

Experiența și istoria noastră teologică adventistă poate aduce o contribuție importantă în cadrul acestor dezbateri. În multe aspecte, ipotezele și supozițiile concepției noastre despre lume sunt diferite de cele ale creștinismului tradițional și ne oferă perspective diferite asupra unora dintre aceste probleme vechi. Nu acceptăm concepția tradițională dualistă a lui Platon despre lume și metafizică, cele care au stat la baza teologiei Părinților bisericii despre Trinitate, una dintre acestea fiind concepția nemuririi sufletului.

Note finale

[1] Arianismul afirmă că Fiul a fost creat și că nu a existat înainte ca Tatăl să-L aducă la existență. Astfel, Fiul este subordonat autorității Tatălui (teoria subordonării). Arienii au negat permanent că Duhul Sfânt ar fi o persoană.

[2] Citat din Jerry Moon, *Trinity and Anti-Trinitarianism in Seventh-day Adventist History* [Trinitatea și antitrinitarianismul în istoria adventiștilor de ziua a șaptea], în Woodrow Whidden, Jerry Moon și John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation, and Christian Relationships* [Trinitatea: Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a planului Său de mântuire și a relațiilor creștine], (Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 190.

[3] *Idem*, pag. 8–9.

[4] G. W. Bromiley, *Trinity* [Trinitatea] în Walter A. Elwell, ed., *Evangelical Dictionary of Theology* [Dicționar teologic evanghelic] (Grand Rapids: Baker, 1984), pag. 1112.

[5] Alister E. McGrath, *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought* [Teologie istorică: O introducere în istoria gândirii creștine], (Malden: Blackwell, 1998), pag. 61.

[6] Versiunile apusene ulterioare ale Crezului niceean au adăugat termenul *filioque*: „care purcede de la Tatăl *și de la Fiul*". Această adăugire a reprezentat una dintre problemele controversate care au dus la marea schismă dintre Răsărit și Apus din anul 1054

[7] Citat din Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology: Twenty Centuries of Tradition & Reform* [Istoria teologiei creștine: douăzeci de secole de tradiție și reformă], (Downers Grove: InterVarsity, 1999), pag. 195–196.

[8] *Idem*, 196. Monarhianismul este o formă a modalismului, care neagă pluralitatea lui Dumnezeu. Ea susținea că Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt reprezintă o succesiune de moduri sau acțiuni; ei nu sunt persoane distincte.

[9] McGrath, pag. 62.

[10] *Idem*, pag. 63. Urmând Părinții capadocieni, teologia ortodoxă învață că Fiul este „singurul născut" din Tatăl și că Duhul Sfânt „purcede" de la Tatăl.

[11] *Idem*, pag. 66.

[12] *Idem*, pag. 71.

[13] *Idem*, pag. 67.

[14] Modalismul a avut multe forme. Una dintre ele, sabelianismul, învață că Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt trei moduri sau manifestări diferite ale aceluiași Dumnezeu, la momente diferite. O altă formă este monarhianismul, menționat mai devreme în această lucrare.

[15] Jaroslav Pelikan, *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine* [Tradiția creștină; istoria formării doctrinei], vol. 5: *Christian Doctrine and Modern Culture (since 1700)* [Doctrina creștină și cultura modernă (din 1700 încoace)] (Chicago: U of Chicago P, 1989), pag. 198.

[16] *Idem*, pag. 192–193.

[17] *Idem*, pag. 193.

[18] *Idem,* pag. 200–201.

[19] Referirile la divinitatea veșnică a lui Hristos se găsesc în *Hristos, Lumina lumii,* la paginile 19, 530, 785, în original, iar cele la personalitatea Duhului Sfânt la pagina 671, în original.

Denis Fortin *este profesor universitar de teologie și șef al Catedrei de Teologie și Filozofie creștină la Seminarul Adventist de Ziua a Șaptea din cadrul Universității Andrews.* fortind@andrews.edu

10. O perspectivă istorică: Rolul pe care l-a avut Ellen G. White în adoptarea doctrinei trinității

de Jerry Moon
Andrews University Seminaries Studies, no. 2
(toamna anului 2003), pag. 275-292

În anul 1846, James White a respins doctrina Trinității ca fiind „vechiul crez trinitarian nescripturistic”.[1] Un secol mai târziu, biserica al cărei cofondator fusese avea să voteze prima ei aprobare oficială pentru o declarație de „puncte fundamentale de credință”, care includea referiri la Trinitate.[2] Faptul că a avut loc o schimbare teologică majoră nu mai reprezintă un subiect de dezbatere. Acela că majoritatea primilor lideri ai adventiștilor de ziua a șaptea au susținut o teologie antitrinitariană, a devenit istorie adventistă standard[3] în cei patruzeci de ani de când E. R. Gane a scris o teză de master pe această temă.[4] Ceea ce se află acum în dispută, în anumite cercuri, este cea de-a doua ipoteză a lui Gane, și anume aceea că Ellen G. White (1827-1915), cofondatoare a bisericii, a fost o „trinitariană monoteistă”.[5]

Încă din anii 1980, această afirmație a fost intens atacată de unii autori, majoritatea din afara comunității academice.[6] Cu toate acestea, restudierea rolului lui Ellen White în dezvoltarea doctrinei adven-

tiste a Trinității a ridicat suficiente întrebări cât să asigure o analiză minuțioasă a problemei.

Deschiderea către studiu a pionierilor bisericii noastre a condus la dezvoltarea doctrinelor fundamentale de credință, mergând pe principiul „luminii crescânde" – de exemplu, Sabatul, reforma sănătății, neprinhănirea prin credință etc. Același principiu a stat și la baza dezvoltării doctrinei adventiste despre Dumnezeu, de la opoziția față de doctrina Trinității, așa cum era ea înțeleasă la nivelul teologiei protestante americane din anii 1800, până la acceptarea conceptului de bază al unui singur Dumnezeu manifestat în trei Persoane divine.[7] Studiul acesta va prezenta dovezi în susținerea unei împătrite ipoteze: (1) Că afirmația lui Gane, prin care o caracterizează pe Ellen White ca fiind o „trinitariană monoteistă", este corectă în ceea ce privește conceptul ei matur cu privire la Dumnezeu, în anii de după 1898. Cu toate acestea, în anii 1840, ea încă nu avea toate componentele acestei concepții. Concepția ei matură s-a dezvoltat într-un proces de patruzeci de ani, care poate fi în mod extensiv susținut cu documente. (2) Că scrierile ei descriu două forme opuse de credință trinitariană, dintre care uneia i s-a împotrivit cu consecvență, iar pe cealaltă, în cele din urmă, a aprobat-o. (3) Că înțelegerea crescândă a lui Ellen White în această privință a exercitat o puternică influență asupra altor autori adventiști, conducând, în cele din urmă, la un consens semnificativ în cadrul bisericii; și (4) că metoda prin care au ajuns primii adventiști la această poziție a fost aceea de a refuza să-i mai acorde tradiției bisericești vreo autoritate normativă și de a insista doar asupra Scripturii, ca bază pentru doctrină și pentru a testa calitatea de membru. Această respingere a tradiției i-a condus, inițial, la câteva concepții heterodoxe, care au atras critici severe din partea comunității creștine mai largi. Cu toate acestea, întemeierea lor pe Scriptură i-a condus, în cele din urmă, la ceea ce au convingerea că este o concepție mai biblică despre Trinitate.[8] Acest material va fi prezentat sub patru subtitluri: (1) Dovezi ale schimbării, (2) Diferite

forme de trinitarianism, (3) Evoluția doctrinei lui Ellen White cu privire la Dumnezeu și influența ei asupra altor autori adventiști și (4) Concluzii.

Dovezi ale schimbării

În centrul dezbaterii stă întrebarea referitoare la poziția lui Ellen White și la rolul ei în procesul schimbării. Unii susțin că Ellen White nu s-a schimbat, că ea ori a fost întotdeauna trinitariană, ori nu a fost niciodată.[9] Cu toate acestea, există o mulțime de dovezi că Ellen White și-a schimbat convingerile într-o mulțime de alte aspecte, astfel că este pe deplin plauzibil ca ea să fi progresat și în ceea ce privește înțelegerea Dumnezeirii. Atunci când, în anul 1849, a declarat: „Știm că avem adevărul”[10], Ellen White se referea la punctele de credință pe care le țineau adventiștii sabatarieni, spre deosebire de alte grupări creștine. Ea nu a vrut să spună că nu mai era niciun adevăr de descoperit sau că adventiștii nu trebuiau să-și schimbe niciodată vreuna dintre concepțiile lor.[11]

Argumentul că unele dintre concepțiile ei s-au schimbat se bazează pe recunoașterea faptului că, în fiecare etapă a vieții ei, cunoașterea lui Dumnezeu și a voinței Lui a fost o combinație între ceea ce învățase prin mijloace obișnuite, precum educația primită de la părinți, participarea la biserică, studiul biblic și experiența personală și – după decembrie 1844 – ceea ce a primit prin viziuni. Mai mult decât atât, ea însăși a considerat viziunile ca pe un proces educațional care a continuat într-un mod cumulativ pe parcursul mai multor ani.[12] În consecință, înțelegerea ei personală, mai ales în anii de început, conținea numeroase elemente care nu aveau să corespundă întru totul cu convingerile ei de mai târziu, deoarece nici studiul biblic personal, nici viziunile primite nu-i atrăseseră încă atenția asupra acestor elemente discordante.

De exemplu, după prima sa viziune, din decembrie 1844, timp de încă trei ani, Ellen White a continuat să păzească duminica drept

Sabat. Ea încă nu aflase despre Sabatul zilei a șaptea.[13] Un al doilea exemplu de schimbare a unei păreri (concepții) a fost descoperirea „timpului când începe Sabatul" de-abia în anul 1855. Timp de nouă ani, după acceptarea Sabatului zilei a șaptea, soții White și majoritatea adventiștilor sabatarieni *au păzit Sabatul de vineri de la ora 6:00 seara, până sâmbătă, la ora 6:00 seara. De-abia în anul 1855, când J. N. Andrews* a demonstrat din Scriptură[14] că Sabatul biblic începe la apusul soarelui, Ellen White a recunoscut, cu părere de rău, că timp de nouă ani adventiștii fuseseră ignoranți în privința timpului când începe Sabatul.[15]

Un al treilea exemplu este ceea ce adventiștii au numit, istoric vorbind, reforma sanitară. Până în anul 1863, majoritatea lor, inclusiv James și Ellen White, erau mari mâncători de carne, chiar crescând, în acest scop, porci, pe care îi tăiau ei înșiși. De-abia după realizarea organizației confesionale de bază, atenția mișcării a fost îndreptată către o platformă mai largă de principii legate de sănătate, incluzând completa interzicere a produselor provenite de la porc și recomandarea cu putere a vegetarianismului.[16]

Având în vedere aceste domenii și altele, ale dezvoltării conceptuale, nu este prea surprinzător faptul că Ellen White a manifestat atât o dezvoltare, cât și o schimbare în concepția ei cu privire la Dumnezeire. Scrierile ei despre Dumnezeire au arătat un progres clar, nu în primul rând de la anti la protrinitarianism, ci de la o ambiguitate relativă la o mai mare specificitate. Unele dintre declarațiile ei timpurii permit diferite interpretări, dar declarațiile de mai târziu, din perioada 1898-1906, sunt explicite până în punctul în care pot fi considerate dogmatice. Se vede clar că schimbarea ei de opinie s-a datorat creșterii și progresului, pentru că, spre deosebire de soțul ei și de unii dintre asociații ei, ea nu a atacat niciodată în mod direct concepția despre Trinitate pe care, mai târziu, avea să o susțină în mod explicit.

Diferite forme de trinitarianism

Cheia conceptuală care deschide enigma procesului evolutiv al lui Ellen White în ceea ce privește Trinitatea stă în descoperirea faptului că scrierile ei descriu cel puțin două tipuri diferite de credință trinitariană. Unuia dintre acestea, Ellen White i s-a opus în întreaga sa lucrare ca adult, iar pe celălalt avea să îl adopte în cele din urmă. Conceptul trinitarian căruia i s-a opus era unul care îi „spiritualiza" pe Membrii Dumnezeirii în așa măsură, încât aceștia deveneau distanți, impersonali, mistici și, în cele din urmă, ireali. Conceptul pe care l-a susținut Îl înfățișa pe Dumnezeu ca fiind personal, literal și tangibil. Inițial, ea nu I-a recunoscut natura trinitariană, dar, când a făcut-o, ea avea să-I descrie pe Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt ca fiind individualități reale, subliniind „triunitatea" lor ca individualități relaționale, sociale, cu voință, gândire și sentimente, și explicând unitatea Lor în ceea ce privește natura, caracterul, scopul și dragostea, dar nu și în ceea ce privește persoana. Baza acestor diferențieri va deveni mai clară pe măsură ce vom analiza contextul istoric și procesul evoluției gândirii ei.

Evoluția înțelegerii lui Ellen White cu privire la Dumnezeire

Trei dovezi sunt, în special, semnificative pentru reconstituirea contextului istoric al primelor referiri în ceea ce privește Dumnezeirea, pe care le-a făcut Ellen White: (1) rolul pe care l-au avut „spiritualizatorii" în millerismul de după dezamăgire; (2) polemicile lui James și Ellen White împotriva acestor spiritualizatori; și (3) un crez metodist contemporan pe care soții White (și alții dintre primii adventiști) l-au citat în mod repetat în susținerea respingerii, de către ei, a trinitarianismului tradițional.

În perioada care a urmat dezamăgirii, în anul 1845, mulți foști milleriți au „spiritualizat" a Doua Venire interpretând profețiile biblice legate de revenirea lui Hristos ca având o semnificație spirituală, nu literală.[17] Prin urmare, spiritualizatorii credeau că Isus a venit, într-

adevăr, pe 22 octombrie 1844, dar nu literal, ci „spiritual". Această concepție a condus la o mulțime de atitudini aberante. Printre cele mai extreme a fost cea a fanaticilor „împotriva muncii", care credeau că mileniul deja fusese inaugurat ca un Sabat al odihnei perpetue și că singura cale de a demonstra credința mântuitoare era abținerea de la muncă. Alți „spiritualizatori" au căzut în „mesmerism"[18], s-au alăturat sectei tremurătorilor[19] sau chiar au trecut la spiritismul ocult.[20]

James și Ellen White credeau că această învățătură era falsă, pentru că lua o doctrină biblică despre care erau convinși că trebuia interpretată „literal" și o făceau neliterală sau „spirituală". Punctul de credință esențial al adventismului millerit era o a Doua Venire literală, în trup și premilenială. Din această perspectivă, dacă cel de-al doilea advent nu era o revenire literală, în trup, a aceluiași Isus divino-uman care se înălțase, ci era, mai degrabă, o „revelație" spirituală subiectivă dată inimii sau minții la nivel individual, atunci învățătura revenirii Lui literale nu a fost doar modificată, ci și înlăturată – de aici și expresia „a distruge (anula) prin spiritualizare". „A distruge prin spiritualizare" înseamnă a lua ceva menit să fie interpretat literal și, numindu-l „spiritual", să schimbi atât de radical conceptul, încât acel lucru să nu mai aibă nicio semnificație reală.

Pentru acest motiv, James și Ellen White au ajuns în scurt timp la convingerea că trebuiau să se opună acestei spiritualizări, ca fiind erezie. Polemicile lui Ellen White împotriva acestei doctrine și a urmărilor ei comportamentale sunt bine cunoscute.[21] La rândul său, James a scris în repetate rânduri, în publicația postmilerită *Day-Star*, împotriva acestor tendințe spiritualiste.

Una dintre polemicile lui James împotriva spiritualizatorilor includea o remarcă antitrinitariană, care implica anumite aspecte de credință comune între spiritualizatori și trinitarieni.[23] Se pare că unii dintre „spiritualizatori" își susțineau eroarea făcând referire la ceea ce James numea „vechiul *crez trinitarian nescripturistic*". James acuza că atât „spiritualizatorii", cât și trinitarienii tradiționali „distrug

(anulează), prin spiritualizare, existența Tatălui și a Fiului ca două Persoane distincte, literale și tangibile".[24]

Susținând că Tatăl și Fiul sunt persoane „reale", „literale", soții White, în mod cert, nu au pus la îndoială faptul că „Dumnezeu este duh" (Ioan 4,24)[25], ci au scos în evidență faptul că, fiind Duh, Dumnezeu nu încetează să fie Cineva real, tangibil și literal, nu ireal, efemer sau imaginar. Ei considerau că termenii folosiți pentru Trinitate, în crezurile și în definițiile pe care le cunoșteau, făceau ca Dumnezeu să pară atât de abstract, de teoretic și de impersonal, încât nici nu mai era perceput ca fiind o Ființă reală, milostivă și iubitoare. Astfel, încercarea de a-L face pe Dumnezeu mai degrabă „spiritual", decât literal, nu a făcut altceva decât „să-L înlăture, prin spiritualizare", adică să distrugă adevăratul concept cu privire la cine este și cum este El.

O a treia dovadă confirmă că James White îi lega, într-adevăr, pe spiritualizatori de trinitarienii tradiționali – un grup care, în aproape toate celelalte privințe, erau exact opuși, din punct de vedere teologic, spiritualizatorilor. Un crez metodist din aceeași perioadă – și modul în care acest crez a fost citat și combătut de alți autori adventiști de la început[26] – susține ideea unor elemente comune între primele declarații ale lui Ellen White cu privire la persoana(ele) lui Dumnezeu și antitrinitarianismul soțului ei (cu toate că ea nu a acuzat niciodată trinitarianismul în publicații, așa cum a făcut-o el). Sugestia că aici există o dublă poziție – *spiritualizatorii* și *trinitarienii filozofici*, pe de o parte, și *conceptul lui Ellen White cu privire la un Dumnezeu personal, împreună cu antitrinitarianismul lui James*, de cealaltă parte – poate suna, pentru mulți dintre cititori, destul de forțată. Dar, pe fondul spiritualizatorilor postmilleriți, să analizăm mai îndeaproape formularea unui crez trinitarian tipic la vremea aceea. Unul dintre aspectele trinitarianismului tradițional îmbrățișat de unele grupări protestante, dar respins de primii adventiști, a fost declarația cumva ciudată că *„Există un singur Dumnezeu viu și adevărat, veșnic, fără*

trup sau mădulare".[27] Primii adventiști au refuzat categoric un astfel de concept, citând mai multe pasaje biblice, care Îl prezintă pe Dumnezeu ca având atât „trup", cât și „mădulare".[28]

Această întrebare a existat, în mod evident, și în mintea lui Ellen White.[29] De două ori, în primele viziuni despre Isus, ea I-a pus întrebări cu privire la „forma" și „persoana" lui Dumnezeu. Într-una dintre aceste viziuni, ea spune: „Am văzut un tron și pe el stăteau Tatăl și Fiul. Am privit la fața lui Isus și I-am admirat minunata-I persoană. Persoana Tatălui nu o puteam privi, căci era acoperită de un nor de slavă. L-am întrebat pe Isus dacă Tatăl Său avea o formă ca a Sa. Mi-a răspuns că da, dar că eu nu o puteam privi, întrucât, a zis El, 'dacă vei privi o singură dată slava Sa, vei înceta să exiști'."[30]

De asemenea, în anul 1850, ea afirma: „L-am văzut adesea pe Isus cel minunat și am văzut că *El este o persoană*. L-am întrebat dacă *Tatăl Său era o persoană și avea o formă ca a Sa*. Isus a spus: '*Sunt imaginea exactă a persoanei Tatălui Meu*'."[31] În felul acesta, ea a primit, prin viziune, o confirmare pentru ceea ce soțul ei scrisese în *Day-Star*, în anul 1846, că Tatăl și Fiul sunt „două Persoane distincte, literale și tangibile."[32] În termenii problemei trinitariene, afirmația este ambiguă. Ea nu conține, în sine, nimic care să contrazică antitrinitarianismul primilor adventiști și nici nu prezintă vreo contradicție față de declarațiile trinitariene explicite ale lui Ellen White, de la începutul anilor 1900.

Alte aluzii la primele ei viziuni au apărut în 1858, odată cu publicarea primului volum din *Spiritual Gifts*.[33] Credința ei în Duhul Sfânt nu poate fi pusă la îndoială, pentru că îi prezintă împreună pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt în relatarea botezului lui Hristos. Dar ea nu menționează Duhul Sfânt în legătură cu sfaturile (consiliile) divine ținute cu privire la creație sau la Planul de Mântuire.[34] Aceste declarații, ca și cele din 1850, puteau fi citite de către primii adventiști fără să stârnească vreun conflict, indiferent de înclinațiile trinitariene sau antitrinitariene ale acestora.

Probabil că cea dintâi declarație a sa, care este în evidentă disonanță cu colegii săi antitrinitarieni, apare în anul 1869, într-un capitol de referință, „Suferințele lui Hristos", unde, în primul paragraf, ea afirmă, pe baza pasajelor din Evrei 1,3; Coloseni 1,19 și Filipeni 2,6 că, în preexistența Sa, Hristos a fost „egal cu Dumnezeu".[35]

În acest moment devine evident că dacă nimeni altcineva nu o asculta, soțul ei o făcea. Primele declarații ale lui James White cu privire la trinitate sunt deopotrivă negative,[36] dar în anii 1876 și 1877 el a adoptat punctul ei de vedere.

Într-o comparare editorială a punctelor fundamentale de credință ale adventiștilor de ziua a șaptea cu cele ale baptiștilor de ziua a șaptea, el a inclus Trinitatea printre doctrinele pe care „niciunii dintre ceilalți [nici a.z.ș., nici b.z.ș.] nu le consideră ca reprezentând teste ale caracterului creștin." „*Adventiștii consideră divinitatea lui Hristos atât de aproape de modul în care o consideră trinitarienii*", remarca James White, „*încât nu vedem aici nicio controversă*".[37] În mod evident, James se detașa de primele sale polemici rostite împotriva trinitarianismului. Un an mai târziu, el declara în *Review* că „Hristos este egal cu Dumnezeu". El nu era încă trinitarian, dar o altă remarcă, din același articol, arată că manifesta simpatie față de anumite aspecte ale trinitarianismului. „Inexplicabila trinitate, care consideră Dumnezeirea ca fiind trei într-unul și unul în trei, este un lucru destul de rău", scria el, „dar unitarianismul extremist, care Îl consideră pe Hristos inferior Tatălui, este chiar mai rău."[38] Susținând egalitatea lui Hristos cu Tatăl, James se face ecoul a ceea ce scrisese soția lui cu opt ani înainte. Ca o altă dovadă a faptului că ea a fost cea care și-a condus colegii (de credință), să remarcăm că afirmațiile ei referitoare la faptul că Hristos nu a fost creat[39] au precedat cu mai bine de două decenii acceptarea publicată a acestui concept de către Uriah Smith.[40]

Cărămidă cu cărămidă (poate fără ca măcar să-și dea seama de lucrul acesta), ea demonta încet, dar sigur, temelia concepției antitrinitariene și construia o concepție trinitariană. Într-o altă delimitare

clară de consensul semiarian dominant, ea a declarat, în anul 1878, că Hristos era „Fiul cel veșnic".[41] Ellen White nu a vrut să spună că această calitate de Fiu *veșnic* ar implica *obârșia sau proveniența Sa* din Tatăl. Calitatea de Fiu, în preexistența Sa, denota că El era de aceeași natură cu Tatăl, în unitate și într-o strânsă relație cu Tatăl, dar nu implica faptul că Hristos a avut un început. Pentru că, întrupându-Se ca om, Hristos a devenit Fiul lui Dumnezeu „într-un sens nou". Din perspectiva umanității Sale, pentru prima dată El a avut un „început" și, de asemenea, ca om, a început o nouă relație de dependență de Tatăl.

Prin întrupare, El a căpătat într-un *sens nou* titlul de Fiu al lui Dumnezeu. Îngerul i-a spus Mariei: „Puterea Celui Preaînalt te va umbri. De aceea, Sfântul care Se va naște din tine va fi chemat Fiul lui Dumnezeu." Ca fiu al unei ființe omenești, El a devenit Fiu al lui Dumnezeu *într-un sens nou*. Astfel, El a stat în lumea noastră – Fiul lui Dumnezeu, înrudit prin naștere cu neamul omenesc.

Hristos a fost una cu Tatăl din întreaga veșnicie, iar când a luat asupra Sa natura omenească, El a rămas una cu Dumnezeu [subliniere adăugată].[42]

O îndepărtare și mai fundamentală de „vechea concepție" s-a produs în anul 1888, în contextul controversei cu privire la legea din Galateni [3,19-3,25] și al unei mai clare perspective asupra neprihănirii prin ispășirea înlocuitoare. Ellen White și alții au ajuns la înțelegerea faptului că un concept mai larg al ispășirii și al neprihănirii prin credință cerea Divinitatea completă, deplină a lui Hristos. „*Dacă oamenii leapădă mărturia Scripturilor inspirate cu privire la dumnezeirea lui Hristos"*, scria ea, „este zadarnic să discutăm această problemă cu ei, căci niciun argument, oricât de categoric ar fi, nu-i va convinge. 'Omul firesc nu primește lucrurile Duhului lui Dumnezeu, căci, pentru el, sunt o nebunie; și nici nu le poate înțelege, pentru că trebuie judecate duhovnicește' (1 Cor. 2,14). *Nimeni dintre cei care susțin această rătăcire nu poate avea o concepție adevărată despre caracterul*

și despre misiunea lui Hristos sau cu privire la marele plan al lui Dumnezeu pentru mântuirea omului" (subliniere adăugată)[43].

Hristos este „una cu Tatăl cel veșnic – una în natură, în caracter și în scop", „una în putere și în autoritate"[44], proclama ea, „singura Ființă din tot Universul care putea intra în sfaturile și în planurile lui Dumnezeu".[45] Contextul arată că expresia „singura ființă" Îl așază pe Hristos în contrast cu îngerii. Totuși această declarație precede expunerea mai completă a rolului Duhului Sfânt.

În anul 1890, Ellen White își continuă afirmația din 1888 cu privire la unitatea lui Hristos cu Tatăl (în natură, caracter și scop), cu probabil ultima sa declarație care va mai putea fi citită ambiguu. „Fiul lui Dumnezeu S-a așezat cu Tatăl pe tronul Acestuia și slava Celui Veșnic, a Aceluia care există prin Sine Însuși, I-a înconjurat [cuprins] pe amândoi."[46]

Privind retrospectiv, această frază se armonizează perfect cu declarațiile ei de mai târziu (mai ales din *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530) că Hristos „există prin Sine Însuși" și că Divinitatea Sa nu „derivă" (nu „provine") din Tatăl. Cu toate acestea, este posibil să citim această frază și dintr-o perspectivă binitariană sau chiar semiariană – că Isus, înălțat la tronul Tatălui în prezența îngerilor, a fost „înconjurat" de „slava Celui Veșnic, a Aceluia care există prin Sine Însuși", adică a Tatălui. Cartea *Patriarhi și profeți*, unde apare această expresia, a fost o amplificare a lucrării de mai înainte *Spirit of Prophecy*, vol. 1 (1870), unde expresia corespunzătoare spune simplu: „Fiul S-a așezat pe tron împreună cu Tatăl".[47] Contextul imediat, în ambele lucrări, este similar, reflectând perspectiva ei de mai înainte, în timp ce noua expresia, „slava Celui Veșnic, a Aceluia care exista prin Sine Însuși, I-a înconjurat pe amândoi", reflectă creșterea în înțelegere la care ajunsese în anul 1890.

O broșură publicată în 1897 a adus următoarea componentă majoră în dezvoltarea doctrinei ei cu privire la Dumnezeu: aceea că Duhul Sfânt este „*cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii*".[48] Acestui

concept avea să i se acorde o atenție mai mare și avea să primească o formă mai stabilă în cartea *Hristos, Lumina lumii* (1898), unde Ellen White a repetat și a subliniat cele două aspecte de mai înainte: „În Hristos este viața originară, neîmprumutată, pe care o are prin Sine Însuși [neprimită de la altcineva]" și Duhul Sfânt este „cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii."[49]

În 1899, ea a confirmat cealaltă parte a paradoxului, că Hristos era „o Persoană distinctă", diferită de Tatăl.[50] Aici, paradoxul trinitarian esențial, al unității lui Dumnezeu într-o pluralitate de persoane, este clar exprimat, iar trinitarianismul ei este, în esență, complet. Tot ceea ce mai rămâne, pentru declarațiile care reprezintă cheia de boltă din anii 1901 și 1905, este să afirme cât se poate de explicit că cei trei „Demnitari cerești veșnici", cele „trei cele mai înalte puteri din cer", cele „trei Persoane vii din trioul ceresc" sunt una în natură, în caracter și în scop, dar nu în persoană.[51]

Astfel, există un progres evident de la simplu la complex, indicând că înțelegerea lui Ellen White a crescut și s-a schimbat pe măsură ce a primit mai multă lumină. Fernando Canale a arătat că acest progres este similar celui prezentat în Noul Testament. În evanghelii, cea mai mare provocare era aceea de a-i convinge pe ucenici că Hristos era una cu Tatăl. Odată ce conceptul lor monoteist a fost suficient lărgit, încât să accepte „un Dumnezeu" în două Persoane divine, a fost comparativ ușor să-i conducă la a recunoaște că Duhul Sfânt este o a treia Persoană divină.[52]

Criza Kellogg și declarațiile lui Ellen White

Așa cum remarcam mai sus, scrierile lui Ellen White cu privire la Dumnezeire abordează cel puțin două tipuri distincte de credințe trinitariene – unul căruia i s-a împotrivit cu consecvență și altul cu care, în cele din urmă, a ajuns să fie de acord. Diferențierea pe care o făcea ea între aceste două concepții despre Trinitate a devenit foarte explicită în timpul crizei Kellogg, din perioada 1902-1907.[53] Deoa-

rece anumite scrieri din această perioadă, aparținând atât lui Ellen White, cât și lui J. H. Kellogg, au fost în mod serios greșit interpretate în ultimii ani, este nevoie să analizăm această controversă în detaliu.

Dr. J. H. Kellogg, administratorul medical al Sanatoriului de la Battle Creek, a fost liderul acreditărilor științifice ale adventiștilor de ziua a șaptea la începutul secolului al XX-lea. Posibil influențat de colegii lui intelectuali din afara adventismului,[54] el a ajuns, în cele din urmă, să speculeze că viața oricărei creaturi vii – fie aceasta pom, floare, animal sau om – era însăși prezența lui Dumnezeu în acea creatură. Concepția lui era o formă de panteism[55], ale cărui urme pot fi descoperite în prezentările publice pe care le-a ținut în anii 1890[56], dar criza nu a „izbucnit" până în anul 1902.

După incendiul de la Battle Creek, din 18 februarie 1902, Kellogg a propus un plan pentru strângerea de fonduri, în vederea finanțării reconstrucției. El avea să doneze Editurii Review and Herald manuscrisul pentru o nouă carte pe tema sănătății.[57] Dacă Review and Herald avea să doneze costurile de publicare și dacă cei 73.000 de membri, care alcătuiau Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, în 1902, aveau să se angajeze să vândă 500.000 de exemplare ale cărții la prețul de un dolar fiecare, banii strânși aveau să acopere atât achitarea datoriilor adunate de multă vreme, cât și reconstruirea sanatoriului. Acest plan a fost acceptat. *The Living Temple [Templul viu]* a fost, în primul rând, un manual de fiziologie, nutriție și medicină preventivă, precum și de tratamente simple, de aplicat acasă, pentru bolile obișnuite. Dar pagina de titlu cita pasajul din 1 Corinteni 6,19, care afirmă că trupul este „templul Duhului Sfânt", iar, ici-colo, Kellogg își introdusese vederile teologice.

Cu toate că cei care au citit manuscrisul, înainte ca acesta să fie publicat, au fost mulțumiți de ceea ce spunea acesta în domeniul fiziologiei, ei au criticat aspru unele dintre speculațiile lui în legătură cu doctrina despre Dumnezeu. În ciuda criticilor, Kellogg a insistat ca lucrarea să fie publicată. Cu toate acestea, pe 30 decembrie 1902, în

timp ce Editura Review and Herald era în procesul tipăririi primei ediții, clădirea acesteia a ars până în temelii. Printre alte pierderi s-au numărat și plăcuțele de tipografie și exemplarele neterminate ale cărții *The Living Temple*. Imediat, Kellogg a dus manuscrisul la o altă tipografie și a comandat 3.000 de exemplare, pe propria cheltuială.

Când cartea a fost, în cele din urmă, distribuită, cele mai flagrante îndepărtări de la teologia adventistă stabilită apăreau chiar în primul capitol, „Misterul vieții".[58] „Dumnezeu este explicația naturii", declara Kellogg, „ nu un Dumnezeu în afara naturii, ci în natură, manifestându-se prin și în toate obiectele, mișcările și diferitele fenomene din Univers".[59] Reacționând, în mod evident, față de unii dintre criticii publicației sale, Kellogg a căutat să se sustragă obiecțiilor lor, făcând în mod specific referire la Duhul Sfânt. El a argumentat că dacă Duhul Sfânt putea fi pretutindeni în același timp și dacă, în același timp, Duhul Sfânt era o Persoană, atunci nimeni nu putea spune că Dumnezeul pe care Îl prezintă Kelogg ca locuind în toate lucrurile, era un Dumnezeu impersonal. „Cum ar putea fi separată puterea de sursa puterii?" întreba Kellogg. „Acolo unde Duhul lui Dumnezeu este la lucru, unde este manifestată puterea lui Dumnezeu, Dumnezeu Însuși este prezent în mod faptic și real."[60] Pretinzând că puterea lui Dumnezeu este echivalentă cu prezența Sa, Kellogg sfidează logica, așa cum vom vedea dintr-un scurt exemplu. Un comandant militar poate da ordine pentru a mobiliza forțele armate și, prin aceste ordine, puterea comandantului ajunge acasă la fiecare soldat în parte, dar aceasta este cu totul altceva decât ca acest comandant să viziteze acele case în persoană.

Apoi, Kellogg își țese metafora definitorie – cel mai citat paragraf din *The Living Temple*:

> „Să presupunem acum că avem în fața noastră o cizmă – nu una obișnuită, ci o cizmă vie; și, când ne uităm la ea, vedem niște cizme mici îmbulzindu-se să iasă pe la cusături, împingând să se strecoare afară pe la degete, strecurându-se pe la călcâie și

> îngrămădindu-se una peste celaltă spre capătul de sus – zeci, sute, mii de cizmulițe, un adevărat furnicar, izvorând continuu din cizma vie; nu ne-am vedea atunci obligați să tragem concluzia: 'Este un cizmar înăuntrul cizmei?' În același fel, în pom este prezentă o putere care îl creează și îl menține, un făcător-de-pomi în fiecare pom, un făcător-de-flori în fiecare floare…, o Prezență infinită, divină, deși invizibilă …, care se manifestă continuu prin activitatea ei neîncetată și generoasă."[61]

Teoria lui Kellogg a fost energic dezbătută în biserică, timp de mai mulți ani. Cum liderii adventiști i-au arătat punctele slabe[62], Ellen White a sperat, la început, că nu avea să fie nevoie să se implice personal. Dar, în septembrie 1903, vederile lui Kellogg au câștigat adepți. Atunci când acesta a pretins, în mod public, că învățăturile din *The Living Temple* erau în armonie cu scrierile lui Ellen White, ea nu a mai putut păstra tăcerea. „Să ferească Dumnezeu ca această părere să triumfe", a declarat ea.[63] „Nu avem nevoie de misticismul care există în această carte", a continuat. „Autorul acestei cărți se află pe un drum greșit. El a pierdut din vedere adevărurile clare pentru acest timp. Nu-și dă seama încotro îl duc pașii. Calea adevărului este foarte apropiată de cea a minciunii și amândouă pot părea la fel în mintea acelora în care nu lucrează Duhul Sfânt și care, prin urmare, nu sunt în stare să discearnă imediat deosebirea dintre adevăr și minciună."[64]

Într-o scrisoare ulterioară, ea a atins adevărata cauză a problemei: „Domnul Isus… nu L-a reprezentat pe Dumnezeu ca *o esență care îmbibă natura*, ci ca *o ființă personală*. Creștinii nu trebuie să piardă din vedere că Dumnezeu are o personalitate la fel de reală ca a lui Hristos."[65]

Câteva săptămâni mai târziu, într-o scrisoare adresată fostului președinte al Conferinței Generale, G. I. Butler[66], Kellogg își apără poziția: „Din câte înțeleg eu, dificultatea care apare în *The Living*

Temple [Templul viu] se poate reduce la această întrebare: Este Duhul Sfânt o Persoană? Voi spuneți: Nu". (Butler aparținea vechii școli antitrinitariene, care susținea că Duhul Sfânt era un aspect sau o putere a lui Dumnezeu, dar nu o persoană.) Kellogg a continuat: „Eu am ajuns la concluzia că Biblia spune astfel datorită pronumelui personal 'he'- 'el' [folosit doar pentru persoane – nt. trad.], care este folosit cu referire la Duhul Sfânt. Sora White folosește pronumele 'he' ('el') și a spus în atât de multe ocazii că Duhul Sfânt este a treia Persoană a Dumnezeirii. Îmi este greu să înțeleg cum poate fi Duhul Sfânt a treia Persoană, și totuși să nu fie Persoană."[67]

Acesta este un fascinant exemplu în legătură cu calitățile argumentative ale lui Kellogg. În esență, el spune: „Am fost înțeles greșit. Eu nu am spus că Tatăl este în toate lucrurile vii; Duhul Sfânt este cel prezent în toate. Iar dacă Duhul Sfânt este o Persoană, atunci Ellen White greșește atunci când spune că afirmațiile mele subminează caracterul personal al lui Dumnezeu." În felul acesta, el a căutat să se sustragă mustrării venite din partea lui Ellen White și să-și păstreze legitimitatea propriei opinii.

Cu toate acestea, Butler nu s-a lăsat înșelat. „În ceea ce privește faptul că sora White și cu tine ați fi în deplină armonie, va trebui să las o astfel de concluzie cu totul la latitudinea ta și a sorei White. Dumneaei spune că *nu* există o deplină armonie. Tu spui că *există*. … Trebuie să o cred pe ea… atunci când spune că există o deosebire."[68]

Aici, Kellogg îi spune lui Butler jumătăți de adevăr sofiste, încercând să prezinte „panteismul" din *The Living Temple* ca pe o simplă perspectivă științifică a aceleiași doctrine despre Dumnezeu pe care o exprimase Ellen White în *Hristos, Lumina lumii*. Aceasta voia Kellogg să creadă cititorii săi, dar nu era adevărat, cu toate că Ellen White însăși a recunoscut că „în mintea acelora în care nu lucrează Duhul Sfânt", așa s-ar putea să pară.[69]

Cum conflictul s-a prelungit până în 1905, Ellen White a scris un alt document, care prezenta înaintea bisericii întreaga problemă, în linii atât de clare, încât să nu poată fi greșit înțeleasă. Manuscrisul oferă, probabil, cea mai radicală și mai fundamentată acuzație adusă vreodată de ea împotriva unei concepții greșite cu privire la Trinitate, urmată de una dintre cele mai explicite descrieri a ceea ce ea considera a fi adevărata învățătură despre Dumnezeire. În acest document, publicat în 1905, ea etichetează această concepție drept „spiritistă" (spiritualistă), „fără nicio valoare", „imperfectă, neadevărată"[70], „calea șarpelui" și „adâncimile lui Satana".[71] Ea spune că aceia care au primit-o „dădeau ascultare spiritelor și doctrinelor amăgitoare ale diavolilor, îndepărtându-se de credința pe care au păstrat-o ca sfântă în ultimii cincizeci de ani".[72]

În contrast cu această concepție, pe care o condamnă necruțător, Ellen White prezintă o alta, pe care o privea ca fiind „platforma corectă", în armonie cu „simplitatea adevăratei evlavii" și cu „timpurile străvechi… când, sub călăuzirea Duhului Sfânt, mii se converteau într-o zi".[73] Antagonismul dintre cele două concepții opuse nu ar fi putut fi trasat în termeni mai categorici, într-un context teologic, decât ca un dezacord între doctrinele „spiritelor amăgitoare" și doctrina „timpurilor străvechi" ale adevăratei Cincizecimi. Ea vorbește despre două doctrine ale Trinității, opuse între ele. Iat-o pe prima, atribuită în mod explicit „doctorului Kellogg" și asociaților săi din „frățietatea noastră medicală aflată la conducere".

> „Am fost instruită să spun: Nu trebuie să avem încredere în sentimentele acelora care caută după idei științifice avansate. Se fac descrieri imaginare, de genul: 'Tatăl este ca roua, un abur invizibil; Fiul este ca roua adunată într-o formă încântătoare; Duhul este ca roua căzută pe întinderea vieții.' O altă reprezentare: 'Tatăl este ca un abur invizibil; Fiul este ca norul încărcat; Duhul este ploaia care cade și lucrează printr-o putere care aduce înviorare.'

Toate aceste reprezentări spiritualiste nu au nicio valoare. Sunt imperfecte, neadevărate. Ele slăbesc și micșorează Maiestatea cu care nicio asemănare pământească nu poate fi comparată. *Dumnezeu nu poate fi comparat cu lucrurile pe care mâinile Lui le-au făcut*. Acestea nu sunt decât niște lucruri pământești, care suferă sub blestemul lui Dumnezeu, datorită păcatelor omului. Tatăl nu poate fi descris prin lucrurile pământului"[74] [subliniere adăugată].

Apoi, chiar în fraza următoare, ea definește ceea ce consideră a fi adevărul cu privire la Dumnezeu.

> „Tatăl este toată plinătatea Dumnezeirii întruchipată și este invizibil vederii muritorilor.
>
> Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată. Cuvântul lui Dumnezeu declară că El este 'expresia chipului persoanei Sale'. 'Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.' Aici este arătată personalitatea Tatălui.
>
> Mângâietorul, pe care a promis Hristos că-L va trimite după înălțarea Sa la cer, este Duhul în toată plinătatea Dumnezeirii, care face să fie manifestată puterea harului divin față de toți aceia care Îl primesc pe Hristos și cred în El ca Mântuitor personal. Sunt trei Persoane active în *trioul ceresc*; în numele acestor *trei mari puteri* – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care Îl primesc pe Hristos prin credință vie și *aceste puteri* vor conlucra cu supușii credincioși ai cerului, în eforturile lor de a trăi o viață nouă în Hristos [subliniere adăugată]."[75]

Acuzându-l pe Kellogg că, prin doctrina lui trinitariană „spiritualistă", se „îndepărta de credința" pe care adventiștii o „țineau ca sfântă în ultimii cincizeci de ani", ea combate clar ipoteza că toate doctrinele despre Trinitate sunt la fel și că respingerea uneia atrage

după sine respingerea tuturor.[76] Ea face clar distincție între două forme de trinitarianism.

Este important de observat că Ellen White condamnă conceptul lui Kellogg despre Trinitate în termeni aproape identici cu cei pe care îi folosise soțul ei, James, în anul 1846, când condamnase „vechiul *crez trinitarian nescripturistic*", pentru că, „prin spiritualizare, anulează existența Tatălui și a Fiului ca două Persoane distincte, literale și tangibile". Lucrul acesta susține interpretarea că, în 1846, ea era cel puțin parțial de acord cu el și că, mai târziu, a văzut asemănări între crezurile care susțineau că Dumnezeu era „invizibil, fără trup sau mădulare" și „reprezentările spiritualiste" ale lui Kellogg, în care Dumnezeu era prezentat prin metaforele luminii și apei.

În continuare, Ellen White afirmă că în erezia lui Kellogg a „recunoscut chiar sentimentele" pe care le combătuse ea în mijlocul exmilleriților spiritualizatori din anii 1845 și 1846.[77] Urmarea a fost aceea că spiritualizarea fanaticilor de după dezamăgire, învățătura că Dumnezeu este lipsit de formă și intangibil și conceptul impersonal al lui Kellogg cu privire la Dumnezeu au fost toate asociate, de către James și Ellen White, sub denumirea generală de „teorii spiritualiste".[78]

Faptul acesta are o relevanță directă pentru prezenta dezbatere, pentru că unii au pretins că opinia lui Kellogg, pe care a condamnat-o Ellen White, este aceeași cu concepția despre Trinitate acceptată mai târziu de biserică[79] – o afirmație pe care dovezile nu o susțin. Ellen White respinge clar concepția despre Trinitate, care Îl face pe Dumnezeu să pară distant, inaccesibil, impersonal, și adoptă concepția literală, biblică[80], referitoare la Trinitate – o concepție care Îl prezintă pe Dumnezeu ca incluzând trei personalități divine individuale, care, în ceea ce privește natura, caracterul și dragostea, sunt una.

Afirmațiile ei ulterioare referitoare la un singur Dumnezeu în trei Persoane sunt în deplină armonie cu prima declarație de credință, în mod explicit trinitariană, a adventiștilor de ziua a șaptea, scrisă de F. M. Wilcox în *Review and Herald* , în anul 1913.[81]

Concluzii

La Sesiunea Conferinței Generale din anul 1946 a avut loc prima aprobare oficială a credinței în Trinitate[83], exact la 100 de ani după categorica respingere a acestei idei, de către James White, în publicația *Day-Star,* din 1846. Această schimbare nu a fost o simplă inversare de direcție. Dovadă stă faptul că Ellen White a fost de acord cu aspectul esențial pozitiv al credinței lui James că „Tatăl și Fiul" sunt „două Persoane distincte, literale și tangibile". Dovezi ulterioare arată că ea a fost de acord și cu aspectul negativ al concepției lui James: că ideile tradiționale, filozofice, susținute de mulți dintre trinitarieni „îndepărtau (distrugeau) prin spiritualizare" realitatea personală a Tatălui și a Fiului.[85]

La scurt timp după aceasta, Ellen White a adăugat convingerea, bazată pe viziuni, că atât Hristos, cât și Tatăl au forme tangibile. În mod progresiv, ea a afirmat egalitatea din veșnicie a lui Hristos cu Tatăl, faptul că Hristos nu a fost creat și, în 1888, faptul că o concepție corectă cu privire la ispășire impune divinitatea deplină și veșnică a lui Hristos. De-abia în anii 1890 a devenit conștientă de caracterul deplin individual și personal al Duhului Sfânt, dar atunci când lucrul acesta s-a întâmplat, ea s-a referit la Duhul Sfânt în termeni literali și tangibili, foarte asemănători cu cei pe care îi folosise în anul 1850 pentru a-I descrie pe Tatăl și pe Fiul.[85] În 1905, ea și-a declarat explicit credința în trei Persoane unite într-un singur Dumnezeu.

Toate acestea confirmă împătrita ipoteză cu care a început acest articol. În primul rând, caracterizarea făcută de E. R. Gane lui Ellen White ca fiind o „trinitariană monoteistă" este corectă în ceea ce privește concepția ei matură cu privire la Dumnezeu, începând cu anul 1898 și după. Cu toate acestea, ea nu a folosit niciodată termenul „Trinitate" pentru a-și descrie credința despre Dumnezeu. Probabil că cel mai mult s-a apropiat de acest termen atunci când a folosit expresia „trioul ceresc".[86] Un posibil motiv pentru care a evitat în mod consecvent termenul „Trinitate", chiar și după ce a acceptat anu-

mite aspecte ale învățăturii trinitariene, îl reprezintă cea de-a doua ipoteză: că ea a ajuns să-și dea seama că existau două tipuri diferite de credință trinitariană, unul pe care l-a adoptat și altul pe care l-a respins în mod vehement. O folosire indulgentă a termenului „Trinitate" ar fi putut da impresia aprobării, din partea sa, a conceptelor filozofice față de care poziția sa era diametral opusă.

Lucrul acesta pare plauzibil mai ales în lumina celei de-a treia ipoteze, că, acceptând pașii conceptuali către un trinitarianism biblic, înțelegerea ei crescândă a exercitat o puternică influență asupra altor autori adventiști, conducând, în cele din urmă, la un semnificativ consens în cadrul bisericii.

În al patrulea rând, metoda prin care au căutat primii adventiști să separe elementele biblice ale trinitarianismului de elementele provenite din tradiție a fost aceea de a respinge complet tradiția, ca bază pentru doctrină, și de a se strădui să treacă prin lungul proces al stabilirii punctelor de credință doar pe baza Scripturii. Făcând astfel, ei au reparcurs, în mod virtual, pașii pe care i-a făcut biserica nou-testamentală, mai întâi, atunci când a acceptat pentru prima dată egalitatea lui Hristos cu Tatăl și, a doua oară, când a descoperit egalitatea și unitatea Lor și cu Duhul Sfânt. În acest proces, teologia lor a dovedit asemănări temporare cu unele dintre ereziile istorice, în special cu arianismul. Respingerea tradiției ca autoritate doctrinară i-a costat mult în sensul ostracizării pe care au trebuit să o suporte fiind considerați „eretici", dar bizuirea lor pe Scriptură i-a adus, în cele din urmă, la ceea ce au considerat a fi un concept mult mai biblic cu privire la Trinitate.[87] Un corolar controversat este convingerea că formularea clasică a doctrinei Trinității, bazată pe premisele filozofiei grecești ale existenței în afara timpului și, respectiv indiferenței, este pur și simplu incompatibilă cu un sistem teologic în exclusivitate biblic.[88]

Nefiind un observator obiectiv, ci un teolog sistematic profund implicat în dezvoltarea doctrinei adventiste despre Dumnezeu, Fernando Canale a scris foarte mult pe tema distincției clare dintre o teologie

bazată pe premisele filozofiei grecești și una bazată pe premise biblice.[89] El susține:

> „Într-un sens cât se poate de real, accentuarea, de către adventiști, a Scripturii ca singura sursă de informații pentru stabilirea unei teologii a dat un nou și revoluționar avânt meditației teologice despre Dumnezeu. Fiind în mod sistematic neîncrezători și critici față de pozițiile teologice tradiționale, adventiștii au fost hotărâți să-și construiască doctrina doar pe baza Scripturii. Dificultățile implicite, în această nouă abordare, pot explica numărul mic de declarații adventiste legate de doctrina despre Dumnezeu".[90]

Canale își susține argumentația afirmând că, deoarece „s-au îndepărtat de concepția filozofică pe baza căreia Dumnezeu există în afara timpului" și „au adoptat concepția istorică, pe baza căreia Dumnezeu este așa cum Îl prezintă Biblia", adventiștii au fost în stare să-și dezvolte o concepție biblică autentică despre Trinitate.[91]

Note

[1] James White, *Day-Star*, 24 ianuarie 1846, pag. 25.

[2] „Fifteen Meeting", General Conference Report No. 8, *Review and Herald*, 14 iunie 1946, 197. Pentru o discuție cu privire la contextul istoris, vezi Jerry Moon, „The Adventist Trinity Debate, Part 1: Historical Overview", *Andrews University Seminary Studies* 41 (primăvara anului 2003): 122-123.

[3] Vezi Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" (Lucrare semstrială, Seventh-day Adventist Theological Seminary, 1969); Le Roy Edwin Froom, *Movement of Destiny* (Washington, DC: Review and Herald, 1971), pag. 148-180 – cu toate că afirmația lui Froom, făcută pe baza statisticilor millerite, că „majoritatea" fondatorilor adventiști erau trinitarieni (idem, pag. 147) nu a fost susținută de dovezi; Merlin Burt, „Demise of Semi-Arianism and Anti-Trinitarianism in Adventist Theology, 1888-1957 (lucrare semesrimestrială, Andrews University, 1996); Woodrow W. Whidden, „Salvation Pilgrimage: The Adventist Journey into Justification by Faith and Trinitarianism", *Ministry*, aprilie 1998, 5-7; Fernando L. Canale, „Doctrine of God", în *Handbook of*

Seventh-day Adventist Theology [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], ed. Raoul Dederen, Commentary Reference Series, vol. 12 (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000): 117-150; și Woodrow Whidden, Jery Moon și John W. Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation and Christian Relationships* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2002), pag. 190-220.

[4] Erwin R. Gane, „The Arian or Anti-Trinitarian Views Presented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer" (teză de Master, Andrews University, 1963).

[5] Gane, pag. 67-79.

[6] Vezi, de exemplu, [Fred Allaback], „The Doctrine of the Trinity in Adventist Histora" *Liberty Review [*5250 Johnstown Road, Mt. Vernon, Ohio], octombrie 1989, 4-5, 7-8; LynnforBeachy, „*Adventist Review* Perpetuates the Omega", *Old Paths* [Smyrna Gospel Ministries, HC64, Box. 128-B, Welch, WV], vol. 8, no.7, iulie 1999, 1-14; David Clayton, „The Omega of Deadly Heresies", n.p., n.d. [cca 2000], în fișierele mele, „Some Facts Concerning the Omega Heresy"; și Bob Diener, *The Alpha and the Omega* (Creal Springs, IL: Bible Truth Productions, [cca 1998], casetă video.

[7] Moon, „Adventist Trinity Debate, Part 1", AUSS 41 (Spring 2003): 113-129.

[8] Canale, *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*, pag. 150.

[9] De exemplu, John Kiesz, un antitrinitarian din Biserica lui Dumnezeu (de ziua a șaptea), face speculații că Ellen White a fost o „trinitariană în secret", care a ținut pentru sine acest concept timp de o jumătate de secol, până în anii 1890', când a rupt pe neașteptate tăcerea pentru a contesta concepția pe atunci majoritară a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea (History of the Trinity Doctrine", Study No. 132, accesat în ianuarie 2001.)

[10] Ellen G. White către fratele și sora Hastings, 24-30 martie1849 (Letter 5, 1849), pag. 5-6; în *Manuscris Releases*, 21 volume (Silver Springs, MD: Ellen G. White Estate, 1981, 1987, 1990, 1993), 5:200.

[11] „Trebuie să învățăm multe lecții și să ne dezvățăm de și mai multe", scria ea în 1892. „Doar Dumnezeu și cerul sunt infailibili. Aceia care cred că nu vor trebui niciodată să renunțe la o concepție pe care acum o împărtășesc și o îndrăgesc, că nu vor trebui niciodată să-și schimbe o părere, vor fi dezamăgiți. Atâta timp cât ținem la ideile și la opiniile noastre cu o îndârjire hotărâtă, nu putem avea unitatea pentru care S-a rugat Hristos." (E. G. White, „Search the Scriptures", *Review and Herald*, 26 iulie 1892, par.7)

[12] „Prin lumina primită din studierea Cuvântului Său, cu deosebita cunoaștere dată în cazurile individuale din poporul Său în toate împrejurările și în orice fază a experienței,

pot eu oare să fiu în aceeași ignoranță, în aceeași incertitudine intelectuală și orbire spirituală cum eram la începutul experienței? Oare vor putea spune *frații mei* că sora White a fost un cercetător atât de slab, încât judecata ei în această direcție nu este mai bună acum de cum a fost înainte de a intra în școala lui Hristos, ca să fie instruită și formată pentru o lucrare specială? … Eu nu Îl voi dezonora pe Creatorul meu, admițând că toată această lumină și toată această manifestare a puterii Sale teribile în lucrarea și experiența mea au fost fără valoare, adică nu mi-au educat judecata sau nu m-au pregătit mai bine pentru lucrarea Sa." (E. G. White, *Mărturii*, vol. 5, pag. 686)

[13] Trebuie subliniat că atunci când ea și James White au acceptat Sabatul, acceptarea lor s-a bazat inițial pe studiul biblic, la care au fost îndemnați de citirea unei broșuri scrise de Joseph Bates. Mai târziu, corectitudinea acestei concepții a fost confirmată prin viziune (Arthur L. White, *Ellen G. White*, vol. 1, *The Early Years,* 1827-1862 [Washington, DC: Review and Herald, 1985], pag. 116, 120-121.

[14] Vezi, de exemplu, Lev. 23,32 și Marcu 1,32; J. N. Andrews, , „Time for Commencing the Sabbath", *Review and Herald*, 4 decembrie 1855, pag. 76-78.

[15] A. L. White, *Ellen G. White*, 1:322-324.

[16] Richard W. Schwartz și Floyd Greenleaf, *Light Bearers: A History of the Seventh-day Adventist Church*, ed. Revizuită (Nampa, ID: Pacific Press, 2000); D. E. Robinson, *The Story of Our Health Message: The Origin, Character and Development of Health Education in the Seventh-day Adventist Church,* ed. a III-a. (Nashville: Southern Publishing Association, 1965), pag. 75, 81. Majoritatea adventiștilor deja se împotriveau consumului de băuturi alcoolice.

[17] Richard W. Schwartz și Floyd Greenleaf, *Light Bearers*, 53-54. Pentru un studiu extensiv în legătură cu millerismul de după dezamăgire, divizarea și dezintegrarea lui, vezi Merlin D. Burt, „The Historical Background, Interconnected Development, and Integration of the Doctrines of the Sanctuary, the Sabbath, and Ellen G. White's role in Sabbatarian Adventism from 1844 to 1849" (disertație pentru Doctorat, Andrews University, 2002), pag. 60-272.

[18] Burt, disertație, pag. 145.

[19] Enoch Jacobs, editorul *Day-Star*, a condus la această mișcare (Burt, 231-242).

[20] Burt, 242; George R. Knight, *Millennial Fever and the End of the World* (Boise, ID: Pacific Press, 1993), pag. 260.

[21] Vezi, de xemplu, E. G. White, *Life Sketches*, pag. 85-94.

[22] Burt (146-147) enumeră patru articole, fiecare intitulat „Letter from Bro. White" [Scrisoare de la Fratele White], în *Day-Star* din 6 septembrie 1845, 17-18; 11 octombrie 1845, 47; 29 noiembrie 1845, pag. 35, și 24 ianuarie 1846, pag. 25.

[23] James White, *Day-Star*, 24 ianuarie 1846, 25; prima scriere publicată a lui Ellen Harmon a fost „A letter from Sister Harmon" (O scrisoare de la sora Harmon), în același număr al *Day-Star*, 24 ianuarie 1846, pag. 31-32.

[24] James White, *Day-Star*, 24 ianuarie 1846, pag. 25.

[25] În 1877, Ellen White a citat Ioan 4,24: „Dumnezeu este Duh; și cine se închină Lui, trebuie să I se închine în duh și în adevăr." (E. G. White, *Spirit of Prophecy* 2:143). În 1904, ea scria: „Dumnezeu este un duh; cu toate acestea, El este o ființă personală, pentru că omul a fost făcut după chipul Său". (E. G. White, *Mărturii* vol. 8, pag. 263. James White a susținut că Dumnezeu este „o ființă Duh" (*Idem*, *Personality of God* [Battle Creek, SDA Pub. Assn., (cca 1868)], pag. 3).

[26] Mai mulți autori adventiști citează aproape aceleași expresii din crez. D. M. Canright citează două crezuri, cel metodist și cel episcopal. Crezul metodist includea expresia „fără trup sau mădulare", în timp ce crezul episcopal specifica faptul că Dumnezeu este „fără trup, mădulare sau pasiuni". Canright a afirmat că avea cunoștință și de „alte crezuri" care mergeau „chiar mai departe" și spuneau că Dumnezeu este „fără centru sau circumferință" (D. M. Canright, „The Personality of God", *Review and Herald*, 5 sept. 1878, pag. 81; conform cu Idem., 19 sept. 1878, pag. 97; conform cu J. B. Frisbie, „The Seventh Day-Sabbath Not Abolished" [Sabatul zilei a șaptea nu a fost desființat], *Review and Herald*, 7 martie 1854, pag. 50. Conf. cu James White, *Personality of God*.

[27] *Doctrines and Discipline of the Mehodist Episcopal Church* (New York: Carlton and Porter, 1856), pag. 15.

[28] De exemplu, Exod 24,9-11; 33,20-23; Ioan 1,18; Evr. 1,1-3; Uriah Smith, *The State of the Dead and the Destiny of the Wicked* (Battle Creek, MI: SDA Publishing Association, 1873), pag. 27-30. Vezi polemica lui Smith împotriva „interpetării mistice a teologiei noastre actuale" (*Idem*, pag. 27).

[29] Crezul în cauză era crezul metodist, iar ea fusese crescută metodistă. Mai mult decât atât, era în relații apropiate cu primii adventiști, care citaseră acest detaliu din crez ca pe unul dintre aspectele nebiblice ale trinitarianismului.

[30] Ellen G. White, *A Sketch of the Christian Experience and Views* [Viziuni] *of Ellen G. White* (Saratoga Springs, NY: James Whitem 1851), retipărită în *Scrieri timpurii,* în 1882 și 1945, pag. 54.

[31] E. G. White, *Scrieri timpurii*, pag. 77, sublinierea autoarei.

[32] Cu toate că nu există niciun raport scris că ea ar fi condamnat „crezul trinitarian", așa cum a făcut-o soțul ei, se cuvine să remarcăm similaritatea exprimării dintre ceea ce a afirmat ea în 1852 și ceea ce a scris el în 1868: „*Tatăl și Fiul au fost*

una în crearea omului și în răscumpărarea lui". „Tatăl I-a zis Fiului: 'Să facem om după chipul Nostru'. Iar cântarea de biruință și de bucurie, pe care o cântă cei răscumpărați, Îi este adresată ,'A Celui ce șade pe scaunul de domnie și a Mielului să fie lauda, cinstea, slava și stăpânirea în vecii vecilor.'"
Isus S-a rugat ca *ucenicii Săi, să fie una așa cum El era una* cu Tatăl Său. Această rugăciune nu avea în vedere *un ucenic cu douăsprezece capete, ci doisprezece ucenici, care să fie una în scop și în acțiune* pentru cauza Învățătorului lor. În același fel, nici Tatăl și nici Fiul nu sunt *părți componente ale unui 'Dumnezeu trunitar'. Ei sunt două ființe distincte și totuși una în planul și în realizarea răscumpărării.* „Cei răscumpărați ... atribuie onoarea, slava și lauda mântuirii lor atât lui Dumnezeu, cât și Mielului" (James White, *Life Incidents* [1868], pag. 343, sublinieri adăugate.

[33] Titlul a fost o declarație explicită a afirmației ei că primise darul profeției.

[34] Ellen G. White, *Spiritual Gifts*, vol. 1, 3 (Battle Creek, MI: Steam Press of the Review and Herald Office, 1858; Steam Press of the SDA Publishing Association, 1864), 1:17-18, 22-28; 3,33-34.

[35] Ellen G. White, „Testimony 17 (1869)" din *Mărturii*, vol. 2, pag. 200; conform cu „Fiul lui Dumnezeu avea chipul lui Dumnezeu și nu a considerat ca un lucru de apucat să fie egal cu Dumnezeu" (E. G. White, *Spirit of Prophecy* [1877], 2:10).

[36] „A afirma că învățăturile Fiului și ale apostolilor sunt poruncile lui Dumnezeu este la fel de departe de adevăr ca și vechea absurditate trinitariană că Isus Hristos este Însuși Dumnezeul cel veșnic." (James White, „The Faith of Jesus", *Review and Herald*, 5 august 1852, pag. 52)

[37] James White, „The Two Bodies", RH 12 oct. 1876, pag. 116; conform cu Froom, *Movement of Destiny*, pag. 178.

[38] James White, „Christ Equal with God", *Review and Herald*, 29 nov. 1877, pag. 72.

[39] Ellen G. White, „The First Advent of Christ", *Review and Herald*, 17 decembrie 1872, par. 4; publicată mai târziu în *Spirit of Profecy*, vol. 2 (Battle Creek, MI: SDA Publishing Association, 1877), 9-10; conform E. G. White, „Bible Study", *Review and Herald*, 11 ianuarie 1881, par. 3.

[40] Uriah Smith, *Thoughts on the Revelation* (Battle Creek, MI: SDA Publishing Association, 1865), 59, Îl numește pe Hristos prima ființă creată; o concepție respinsă (părăsită) în *Looking Unto Jesus*, pag. 17, 12.

[41] Ellen G. White, „An Appeal to the Ministries", *Review and Herald*, 8 august 1878, par. 4; Ellen G. White către E. J. Waggoner și A. T. Jones, 18 februarie 1887 (Letter 37, 1887), în *Manuscris Releases*, 15:25, par. 3 (inclus și în idem *1888 Materials*, 28:3); idem, „'Search the Scriptures' John 5,39", în *Youth Instructor*, 31

august 1887, par. 1; idem, „The Truth Revealed in Jesus", *Review and Herald*, 8 februarie 1898, par. 2.

[42] E. G. White, „Christ Our Only Hope", *Signs of the Times*, 2 august 1905, retipărit în E. G. White, *Selected Messages*, 1:226-228.

[43] Ellen G. White, *Tragedia veacurilor*, pag. 524. Conform cu afirmația lui E. J. Waggoner că „Scopul nostru în această cercetare este să prezentăm poziția de drept a lui Hristos ca egal cu Tatăl, astfel încât puterea Sa de a răscumpăra să poată fi mai bine apreciată" (*Christ and His Righteousness* [Oakland, CA: Pacific Press, 1890; facsimil retipărit, Riverside, CA: The Upward Way, 1988]; 19).

[44] E. G. White, *Tragedia veacurilor*, pag. 493, 495.

[45] *Idem*., 493; *Idem*., *Patriarhi și profeți*, pag. 34:1; conform idem, „That We Might Be Partakers of the Divine Nature", *Signs of the Times*, 14 oct. 1897, par. 3.

[46] Ellen G. White, *Patriarhi și profeți*, pag. 36.

[47] *Patriarhi și profeți* (1890) a fost o amplificare a lucrării anterioare, *Spirit of Prophecy*, vol. 1 (1870), unde fraza corespunzătoare spune simplu: „Fiul S-a așezat pe scaunul de domnie împreună cu Tatăl, iar mulțimea cerească de îngeri sfinți s-a adunat în jurul lor". – E. G. White, *Spirit of Prophecy*, vol.1 (1870), pag. 17.

[48] *Special Testimonies for Ministries and Workers*, no. 10 (1897).

[49] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, 671.

[50] „'Lumea a fost făcută prin El și nimic din ce a fost făcut n-a fost făcut fără El'. Dacă Hristos a făcut toate lucrurile, înseamnă că a existat înainte de toate lucrurile. Cuvintele folosite cu referire la acest lucru sunt atât de categorice, încât nimeni nu trebuie să mai păstreze vreo umbră de îndoială. *Hristos a fost Dumnezeu în mod esențial și în sensul cel mai înalt. El a fost împreună cu Dumnezeu din toată veșnicia, Dumnezeu peste toate, binecuvântat în veci.*"
„*Domnul Isus Hristos, Fiul divin al lui Dumnezeu, a existat din veșnicie ca o persoană distinctă, și totuși una cu Tatăl*" (Ellen G. White, „The Word Made Flesh", *Review and herald*, 5 aprilie 1906, par. 6-7, subliniere adăugată [retipărit după *Signd of the Times*, 26 aprilie 1899]).

[51] E. G. White, Manuscris 130, 1901, *Manuscris releases*, 16:205, citat în idem., *Evangelism* (Washington, DC: Review and Herald, 1946), 616 (dar atribuit în mod greșit Ms. 145, 1901); idem., *Special testimonies*, seria B, no.7 (1905), 51, 62-63, citat în *Evangelism*, 617.3, 615.1.

[52] Fernando L. Canale, „Doctrine of God", în *Handbook of SDA Theology*, editor Raoul Dederen, pag. 128-130.

[53] Cu privire la criza Kellogg, vezi Richard W. Schwarz, *John Harvey Kellogg*, M. D. (Nashville: Southern Publishing, 1970; retipărit, Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 1981), pag. 174-192; Idem., *Light Bearers to the Remnant*, (Mountain View, CA: Pacific Press, 1979), 282-298; Jerry Moon, *W. C. White and Ellen G. White: The Relationship between the Prophet and Her Son* (Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 1993), pag. 274-320.

[54] Froom, *Movement of Destiny*, pag. 351.

[55] W. A. Spicer, „Pantheism Here and in Its Ancient Setting", în *How the Spirit of Prophecy Met a crisis: Memories and Notes of the „Living Temple" Cotroversy*, [1938], capitolul 13, accesat pe 18 sept. 2003.

[56] Vezi J. H. Kellogg, „God in Man, no.1", „God in Nature, no.2" și „God in Man, no.3", în *General Conference Daily Bulletin*, 1897, pag. 72-84.

[57] J. H. Kellogg, *The Living Temple*, (Battle Creek, MI: Good Health Pub., 1903).

[58] Kellogg, *Living Temple*, pag. 28-30.

[59] *Idem*, pag. 28.

[60] *Ibid*.

[61] *Idem*, pag. 29.

[62] W. A. Spicer, (nr. 55 mai sus); W. W. Prescott, „Suggestions on Matter Found on Galleys 1-129, Inclusive of matter for Dr. Kellogg's New book, *The Living Temple*", record Group 11, A. G. Daniells, 1901-1950, J. H. Kellogg Case File, General Conference Archives, Silver Springs, MD.

[63] E. G. White către profesorii de la Emmanuel Missionary College, 22 septembrie 1903 („Teach the Word"), în *Spalding and Magan's Unpublished Manuscris Testimonies of Ellen G. White, 1915-1916* (mai târziu se face referire la această lucrare sub numele *Spalding-Magan Collection* (Payson, AZ: Leaves-Of-Autumn Books, 1985), pag. 320.

[64] *Idem*, pag. 320-321.

[65] *Idem*, pag. 324. Kellogg a insinuat, în *The Living Temple* (pag. 29-32), că acest concept al unui Dumnezeu personal era o invenție (în definitiv nereală) folositoare minților imature, sugerând, prin aceasta, că intelectualii ca el puteau pricepe realitatea dincolo de limitele antropomorfice.

[66] George I. Butler a fost președinte al Conferinței Generale (1871-1874, 1880-1888), iar în 1903 a fost președinte al Uniunii de Sud.

[67] J. H. Kellogg către G. I. Butler, 28 oct. 1903 [una dintre cele două scrisori trimise de Butler lui Kellogg cu aceeași dată], Center for Adventist Research, Andrews University, Berrien Springs, Mi.

[68] G. I. Butler către J. H. Kellogg, 5 aprilie 1904, sublinierea noastră.

[69] E. G. White, „Teach the Word", 22 sept. 1903, în *Spalding-Magan Collection*, pag. 321.

[70] E. G. White, *Special Testimonies*, seria B, nr.7 (1905), pag. 63.

[71] *Idem*, pag. 62, făcând aluzie la Apoc. 2,24.

[72] *Idem*, pag. 61.

[73] *Idem*, pag. 63-64.

[74] *Idem*, pag. 62.

[75] *Idem*, pag. 62-63.

[76] Vezi nota 80, în continuare.

[77] E. G. White, *Selected Messages*, 1:203.

[78] *Idem*, pag. 204.

[79] Bob Diener, *The Alpha and the Omega*, casetă viseo.

[80] Textele biblice citate de Ellen White ca susținând diferitele aspecte ale concepției trinitariene includeau Romani 8,16 (*Evangelicm*, DC: Review and Herald, 1946], 617); 1 Cor. 2,10-14 (*idem*); Ioan 16,7-14 (*idem*, pag. 616); Ioan 14,16-18.26; 16,8.12-14 (*Hristos, Lumina lumii*, pag. 669-671); și Col. 2,9 (*Evangelism*, pag. 614).

[81] F. M. Wilcox a fost editor la *Review and herald* între anii 1911 și 1944 și a fost unul dintre primii cinci mandatari desemnați de Ellen White pentru a-i administra patrimoniul.

[82] [F. M. Wilcox], „The Message for Today", RH, 9 octombrie 1913, pag. 21.

[83] Jerry Moon, „The Adventist Trinity Debate, Part 1: Historical Overview", *Andrews University Seminary Studies* 41 (primăvara anului 2003), pag. 122.

[84] James White, *Day-Star*, 24 ianuarie, 1846, pag. 26.

[85] „Noi trebuie să înțelegem că Duhul Sfânt, care este la fel de mult o persoană precum Dumnezeu este o persoană, umblă prin aceste locuri, nevăzut de ochii omenești; că Domnul Dumnezeu este Susținătorul și Ajutorul nostru. El aude fiecare cuvânt pe care îl rostim și știe fiecare gând al minții" (E. G. White, „Talk at Avondale School", 25 martie 1899, în *Sermons and Talks*, vol. 2 [Silver Spring, MD: E. G. White Estate, 1994], pag. 136-137; și în *Evangelism*, pag. 616, și în *Manuscris Releases*, vol. 7 [Silver Spring, MD: E. G. White Estate, 1990], pag. 299).

[86] E. G. White, *Special Testimonies*, seria B, nr. 7 (1905), 62-63, citat în *Evangelism*, pag. 615.1.

[87] Canale, *Handbook of Seventh-day Advemtist Theology*, pag. 150.

[88] *Idem*, pag. 148-150. La un nivel mai popular, vezi Moon, „The Trinity in the Reformation Era: Four Viewpoints", în *The Trinity*, de Whidden, Moon și Reeve, pag. 166-181.

[89] Fernando Luis Canale, *A Criticism of Theological Reason: Time and Timelessness as Primordial Presuppositions*, Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series, vol. 10 (Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 1983), 359; 402, n.1; - idem, „A Doctrine of God", în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*, ed. Raoul Dederen, pag. 117-118, 126, 128-129, 132, 138-140, 145, 148-150.

[90] Canale, „Doctrine of God", în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*, pag. 148.

[91] Canale dezvoltă ideea (*Idem*, pag. 150): „În cele din urmă, îndepărtându-se de concepția filozofică despre Dumnezeu ca fiind în afara timpului și adoptând concepția istorică despre Dumnezeu, ca fiind așa cum este prezentat în Biblie, adventiștii văd relația dintre Trinitatea imanentă și cea concretă [practică], ca fiind una mai degrabă de identitate, decât de corespondență. Lucrările mântuirii sunt realizate în timp și în istorie de Trinitatea imanentă [Fritz Guy, „What Trinity Means to Me", *Adventist Review*, 11 sept. 1986, 13] prin intermediul diferitelor ei Persoane, concepute de adventiști ca centre de conștiință și de acțiune. În consecință, indivizibilitatea lucrărilor lui Dumnezeu în istorie nu este concepută de adventiști ca fiind determinată de unitatea în esență – așa cum învață tradiția clasică augustiniană – ci, mai degrabă, de unitatea misiunii istorice a răscumpărării [Raoul Dederen, „Reflections on the Doctrine of the Trinity" *AUSS 8* (primăvara anului 1970): 20]. Pericolul Triteismului implicat în această poziție devine real atunci când unitatea lui Dumnezeu este redusă la o simplă unitate concepută în analogie cu o societate omenească sau cu o tovărășie într-o acțiune. Dincolo de o astfel de unitate de acțiune, este necesar să-L privim pe Dumnezeu ca fiind o singură realitate care, în fiecare act prin care Se descoperă pe Sine în mod direct în istorie, transcende limitele gândirii noastre omenești [W. W. Prescott, *The Saviour of the World* (Takoma Park, MD: Review and Herald, 1929), pag. 17]. Mintea omenească nu poate să priceapă în niciun fel ceea ce doctrina clasică despre Trinitate pretinde că pricepe, și anume descrierea structurii interioare a ființei lui Dumnezeu. Alături de întreaga creație, noi trebuie să acceptăm unitatea lui Dumnezeu prin credință (Iacov 2,19)."

11. Cercetarea Trinității biblice: „Trio-ul ceresc” din scrierile lui Ellen White în comparație cu doctrina tradițională[1]

de Jerry Moon
Andrews University Theological Seminary

În anul 1846, James White a respins doctrina tradițională a Trinității, denumind-o „vechiul crez trinitarian nescripturistic”[2]. Un secol mai târziu, cu ocazia Sesiunii mondiale a Conferinței Generale a Adventiștilor de Ziua a Șaptea din anul 1946, Biserica la a cărei întemeiere a lucrat și James White a votat aprobarea Declarației doctrinelor fundamentale, care susținea în mod explicit credința în „Trinitate”[3]. În timpul celor șaizeci de ani care au trecut de atunci, concepția trinitariană despre Dumnezeu a rămas dominantă printre adventiștii de ziua a șaptea, în ciuda faptului că, în general, se cunoștea lucrarea de licență din 1963, a lui E. R. Gane, în care acesta susținea că cei mai mulți dintre primii conducători adventiști erau nontrinitarieni.[4]

Ideea care este pusă acum în discuție de unii este cea de-a doua concluzie a lui Gane, prin care acesta susținea că Ellen White, un alt întemeietor al Bisericii Adventiste și vocea ei profetică, era „o monoteistă trinitariană”[5]. Concepția că Ellen White era trinitariană a fost atacată recent de câțiva scriitori care pledează în favoarea unei reveniri la poziția semiariană a unora dintre primii conducători adventiști.

Deși ei nu au căzut de acord asupra tuturor detaliilor, acești noi antitrinitarieni par a crede că (1) Ellen White era de acord cu *fiecare detaliu* al concepției antitrinitariene a pionierilor despre Dumnezeu; (2) concepția lui Ellen White nu s-a schimbat niciodată (ea a fost antitrinitariană de la început și a rămas așa mereu)[6]; prin urmare, (3) scrierile ei mai târzii, în care se pare că-și exprimă concepția trinitariană, nu trebuie luate după aparențe: ele sunt fie afirmații „neclare”, care trebuie citite prin prisma scrierilor ei timpurii, fie afirmații neautentice, care nu au fost scrise de ea, ci de alții, care i-au modificat scrierile.[7] Noii antitrinitarieni își continuă argumentația susținând că (4) dacă doctrina adventistă actuală referitoare la Trinitate este aceeași doctrină pe care primii adventiști, *inclusiv Ellen White*, o respingeau, atunci doctrina adventistă actuală despre Trinitate este o erezie, bazată pe tradiția extrabiblică și, de aceea, este o apostaziere de la fundamentul biblic al bisericii.[8] Acestea sunt, într-adevăr, niște acuzații grave – cu condiția să poată fi demonstrate. Însă voi argumenta că fiecare premisă a acestui silogism este falsă, deși unele dintre ele pot părea plauzibile, la prima vedere.

În studiul precedent, am urmărit dezvoltarea doctrinei adventiste despre Dumnezeu de la opoziția față de doctrina Trinității, așa cum este ea formulată în general, până la acceptarea conceptului biblic al unui singur Dumnezeu în trei Persoane.[9] De asemenea, am urmărit progresul evident din viziunile avute de Ellen White, începând cu anul 1850, arătând că viziunile i-au format, treptat, concepția despre Dumnezeu, până în anul 1898, când a publicat cartea *Hristos, Lumina lumii* și când a susținut concepția trinitariană.[10]

Acest studiu a demonstrat că (1) Ellen White era de acord cu *unele aspecte, dar nu cu toate aspectele* concepțiilor antitrinitariene ale altor pionieri adventiști. (2) Concepția lui Ellen White s-a schimbat *într-adevăr* – a crescut cu această concepție, a ajuns să se îndoiască de unele aspecte ale trinitarianismului cu care fusese familiarizată și, în cele din urmă, a ajuns la o concepție trinitariană *diferită* de cea tradițională. (3) Există o armonie fundamentală între afirmațiile timpurii și cele târzii ale lui Ellen White. Chiar și în privința dovezilor interne, nu avem niciun motiv să ne îndoim de validitatea scrierilor ei târzii, care sunt mai trinitariene. Ele corespund pe deplin cu traiectoria pe care ea a parcurs-o în aprofundarea cunoștinței despre Sfânta Treime și avem toate dovezile că ele sunt caracteristice propriei gândiri. În primele scrieri, ea se deosebea în *unele aspecte* de trinitarianismul tradițional, iar în ultimele încă se mai opunea cu putere *unor aspecte* ale doctrinei tradiționale despre Trinitate. (4) De aceea, se pare că învățătura trinitariană din scrierile târzii ale lui Ellen White *nu* este aceeași doctrină cu cea pe care o respingeau pionierii adventiști.[11] Dimpotrivă, scrierile ei înfățișează două forme opuse ale credinței trinitariene – una căreia i s-a împotrivit mereu și cealaltă pe care, în final, a aprobat-o.

Scopul acestui articol este acela de a clarifica în mai mare măsură asemănările și deosebirile dintre concepția lui Ellen White despre „Trioul ceresc" și doctrina tradițională despre Trinitate, pentru a descoperi poziția ei față de dezbaterea actuală care există între adventiști. Articolul acesta nu va include considerații pe marginea scrierilor adventiste recente despre Trinitate, cum ar fi cele ale lui Raoul Dederen, Fernando Canale, Rick Rice, Fritz Guy, Woodrow Whidden și alții.[12] Totuși poziția unică a lui Ellen White în Biserica Adventistă ne îndreptățește să o considerăm o reprezentantă autentică a teologiei adventiste. Mai mult, cei care pledează în favoarea revenirii la antitrinitarianism au făcut referire mai mult la poziția ei, decât la gândirea adventistă de dată mai recentă asupra naturii lui Dumnezeu.

Două concepții diferite despre Trinitate

Conceptul-cheie care ajută la reconstituirea procesului formării gândirii lui Ellen White asupra Trinității este descoperirea faptului că *scrierile ei prezintă cel puțin două tipuri distincte ale credinței trinitariene*, una care se bazează doar pe Scriptură, iar cealaltă care se bazează pe interpretările date Scripturii de către filozofia greacă, aceeași hermeneutică ce a adus nemurirea sufletului în teologia creștină. Concepția despre Dumnezeu, care apare în mod explicit în scrierile ei târzii, Îi înfățișează pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt ca fiind trei Persoane eterne, cu intelect, voință și emoții, care sunt una în caracter, scop și dragoste. Între Ele nu există conflict, acțiuni opuse, competiție sau dezacord. Astfel, nu sunt trei dumnezei (ca în politeism sau în triteism), ci unul singur. Mai mult, unitatea lor nu este un paradox matematic, ci o unitate relațională, asemănătoare cu unitatea existentă într-o căsătorie fericită în care soțul și soția devin tot mai legați unul de altul, însă fără a nega individualitatea fiecăruia.[13]

Astfel, concepția ei este în armonie cu mărturia biblică din Vechiul și din Noul Testament.[14] După ce a zis: „Să facem om după chipul Nostru" (Gen. 1,26.27), Dumnezeu a creat omul într-o pluralitate de forme (două persoane) capabile să devină una. În Geneza 2,24, Dumnezeu Și-a explicat scopul – pentru ca aceste ființe diferite, care poartă „chipul Său", să poată deveni „un singur trup". Cuvântul ebraic tradus cu „singur" în Geneza 2,24 este *'ĕchād* – nu o unitate inseparabilă [întrucât Moise ar fi putut folosi cuvântul *yāchīd*, „unul" sau „singurul"], ci o unitate formată din elemente componente multiple. Același cuvânt se întâlnește în Deuteronom 6,4: „Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul [*'ĕchād*] Domn."[15]

Ideea de pluralitate de persoane unite printr-o relație devine mai explicită în Noul Testament. De exemplu, Hristos S-a rugat ca „toți" credincioșii Lui să fie „una", la fel cum El și Tatăl sunt „una" (Ioan 17,20-22). Ellen White citează acest pasaj ca dovadă a „personalității Tatălui și Fiului" și ca explicație a „unității care există între Ei". Ea scria:

„Unitatea care există între Hristos și ucenicii Lui nu distruge personalitatea niciunuia dintre ei. Ei sunt una în scop, în gândire, în caracter, dar nu în persoană. În acest fel sunt una Dumnezeu și Hristos."[16]

În același an (1905), ea mai scria în altă parte: „Sunt trei Persoane vii în trioul ceresc… Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt".[17] Concepția ei despre „trioul ceresc" diferă de Trinitatea tradițională prin faptul că se bazează pe argumente biblice simple și pe presupoziții biblice. Ea poate fi numită o concepție „biblică" asupra Trinității, concepție care a devenit din ce în ce mai clară în gândirea și în scrierile ei, odată cu trecerea anilor și pe măsură ce descoperea mai mult.

Contextul istoric în care a început Ellen White să-și formeze înțelegerea asupra Trinității

După marea dezamăgire din anul 1844, mulți dintre foștii milleriți au „spiritualizat" a Doua Venire, considerând că profețiile biblice referitoare la Revenirea lui Hristos ar avea o împlinire spirituală și nu una literală.[18] Astfel, ei susțineau că Isus venise în anul 1844 nu literal, ci „spiritual".[19] Această concepție a condus la o mare varietate de atitudini aberante. Printre cele mai extremiste a fost cea a fanaticilor „fără muncă", care credeau că mileniul a început deja ca un Sabat de odihnă perpetuă și că modul în care își puteau manifesta credința mântuitoare era prin abținerea de la muncă.[20] Alți „spiritualiști" s-au jucat cu „mesmerismul"[21], s-au alăturat sectei „haker-ilor"[22] sau au devenit chiar adepți ai spiritualismului ocult.[23]

Atât James White, cât și Ellen White s-au opus acestei „spiritualizări", pe care o considerau a fi o erezie fatală[24], deoarece, din punctul lor de vedere, dacă a Doua Venire nu ar fi Revenirea literală, în trup, a aceluiași Isus divino-uman care S-a înălțat, ci mai degrabă un fel de „revelație" spirituală subiectivă individuală, atunci învățătura revenirii Sale literale nu era doar modificată, ci distrusă – de aici expresia „a distruge (anula) prin spiritualizare". Într-un paragraf, James îi acuza pe „spiritualiști" „că anulau, prin spiritualizare, existența

Tatălui și a Fiului, care sunt două Persoane distincte, literale, reale, la fel cum Cetatea sfântă și tronul lui David sunt literale."[25]

Prin afirmația că Tatăl și Fiul sunt „două Persoane distincte, literale și reale", desigur că James White nu nega că „Dumnezeu este Duh" (Ioan 4,24)[26], însă el insista asupra faptului că, deși sunt ființe „spirituale", Hristos și Tatăl sunt totuși Persoane Divine, care au o existență „literală, reală". Ei nu sunt nici ireali, nici imaginari. Crezurile trinitariene pe care le cunoștea Îl făceau pe Dumnezeu atât de abstract, de teoretic și de impersonal, încât nu mai era perceput ca fiind o Ființă reală și iubitoare.

De exemplu, un crez trinitarian pe care primii adventiști îl citau destul de des era cel al Bisericii Episcopale Metodiste, biserica din care provenea Ellen White. O parte din acel crez spunea: „Există doar un singur Dumnezeu viu și adevărat, veșnic, fără trup sau mădulare".[27] Această idee era respinsă cu tărie de primii adventiști, care citau câteva pasaje biblice care Îl înfățișau pe Dumnezeu ca având atât „trup", cât și „mădulare".[28]

Ellen White a fost, de asemenea, foarte interesată de această problemă[29]. De două ori, în primele viziuni ale lui Isus, L-a întrebat despre „forma" și despre „persoana" lui Dumnezeu. Într-una dintre primele viziuni, ea spunea că a văzut „un tron, iar pe el stăteau Tatăl și Fiul. M-am uitat la fața lui Isus", spunea ea „și am admirat persoana Lui plăcută. Nu puteam să privesc persoana Tatălui, pentru că un nor de lumină minunată Îl acoperea. L-am întrebat pe Isus dacă Tatăl Lui avea o formă asemănătoare cu a Lui. El a spus că da, dar că nu puteam să Îl privesc, pentru că, a zis El, 'Dacă ai privi o singură dată slava persoanei Lui, ai înceta să mai exiști'."[30]

În anul 1850, ea spunea: „L-am văzut deseori pe bunul Isus în persoană. L-am întrebat dacă Tatăl Lui era o persoană și dacă avea o formă asemănătoare cu a Lui. El mi-a spus: 'Eu sunt imaginea exactă a persoanei Tatălui Meu'."[31] Astfel, viziunile ei confirmau ceea ce soțul ei scrisese în anul 1846, că Tatăl și Fiul sunt „două Persoane

distincte, literale și reale".[32] Viziunile demonstrau, de asemenea, netemeinicia a ceea ce ea preluase din crezul metodist și anume că Dumnezeu nu ar avea „trup și nici mădulare". Astfel, aceste prime viziuni i-au condus concepția despre Dumnezeu departe de trinitarianismul din *crezuri*, deși ele nu susțineau nimic din ceea ce ar fi contrazis în mod direct afirmațiile ei ulterioare referitoare la ceea ce eu am numit trinitarianismul biblic. În primul volum, intitulat *Darurile spirituale* (*Spiritual Gifts*)[33], credința ei în Duhul Sfânt nu este pusă la îndoială, întrucât se referă la Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt în relatarea botezului lui Hristos. Însă nu menționează Duhul Sfânt când vorbește despre sfatul Divinității legat de creație și de mântuire.[34] Aceste afirmații sunt, de fapt, nontrinitariene ca accent, dar, dată fiind ambiguitatea lor, pot fi citite de adventiștii din ambele tabere fără să stârnească nicio contradicție, indiferent de înclinațiile trinitariene sau antitrinitariene ale acestora.

Probabil că prima afirmație în care îi dezaprobă clar pe colegii ei antitrinitarieni a fost făcută în anul 1869, în capitolul „Suferințele lui Hristos" (care se găsește acum în *Mărturii*, vol. 2, pag. 200), unde, în primul paragraf, declară (pe baza a trei texte din Noul Testament) că Hristos, în preexistența Sa, era „egal cu Dumnezeu".[35]

În cele din urmă, a devenit evident faptul că cel mai proeminent pionier adventist antitrinitarian – James White – începea să își schimbe concepțiile, probabil ca urmare a viziunilor soției lui. Într-un editorial din anul 1876, în care compara doctrinele adventiștilor de ziua a șaptea cu cele ale baptiștilor de ziua a șaptea, el includea Trinitatea printre doctrinele pe care „nici [adventiștii, nici baptiștii de ziua a șaptea] nu le consideră a fi criterii concludente ale caracterului creștin", după care să fie testată calitatea de membru. „Adventiștii susțin divinitatea lui Hristos în mod foarte asemănător cu trinitarienii", observa James White „așa încât nu intrăm în conflict în acest punct".[36] Un an mai târziu, el declara, în *Review,* că „Hristos este egal cu Dumnezeu". O altă remarcă din același articol ne arată că era de

acord cu anumite aspecte ale trinitarianismului. „Inexplicabila Trinitate, care Îl consideră pe Dumnezeu trei în unul și unul în trei, este un lucru destul de rău" scria el, „dar unitarianismul extremist, care Îl consideră pe Hristos inferior Tatălui, este chiar mai rău".[37] Deși încă se mai opunea terminologiei trinitariene „inexplicabile" care Îl făcea pe Dumnezeu să pară ireal, respingea cu o vehemență și mai mare poziția antitrinitariană care îl făcea pe „Hristos inferior Tatălui". Antitrinitarienii contemporani, care susțin că Hristos este „inferior Tatălui", nu respectă teologia lui James White. Pentru a aduce încă o dovadă a modului în care colegii lui Ellen White erau influențați de viziuni, se cuvine să amintim că afirmația ei prin care susținea că Hristos nu a fost creat[38] a fost făcută cu douăzeci de ani înainte ca Uriah Smith să-și facă cunoscută acceptarea acestei idei.[39]

În anul 1878, când s-a delimitat încă o dată clar de antitrinitarieni, Ellen White declara că Hristos este „Fiul *etern*".[40] Ea nu înțelegea prin aceasta că Hristos *provenea* din Tatăl, ci că „Hristos era una cu Tatăl" „din veșnicie".[41]

În anii de după 1888, ea s-a îndepărtat și mai mult de concepția antitrinitariană, când a recunoscut că o concepție adevărată despre ispășirea realizată de Hristos presupunea că El era Dumnezeu pe deplin și dintotdeauna.[42] „Împăcarea lui Dumnezeu cu omul putea fi îndeplinită doar printr-un mijlocitor care era egal cu Dumnezeu, care deținea atributele care Îl făceau vrednic și capabil să mijlocească înaintea Dumnezeului infinit, în favoarea omului."[43]

În final, în 1897, Ellen White scria că Duhul Sfânt este „a treia Persoană a Dumnezeirii".[44] Această afirmație a luat o formă definitivă în cartea *Hristos, Lumina lumii* (1898), și astfel s-a bucurat de o largă circulație.[45] În acest timp, convingerea pe care o avea cu privire la egalitatea lui Hristos cu Tatăl Său a fost subliniată neîndoielnic. „Hristos are viață", scria ea, „originară, neîmprumutată, nederivată".[46] Prin această articulare clară a unității lui Dumnezeu într-o pluralitate de persoane divine eterne, trinitarianismul pe care îl susținea ea devine în esență complet.[47] Ceea ce îi mai rămânea de adăugat la

afirmațiile de bază era declarația explicită că cei trei „conducători cerești veșnici", „cele trei Persoane vii ale trioului ceresc" sunt una în natură, în caracter și în scop, dar nu în persoană.[48]

Observăm, astfel, un progres evident, de la simplu la complex, care ne arată că înțelegerea lui Ellen White s-a aprofundat și s-a schimbat pe măsură ce a primit mai multă lumină.[49]

Definirea Trinității adevărate și a celei false

Diferențierea cea mai clară pe care o face Ellen White între cele două concepții contrastante despre Trinitate este cea din timpul crizei Kellogg, dintre anii 1902 și 1907.[50] J. H. Kellogg, doctor în medicină, director medical administrativ al Sanatoriului Battle Creek, era liderul acreditărilor științifice printre adventiști la începutul secolului al XX-lea. În încercarea de a defini „viața" biologică mai degrabă în termeni teiști decât în termeni naturaliști, el a ajuns, în final, la speculația că viața oricărei ființe vii – fie aceasta pom, floare, animal sau om – deține în ea însăși prezența lui Dumnezeu. Aceasta a fost, în cele din urmă, recunoscută ca fiind o formă de panteism[51], adică, mai precis, panenteismul, ale cărui influențe pot fi descoperite încă din anul 1890 în prezentările lui publice.[52] Totuși „criza" nu a apărut decât în 1902, odată cu scrierea manuscrisului pentru o nouă carte, *Templul viu* (*The Living Temple*).[53]

Templul viu era, în primul rând, un manual elementar de fiziologie, nutriție, medicină preventivă și tratamente care puteau fi aplicate acasă, pentru afecțiuni comune. Titlul făcea referire la faptul că trupul omenesc este un „templu viu al Duhului Sfânt", iar în capitolul introductiv, Kellogg își expunea teologia personală în care „Dumnezeu este explicația naturii – nu un Dumnezeu *din afara* naturii, ci Unul care se află *în* natură, manifestându-Se prin și în toate lucrurile, mișcările și fenomenele diverse ale Universului".[54]

Întrucât alți conducători adventiști evidențiaseră slăbiciunile acestei teorii[55], la început Ellen White a sperat că nu va fi nevoită să

intervină. Însă, atunci când Kellogg a afirmat în public că învățăturile din *Templul viu*, „referitoare la personalitatea lui Dumnezeu", erau în armonie cu scrierile lui Ellen White, ea nu a mai putut păstra tăcerea. „Ferească Dumnezeu ca această opinie să devină predominantă", declara ea.[56]

> „Nu avem nevoie de misticismul din această carte… Scriitorul acestei cărți se află pe un drum greșit. El a pierdut din vedere adevărurile distinctive pentru acest timp. Nu știe încotro îl îndreaptă pașii. Calea adevărului se află în apropierea drumului erorii și ambele pot părea a fi una și aceeași pentru cei la căror minte nu lucrează Duhul Sfânt și care, prin urmare, nu sunt gata să facă deosebire între adevăr și eroare."[57]

Într-o scrisoare ulterioară, Ellen White și-a îndreptat toată atenția asupra problemei principale: „Domnul Isus… nu L-a înfățișat pe Dumnezeu ca fiind o *esență răspândită în natură*, ci ca pe o ființă personală. Creștinii nu ar trebui să uite că Dumnezeu are o personalitate tot la fel cum are și Hristos." [58]

Kellogg a replicat argumentând că dacă Duhul Sfânt poate fi pretutindeni în același timp (așa cum credeau și antitrinitarienii) și dacă și Duhul Sfânt este o Persoană (așa cum afirmase Ellen White în *Hristos, Lumina lumii*), atunci Dumnezeu poate fi prezent în toate, fără să fie impersonal. El a încercat să-i convingă pe conducătorii bisericii[59] că „panteismul" din *Templul viu* nu era decât o versiune științifică a aceleiași doctrine despre Dumnezeu pe care o prezentase Ellen White în cartea *Hristos, Lumina lumii*.

Cu toate acestea, Ellen White a insistat asupra faptului că viziunea lui Kellogg asupra Trinității nu era aceeași cu viziunea ei și, întrucât conflictul a durat până în 1905, ea a prezentat bisericii această problemă prin câteva rânduri clare, care nu puteau lăsa loc pentru interpretări. Cea mai usturătoare acuzație pe care a adus-o împotriva acestei concepții false asupra Trinității este cea din acest manuscris, în

care concepția lui Kellogg este numită „spiritualistă", „lipsită total de valoare", „defectuoasă și neadevărată"[60], „cărarea șarpelui" și „adâncimile lui Satana"[61]. Ea a afirmat că cei care au acceptat concepția lui Kellogg s-au „'alipit de duhuri înșelătoare și de învățăturile dracilor', abătându-se de la credința pe care o consideraseră a fi sacră în ultimii cincizeci de ani."[62]

În contrast cu concepția lui Kellogg, ea a definit o altă concepție pe care o considera a fi „un punct de vedere corect", în armonie cu „simplitatea evlaviei adevărate" și cu „timpurile străvechi..., când, sub călăuzirea Duhului Sfânt, mii de oameni erau convertiți într-o zi".[63] Antagonismul dintre cele două teologii antitetice nu ar putea fi redus în termeni mai stricți doar la un dezacord între învățăturile „duhurilor înșelătoare" și învățătura despre prima Cincizecime. El se referă la două învățături contrastante despre Trinitate.

Mai întâi, a descris învățătura falsă despre Trinitate pe care o respingea. Ellen White scria: „Am fost instruită să spun:

> „Nu trebuie să li se acorde încredere sentimentelor acelora care caută idei științifice avansate. Se fac descrieri de felul: 'Tatăl este asemenea luminii invizibile; Fiul asemenea luminii întruchipate; Duhul este lumina răspândită în jur'. 'Tatăl este ca roua, asemenea unui abur invizibil; Fiul este ca roua adunată într-o formă încântătoare; Duhul este ca roua răspândită pe întinderea vieții'. O altă descriere: 'Tatăl este ca aburul invizibil, Fiul ca norul încărcat; Duhul este ploaia care cade și pătrunde cu o putere înviorătoare'.
>
> Toate aceste descrieri spiritualiste sunt cu totul lipsite de valoare. Ele sunt defectuoase și neadevărate. Ele slăbesc și micșorează Maiestatea care nu se poate compara cu nicio asemănare pământească."[64]
>
> Apoi, definește ceea ce ea înțelege a fi adevărul despre Treime.

„Tatăl este toată plinătatea Dumnezeirii întruchipată și este invizibil pentru ochii muritorilor.

Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată. Cuvântul lui Dumnezeu declară că El este 'întipărirea Ființei Lui'. 'Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentru ca oricine crede în El, să nu piară, ci să aibă viața veșnică.' Aici [în Hristos] este descoperită personalitatea Tatălui.

Mângâietorul, pe care Hristos a făgăduit că Îl va trimite după înălțarea Sa la cer, este Duhul în toată plinătatea Dumnezeirii, care descoperă clar puterea harului divin tuturor celor care Îl acceptă pe Hristos și cred în El ca Mântuitor personal. Sunt trei Persoane vii în *Trioul ceresc*; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care Îl primesc pe Hristos printr-o credință vie și aceste puteri vor coopera cu supușii credincioși ai cerului, în eforturile pe care aceștia le depun pentru a trăi o viață nouă în Hristos." [sublinierea autorului][65]

Acuzându-l pe Kellogg, cu doctrina lui „spiritualistă" despre Trinitate, că „se abate de la credința" pe care adventiștii „o consideraseră a fi sacră în ultimii cincizeci de ani" și apoi prezentând o altă concepție despre Trinitate ca fiind „adevărul", ea a făcut o distincție clară între două tipuri de trinitarianism.

Mai departe, Ellen White a declarat că în erezia lui Kellogg a „recunoscut chiar punctele de vedere" cărora li se opusese în anii 1845 și 1846 și care erau susținute de foștii milleriți spiritualiști.[66] Se trage concluzia că spiritualizarea fanaticilor de după marea dezamăgire, învățătura cuprinsă în crez, care susținea că Dumnezeu este fără formă și ireal („fără trup și fără mădulare"), și ideea lui Kellogg despre un Dumnezeu impersonal erau toate asociate în mintea ei sub titlul general de „teorii spiritualiste".[67]

Acest lucru este în mod direct relevant pentru dezbaterea actuală, întrucât unii au pretins că viziunea lui Kellogg, pe care o condam-

na Ellen White, este aceeași cu viziunea despre Trinitate care este acum acceptată de biserică.[68] Această declarație nu este susținută cu dovezi.

Ea respingea în mod clar orice concepție despre Trinitate care îl considera pe Dumnezeu impersonal și ireal, însă accepta concepția literală și biblică[69] a *unui singur Dumnezeu* în *trei Persoane eterne*, care sunt *unite relațional* în caracter, scop și dragoste.

Aceste argumente ale credinței într-un singur Dumnezeu manifestat în trei Persoane au avut o influență suficient de mare pentru ca, până în anul 1931, în timpul vieții ei, să fie publicată prima declarație de credință trinitariană explicită a adventiștilor de ziua a șaptea. Scrisă de F. M. Wilcox, redactor la *Review and Herald* și unul dintre cei cinci cărora Ellen White le încredințase averea ei, articolul a fost publicat pe pagina care conținea și unul dintre articolele ei, pentru ca și ea să îl vadă.[70] „Adventiștii de ziua a șaptea cred", explica Wilcox, „1. În Sfânta Treime. Această Treime constă din Tatăl cel veșnic, … Domnul Isus Hristos… [și] Duhul Sfânt, a treia Persoană a Dumnezeirii."[71]

Rezumat și concluzii

Trecerea adventiștilor de la respingerea doctrinei tradiționale a Trinității la acceptarea doctrinei trinitariene biblice nu a fost o schimbare completă de opinie. În anul 1846, când James White a denunțat trinitarianismul din crez, Ellen White era de acord *atât cu ideea aprobatoare* – că „Tatăl și Fiul" sunt „două persoane distincte, literale și reale" –, *cât și cu cea dezaprobatoare* – că trinitarianismul filozofic susținut de mulți „distrugea (anula) prin spiritualizare" realitatea personală a Tatălui și a Fiului.[72]

La scurt timp după aceasta, ea a fost convinsă, pe baza viziunilor pe care le-a avut, că atât Hristos, cât și Tatăl au o formă trupească – respingând învățătura unuia dintre crezurile trinitariene care susținea că Dumnezeu este „fără trup și fără mădulare". Apoi, treptat, ea a susținut egalitatea veșnică a lui Hristos cu Tatăl, faptul că Hristos

nu a fost creat și că o concepție adevărată despre ispășirea pe care El a înfăptuit-o presupune o recunoaștere a Divinității Lui depline și veșnice. Toate aceste idei difereau de cele ale antitrinitarienilor și au apropiat-o de gândirea trinitariană.

În jurul anului 1890, când a ajuns să se convingă de individualitatea și de personalitatea Duhului Sfânt, ea Îl descria în termeni literali și realiști, în mod foarte asemănător cu modul în care obișnuia să Îi descrie pe Tatăl și pe Fiul, în anul 1850. De exemplu, în 1899, când se adresa bisericii de la Colegiul Avondale, ea a declarat: „Duhul Sfânt, care este o persoană la fel ca și Dumnezeu, umblă prin aceste locuri, nevăzut de ochii omenești… El aude fiecare cuvânt pe care îl rostim și cunoaște fiecare gând pe care îl gândim."[73]

Afirmația fundamentală a venit în anul 1905. Ea scria: „Sunt trei Persoane vii în Trioul ceresc; … trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt".[74] În același an, ea a definit unitatea Lor în termeni relaționali și nu în termeni filozofici: „Unitatea care există între Hristos și ucenicii Săi nu distruge personalitatea niciunuia. Ei sunt una în scop, în gândire, în caracter, dar nu în persoană. În acest fel sunt una Tatăl și Hristos."[75] Din moment ce Ellen White susținea clar formularea de bază a unui singur Dumnezeu manifestat în trei Persoane, cu greu putem nega că viziunea ei este în mod esențial trinitariană. Totuși, concepția ei diferă de trinitarianismul tradițional în următoarele aspecte importante.

1. Ea respingea cel puțin trei dintre presupozițiile filozofice de la baza trinitarianismului tradițional: (a) dualismul radical al spiritului și materiei, care concluziona că Dumnezeu nu putea avea o formă vizibilă; (b) conceptul de impasibilitate, care susținea că Dumnezeu nu are pasiuni, sentimente sau emoții, astfel că nu poate să fie interesat de oameni și nici nu poate să-i simtă împreună cu ei[76]; și (c) dualismul dintre timp și eternitate, care a dus la ideea de „naștere veșnică" (a Fiului) și de „procesiune veșnică" (a Duhului)[77]. Fap-

tul că a respins toate aceste idei constituie o îndepărtare radicală de dogma medievală despre Trinitate.

2. Ea a descris unitatea dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt ca fiind relațională și nu ontologică. În vreme ce doctrina tradițională definea unitatea divină făcând referire la „ființă" și „substanță", ea s-a concentrat asupra dimensiunilor volitive și relaționale ale unității Lor, o unitate „în scop, gândire și caracter".[78] În acest sens, concepția ei despre „Trioul ceresc" este o concepție mai umilă decât doctrina tradițională a Trinității. Așa cum observă Fernando Canale „În niciun caz mintea omenească nu poate să perceapă ceea ce susține doctrina clasică a Trinității, și anume descrierea structurii interne a ființei lui Dumnezeu. Așa cum prin credință acceptăm creația, trebuie să acceptăm și că Dumnezeu este unul singur (Iacov 2,19)."[79]
3. Totuși, accentul pe care îl pune Ellen White pe unitatea relațională a lui Dumnezeu nu înlătură și o unitate ontologică (a „ființei" și „substanței"), însă recunoaște că dovada unității ontologice „transcende limitele rațiunii umane".[80] Atât Canale, cât și Fritz Guy au avertizat împotriva pericolului triteismului, în cazul în care unitatea relațională este accentuată peste măsură, până la excluderea unității ontologice.[81]
4. Din moment ce a descris unitatea divină în termeni relaționali și nu filozofici, Ellen White nu mai avea nevoie de metaforele științifico-filozofice ale lui Kellogg – diferite stări ale luminii sau apei – prin care el încerca să explice relațiile dintre persoanele Trinității. Ea considera aceste metafore ca fiind nu numai inadecvate, ci și amăgitoare și false în ele însele.
5. Din aceste motive, scrierile lui Ellen White nu au folosit termenul „Trinitate". Folosirea fără spirit critic a termenului „Trinitate" putea să îi determine pe alții să accepte

idei diametral opuse gândirii ei. Doctrina tradițională despre Trinitate conținea adevăr biblic, dar acel adevăr era distorsionat de presupozițiile filozofice străine Scripturii. Singura metodă prin care elementele scripturistice ale doctrinei puteau fi separate de elementele nescripturistice era aceea de a îndepărta doctrina tradițională și de a căuta să-L înțeleagă pe Dumnezeu doar pe baza Scripturii. Făcând astfel, adventiștii au ajuns în cele din urmă la convingerea că ideea fundamentală a *unui singur Dumnezeu manifestat în trei Persoane eterne* se găsea, într-adevăr, în Scriptură. Pe drumul spre această concluzie, ei au susținut temporar unele concepții heterodoxe cu care biserica s-a luptat în primele secole ale erei creștine. Totuși, înlăturând tradiția și construind o doctrină despre Dumnezeu doar pe baza Scripturii, adventiștii au ajuns, în cele din urmă, la o concepție despre Trinitate pe care ei o consideră cu adevărat biblică.[82]

În ceea ce privește conflictul din biserica de astăzi, atât Ellen White, cât și alți pionieri adventiști demonstrează faptul că loialitatea față de spiritul lor *nu* înseamnă niciodată a ne abate de la înțelegerea precisă pe care ei o susțineau. Cum declara J. N. Andrews, în 1854: „Dacă organizația adventistă însăși ar trebui să-i ofere bisericii viitoare *părinți* și *sfinți*, Cerul să aibă milă de oamenii care vor trăi de azi înainte. Cititorule, te rugăm fierbinte să prețuiești Biblia."[83]

Ellen White a fost de acord. „Asupra noastră strălucește o lumină mai mare decât asupra părinților noștri", era îndemnul ei. De aceea, „nu putem fi acceptați sau onorați de Dumnezeu dacă facem aceeași lucrare sau aceleași fapte ca și părinții noștri. Pentru a fi acceptați și binecuvântați de Dumnezeu la fel ca ei, trebuie să imităm credincioșia și zelul lor, să creștem în lumină la fel ca ei și să facem ceea ce ar fi făcut ei dacă ar fi trăit în zilele noastre. Trebuie să umblăm în lumina care strălucește peste noi, altminteri, această lumină va deveni întuneric."[84]

Jerry Moon este lector universitar în Istorie bisericească la Seminarul Teologic Adventist de Ziua a Șaptea din cadrul Universității Andrews. De asemenea, el publică *Studiile Seminarului Universității Andrews*. jmoon@andrews.edu

Note

[1] Lucrare prezentată la Simpozionul pe tema Trinității, Southern Adventist University, 1 aprilie, 2006.

[2] James White, *Day-Star,* 24 ianuarie 1846, pag. 25.

[3] „Ședința a cinsprezecea", Raportul Conferinței Generale nr. 8, *Review and Herald*, 14 iunie 1946, pag. 197. Sesiunea Conferinței Generale a avut loc în Washington, D.C. Pentru o discuție asupra contextului istoric, vezi Jerry Moon, „The Adventist Trinity Debate, Part 1: Historical Overview" [Dezbaterea adventiștilor pe tema Trinității, Partea 1: Contextul istoric], *Andrews University Seminary Studies* 41 (primăvara 2003): 122-123.

[4] Erwin R. Gane, „The Arian or Anti-Trinitarian Views Presented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer" [Concepțiile ariene și antitrinitariene prezentate în literatura adventiștilor de ziua a șaptea și răspunsul Ellenei White], (teza de master, Andrews University, 1963); Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" [Doctrina Trinității în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea: respingere și acceptare] (lucrare trimestrială, Seminarul Teologic Adventist de Ziua a Șaptea, 1969); Le Roy Edwin Froom, *Movement of Destiny* [Mișcarea destinului] (Washington: *Review and Herald*, 1971), pag. 148-180 – deși Froom pledează pe baza statisticii millerite care susținea că „majoritatea" fondatorilor Bisericii Adventiste erau trinitarieni (*Idem*, 147), părerea lui nu este susținută de dovezi; Merlin Burt, "Demise of Semi-Arianism and Anti-Trinitarianism in Adventist Theology, 1888–1957" [Dispariția semiarianismului și a antitrinitarianismului în teologia adventistă, 1888-1957] (lucrare trimestrială, Andrews University, 1996); Woodrow W. Whidden, „Salvation Pilgrimage: The Adventist Journey into Justification by Faith and Trinitarianism" [Peregrinajul mântuirii: Călătoria adventiștilor spre îndreptățirea prin credință și trinitarianism], *Ministry*, aprilie 1998, 5-7; Fernando L. Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu] în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de Teologie a adventiștilor de ziua a șaptea], ed. Raoul Dederen, *Commentary Reference Series*, vol. 12 (Hagerstown: Review and Herald, 2000): 117-150; și Woodrow Whidden, Jerry Moon și John W. Reeve,

The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation, and Christian Relationships [Trinitatea: Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a Planului Său de Mântuire și a relațiilor dintre creștini] (Hagerstown: Review and Herald, 2002), pag. 190-220.

[5] Gane, pag. 67–79.

[6] De exemplu, John Kiesz, un antitrinitarian din Biserica lui Dumnezeu (de Ziua a Șaptea), speculează că Ellen White a fost o trinitariană care și-a păstrat în ascuns timp de o jumătate de veac această concepție, până în anii 1890, când a rupt dintr-odată tăcerea pentru a pune sub semnul întrebării concepția pe atunci majoritară a Bisericii Adventiste („History of the Trinity Doctrine" [Istoria Doctrinei Trinității], Study No. 132, <http://www.giveshare.org/BibleStudy/132.trinityhistory.html>, accesat în ianuarie 2001).

[7] Tim Poirier ne-a oferit cea mai directă și mai consistentă combatere a acuzației că afirmațiile trinitariene ale lui Ellen White ar fi fost falsificate. El ia câteva dintre cele mai importante exemple și arată că ele mai există încă în manuscrisul original sau în documente tipărite, purtând semnătura ei și alte însemnări scrise de mână (T. Poirier, „Ellen White's Trinitarian Statements: What Did She Actually Write?" [Afirmațiile trinitariene ale lui Ellen White: Ce a scris ea de fapt?] prezentare la Simpozionul despre Ellen White și problemele actuale, Andrews University, 3 aprilie 2006, ce va apărea curând la Center for Adventist Research, Andrews University, Berrien Springs, Michigan).

[8] Vezi, de exemplu, [Fred Allaback], „The Doctrine of the Trinity in Adventist History" [Doctrina Trinității în istoria adventistă] *Liberty Review* [5250 Johnstown Road, Mt. Vernon, Ohio], octombrie 1989, 4–5, 7–8; Lynnford Beachy, „*Adventist Review* Perpetuates the Omega" [*Adventist Review* susține în continuare Omega] *Old Paths* [Smyrna Gospel Ministries, HC64, Box 128–B, Welch, WV; website www.smyrna.org], 8/7 (iulie 1999), 1–14; David Clayton, „The Omega of Deadly Heresies" [Omega ereziilor fatale] n.p., n.d. [ca. 2000], în documentele mele; idem, „Some Facts Concerning the Omega Heresy" [Câteva date legate de erezia Omega] www.restorationministry.com/Open_Face/html/2000/open_face_ oct_2000.htm; accessed Mar. 10, 2003; and Bob Diener, *The Alpha and the Omega* [Alfa și Omega] (Creal Springs: Bible Truth Productions, [ca. 1998]), casetă video.

[9] Jerry Moon, „The Adventist Trinity Debate, Part 1" [Dezbatere asupra Trinității adventiste] *Andrews University Seminary Studies* 41 (primăvara 2003): 113–129.

[10] Jerry Moon, „The Adventist Trinity Debate, Part 2: The Role of Ellen G. White" [Dezbatere asupra Trinității adventiste: Rolul lui Ellen White], *Andrews University*

Seminary Studies 41/2 (toamna 2003): 275–292. Vezi și capitolele 11–14 (161–238) în *The Trinity* [Trinitatea] de Whidden, Moon și Reeve.

[11] Trinitarianismul târziu al lui Ellen White conține *unele elemente* pe care unii dintre pionieri le respingeau, cum ar fi pre-existența veșnică a lui Hristos și deplina divinitate și personalitate a Duhului Sfânt; însă, acestea sunt prezentate clar în Scriptură, sunt în deplin acord cu metodele biblice de interpretare ale pionierilor adventiști și concordă pe deplin cu descoperirea progresivă a Scripturii printre pionierii adventiști și în scrierile lui Ellen White. Prin urmare, sunt convins că *în măsura în care credința adventistă actuală în Trinitate se poate fundamenta doar pe Scriptură*, independent de crezul tradițional și de conciliile bisericești antice, doctrina aceasta reprezintă adevărul biblic despre Dumnezeu, oricât de imperfect poate fi el înțeles sau exprimat.

[12] Raoul Dederen, „Reflections on the Doctrine of the Trinity" [Reflecții asupra doctrinei Trinității] *AUSS* 8 (1970): 1–22; Fernando Luis Canale, *A Criticism of Theological Reason: Time and Timelessness as Primordial Presuppositions* [O privire critică asupra rațiunii teologice: timpul și eternitatea ca presupoziții primordiale], Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series, vol. 10 (Berrien Springs: Andrews UP, 1983), 359; 402, n. 1; F. L. Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu] în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], ed. Raoul Dederen, Commentary Reference Series, vol. 12 (Hagerstown: Review and Herald, 2000): în special 117–150; Richard Rice, *The Reign of God* [Domnia lui Dumnezeu], ed. a II-a (Berrien Springs: Andrews UP, 1985), 60–61; Fritz Guy, *Thinking Theologically: Adventist Christianity and the Interpretation of Faith* [Gândirea teologică: creștinismul adventist și interpretarea credinței] (Berrien Springs: Andrews UP, 1999), 130, de asemenea 70, 88, 151 și notele de subsol; Whidden, Moon, and Reeve, *The Trinity* [Trinitatea].

[13] Afirmația din Gen. 2,24, „se vor face un singur trup" nu este un paradox matematic, ci o afirmație despre unitatea relațională. Faptul că Scriptura are mult mai mult de spus despre unitatea relațională a lui Dumnezeu (vezi, de exemplu, Ioan 14-17) nu exclude unitatea ontologică a lui Dumnezeu, însă unitatea ontologică este mai puțin explicită în Scriptură.

[14] Vezi Whidden, „The Biblical Evidence for the Full Deity of Christ, the Personality of the Holy Spirit, and the Unity and Oneness of the Godhead" [Dovezi biblice despre deplina Divinitate a lui Hristos, despre personalitatea Duhului Sfânt și despre unitatea și unicitatea lui Dumnezeu] în *The Trinity* [Trinitatea], Whidden, Moon, and Reeve, pag. 7–117.

[15] Whidden, *The Trinity* [Trinitatea], pag. 33–34.

[16] E. G. White, *Divina vindecare*, pag. 421–422, în original.

[17] E. G. White, *Mărturii speciale,* Seria B, nr. 7, pag. 62–63, în original, sublinierea autorului.

[18] Richard W. Schwarz, *Light Bearers to the Remnant* [Purtători de lumină pentru Rămășiță] (Mountain View: Pacific Press, 1979), 53–54. Pentru cea mai vastă cercetare de până acum asupra millerismului de după dezamăgire, asupra divizării și dezintegrării lui, vezi Merlin D. Burt, „The Historical Background, Interconnected Development, and Integration of the Doctrines of the Sanctuary, the Sabbath, and Ellen G. White's Role in Sabbatarian Adventism from 1844 to 1849" [Contextul istoric, formarea interconectată și sintetizarea doctrinelor despre Sanctuar și despre Sabat și rolul Ellenei White în adventismul sabatarian între anii 1844 și 1849] (Ph.D. dissertation, Andrews University, 2002), pag. 60–272, în special pag. 145, 231–242.

[19] Vezi Burt, lucrare de disertație, pag. 145, 231–242; și George R. Knight, *Millennial Fever and the End of the World* [Febra mileniului și sfârșitul lumii] (Boise: Pacific Press, 1993), 260.

[20] „Ei spuneau că se aflau în timpul jubileului, că pământul trebuie să se odihnească și că săracii trebuie sprijiniți fără muncă" (E. G. White, *Spiritual Gifts* [Daruri spirituale], vol. 2 [Battle Creek: James White, 1860], pag. 75).

[21] E. G. White, *Spiritual Gifts* [Daruri spirituale], pag. 62–63; Burt (141–145) citează câteva surse nepublicate.

[22] Enoch Jacobs, editor al *Day-Star*, conducea această mișcare (Burt, pag. 231–242).

[23] Burt, lucrare de disertație, pag. 242; George R. Knight, pag. 260.

[24] Re: concepția lui James White; Burt (lucrare de dizertație, pag. 146–147) enumeră patru de astfel de subiecte, fiecare purtând titlul „Letter from Bro. White" [Scrisoare de la fr. White] în *Day–Star* sept. 6, 1845, 17–18; oct. 11, 1845, pag. 47; nov. 29, 1845, pag. 35; și ian. 24, 1846, pag. 25. Pentru opoziția lui Ellen White față de teologia spiritualistă, vezi *Tragedia veacurilor*, pag. 582, 674, în original; and *Selected Messages*, 1:170. Pentru câteva exemple ale opoziției ei față de comportamentul ce își avea rădăcina în această teologie vezi *Spiritual Gifts* [Darurile spirituale], 2:73–75; James White și Ellen G. White, *Life Sketches of James White and Ellen G. White* [Biografia lui James White și a lui Ellen G. White] (Battle Creek: SDA Pub Assn., 1880), pag. 230, 251–252; cf. E. G. White, *Life Sketches of Ellen G. White* [Biografia E. G. White] (Washington: Review and Herald, 1915), pag. 85–94.

[25] James White, *Day-Star,* ian. 24, 1846, pag. 25; Ellen White folosea termeni asemănători: „Adeseori am văzut că această concepție spiritualistă îndepărta slava cerului și că în mintea multora tronul lui David și plăcuta persoană a lui Isus fuseseră mistuite de flăcările spiritualismului." (*Spiritual Gifts* [Daruri spirituale], vol. 2 [1860], pag. 74).

[26] În 1877, Ellen White a citat din Ioan 4,24: „Dumnezeu este Duh; și cine se închină Lui, trebuie să I se închine în duh și în adevăr" (E. G. White, *Spirit of Prophecy* [Spiritul profeției] 2:143). În 1904, ea scria: „Dumnezeu este Duh; însă El este o persoană, întrucât omul a fost creat după chipul Său." (E. G. White, *Mărturii pentru Comunitate,* 8:263, în original). James White susținea că Dumnezeu este „o ființă Spirit" (idem, *Personality of God* [Personalitatea lui Dumnezeu] [Battle Creek: SDA Pub. Assn., ca. 1868], 3).

[27] *Doctrines and Discipline of the Methodist Episcopal Church* [Doctrinele și organizarea Bisericii Metodiste Episcopale] (New York: Carlton and Porter, 1856), pag. 15.

[28] De exemplu, Exod 24,9–11; 33,20–23; Ioan 1,18; Evr. 1,1–3; Uriah Smith, *The State of the Dead and the Destiny of the Wicked* [Starea morților și soarta celor răi] (Battle Creek: SDA Publishing Assn., 1873), pag. 27–30. Observați opoziția lui Smith față de „interpretarea mistică a teologiei noastre contemporane" (*Ibid*., pag. 27).

[29] Crezul amintit era un crez metodist, iar ea a cresut într-o familie metodistă. Mai mult, ea era foarte apropiată de pionierii adventiști care considerau că această parte a crezului reprezenta unul dintre aspectele nebiblice ale trinitarianismului.

[30] Ellen G. White, *A Sketch of the Christian Experience and Views of Ellen G. White* [O schiță a experienței creștine și a concepțiilor Ellenei G. White] (Saratoga Springs: James White, 1851), pag. 43; reeditată, idem, *Early Writings of Ellen G. White* [Scrierile timpurii ale lui Ellen G. White] (Washington: Review and Herald, 1882, 1945), 54.

[31] E. G. White, *Early Writings* [Scrierile timpurii], pag. 77, sublinierea autoarei.

[32] Deși nu există niciun document care să ateste acuzațiile ei împotriva „crezului trinitarian", ca în cazul soțului ei, observați asemănarea modului de exprimare dintre concepția ei și ceea ce a scris el în 1868: „*Tatăl și Fiul* au fost una la crearea omului și la răscumpărarea lui. Tatăl I-a spus Fiului „Să facem om după chipul nostru". Iar cântarea triumfătoare a sărbătorii la care participă cei răscumpărați este închinată 'Celui care șade pe scaunul de domnie și Mielului în vecii vecilor'". „Isus s-a rugat ca *ucenicii să fie una tot așa cum El era una* cu Tatăl Său. Această

rugăciune *nu* ne înfățișează *un ucenic cu douăsprezece capete, ci doisprezece ucenici, uniți în scop și în străduință* pentru cauza Stăpânului lor. Nici Tatăl și nici Fiul nu *sunt părți ale unui 'Dumnezeu trei în unul'. Ei sunt două ființe distincte, însă una în plănuirea și îndeplinirea răscumpărării.* Cei răscumpărați... Îi atribuie cinstea, slava și lauda pentru mântuirea lor atât lui Dumnezeu, cât și Mielului." (James White, *Life Incidents* [Battle Creek: SDA Publishing Assn., 1868; reprint, Berrien Springs: Andrews UP, 2003], pag. 343, sublinierea autorului.

[33] Titlul era o mărturisire explicită a convingerii că primise darul profeției.

[34] Ellen G. White, *Spiritual Gifts* [Daruri spirituale], vol. 1, 3 (Battle Creek: Steam Press of the Review and Herald Office, 1858; Steam Press of the SDA Publishing Association, 1864), 1:17–18, 22–28; 3:33–34.

[35] Textele erau Evr. 1,3; Col. 1,19; și Phil. 2,6 (Ellen G. White, „Mărturia 17 [1869]," în *Mărturii pentru Comunitate*, 2:200, în original); cf. „Fiul lui Dumnezeu că avea chipul lui Dumnezeu, totuși n-a crezut ca un lucru de apucat să fie deopotrivă cu Dumnezeu" (E. G. White, *Spirit of Prophecy* [Spiritul profeției],vol. 2 [Battle Creek: SDA Pub. Assn., 1877], pag. 10).

[36] James White, „The Two Bodies" [Cele două trupuri], *Review and Herald*, Oct. 12, 1876, 116; cf. Froom, *Movement of Destiny* [Mișcarea destinului], pag. 178.

[37] James White, „Christ Equal with God" [Hristos – egal cu Dumnezeu], *Review and Herald*, Nov. 29, 1877, pag. 72.

[38] Ellen G. White, „The First Advent of Christ" [Prima venire a lui Hristos] *Review and Herald,* Dec. 17, 1872, par. 4; mai târziu publicat în *Spirit of Prophecy* [Spiritul profeției], vol. 2 (Battle Creek: SDA Publishing Association, 1877), 9–10; cf. E. G. White, "Bible Study" [Studiul Bibliei], *Review and Herald,* 11ian. 1881, par. 3.

[39] Uriah Smith, *Thoughts on the Revelation* [Gânduri despre Apocalipsa] (Battle Creek: SDA Publishing Association, 1865), pag. 59, Îl numește pe Hristos prima ființă creată; concepție pe care a respins-o în cartea *Looking Unto Jesus* [Privind la Isus] (Battle Creek: Review and Herald, 1898), pag. 17, 12.

[40] Ellen G. White, „An Appeal to the Ministers" [Un apel către pastori], *Review and Herald,* 8 august 1878, par. 4; Ellen G. White către E. J. Waggoner și A. T. Jones, 18 feb. 1887 (Scrisoarea 37, 1887, în idem, *Manuscript Releases*, 21 volume [Silver Spring: Ellen G. White Estate, 1981–1993], 15:25; de asemenea în *Ellen G. White 1888 Materials*, 4 volume [Washington: Ellen G. White Estate, 1987], 28); *idem*, „'Search the Scriptures' [„Cercetați Scriptura"] Ioan 5,39," în *Youth's Instructor,* 31 august 1887, par. 1; *idem*, „The Truth Revealed in Jesus" [Adevărul descoperit în Isus], *Review and Herald,* 8 feb. 1898, par. 2.

[41] E. G. White, „Christ Our Only Hope" [Hristos – singura noastră speranță], *Signs of the Times,* 2 aug. 1905, retipărită în *Selected Messages,* Vol.1 (Washington: Review and Herald, 1958), 226–228. Faptul că din preexistența Sa este Fiu ne arată că avea aceeași natură cu Tatăl, că se afla în unitate și într-o relație strânsă cu Tatăl, dar nu și că a avut un început. Întrucât prin luarea asupra Sa a trupului omenesc, Hristos a devenit „într-un nou sens" Fiul lui Dumnezeu. Din punctul de vedere al umanității Lui, El a avut pentru prima dată un „început" și, de asemenea, ca om, a început o nouă relație de dependență față de Tatăl. „La întruparea Sa, El a obținut *într-un sens nou* titlul de Fiu al lui Dumnezeu. Îngerul i-a spus Mariei: 'Puterea Celui Preaînalt te va umbri. De aceea, Sfântul care Se va naște din tine, va fi chemat Fiul lui Dumnezeu.' Deși era Fiul unei ființe umane, El a devenit Fiul lui Dumnezeu *într-un sens nou.* Astfel a stat în lumea noastră – Fiul lui Dumnezeu, însă atașat prin naștere de neamul omenesc... Din veșnicie, Hristos era una cu Tatăl." (E. G. White, „Christ Our Only Hope" [Hristos – singura noastră speranță], *Signs of the Times,* 2 aug. 1905, retipărită în E. G. White, *Selected Messages,* 1:226–228).

[42] Ellen G. White, *Tragedia veacurilor*, pag. 524, în original. Cf. E. J. Waggoner: „Scopul cercetării noastre este acela de a susține poziția ce i Se cuvine lui Hristos de egalitate cu Tatăl, pentru ca puterea Sa de a răscumpăra să poată fi prețuită mai bine." (*Christ and His Righteousness* [Hristos și neprihănirea Sa] [Oakland: Pacific Press, 1890; facsimile reprint, Riverside: The Upward Way, 1988], pag. 19).

[43] E. G. White, „No Caste in Christ" [Nicio diferență de clasă socială în Hristos] *Review and Herald*, December 22, 1891, par.1.

[44] *Special Testimonies for Ministers and Workers* [Mărturii speciale pentru pastori și lucrători], seria A, nr. 10 (1897).

[45] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii*, pag. 671, în original.

[46] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii,* pag. 530, 671, în original.

[47] În 1899, ea a reafirmat cealaltă parte a formulei, că în ceea ce privește „persoana", Hritos era „distinct" de Tatăl. „Lumea a fost făcută de El 'și nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără El'. Dacă Hristos a făcut toate lucrurile, înseamnă că El a existat înainte de ele. Cuvintele rostite în această privință sunt atât de clare, încât nu e nevoie să rămânem în îndoială. *Hristos era Dumnezeu mai întâi de toate și în cel mai înalt sens. El a fost cu Dumnezeu din veșnicie, Dumnezeul tuturor, binecuvântat în veșnicie. Domnul Isus Hristos, Fiul divin al lui Dumnezeu, a existat din veșnicie, ca persoană distinctă, dar una cu Tatăl."* (Ellen G. White, „The Word Made Flesh" [Cuvântul S-a făcut trup] *Review and Herald,* 5 aprilie, 1906, par. 6–7, sublinierea autorului [retipărită din *Signs of the Times,* April 26, 1899]).

[48] E. G. White, Manuscris 130, 1901, în *Manuscript Releases,* 16:205, citat în idem, *Evangelism,* pag. 616 în original (însă acolo citatul este atribuit în mod greșit Manuscrisului 145, 1901); idem, *Mărturii speciale*, Seria B, nr]. 7 (1905), pag. 51, 62–63, citat în *Evangelism, pag.* 615 în original, cf. 617; idem, *Divina vindecare*, pag. 421–422 în original.

[49] Fernando Canale a arătat că acest progres este similar cu cel prezentat în N.T. În evanghelii, prima provocare a fost aceea de a-i convinge pe ucenici că Hristos era una cu Tatăl. După ce ideea lor monoteistă a fost extinsă pentru a accepta „un Dumnezeu" în „două persoane divine", era mult mai ușor să îi determini să facă următorul pas conceptual, spre recunoașterea Duhului Sfânt ca cea de-a treia persoană divină. (Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu], pag. 128–130).

[50] În timpul crizei Kellogg, vezi R[ichard] W. Schwarz, *John Harvey Kellogg, M.D.*[John Harvey Kellogg, doctor în medicină] (Nashville: Southern Publishing, 1970; reprint, Berrien Springs: Andrews UP, 1981), pag. 174–192; idem, *Light Bearers* [Purtători de lumină], pag. 282–298; Jerry Moon, *W. C. White and Ellen G. White: The Relationship between the Prophet and Her Son* [W. C. White și Ellen G. White: Relația dintre profet și fiul ei] (Berrien Springs: Andrews University Press, 1993), pag. 274–320.

[51] W. A. Spicer, „Pantheism Here and in Its Ancient Setting" [Panteismul aici și în contextul lui antic] în *How the Spirit of Prophecy Met a Crisis: Memories and Notes of the 'Living Temple' Controversy"* [Cum a întâmpinat Spiritul Profetic o criză: amintiri și observații asupra conflictului legat de "Templul viu""] [1938], chapter 13. http://www.sdanet.org/atissue/white/spicer/index.htm, accesat pe 18 sept. 2003.

[52] Vezi J. H. Kellogg, „God in Man, No. 1" [Dumnezeu în om, nr.1], „God in Nature, No. 2" [Dumnezeu în natură, nr.2] și "God in Man, No. 3" [Dumnezeu în om, nr.3] în *General Conference Daily Bulletin,* 1897, pag. 72–84.

[53] J. H. Kellogg, *The Living Temple* [Templul viu] (Battle Creek: Good Health Pub., 1903).

[54] J. H. Kellogg, *The Living Temple* [Templul viu], pag. 28, sublinierea autorului.

[55] W. A. Spicer, (nr. 55 mai sus); W. W. Prescott, „Suggestions on Matter Found on Galleys pag. 1-129, Inclusive, of Matter for Dr. Kellogg's New Book, *The Living Temple*," Group 11, A. G. Daniells, 1901–1950, dosarul J. H. Kellogg, Arhivele Conferinței Generale, Silver Springs, MD.

[56] E. G. White către profesorii din Colegiul Misionar Emanuel, 22 sept. 1903 („Teach the Word" [Prezentați Cuvântul]), în *Spalding and Magan's Unpublished*

Manuscript Testimonies of Ellen G. White, 1915–1916 [*Spalding-Magan Collection*] [Mărturiile din manuscrisul nepublicat al Ellenei White] (Payson: Leaves-Of-Autumn Books, 1985), pag. 320.

[57] *Idem*, pag. 320–321.

[58] *Idem*, pag. 324, sublinierea autorului. Kellogg sugera în *Templul viu* (29-30) că ideea unui Dumnezeu personal era o fantezie [irealã în ultimă instanță] pentru binele celor care au o minte imatură, implicit susținând că intelectualii de talia lui puteau percepe realitatea de dincolo de antropomorfism.

[59] Vezi Moon, „Adventist Trinity Debate, Part 2" [Dezbateri pe tema Trinității adventiste], pag. 286–287.

[60] E. G. White, *Special Testimonies* [Mărturii speciale], Seria B, nr. 7 (Sanitarium: n.p., 1905), pag. 63.

[61] *Idem*, pag. 62, făcând aluzie la Apoc. 2,24.

[62] *Idem*, pag. 61.

[63] *Idem*, pag. 63–64.

[64] *Idem*, pag. 62.

[65] *Idem*, pag. 62–63.

[66] E. G. White, *Selected Messages*, 1:203.

[67] *Idem*, pag. 204.

[68] Bob Diener, *The Alpha and the Omega* [Alfa și Omega], casetă video.

[69] Textele biblice pe care le-a citat Ellen White pentru a susține diferite aspecte ale concepției trinitariene sunt: Rom. 8,16 (*Evanghelizare*, pag. 617, în original); 1 Cor. 2,10–14 (ibid.); Ioan 16,7–14 (*Idem*, pag. 616); Ioan 14,16–18. 26; 16,8. 12–14 (*Hristos, Lumina lumii*, pag. 669–671, în original); și Col. 2,9 (*Evanghelizare*, pag. 614, în original).

[70] F. M. Wilcox a fost redactor la *Review and Herald* între 1911–1944 și unul dintre primele cinci persoane numite de Ellen White să îi administreze averea.

[71] [F. M. Wilcox], „The Message for Today" [Solia prezentă], *Review and Herald*, 9 oct. 1913, pag. 21.

[72] James White, *Day-Star*, 24 ian. 1846, pag. 26.

[73] E. G. White, *Sermons and Talks* [Predici și discuții], vol. 2 [Silver Spring: E. G. White Estate, 1994], pag. 136–137; și în *Evanghelizare*, pag. 616, în original; and *Manuscript Releases*, 7:299.

[74] E. G. White, *Special Testimonies* [Mărturii speciale], Seria B, nr. 7, pag. 63.

[75] E. G. White, *Divina vindecare*, pag. 421–422 în original.

[76] Aristotel L-a numit pe Dumnezeu „Mișcătorul nemișcat", deoarece el considera că dacă Dumnezeu s-ar fi gândit atât de mult la ființele greșite, muritoare și materiale, desăvârșirea Lui absolută ar fi fost întinată. Dumnezeul lui Aristotel era „impasibil", adică liber de orice pasiune (sentiment și emoție) – exact opusul imaginii lui Dumnezeu din Isaia 53,4-6 și Evrei 4,15. Roger Olson, un istoric al teologiei, rezumă situația astfel: „Dumnezeul lui Augustin, deși trinitarian, devine robul teologiei filozofice grecești al simplității divine, al imutabilității și impasibilității divine și se dovedește a fi mai degrabă un mare rege cosmic și nu un Tată iubitor și milos. Anselm nega că Dumnezeu ar avea vreun sentiment de milă... Cei care critică, pe bună dreptate, deismul pentru că a corupt învățăturile biblice prin împovărarea lor cu religia iluministă filozofică și naturală, trebuie să ia în considerație măsura în care doctrinele creștine clasice au fost influențate în mod nejustificat de conceptele filozofice grecești ale desăvârșirii metafizice (Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology: Twenty Centuries of Tradition and Reform* [Istoria Teologiei creștine: Douăzeci de secole de tradiție și reformă] [Downers Grove: InterVarsity, 1999], pag. 530). Vezi de asemenea Fernando L. Canale, "Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu] în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], ed. Raoul Dederen, pag. 117–118, 126, 128–129, 132, 138–140, 145, 148–150.

[77] Vezi Moon, cap. 11, în *The Trinity* [Trinitatea], de Whidden, Moon și Reeve, în special pag. 167–174. Maleahi 3,6: „Eu sunt Domnul, Eu nu mă schimb", înseamnă că El are un caracter neschimbător și, prin urmare, este demn de încredere. Evr. 13,8 face aceeași afirmație în ceea ce-L privește pe Dumnezeu Fiul, adică, El este „același ieri, azi și în veci". Însă noțiunea filozofică a eternității spune că, pentru Dumnezeu, nu există „ieri", trecutul sau viitorul, ci că El este static, nemișcat într-un „prezent continuu". Când a spus: „Eu am ieșit și vin de la Dumnezeu" (Ioan 8,42), Isus a vrut să le spună limpede ascultătorilor Săi de atunci că: „Mărturia Mea despre Tatăl este demnă de încredere, fiindcă Îl cunosc îndeaproape, El este Cel care M-a trimis în lume și vorbesc ca reprezentant desemnat de El." (parafrazare liberă a versetelor din Ioan 8,4–17.28-29.38.42). Însă filozofia grecească susține că, dacă Isus a venit din afara lumii, El a venit și de dincolo de timp, deci El trebuie să fi existat dinainte în eternitate. Din moment ce eternitatea a fost definită ca fiind prezentul etern, dacă Hritos „a ieșit" de la Tatăl în eternitate, atunci „ieșirea" Sa de la Tatăl este veșnică. Ea nu a avut un început (adică un trecut), niciun final (viitor), ci este o „ieșire" veșnică. Astfel, dualismul interpretează o afirmație simplă a lui Isus, cu privire la venirea Sa în lume ca fiind legată de originile Sale supreme.

De aici se trag două concluzii: în primul rând, că „Tatăl era singura, dintre cele trei Persoane, care nu a provenit din alta" (Bonaventure, citat în Jaroslav Pelikan, *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine* [Tradiția creștină: O istorie a dezvoltării doctrinei], 5 vol. [Chicago: U of Chicago P, 1971–1989], 3:278). Concepția Bisericii Ortodoxe Răsăritene diferă în detalii, dar, de asemenea, susține că doar Tatăl „nu a luat naștere, că Fiul este născut din Tatăl și că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl prin Fiul." (sau cum spun unii „doar de la Tatăl) (*Oxford Dictionary of the Christian Church* [*ODCC*], art. „Trinitatea"). O a doua concluzie este aceea că dacă eternitatea înseamnă lipsa timpului, „prezentul etern", atunci orice se întâmplă cu Dumnezeu, continuă să se întâmple și se va întâmpla pentru veșnicie. De aici provine teoria „nașterii eterne a Fiului". Unii includ și Duhul Sfânt în această „naștere eternă", din moment ce și despre El se spune că „purcede" de la Tatăl (Ioan 15,26) (ODCC). Replica lui John Calvin față de această idee a fost: „Este o nebunie să ne imaginăm un continuu act de naștere, când este evident că din veșnicie au existat trei Persoane într-un singur Dumnezeu". (*Institutes*, I.xiii.29). Totuși, în ciuda oponenților străluciți, renumiți și învățați (vezi Justo L. Gonzalez, *History of Christian Thought*, *From the Protestant Reformation to the Twentieth Century* [Istoria gândirii creștine de la reforma protestantă la secolul al XX-lea], vol. 3 [Nashville: Abingdon, 1975], pag. 91–92), teoria „veșnicei nașteri a Fiului"rămâne o parte a doctrinei Trinității Bisericii Romano-Catolice până în ziua de azi (vezi Richard M. Hogan și John M. LeVoir, *Faith for Today: Pope John Paul II's Catechetical Teachings* [Credința astăzi: Învățăturile catehetice ale Papei Ioan Paul al II-lea] [New York: Doubleday, 1988], pag. 12–14). Însă această doctrină este întemeiată doar pe conceptul eternității, al lui Aristotel.

[78] *Ibid*. Acest lucru dă o semnificație practică profundă doctrinei Trinității. Dacă unitatea Trioului este relațională, atunci afirmația biblică „Dumnezeu este dragoste" se consideră a fi nu doar descriptivă, ci și definitorie. Fără dragoste, Cei Trei nu ar putea fi Unul. Și fără pluralitate, Dumnezeu putea *avea* dragoste pentru alții, dar nu putea *fi* dragoste în Sine.

[79] Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu] în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], pag. 150. „Îndepărtându-se de concepția filozofică despre Dumnezeu ca fiind în afara timpului și îmbrățișând concepția istorică despre Dumnezeu, așa cum este ea prezentată în Biblie, adventiștii consideră că relația din Trinitatea imanentă și cea economică este una de identitate, și nu de corespondență. Lucrarea mântuirii este realizată în timp și în istorie de Trinitatea imanentă" [Fritz Guy, „What the Trinity Means to Me" [Ce înseamnă Trinitatea pentru mine] *Adventist Review*, 11 sept. 1986, pag. 13] prin intermediul diferitelor Ei Persoane, concepute ca centru al cunoștinței

și al acțiunii. În consecință, indivizibilitatea lucrării lui Dumnezeu în istorie nu este înțeleasă de adventiști ca fiind determinată de unitatea de esență – așa cum susține tradiția clasică augustiniană – ci mai degrabă de unitatea scopului istoric al mântuirii [Raoul Dederen, „Reflections on the Doctrine of the Trinity" [Reflecții asupra doctrinei Trinității] *AUSS* 8 (primăvara 1970): 20]. Pericolul Triteismului implicat în această poziție devine real când unitatea lui Dumnezeu este redusă la o simplă unitate, concepută în analogie cu societatea umană sau cu relația de părtășie într-o acțiune. Dincolo de această unitate de acțiune, însă, este necesar să Îl considerăm pe Dumnezeu ca fiind o singură realitate care, prin chiar faptele prin care Se descoperă pe Sine direct în istorie, transcende limitele rațiunii umane [W. W. Prescott, *The Saviour of the World* [Mântuitorul lumii] (Takoma Park: Review and Herald, 1929), pag. 17]. E imposibil ca mintea omenească să realizeze ceea ce pretinde a percepe doctrina clasică despre Trinitate, și anume descrierea structurii interne a ființei lui Dumnezeu. Alături de întreaga creație, trebuie să acceptăm unitatea lui Dumnezeu prin credință (Iacov 2,19)."

[80] Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu] în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], pag. 150.

[81] Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu], 150 (în nr. 73 mai sus); Fritz Guy, *Thinking Theologically* [Gândirea teologică], pag. 70.

[82] Canale, „Doctrine of God" [Doctrina despre Dumnezeu], în *Handbook of Seventh-day Adventist Theology* [Manual de teologie adventistă de ziua a șaptea], pag. 150.

[83] J. N. Andrews, *Review and Herald*, 31 ian. 1854.

[84] E. G. White, *Mărturii*, 1:262, în original.

12. Istoria concepțiilor adventiștilor de ziua a șaptea despre Trinitate

de Merlin D. Burt

Ultima decadă a fost martora unei agitații antitrinitariene crescute în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea. Deși importantă, această agitație a rămas la marginile mișcării. Există, probabil, multe rațiuni pentru manifestarea unui interes crescut față de Trinitate. Voi menționa trei: (1) Posibilitatea de a transmite informații pe Internet a pus la dispoziție o tribună de unde se pot difuza mai eficient perspectivele antitrinitariene. (2) Alte câteva grupări adventiste care au apărut din mișcarea millerită au continuat să susțină o perspectivă antitrinitariană. Câteva exemple ar fi: Church of God [Biserica lui Dumnezeu], Seventh Day (Marion Party) [Ziua a Șaptea (Grupul Marion)]; World-wide Church of God [Biserica mondială a lui Dumnezeu], care a dispărut; și Church of God [Biserica lui Dumnezeu], din Atlanta, Georgia (mai înainte în Oregon, Illinois, numiți și adventiștii „Veacului viitor"). Trebuie să menționăm că, la fel ca și adventiștii de ziua a șaptea, advent-creștinii au îmbrățișat concepția trinitariană. (3) În ultimele câteva decenii, faptul cel mai semnificativ este, probabil, acela că unii adventiști de ziua a șaptea s-au gândit să se întoarcă

la credința istorică adventistă sau la ceea ce ar putea fi numit neo-restauraționism. Ei afirmă că adventismul istoric însemna o credință mai curată și că adventismul actual s-a apropiat de romano-catolicism sau, cel puțin, s-a îndepărtat de Scriptură. O parte a problemei este aceea că ei nu recunosc natura dinamică a teologiei adventiștilor de ziua a șaptea. Adventiștii au căutat în permanență să cunoască tot mai clar adevărul Bibliei. De-a lungul istoriei lor, doctrinele s-au dezvoltat din sâmburele lor distinctiv, al soliei celor trei îngeri, și din cel al conceptelor înrudite cu acesta. O parte a adventiștilor „istorici", mică, dar semnificativă și mereu în creștere, pledează în favoarea întoarcerii la punctul de vedere antitrinitarian.

Acest studiu concis ne oferă o statistică a dezvoltării istorice a adventiștilor, de la antitrinitarianism la concepția biblică trinitariană.[1] Istoria ne arată că Ellen White a avut un rol hotărâtor în formarea doctrinei despre Dumnezeire sau Trinitate, în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea. De asemenea, ea ne arată că, pentru adventiști, schimbarea a fost dificilă și s-a realizat de-abia pe la mijlocul secolului al XX-lea. Vom urmări subiectul pe care ni l-am propus în ordine cronologică: (1) până în 1890 – perioada antitrinitariană; (2) 1890-1900 – apariția punctului de vedere trinitarian; (3) 1900-1931 și declarația de credință din *SDA Yearbook* [*Anuarul A.Z.Ș.*] – tranziție și conflict; și (4) din 1931 până la publicarea lucrării *Questions on Doctrine [Întrebări legate de doctrină],* în 1957 – acceptarea concepției trinitariene.

Până în anul 1890: Perioada antitrinitariană

Până aproape de începutul secolului al XX-lea, literatura adventistă de ziua a șaptea se opunea aproape în unanimitate divinității veșnice a lui Isus și personalității Duhului Sfânt. În primii ani, unii susțineau chiar concepția că Hristos era o ființă creată. Tensiunea teologică din interiorul adventismului a început în vremea mișcării millerite și este reprezentată de cei doi lideri principali, William Miller și Joshua V. Himes.

Fiind baptist, Miller era trinitarian. El scria: „Cred într-un Dumnezeu viu și adevărat și cred că sunt trei Persoane ale Dumnezeirii... Cele trei Persoane ale Dumnezeului triunic sunt unite."[2] Himes, un tovarăș apropiat al lui William Miller, aparținea credinței Legătura Creștină [Christian Connection]. Ramura nord-estică a bisericii creștine respingea aproape în unanimitate doctrina trinitariană, considerând-o nescripturistică. Himes scria: „Există un singur Dumnezeu viu și adevărat, Tatăl Atotputernic, care este fără început, independent și etern..., și acest Dumnezeu constituie o singură inteligență spirituală, o singură minte infinită, mereu același, niciodată schimbător".[3] Însă adventiștii milleriți aveau atenția îndreptată asupra venirii iminente a lui Isus și nu considerau că este important să dezbată subiecte ca Trinitatea. Doi dintre fondatorii principali ai Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, Joseph Bates și James White, asemenea lui Himes, fuseseră membri ai Legăturii Creștine și respingeau doctrina Trinității. Joseph Bates scria despre concepțiile lui: „În ceea ce privește Trinitatea, am ajuns la concluzia că îmi este imposibil să cred că Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui, este și Dumnezeul Atotputernic".[4]

James White scria: „Aici putem menționa Trinitatea, care distruge personalitatea lui Dumnezeu și a Fiului Său, Isus Hristos".[5] Arthur White, un strănepot al lui James White, argumenta, pe bună dreptate, că James White, deși respingea doctrina Trinității, credea totuși în trei mari puteri ale cerului.[6] Prima carte de cântări compilată de James White, în anul 1849, conține Doxologia „Slavă Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt".[7] Deși se opunea Trinității, James White nu credea că Hristos era inferior Tatălui. În anul 1877, el scria: „Inexplicabila Trinitate, care consideră Dumnezeirea a fi trei în unul și unul în trei, este un lucru destul de rău; însă unitarianismul extremist, care Îl consideră pe Hristos inferior Tatălui, este chiar mai rău."[8]

Uriah Smith, care vreme îndelungată a fost redactor la *Review and Herald*, credea, în anii 1860, că Isus era o ființă creată. El era „prima ființă creată, a cărui existență se întinde cu mult înainte de orice altă

ființă sau lucru creat, alături de Dumnezeu, care există prin Sine și care este veșnic".[9] Până în anul 1881, Smith și-a schimbat punctul de vedere și a concluzionat că Isus era „născut" (KJV) și nu creat.

Iată o listă selectivă a adventiștilor care au vorbit împotriva Trinității și/sau au respins divinitatea ui Hristos: J. B. Frisbie[11], J. N. Loughborough[12], R. F. Cottrell[13], J. N. Andrews[14], D. M. Canright[15] și J. H. Waggoner[16]. W. A. Spicer i-a spus, la un moment dat, lui A. W. Spalding că tatăl lui, după ce a devenit adventist de ziua a șaptea (înainte fusese pastor baptist de ziua a șaptea) „s-a simțit atât de deranjat de atmosfera antitrinitariană din Battle Creek, încât a încetat să mai predice".[17]

Când trecem în revistă scrierile diferiților pionieri, apar frecvent anumite preocupări. În respingerea Trinității, unii luau concepția creștină „ortodoxă" drept un triteism păgân. Alții argumentau că Trinitatea ar distruge personalitatea lui Hristos și a Tatălui, înlăturând distincția dintre Ei. Trebuie observat că, deși primele puncte de vedere referitoare la Trinitate și la divinitatea lui Hristos erau defectuoase, exista o încercare sinceră de a manifesta opoziție față de anumite greșeli recunoscute. Primii adventiști se străduiau să rămână fideli Scripturii. Când citeau versetul „cel întâi născut din toată zidirea", ei îl luau ca atare. Alte expresii biblice, ca de pildă „singurul Fiu născut al lui Dumnezeu" (KJV), erau înțelese și ele literal.

În jurul anului 1890, adventiștii ajunseseră la o poziție concordantă care respingea ideea că Isus ar fi o ființă creată și care Îl considera „născut" sau Fiu al lui Dumnezeu de origine divină. El era considerat Creator, alături de Tatăl. Natura Duhului Sfânt era puțin dezbătută deși El era considerat, în general, a fi influența omniprezentă de la Tatăl sau de la Fiul, și nu o persoană.

1890-1900 – Apariția punctului de vedere trinitarian

În perioada de după Conferința Generală de la Minneapolis, din anul 1888, s-a pus un nou accent asupra persoanei lui Isus și asupra Planului de Mântuire. Această accentuare a condus, așa cum era de așteptat, la o luare în considerare a divinității Sale și a ceea ce însemna aceasta pentru răscumpărarea lumii. Printre primii care au utilizat un vocabular care sugera că Hristos este preexistent din veșnicie a fost A. T. Jones. El sublinia ideea că în Hristos locuia „trupește toată plinătatea Dumnezeirii". La Conferința Generală din 1895, el a accentuat în mod repetat textul din Coloseni 2,9. Probabil că Jones a fost acela care L-a numit pe Hristos „etern" pentru prima dată în literatura adventistă (cu excepția lui Ellen White). „Cuvântul etern a consimțit să se facă trup. Dumnezeu a devenit om."[18] Doi ani mai târziu, vorbind despre Hristos, Jones spunea: „Având în vedere veșnicia de dinainte și veșnicia de după, treizeci și trei de ani nu înseamnă la urma urmei un sacrificiu atât de mare. Însă, dacă ținem seama că Și-a cufundat natura Sa în natura noastră umană pentru veșnicie – acest lucru este într-adevăr un sacrificiu."[19]

A. T. Jones evita să folosească pentru Dumnezeire denumirea de „Trinitate". Însă, în 1899, el făcea o afirmație aproape trinitariană: „Dumnezeu este unul. Isus Hristos este unul. Duhul Sfânt este unul. Și aceștia trei sunt una: între Ei nu există disensiune și nici dezacord."[20]

Ellen White a avut un rol profetic în confirmarea divinității eterne a lui Isus și a ideii de Dumnezeire manifestată în trei persoane. În *Hristos, Lumina lumii*, Ellen White scria clar despre divinitatea veșnică a lui Hristos. „[Hristos] a spus despre Sine că este Cel ce are viața în Sine" și „În Hristos este viață originară, neîmprumutată, nederivată".[21] De asemenea, ea spunea despre Duhul Sfânt: „Putem să ne împotrivim păcatului și să îl biruim doar prin lucrarea puternică a celei de-a treia Persoane a Dumnezeirii, care nu a venit cu forță diminuată, ci în plinătatea puterii divine."[22]

Tim Poirier, într-o lucrare prezentată pe 3 aprilie 2006, cu ocazia unui „Simpozion despre Ellen White și despre problemele actuale", la Universitatea Andrews, a comparat afirmațiile publicate făcute de Ellen White despre Dumnezeire, despre divinitatea veșnică a lui Isus și despre personalitatea Duhului Sfânt cu copiile originale adnotate și cu manuscrisele originale.[23] El a prezentat dovezi convingătoare ale faptului că punctele de vedere publicate, exprimate de Ellen White, îi aparțineau cu adevărat acesteia și nu au fost schimbate de redactori, publiciști sau asistenți. În mod curios, după câțiva ani de la publicarea cărții *Hristos, Lumina lumii*, biserica a evitat, în general, aceste afirmații și altele asemenea lor. Chiar înainte de anul 1898, Ellen White a făcut afirmații clare, susținând natura divină nederivată și preexistența veșnică a lui Hristos. Deși nu a folosit niciodată termenul „Trinitate" în scrierile ei publicate, ea a transmis în mod repetat această concepție. Iată mai jos câteva dintre afirmațiile ei clare, aranjate în ordine cronologică:

[1878] „Nevrednicia, slăbiciunea și ineficiența propriilor eforturi în contrast cu cele ale Fiului veșnic al lui Dumnezeu îi va face umili, neîncrezători în ei înșiși și îi va determina să se bazeze pe Hristos pentru ca lucrarea lor să fie puternică și eficientă."[24]

[1887] „Această poruncă este de la Fiul veșnic al lui Dumnezeu."[25]

[1893] „Isus a zis: 'Eu și Tatăl una suntem.' Cuvintele lui Hristos erau pline de o semnificație profundă, în timp ce afirma că El și Tatăl erau de aceeași natură, având aceleași atribute."[26]

[1897] „El era egal cu Dumnezeu, infinit și atotputernic... El este Fiul veșnic, existent prin Sine."[27]

[1900] „Hristos este Fiul lui Dumnezeu preexistent, existent prin Sine... Când vorbește despre preexistența Sa, Hristos ne duce cu gândul înapoi, în veacurile fără număr. El ne asigură că nu a existat niciodată un timp când El să nu fi avut o relație apropiată cu Dumnezeul veșnic."[28]

[1906] „Hristos era Dumnezeu în esență și în cel mai înalt sens. El era cu Dumnezeu din veșnicie, Dumnezeu a toate, binecuvântat în veci."[29]

[1907/1908] „Tatăl este toată plinătatea Dumnezeirii întruchipată și este invizibil pentru ochii omenești. Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată. Cuvântul lui Dumnezeu Îl declară „întipărirea Ființei Lui"... Există trei Persoane vii în Trioul ceresc; în numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați cei care Îl primesc pe Hristos printr-o credință vie."[30]

1900-1931: Tranziție și conflict

În primele două decenii ale secolului al XX-lea, biserica era împărțită în privința poziției față de divinitatea lui Hristos. Ideea că Hristos ar fi Fiul „veșnic" apărea ocazional în publicații. După 1900, prima persoană care a susținut evident preexistența veșnică a lui Hristos a fost W. W. Prescott.

Prescott a devenit redactor la *Review and Herald* în februarie 1902.[31] Aproape imediat a început să publice o serie de editoriale intitulate „Studii despre mesajul evangheliilor". În toate aceste studii, ca și în alte articole, Prescott căuta să Îl înalțe pe Isus. Spre sfârșitul anului 1902, el a subliniat, în trei articole, egalitatea și natura veșnică a lui Dumnezeu Tatăl și a lui Dumnezeu Fiul.[32] În multe alte declarații publicate, el a afirmat egalitatea, personalitatea și natura veșnică a Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt.[33] În decursul anilor 1890, el nu a adoptat la fel de repede ca Jones divinitatea deplină și veșnică a lui Hristos.[34] Cu ocazia Conferinței Biblice din 1919, alături de alții, el și-a definit cu mai multă atenție concepția despre divinitatea lui Isus.

Conferința Biblică din 1919. Conferința Biblică desfășurată între 1 și 19 iulie 1919 în Takoma Park, Washington, D.C., a constat într-un schimb liber de idei, în cadrul unui grup de delegați format din conducători ai bisericii, redactori, profesori de Biblie și profe-

sori de istorie. Scopul conferinței era acela de a dezbate o serie de probleme și de divergențe, în mod special „chestiunea răsăriteană". Discuțiile deschise și natura controversată a unor lucrări l-au determinat pe A. G. Daniells, pe atunci președintele Conferinței Generale, să nu autorizeze transcrierea lor. Ele au fost găsite de-abia în 1974, în arhivele Conferinței Generale.[35]

W. W. Prescott a prezentat în cadrul conferinței o serie de opt devoționale, intitulate „Persoana lui Hristos". Susținând eternitatea Fiului, el a afirmat și că Acesta Își deriva existența din Tatăl. El a spus:

> „După părerea mea, există un sens specific potrivit căruia Fiul este subordonat Tatălui, dar această subordonare nu se referă la atributele sau la existența Sa. Ea se referă doar la faptul existenței Lui derivate, așa cum citim în Ioan 5,26: 'Căci, după cum Tatăl are viața în Sine, tot așa a dat și Fiului să aibă viața în Sine'. Exprimându-ne în termenii noștri, Fiul este coetern cu Tatăl. Aceasta nu înseamnă că nu este singurul Fiu născut al lui Dumnezeu."[36]

Pe 6 iulie 1919, în timpul discuției de după-amiază, Prescott s-a aflat într-o poziție incomodă. Cei care argumentau împotriva eternității lui Hristos se întrebau cum putea fi Hristos „născut" și în același timp „coetern" cu Tatăl.[37] Alții, care erau de acord cu Prescott în ceea ce privește eternitatea lui Hristos, aveau probleme cu cuvântul „derivat" pe care acesta îl folosise.[38] În cele din urmă, la încheierea discuției, Prescott a împrumutat o idee împărtășită la conferință de către H. C. Lacey, care rezuma astfel declarația referitoare la Hristos: „Unul cu Tatăl, unul în autoritate, în putere, în dragoste, în milă și în toate atributele – egal cu El și totuși al doilea în natură. Îmi place cuvântul 'al doilea' mai mult decât cuvântul 'inferior' – al doilea în grad."[39] Concepția lui Prescott era susținută de câteva persoane care participau la conferință.

L. L. Caviness, care a sosit târziu la discuții, și-a exprimat teama că biserica se îndrepta spre doctrina trinitariană. El a spus deschis:

> „Nu pot să cred că cele două Persoane ale Dumnezeirii sunt egale, Tatăl și Fiul – că unul este Tatăl și că celălalt este Fiul și că ar putea foarte bine să fie exact invers... Când S-a rugat, El [Hristos] a spus că dorința Lui era aceea ca ucenicii să vadă slava pe care o avea la Tatăl și pe care Tatăl I-o dăduse. Nu era ceva ce avusese toată veșnicia, ci slava lui Dumnezeu pe care o primise de la Tatăl la un moment dat. El este divin, însă este Fiul divin. Nu pot explica mai mult de atât, dar nu pot să cred așa-numita doctrină trinitariană a trei Persoane care au existat dintotdeauna."[40]

La scurt timp, întâlnirea a devenit atât de tensionată, încât A. G. Daniells, președintele Conferinței Generale, le-a sugerat „delegaților să nu se tulbure" și a cerut ca unele comentarii să nu fie transcrise.[41] Puțin mai târziu, Daniells le-a reamintit tuturor că nu trebuiau să voteze o poziție cu privire la „trinitarianism" sau „arianism" cu acea ocazie.[42] La încheierea ședinței, John Isaac a izbucnit nemulțumit:

> „Ce vom face noi, profesorii de Biblie? Pe unii pastori i-am auzit vorbind într-un fel. Într-o școală, studenții noștri au petrecut cu profesorii lor de Biblie zile în șir cu această problemă, apoi se duc la altă școală, unde profesorul are altă părere. Este nevoie să avem ceva precis, pentru ca să știm să dăm un răspuns. Cred că lucrul acesta este posibil. Trebuie să îl exprimăm clar. A fost Hristos născut vreodată sau nu?"[43]

Daniells a concluzionat astfel: „Nu îi lăsați pe conservatori să creadă că ceva se va întâmpla și nici pe progresiști să se alarmeze din cauză că nu se va întâmpla. Să păstrăm acest spirit bun. Prezentați ceea ce aveți de prezentat."[44]

Un număr total de 36 de delegați au deschis lucrările Conferinței Biblice din 1919. Alții s-au alăturat pe parcurs, iar unii au plecat

înainte de încheiere. Următorul tabel evidențiază pozițiile unora dintre participanți cu privire la concepțiile lor asupra divinității veșnice a lui Hristos.

Conferința Biblică din 1919 cu privire la divinitatea veșnică lui Hristos

Susținători	Oponenți	Nehotărâți
W. W. Prescott	C. P. Bollman	A. G. Daniells
J. N. Anderson	T. E. Bowen	W. E. Howell
H. C. Lacey	L. L. Caviness	John Isaac
G. B. Thompson	W. T. Knox	E. R. Palmer
	C. M. Sorenson	A. O. Tait
		Charles Thompson
		W. H. Wakeham
		M. C. Wilcox

Prescott a exprimat clar poziția eternă, dar subordonată a Fiului lui Dumnezeu, în cartea lui, *Doctrine of Christ* [*Doctrina despre Hristos*].[45] În primele decenii ale secolului al XX-lea, alții în afară de Prescott au publicat declarații în care susțineau preexistența veșnică a Fiului lui Dumnezeu.[46] Nu se știe clar câți împărtășeau și părerea lui Prescott referitoare la subordonare. Desigur, mulți au continuat să susțină concepția anterioară anului 1890.[47] Între anii 1900 și 1930, părerile referitoare la divinitatea eternă, existentă prin Sine a lui Hristos au rămas împărțite în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea. Cu doar câteva excepții, în lucrările publicate, cuvântul „Trinitate" a continuat să fie evitat în dreptul lui Dumnezeu. Ca redactori la *Review and Herald*, Prescott și, apoi, F. M. Wilcox au promovat noua concepție despre Hristos ca ființă veșnică. Pozițiile opuse continuau să constituie o sursă de conflict teologic în biserică.

În primele decenii ale secolului al XX-lea, adventiștii s-au trezit confruntați cu critica înaltă și cu „noul modernism", care luau proporții

în creștinism. Fundamentaliștii protestanți se opuneau acestui curent, iar adventiștii s-au trezit adesea luptând cot la cot cu ei împotriva predării evoluției în școlile de stat și împotriva eforturilor liberale de a submina autoritatea Bibliei. Liberalismul modern respingea divinitatea lui Isus și nașterea Sa din fecioară. În consecință, articolele adventiste care apărau divinitatea lui Hristos au început să apară mai des în publicațiile bisericii. Fără să țină seama de divergențele individuale asupra detaliilor, pastorii adventiști s-au unit pentru a înfrunta concepțiile liberale periculoase.

Rezultatul normal a fost recunoașterea tot mai frecventă a divinității depline a Fiului lui Dumnezeu, pe măsură ce această învățătură era atacată. Este de la sine înțeles faptul că nici măcar cei care respingeau preexistența eternă a lui Hristos nu doreau să vorbească despre originea Sa, pentru a nu slăbi argumentul lor împotriva criticii înalte. Erau tolerate chiar și articole despre Trinitate. Opoziția față de folosirea acestui termen părea să se diminueze, pe măsură ce continua confruntarea cu liberalismul.[48]

Declarația de credință din anul 1931. De-a lungul istoriei lor, adventiștii au refuzat să adopte orice alt crez în afara Bibliei. Ei au înțeles că niciodată cunoașterea adevărului nu este încheiată. Însă, din timp în timp, au fost publicate declarații concise ale credinței. Cu toate acestea, până la Sesiunea Conferinței Generale din anul 1946, ele nu au avut niciodată ca scop să reprezinte poziția oficială a bisericii.[49]

În mod curios, rezumatele doctrinare erau evitate cu consecvență în primele decenii ale secolului al XX-lea, într-o vreme în care erau cerute mult de creșterea rapidă a bisericii mondiale. L. E. Froom scria: „Câteva dintre aceste versiuni istorice ale concepției [despre preexistența veșnică a lui Hristos] mai persistau încă. Și, în mare măsură din cauza acestor divergențe, nu a apărut nicio Declarație de credință și nicio Doctrină fundamentală în *Anuar* [Yearbook]."[50] Acest lucru s-a schimbat în anul 1931, când a fost inclusă în *Anuarul*

adventist o declarație „neoficială" a „Doctrinelor fundamentale". F. M. Wilcox a fost prima persoana responsabilă pentru declarație. El era „respectat de toate grupările pentru justețea sa, pentru integritate și loialitate de care dăduse dovadă față de credința adventistă – și față de Spiritul Profetic. Ca redactor al *Review*, el a făcut ceea ce probabil niciun alt om nu ar fi putut face, pentru a obține unitatea de concepție."[51]

A doua și a treia declarație din Doctrinele fundamentale apărute în anul 1931 au reprezentat un progres semnificativ spre concepția actuală a bisericii, dar au fost formulate cu grijă, pentru a nu lăsa loc la neclarități. Se spunea astfel:

> „Dumnezeirea sau Trinitatea constă din Tatăl veșnic, o Ființă personală, spirituală, atotputernică, omniprezentă, omniscientă și infinită în înțelepciune și în dragoste; Domnul Isus Hristos, Fiul Tatălui veșnic, prin care au fost create toate lucrurile și prin care va fi realizată mântuirea celor răscumpărați; Duhul Sfânt, a treia Persoană a Dumnezeirii, marea putere regeneratoare a lucrării de mântuire. (Matei 28,19)
>
> Isus Hristos este Dumnezeu adevărat, având aceeași natură și esență ca și Tatăl veșnic. În timp ce Și-a păstrat natura divină, a luat asupra Sa natura neamului omenesc, a trăit pe pământ ca om, a fost prin viața Sa Exemplul nostru și ne-a arătat principiile neprihănirii, a murit pe cruce pentru păcatele noastre, a fost înviat dintre cei morți și S-a înălțat la Tatăl, unde trăiește veșnic pentru a mijloci pentru noi. (Ioan 1,1.14; Evrei 2,9-18; 8,1.2; 4,14-16; 7,25)."[52]

Aceste declarații nu precizau anumite detalii. În timp ce Tatăl era „veșnic", Isus era „Fiul Tatălui veșnic", se omitea o declarație de credință exactă cu privire la Duhul Sfânt, deși se spunea că El este „a treia Persoană a Dumnezeirii". Grupul de cuvinte ce purtau încărcătură teologică, „Dumnezeu adevărat", Îi făcea atât pe Hristos, cât și pe Tatăl existenți prin Sine și eterni, însă exprimarea era formulată în

termeni teologici care, în general, nu erau înțeleși de adventiști și care, din punct de vedere funcțional, lăsau loc la interpretări.[53] Partea din declarația Doctrinelor fundamentale din anul 1931 care se referea la Dumnezeire și la persoana lui Hristos a fost republicată fără modificări în *Anuar* până la Sesiunea Conferinței Generale din anul 1980, când Doctrinele fundamentale au fost revizuite și extinse.[54]

1931-1957 – Acceptarea concepției trinitariene

În jurul anului 1940, o majoritate mereu în creștere a bisericii credea în divinitatea veșnică și nederivată a lui Hristos și în personalitatea Duhului Sfânt, însă mai erau unii care aveau rezerve și chiar se opuneau activ schimbării. Acest grup era alcătuit în principal din câțiva pastori în vârstă și din profesori de Biblie. Printre cei mai protestatari erau J. S. Washburn, C. S. Longacre și W. R. Frech.

În anul 1944, Wilcox scria într-un editorial: „Când ajungem să studiem Scriptura, descoperim că personajul principal este Hristos. Fiul infinit al Tatălui infinit este Dumnezeu adevărat la dreapta Sa. El este marele „Eu Sunt", care există din veșnicie în veșnicie."[55] Prin această declarație simplă, dar limpede, Wilcox le prezenta cititorilor faptul că Hristos era atât veșnic, cât și divin în Sine, asemenea Tatălui. Wilcox nu se baza pe părerile proprii când promova această concepție. El își propusese să folosească Biblia ca autoritate a poziției lui și cita din declarațiile lui Ellen White. Editorialul lui din 3 ianuarie 1945, intitulat „Caracterul veșnic al lui Isus", reprezintă, într-o bună măsură, o colecție de citate biblice și de citate din Ellen White.[56] Articolele lui Wilcox îi încurajau pe adventiști să îmbrățișeze concepția creștină „ortodoxă" despre Trinitate și despre divinitatea lui Hristos.

Tensiunea rămasă în ceea ce privește Trinitatea și divinitatea veșnică a lui Hristos este observată în deosebirile existente între cartea de imnuri a bisericii, apărută în 1941 și, apoi, în 1985. Omisiunile și modificările din prima carte de imnuri au fost corectate în cea din 1985. În același timp, au fost incluse anumite exprimări care cuprindeau idei contro-

versate. În cartea din 1941, cunoscutul imn „Holy, holy, holy" („Mare ești Tu, Doamne/ sfânt, preaputernic,/ Ochi de om nu poate mărirea Ta privi…") (numărul 73, în versiunea în lb. engleză) avea doar trei strofe. A patra și ultima strofă, care se încheie (în lb. engleză) cu „Dumnezeu în trei Persoane, binecuvântată Trinitate", era omisă.[57] Această strofă a fost reintrodusă în *Seventh day Adventist Hymnal* [*Imnurile Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea],* care au fost publicate în 1985.[58] Și alte imnuri care fuseseră modificate în 1941, pentru a omite ideile trinitariene, au fost readuse în 1985 la forma inițială sau au fost adaptate pentru a include exprimări referitoare la Trinitate.[59] Iată câteva exemple din cartea de imnuri din 1941, care păstrau un limbaj controversat: „Praise ye the Father" [Lăudați-L pe Tatăl] (numărul 9), care se încheia cu cuvintele: „Lăudați-L pe Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Lăudați Trinitatea veșnică!"; de asemenea, prima strofă a imnului numărul 366, „Ostași ai lui Hristos, treziți-vă" includea expresia „Prin Fiul Său veșnic".[60]

Pentru mulți, cartea lui Uriah Smith, *Daniel și Apocalipsa*, a fost o carte aproape inspirată. Ea a fost citită și studiată de aproape orice adventist, vreme de peste șaizeci de ani. Referindu-se la biserica a șaptea din Apocalipsa, capitolul 3, Smith comenta astfel: „Fiul a venit la existență într-un mod diferit, fiindcă este numit „singurul născut" din Tatăl. Pare a fi cu totul nepotrivit să aplicăm această expresie la orice ființă creată, în sensul obișnuit al acestui termen."[61] Această afirmație a fost îndepărtată în ediția din 1944.[62] Desigur, unii nu au fost mulțumiți că lucrarea *Daniel și Apocalipsa* a fost modificată.

Considerațiile asupra hotărârii finale luate în privința doctrinei Trinității nu se pot încheia fără menționarea rolului lucrării *Questions on Doctrine [Întrebări legate de doctrină]*. Ea a consolidat doctrina despre Trinitate sau despre Dumnezeire.[63] Această carte a influențat teologia adventistă în câteva moduri. Un studiu aprofundat, pe această temă, depășește scopul acestei lucrări. Însă, trebuie observat că deși cartea a produs conflicte în alte domenii, în realitate nu mai existau divergențe în privința învățăturii clare a Trinității. În ea, se spunea:

„În ceea ce privește poziția lui Hristos în Dumnezeire, noi credem că El este a doua persoană a Trinității cerești – alcătuită din Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, care sunt una nu numai în Dumnezeire, ci și în lucrarea de mântuire... Hristos este una cu Tatăl Veșnic – una în natură, egal în putere și autoritate, Dumnezeu în cel mai înalt sens, etern și existent prin Sine, având viață originară, neîmprumutată, nederivată; și că Hristos a existat din veșnicie, distinct, dar unit cu Tatăl, deținând aceeași slavă și toate atributele divine."[64]

Lipsa reacțiilor negative față de pledoaria în favoarea Trinității demonstrează că biserica, în majoritatea ei, a acceptat ceea ce anterior se numea „noua concepție".

Din anul 1900 până în jurul anului 1950, Biserica a trecut treptat la concepția creștină biblică asupra Trinității și a divinității lui Hristos. Această schimbare pare a fi datorată mai multor influențe: (1) Studiilor biblice cu această tematică, publicate în mod repetat; (2) afirmațiilor clare ale lui Ellen White; (3) reacției adventiștilor față de atacurile „liberalismul modern" asupra divinității lui Hristos și asupra nașterii Sale din fecioară; și (4) afirmației lui F. M. Wilcox din „Doctrinele fundamentale" și din editorialele Sale din *Review and Herald*.

Concluzie

Așadar, ce putem învăța din istoria formării doctrinei despre Trinitate în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea?

În primul rând, trebuie să recunoaștem că dezvoltarea teologiei biblice adventiste a avut, de obicei, un caracter progresiv și corectiv. Acest lucru este demonstrat evident prin doctrina Trinității. Modul în care ne conduce Duhul Sfânt este dinamic, și nu static. Alte teme doctrinare, cum ar fi timpul când începe Sabatul (1855), marea luptă (1858) și zecimea (1878) s-au dezvoltat în mod similar.

În al doilea rând, formarea doctrinei Trinității ne demonstrează că, uneori, schimbările doctrinare necesită trecerea unei generații în-

tregi. Pentru adventiștii de ziua a șaptea, a fost nevoie de 50 de ani pentru ca doctrina Trinității să devină normativă.

În final, teologia adventistă este mereu dependentă de Scriptură în cel mai înalt grad. Este întotdeauna necesar să studiem Biblia cu atenție. Convingerile doctrinare adventiste au fost construite pe un fundament biblic în timpul mișcării millerite, în timpul perioadei de formare a adventismului sabatarian, după anul 1844 și în continuare, până în prezent.

Note

[1] Această lucrare se bazează în mare parte pe un document mai vast realizat de autor. Merlin D. Burt, „Demise of Semi-Arianism and Anti-Trinitarianism in Adventist Theology, 1888–1957" [Moartea semiarianismului și antitrinitarianismului în teologia adventistă, 1888-1957] (Lucrare de cercetare: Andrews University, decembrie 1996); vezi și Woodrow Whidden, Jerry Moon și John Reeve, *The Trinity: Understanding God's Love, His Plan of Salvation and Christian Relationships* [Cunoașterea dragostei lui Dumnezeu, a Planului Său de Mântuire și a relațiilor creștine] (Hagerstown: Review and Herald, 2002); Erwin Roy Gane, „The Arian or Anti-trinitarian Views Presented in Seventh-day Adventist Literature and the Ellen G. White Answer" [Concepțiile ariene și antitrinitariene prezentate în literatura adventiștilor de ziua a șaptea și răspunsul lui Ellen White] (lucrare de master, Andrews University, 1963); Russell Holt, „The Doctrine of the Trinity in the Seventh-day Adventist Denomination: Its Rejection and Acceptance" [Doctrina Trinității în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea: respingerea și acceptarea ei], lucrare trimestrială, Andrews University, 2 iunie 1969; Christy Mathewson Taylor, „The Doctrine of the Personality of the Holy Spirit as Taught by the Seventh-day Adventist Church up to 1900" [Doctrina personalității Duhului Sfânt, așa cum a fost ea susținută de adventiștii de ziua a șaptea până în 1900] (lucrare de licență, Andrews University, 1953).

[2] Sylvester Bliss, *Memoirs of William Miller, Generally Known as a Lecturer on the Prophecies, and the Second Coming of Christ* [Memoriile lui William Miller, în general cunoscut ca prezentator de seminarii despre profeție și despre a doua venire] (Boston: Joshua V. Himes, 1853), 77–78.

[3] Joshua V. Himes, „Christian Connection," [Legătura Creștină] în *Encyclopedia of Religious Knowledge* [Enciclopedie de cunoștințe religioase], ed. J. Newton Brown (Brattleboro: Brattleboro Typographic Company, 1838), pag. 363.

[4] Joseph Bates, *The Autobiography of Elder Joseph Bates* [Autobiografia fratelui Joseph Bates] (Battle Creek: Seventhday Adventist Publishing, 1868), pag. 205.

[5] James White, „Preach the Word" [Predicați Cuvântul], *Advent Review and Sabbath Herald*, 11 dec. 1855, pag. 85.

[6] Arthur L. White către Hedy Jemison, 2 iulie 1969.

[7] James White, compilație, *Hymns for God's Peculiar People, That Keep the Commandments of God, and the Faith of Jesus* [Imnuri pentru poporul special al lui Dumnezeu care ține poruncile lui Dumnezeu și credința lui Isus] (Oswego: Richard Oliphant, 1849), pag. 47.

[8] James White, „Christ Equal with God" [Hritos – egal cu Dumnezeu], *Advent Review and Sabbath Herald*, 29 noiembrie 1877, 72.

[9] Uriah Smith, *Thoughts, Critical and Practical, on the Book of Revelation* [Gânduri critice și practice asupra cărții Apocalipsa] (Battle Creek: Seventh-day Adventist Publishing, 1865), pag. 59.

[10] Uriah Smith, *Thoughts, Critical and Practical, on the Book of Revelation* [Gânduri critice și practice asupra cărții Apocalipsa] (Battle Creek: Seventh-day Adventist Publishing, 1881), pag. 74.

[11] J. B. Frisbie, „The Seventh Day Sabbath Not Abolished" [Ziua a șaptea nu a fost desființată], *Advent Review and Sabbath Herald*, 7 martie 1854, pag. 50.

[12] J. N. Loughborough, „Questions for Brother Loughborough" [Întrebări pentru fratele Loughborough], *Advent Review and Sabbath Herald*, 5 noiembrie 1861, pag. 184.

[13] R. F. Cottrell, „The Trinity" [Trinitatea], *Advent Review and Sabbath Herald*, 6 iulie 1869, pag. 10–11.

[14] [J. N. Andrews], „Melchisedec" [Melhisedec], *Advent Review and Sabbath Herald*, 7 septembrie 1869, pag. 84. Acesta este un articol nesemnat, J. N. Andrews era redactorul publicației.

[15] D. M. Canright, „The Personality of God" [Personalitatea lui Dumnezeu], *Advent Review and Sabbath Herald*, 29 august 1878, pag. 73–74; 5 septembrie 1878, pag. 81–82; 12 septembrie 1878, pag. 89–90; 19 septembrie 1878, pag. 97.

[16] J. H. Waggoner, *The Atonement: An Examination of the Remedial System in the Light of Nature and Revelation* [Ispășirea: o cercetare asupra sistemului vindecător în lumina naturii și revelației], (Oakland: Pacific Press, 1884), pag. 164–179.

[17] A. W. Spalding către H. C. Lacey, 2 iunie 1947.

[18] A. T. Jones, „The Third Angel's Message Number 17" [Solia îngerului al treilea, numărul 17], *General Conference Bulletin*, 25 rebruarie 1895, pag. 332.

[19] A. T. Jones, „The Third Angel's Message Number 20" [Solia îngerului al treilea, numărul 20], *General Conference Bulletin*, 27 februarie 1895, pag. 382.

[20] A. T. Jones, editorial, *Advent Review and Sabbath Herald*, 10 ianuarie 1899, pag. 24.

[21] Ellen G. White, *Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, în original. Ellen White a preluat exprimarea din această declarație făcută de John Cumming, *Sabbath Evening Readings on the New Testament: St. John* [Lecturi pentru Sabat după-amiază din Noul Testament: Sfântul Ioan] (London: Arthur Hall, Virtue & Co., 1857), pag. 6.

[22] *Idem*, pag. 671.

[23] Tim Poirier, „Ellen White's Trinitarian Statements: What Did She Actually Write?" [Afirmațiile trinitariene ale Ellenei White: Ce a scris ea de fapt?] lucrare prezentată la Simpozionul cu tema „Ellen White and Current Issues" [Ellen White și problemele actuale], 3 aprilie 2006, Andrews University, Berrien Springs, Michigan.

[24] Ellen G. White, „An Appeal to Ministers" [Un apel către pastori], *Review and Herald*, 8 august 1878, pag. 49, 50.

[25] Ellen G. White, „Search the Scriptures, John 5:39", [Cercetați Scripturile], *Youth's Instructor*, 31 august 1887, pag. 165.

[26] Ellen G. White, „The True Sheep Respond to the Voice of the Shepherd" [Oile adevărate răspund la glasul Păstorului], *Signs of the Times*, 27 noiembrie 1893, pag. 54.

[27] Ellen G. White, „The True High Priest" [Adevăratul Mare Preot], manuscrisul 101, 1897, 9.

[28] Ellen G. White, „Resistance to Light, No. 3" [Respingerea luminii, nr.3], *Signs of the Times*, 29 august 1900, pag. 2–3.

[29] Ellen G. White, „The Word Made Flesh" [Cuvântul S-a făcut trup], *Advent Review and Sabbath Herald*, 5 aprilie 1906, pag. 8.

[30] Ellen G. White, *Testimonies for the Church Containing Messages of Warning and Instruction to Seventh-day Adventists Regarding the Dangers Connected with the Medical Work*, [Mărturii pentru comunitate, conținând solii de avertizare și învățătură pentru adventiștii de ziua a șaptea, în privința pericolelor legate de lucrarea medicală], seria B. nr. 7 (publicată pentru autor, n.p., n.d.), 62–63.

[31] Procesele verbale ale comitetelor Conferinței Generale pentru ziua de 15 februarie 1902. Citate în Gilbert Murrey Valentine, *William Warren Prescott: Seventh-day Adventist Educator* [William Warren Prescott: Educator adventist de ziua a șaptea] (disertație pentru doctorat, Andrews University, 1982), pag. 351.

[32] W. W. Prescott, „Studies in the Gospel Message" [Studii despre mesajul evangheliei], *Advent Review and Sabbath Herald*, 2 septembrie 1902, 4; idem, „Our Place as Sons" [Poziție noastră de fii], *Advent Review and Sabbath Herald*, 23 septembrie 1902, pag. 6; idem, „The Eternal Purpose" [Scopul veșnic], *Advent Review and Sabbath Herald*, 23 decembrie 1902, pag. 4.

[33] [W. W. Prescott], „Our Personal Saviour Jesus Christ" [Mântuitorul nostru personal, Isus Hristos], Studiu biblic pentru Școala de Sabat, trimestrul I, 1921, 2, 9, 20; idem, *The Doctrine of Christ: A Series of Bible Studies for Use in Colleges and Seminaries* [Doctrina despre Hristos: o serie de studii biblice pentru colegii și seminarii] (Washington: Review and Herald, 1920), pag. 3, 20, 21.

[34] W. W. Prescott, „The Christ for Today" [Hristos azi], *Advent Review and Sabbath Herald*, 4 aprilie 1896, pag. 232.

[35] Donald E. Mansell, „How the 1919 Bible Conference Transcript Was Found" [Cum a fost găsită transcrierea conferinței biblice din 1919], lucrare nepublicată, document ce aparține Ellen G. White Estate, 6 iulie 1975.

[36] Transcrierea Conferinței Biblice din 1919, 2 iulie 1919, discuțiile de după-amiază, pag. 20.

[37] *Idem*, pag. 19.

[38] *Idem*, pag. 27.

[39] *Idem*, pag. 30.

[40] *Idem*, 6 iulie 1919, pag. 57.

[41] *Idem*, pag. 58.

[42] *Idem*, pag. 67.

[43] *Idem*., pag. 68.

[44] *Idem*, pag. 69.

[45] W. W. Prescott, *The Doctrine of Christ: A Series of Bible Studies for Use in Colleges and Seminaries* [Doctrina despre Hristos: o serie de studii biblice pentru colegii și seminarii], (Washington: Review and Herald, 1920), pag. 20, 21.

[46] M. C. Wilcox, „Sermon" [Predică], *General Conference Bulletin*, 22 april 1901, pag. 400; „Topical Bible Studies" [Studii biblice tematice], Studiul Școlii de Sabat,

trimestrul I, 1918, 3; G. B. Starr, *Bible Studies: A Series of Illustrated Readings* [Studii biblice: câteva ilustrații] (Melbourne: Signs Publishing, n.d.), pag. 7.

[47] O. A. Johnson, *Bible Text-Book* [Manual biblic], (Battle Creek: Review and Herald, 1900), pag. 23, 41, 71; idem, *Bible Doctrines: Containing 150 Lessons on Creation, Government of God, Rebellion in Heaven, Fall of Man, Redemption, Prophecies, Millennium, End of Sinners and Satan, Paradise Restored etc. etc.* [Doctrine biblice: cuprinzând 150 de lecții despre creație, stăpânirea lui Dumnezeu, răzvrătirea din cer, căderea omului, răscumpărare, profeții, mileniul, sfârșitul păcatului și al lui Satana, paradisul refăcut, etc.] ediția a IV-a revizuită, (College Place: n.p., 1917), 34. Ediția revizuită din 1921 conține aceleași declarații; S. N. Haskell, *Bible Handbook* [Manual biblic], (South Lancaster: Bible Training School, 1919), pag. 3; idem, *The Cross and Its Shadow* [Crucea și umbra ei], (South Lancaster: Bible Training School, 1914), pag. 75.

[48] Stemple White, „What is Meant by the Trinity" [Ce se înțelege prin Trinitate], *Canadian Watchman*, septembrie 1923, pag. 18; C. P. Bollman, „The Deity of Christ" [Divinitatea lui Hristos], *Advent Review and Sabbath Herald*, 15 martie 1923, pag. 4; Lyle C. Shepard, "Christ: A Divine or a Human Saviour?" [Hristos: Mântuitor divin sau uman?], *Canadian Watchman*, septembrie 1927, pag. 12.

[49] Robert Olson and Bert Haloviak, „Who Decides What Adventists Believe: A Chronological Survey of Sources, 1844–1977" [Cine decide ce cred adventiștii: o analiză cronologică a surselor, 1844-1977], Ellen G. White Estate Shelf Document, 24 februarie 1977. Sesiunea Conferinței Generale din 1946 a prevăzut ca orice schimbare adusă la declarația „Doctrinelor fundamentale" să fie aprobată printr-o sesiune a Conferinței Generale.

[50] L. E. Froom, *Movement of Destiny* [Mișcarea desinului], (Washington: Review and Herald, 1971), pag. 413.

[51] *Idem*, pag. 415.

[52] *1931 Year Book of the Seventh-day Adventist Denomination* [Anuarul Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea], apărut sub îngrijirea H. E. Rogers (Washington: Review and Herald, 1931), pag. 377.

[53] Utilizarea de către T. M. French a termenului „Dumnezeu adevărat" în Studiul Școlii de Sabat din 1936.

[54] „Session Actions" [Acțiunile sesiunii], *Adventist Review*, 1 mai 1980, 23–27.

[55] F. M. Wilcox, „Christ as Creator and Redeemer" [Hristos – Creator și Răscumpărător], *Advent Review and Sabbath Herald*, 23 martie, 1944, pag. 2.

[56] F. M. Wilcox, "The Eternity of Christ" [Eternitatea lui Hristos], *Advent Review and Sabbath Herald*, 3 ianuarie 1945, pag. 5-6.

[57] *The Church Hymnal* [Imnuri religioase] (Washington: Review and Herald, 1941), pag. 59.

[58] *Seventh-day Adventist Hymnal* [Imnuri ale Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea], (Washington: Review and Herald, 1985), pag. 73.

[59] *The Church Hymnal* [Imnuri religioase], 1941, pag. 10, 63, 487.

[60] *Idem*, pag. 16, 286.

[61] Uriah Smith, *Daniel and the Revelation: The Response of History to the Voice of Prophecy* [Daniel și Apocalipsa: Răspunsul istoriei la glasul profeției], (Nashville: Southern Publishing, 1941), pag. 400.

[62] Uriah Smith, *The Prophecies of Daniel and the Revelation* [Profețiile din Daniel și Apocalipsa], (Nashville: Southern Publishing, 1944), pag. 391.

[63] *Seventh-day Adventists Answer Questions on Doctrine* [Adventiștii de Ziua a Șaptea răspund la întrebările de doctrină], (Washington: Review and Herald, 1957), pag. 30, 31, 36.

64 *Idem*, pag. 36.

Merlin D. Burt predă istorie bisericească la Seminarul Teologic Adventist al Universității Andrews și este director al Center for Adventist Research and the Ellen G. White Estate Branch Office, în cadrul Universității Andrews. burt@andrews.edu

13. *Codul lui Da Vinci*, natura lui Hristos şi acurateţea istorică

de Dennis Pettibone
Southern Adventist University

Cartea lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*, a prezentat în faţa a patruzeci de milioane de oameni[1] o versiune distorsionată a istoriei creştine. Mai multe milioane de oameni au fost influenţate de adaptarea cinematografică a cărţii, realizată de Ron Howard, care a fost lansată în mai 2006.[2] Chiar înainte de lansarea filmului, studenţii îmi puneau întrebări despre ideile care se găsesc în carte. Unii şi-au alungat îngrijorările cu privire la erorile ei teologice şi istorice spunând: „Este doar o ficţiune". Totuşi, percepţiile curente asupra trecutului sunt influenţate în mare măsură de imaginile pe care publicul le-a văzut în filmele „istorice" şi în producţiile dramatice de televiziune şi, în acelaşi timp, de imaginile mentale rezultate în urma lecturării romanelor istorice populare.

Mai mult, Dan Brown pretinde că lucrarea lui ar fi mai mult decât o ficţiune. Dialogurile din carte ne sugerează că autorul a introdus nişte evenimente imaginare în cadrul adevărului esenţial[4] şi chiar el însuşi susţine că „toate informaţiile din... documente sunt reale". Un-

ele dintre erorile istorice sunt conținute în aceste „informații din... documente”.[5]

Pe de altă parte, câteva dintre datele istorice din carte dețin aura adevărului pentru adventiștii de ziua a șaptea, care cunosc ideile lui Ellen G. White din cartea *Tragedia veacurilor.* Asemenea ei[6], Brown, prin intermediul sursei fictive de date istorice din romanul lui, fostul istoric britanic Sir Leigh Teabing, pune sub semnul întrebării veridicitatea convertirii lui Constantin. El susține că acesta, fiind în esență păgân, a creat un „fel de religie hibrid” prin „fuzionarea simbolurilor, datelor și ritualurilor păgâne cu religia creștină în formare”.[7] Adventiștii ar fi și mai satisfăcuți să audă că un alt cercetător fictiv din roman, Robert Langdon, profesor universitar de simbologie religioasă la Universitatea Harvard[8], declară că, inițial, creștinismul „păzea Sabatul evreilor, adică sâmbăta”. Constantin, spune acesta, „l-a schimbat pentru a coincide cu închinarea păgână din Ziua Soarelui.”[9]

Oricât de mulțumiți ar fi să vadă această recunoaștere a zilei a șaptea ca Sabat creștin inițial, într-o carte citită de zeci de milioane de oameni, ei nu ar trebui să-i împărtășească tendința reală către închinarea la o zeiță[10] și pretenția cu totul nefondată[11] că documentele antice ar vorbi despre căsătoria lui Isus cu Maria Magdalena[12]. Ei ar trebui să fie și mai puțin de acord cu atacul direct al cărții asupra inspirației și temeiniciei Bibliei[13] și asupra divinității lui Isus Hristos. Brown afirmă, prin Teabing, că, înainte de Conciliul de la Niceea, „Isus era considerat de urmașii Săi drept un profet muritor” – că „stabilirea titlului de ’Fiu al lui Dumnezeu’ a fost propusă și votată oficial” cu ocazia acestui conciliu, cu „un vot relativ restrâns”.[14]

Este adevărat? Era divinitatea lui Hristos o inovație – o idee nouă, introdusă de Conciliul de la Niceea? Îi datorăm lui Constantin[15] și unui vot „restrâns” credința că Isus este Fiul lui Dumnezeu? Există – după cum susține Brown – evanghelii mai vechi și mai demne de încredere decât cele după Matei, Marcu, Luca și Ioan, în care Isus este prezentat ca fiind în întregime om?[16] Ce dovezi istorice avem?

În primul rând, trebuie să observăm că până și cercetătorii – cum ar fi Bart Ehrman –, care utilizează metode critice pentru a ataca adevărul istoric al multor date din evangheliile Noului Testament[17], admit că aceste cărți sunt cele mai vechi și cele mai demne de încredere relatări ale vieții lui Hristos. Aceasta, susține Ehrman, nu este doar opinia mea: „Este concluzia la care au ajuns sute (chiar mii) de cercetători care se ocupă cu problema stabilirii a ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în viața lui Isus".[18]

În plus, chiar dacă evangheliile necanonice ar fi demne de încredere, ele nu ne-ar putea oferi dovezi în sprijinul ideii că Isus Hristos a fost doar un muritor. E adevărat că unele dintre ele arată în direcția opusă, punând la îndoială ideea că ar fi fost în realitate o ființă umană. Roland Bainton subliniază: „Principala controversă din biserica primară nu era aceea de a stabili divinitatea lui Hristos, ci umanitatea Sa".[19]

Probabil cea mai mare erezie cu care s-a confruntat biserica primară, gnosticismul, avea o concepție negativă despre toate lucrurile materiale, inclusiv despre trup, mergând atât de departe, încât susținea că mântuirea ar fi o eliberare din închisoarea trupului. Diferite școli ale gnosticismului considerau că Hristos fie doar păruse a avea un trup, fie Își asumase trupul omului Isus, la botezul Său, și apoi îl abandonase când Isus – sau Simon din Cirene – fusese crucificat.[20]

Documentele antice concrete, pe care le menționează Brown, sunt Manuscrisele de la Marea Moartă și evangheliile gnostice din Biblioteca Nag Hammadi. „Aceste documente", declară el, „vorbesc despre lucrarea lui Hristos în termeni foarte umani". El citează mai exact din Evanghelia după Filip și din cea după Maria.[21]

Manuscrisele de la Marea Moartă sunt documente evreiești. Ele „nu conțin nicio evanghelie" și nicio mențiune despre Isus Hristos sau despre mișcarea creștină în formare.[22]

Cărțile Nag Hammadi sunt, într-adevăr, cărți gnostice „creștine", cuprinzând un număr de evanghelii. Isus, așa cum este înfățișat aici,

este „descoperitorul și vestitorul înțelepciunii gnostice", iar Hristos „devine o ființă strict mitologică"[23]. Ehrman, care a tradus câteva dintre aceste evanghelii pentru cartea lui, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute][24], afirmă: „La drept vorbind, Isus este înfățișat ca fiind mai divin în sursele Nag Hammadi decât în evangheliile Noului Testament."[25]

În Evanghelia după Maria, pe care cercetătorii au datat-o ca fiind scrisă în secolul al II-lea – probabil că la finele acestui secol[26] – nu se spune nimic care să indice că Isus era doar un muritor. De altfel, am impresia că, în această carte, El spune despre Sine că este „Binele" care „a venit în mijlocul vostru"[27]. Ideea principală pare a fi aceea a înălțării „sufletului iluminat" – eliberat evident din închisoarea trupului –, care ia diferite forme pentru a înșela puterile care l-ar trage în jos.[28]

Evanghelia după Filip este un document din secolul al III-lea, care a folosit, probabil, surse mai vechi.[29] Această „evanghelie" conține o declarație a ideii gnostice conform căreia crearea acestei lumi a fost o greșeală[30] și afirmă că Isus a fost o ființă preexistentă[31], care „s-a arătat nu pentru a fi ceea ce era în realitate, ci a venit în așa fel încât să poată fi văzut".[32] Aceasta nu este singura evanghelie gnostică ce pare a nega umanitatea esențială a lui Isus Hristos. O alta este Apocalipsa lui Petru, în care Isus vorbește despre „trupul meu imaterial".[33]

Deși Brown greșește clar atunci când citează Manuscrisele de la Marea Moartă și evangheliile gnostice ca dovadă a faptului că primii creștini ar fi crezut că Isus era doar un muritor, este posibil ca el să fi căutat în altă parte. Istoricii vorbesc despre alți creștini pre-constantinieni care negau divinitatea lui Hristos, printre care unii numiți iudaizanți[34] (în special ebioniții), adopționiști[35] și monarhianiști dinamici[36]. Astfel de grupări erau, desigur, o mică minoritate la periferia creștinismului.[37] Divinitatea lui Isus Hristos se pare că era luată ca atare de primii creștini. Declarația că Isus este divin nu a fost o inovație a lui Constantin.

Jaroslav Pelikan arată că „cea mai veche scriere profană păstrată, despre biserică, îi înfățișează pe creștini adunați înainte de răsăritul soarelui și 'cântându-I imnuri lui Hristos ca [unui] Dumnezeu'."[38] Această relatare a fost scrisă de Pliniu, în 112 d.Hr.[39] Pelikan notează și că „cea mai veche predică din biserica creștină, care a supraviețuit după Noul Testament, se deschidea cu aceste cuvinte: 'Fraților, trebuie să ne gândim la Isus Hristos ca fiind Dumnezeu, judecătorul celor vii și al celor morți'."[40]

Scrierile părinților apostolici sunt considerate „cele mai timpurii scrieri creștine păstrate în afară de cele" incluse în Noul Testament. Toate susțin atât „divinitatea și umanitatea" lui Hristos, cât și preexistența Sa, potrivit cu Justo Gonzalez, care afirmă că toate, cu excepția uneia, concordau „în utilizarea diverselor formule trinitariene, oricât de primitive ar fost fi ele."[41] Aceasta se întâmpla cu mult înainte de vremea lui Constantin. Ignațiu, care a fost executat la începutul secolului al II-lea[42], se număra printre acești „Părinți apostolici". El spune că „Dumnezeul nostru, Isus Hristos, a fost conceput în pântecele Mariei".[43] El folosește sintagma „Dumnezeul nostru Isus" cel puțin o dată și numește pătimirea lui Hristos „pătimirea Dumnezeului meu".[44]

Printre alți scriitori creștini din secolul al II-lea, care susțineau divinitatea lui Isus, se numără și Iustin Martirul, Tatian, Tertulian și Irineu. Iustin spunea:

> „Evreii, fiind... de părere că Tatăl Universului a fost Cel care i-a vorbit lui Moise, deși Cel care i-a vorbit a fost într-adevăr Fiul lui Dumnezeu... sunt acuzați, pe bună dreptate..., de Hristos Însuși că nu Îl cunosc nici pe Tatăl, nici pe Fiul. Întrucât... se dovedește că nici nu Îl cunosc pe Tatăl, nici nu știu că Tatăl Universului are un Fiu, care, de asemenea, fiind singurul Cuvânt al lui Dumnezeu, este chiar Dumnezeu. Și, în vechime S-a arătat lui Moise și altor profeți sub formă de foc și sub înfățișarea unui înger; însă acum... S-a făcut Om printr-o fecioară."

Apoi, Iustin le reamintește cititorilor că persoana din rugul aprins, identificată de el cu Isus, a rostit cuvintele: „Eu sunt Cel ce sunt, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul tatălui tău...” Nu există absolut nicio îndoială cu privire la acest fapt: Iustin martirul susținea divinitatea lui Isus Hristos.[45]

Tatian, un alt scriitor din secolul al II-lea, spunea: „Dumnezeu s-a născut sub forma unui om”.[46] Irineu, împrumutând o expresie din Isaia, prin care Isus este numit „Dumnezeu tare”[47], arată că Dumnezeu consta din Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.[48]

Tertulian și discipolul lui Hipolit, asemenea majorității creștinilor de la început[49], credeau că umanitatea și divinitatea erau unite în Isus Hristos.[50] În ceea ce privește divinitatea lui Hristos, Tertulian spunea: „Fiindcă numai Dumnezeu este fără păcat; și singurul om fără păcat este Hristos, întrucât Hristos este și Dumnezeu”.[51] Aceste exemple din secolul al II-lea ar trebui să fie suficiente pentru a demonstra că divinitatea lui Isus Hristos nu a fost o invenție din secolul al IV-lea. Până la convocarea Conciliului de la Niceea, în 325 d.Hr., creștinii declaraseră timp de două sute de ani că Isus era divin. Astfel vedem că Matei, Marcu, Luca și Ioan sunt considerate, în general, chiar și de către cercetătorii biblici istorico-critici, a fi evangheliile cele mai vechi și cele mai demne de crezare și că majoritatea creștinilor Îl considerau pe Isus Hristos a fi Fiul divin al lui Dumnezeu, cu mai bine de un secol înainte de Conciliul de la Niceea. Indiferent de ceea ce au realizat Constantin și Conciliul de la Niceea, realizările acestea nu au inclus și inventarea ideii divinității lui Isus.

Dennis Pettibone este profesor de istorie la Southern Adventist University. dlpettib@southern.edu

Note

[1] Cathleen McGuigan, „Heck of a Prob, Brownie", *Newsweek*, 13 martie 2006, pag. 21.

[2] În primele cinci săptămâni de la lansare, valoarea biletelor vândute însuma 680 milioane de dolari. AFP, „'Da Vinci Code' Tops World Box Office for 5th Straight Week" [„Codul lui Da Vinci" se situează pe primul loc în World Box Office în a cincia săptămână de la lansare], *DNA World*, 20 iunie 2006 <http://www.dnaindia.com/report.asp? News ID=1036644>

[3] Un punct de vedere asemănător este exprimat de Bart Ehrman în *Truth and Fiction in the Da Vinci Code: A Historian Reveals What We Really Know about Jesus, Mary Magdalene, and Constantine* [Adevăr și ficțiune în *Codul lui Da Vinci*: un istoric ne dezvăluie ce știm cu adevărat despre Isus, Maria Magdalena și Constantin], (Oxford: Oxford UP, 2004), xvi.

[4] *Idem*, xiii.

[5] Dan Brown, *The Da Vinci Code: A Novel* [Codul lui Da Vinci: un roman], (New York: Doubleday, 2003), [1].

[6] Ellen G. White, *Tragedia veacurilor*, 49–50. Unii istorici au susținut idei asemănătoare. De exemplu, vezi Henry Chadwick, *The Early Church* [Biserica primară], (New York: Dorset, 1967, 1986), 125; Jacob Burkhardt, *The Age of Constantine the Great*, [Epoca lui Constantin cel Mare], trans. Moses Hadas (Berkeley and Los Angeles: U of California P, 1949), pag. 292.

[7] Brown, 216, 231–232; cf. White, pag. 50.

[8] Brown, pag. 7.

[9] *Idem*, pag. 232–233.

[10] Vezi, de exemplu, *Idem*, pag. 46, 124, 255, 256, 390–391, 434, 444, 446, 448, 454.

[11] Ehrman, 143–144. Două dintre evangheliile *Nag Hammadi* sugerează că Isus avea o relație deosebită cu Maria, dar nu pomenesc nimic despre căsătorie. James M. Robinson, ed. principal, *The Nag Hammadi Library in English*, ediția a treia complet revizuită, pag. 145, 148, 525, 526.

[12] Brown, pag. 244–247, 255.

[13] *Idem*, pag. 231, 341.

[14] *Idem*, pag. 233.

[15] Brown, de asemenea, face declarația nefondată conforma căreia Constantin ar fi realizat canonul; ibid., pag. 231. Componența de bază a canonului a fost stabilită în a doua jumătate a celui de-al II-lea secol. Aceasta include acceptarea generală a „mărturiei împătrite a evangheliei, apărate de Irineu, și excluderea ca eretice a celorlalte evanghelii; Gonzalez 1:149.

[16] Vezi, de exemplu, *Idem,* pag. 231, 234, 235, 245.

[17] Ehrman, pag. 116–117, 124.

[18] *Idem,* pag. 102–103. Vezi și Robert Sheaffer, „The Da Vinci Code Cult" [Cultul Codului lui Da Vinci], *Skeptic* 11/4

(2005): 22–23. Totuși, unii cercetători sugerează că cel puțin o parte din Evanghelia după Toma poate fi la fel de veche sau mai veche decât evangheliile canonizate. Vezi Robinson, 125; Elaine Pagels, *The Gnostic Gospels* [Evangheliile gnostice], (New York: Vintage, 1978), xvii.

[19] Roland Bainton, *Christianity* [Creștinismul], (Boston: Houghton Mifflin, 1964, 2000), pag. 67.

[20] Kurt Randolph, *Gnosis: The Nature and History of Gnosticism* [Gnoza: Natura și istoria gnosticismului], tradusă și editată de Robert McLachlan Wilson (New York: Harper San Francisco, 1977, 1987), pag. 157–158,167; Justo L. Gonzalez, *A History of Christian Thought* [Istoria gândirii creștine], ed. rev., vol. 1: *From the Beginnings to the Council of Chalcedon* [De la începuturi la Conciliul din Calcedonia], (Nashville: Abingdon, 1970, 1987), pag. 74, 130, 132, 134; Ehrman, pag. 42, 43.

[21] Brown, pag. 234, 245–247.

[22] Ehrman, pag. 26; Gonzalez, pag. 35; Bainton, pag. 213; Sheaffer, pag. 22.

[23] Randolph, pag. 151.

[24] Bart D. Ehrman [ed.], *Lost Scriptures: Books That Did Not Make It Into the New Testament* [Scripturile pierdute: Cărți care nu au fost incluse în Noul Testament], (Oxford: Oxford UP, 2003).

[25] Ehrman, *Truth and Fiction* [Adevăr și ficțiune], pag. 26.

[26] Robinson, 524; Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute], pag. 35.

[27] „Gospel of Mary" [Evanghelia după Maria], în Robinson, pag. 525.

[28] *Idem*, pag. 523, 526.

[29] Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute] pag. 38; Robinson, pag. 141.

[30] „Gospel of Philip" [Evanghelia după Filip], pag. 99, în Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute], pag. 43.

[31] *Idem*, pag. 9, in Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute], pag. 39; cf. Robinson, pag. 142.

[32] „Gospel of Philip" [Evanghelia după Filip], pag. 26, în Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute], pag. 41; cf. Robinson, pag. 144–145.

[33] „The Coptic Apocalypse of Peter" [Apocalipsa coptă după Petru], în Ehrman, *Lost Scriptures* [Scripturile pierdute], pag. 81.

[34] Gonzalez, pag. 74, pag. 122–124. Gonzalez (122) observă: „Este dificil să determinăm natura exactă a doctrinei susținute de diverse mișcări iudaizante" din două motive: „lipsa surselor" și faptul că „scriitorii creștini antici", care au discutat despre ele, „par a fi nesiguri".

[35] Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity* [O istorie a creștinismului], I: *Beginnings to 1500* [De la începuturi până în 1500], ed. rev. (New York: Harper & Row, 1953, 1975), 143–144; Linwood Urban, *A Short History of Christian Thought* [O scurtă istorie a gândirii creștine], ed. rev. și exp. (New York: Oxford UP, 1995), pag. 76.

[36] Gonzalez, pag. 144.

[37] Robert Louis Wilken, *The Sprit of Early Christian Thought: Seeking the Face of God* [Spiritul gândirii creștine timpurii: căutarea feței lui Dumnezeu] (New Haven: Yale UP, 2003), pag. 114; Ehrman, *Truth and Fiction* [Adevăr și ficțiune], pag. 20; Gonzalez, pag. 144.

[38] Jaroslav Pelikan, *The Emergence of the Catholic Tradition* [Apariția tradiției catolice] *(100–600)* (Chicago: U

of Chicago P, 1971), pag. 173.

[39] Ehrman, *Truth and Fiction* [Adevăr și ficțiune], pag. 104–105.

[40] Pelikan, 173, cf. "An Ancient Homily" [O omilie antică], în J. B. Lightfoot și J. R. Harmer, ed., *The Apostolic Fathers: Revised Greek Texts with Introductions and English Translations* [Părinții apostolici: texte grecești revizuite, cu introduceri și traduceri în limba engleză], (Grand Rapids: Baker, retipărită 1984, 1987 din ed. 1891 publicată de Macmillan, London), 87. Aceasta a fost „scrisă probabil înainte de 150 d. Hr.], Gonzalez, pag. 65.

[41] Gonzalez, pag. 61, 95. Un exemplu al acestui lucru se găsește în Clement „Către corinteni", 46: „Nu avem noi un singur Dumnezeu și un singur Hristos și un singur Duh al milei...?" Lightfoot and Harmer, pag. 77.

[42] Philip Shaff, *History of the Christian Church* [Istoria Bisericii Creștine], vol. I: *Ante-Nicene Christianity A.D. 100–325* [Creștinismul ante-nicenian, 100-325 d.Hr], (Charles Scribner's Sons, 1910, rpr. Grand Rapids, Eerdmans, 1987), pag. 49.

[43] Ignatius, „To the Ephesians" [Către efeseni], 18 (cf. 15) în Lightfoot și Harmer, pag. 141.

[44] Ignatius, „To the Romans" [Către romani], 3, 6, în Lightfoot și Harmer, pag. 150–151.

[45] „The First Apology of Justin" [Prima apologie a lui Iustin] pag. 43, în Alexander Roberts și James Donaldson, *The Ante-Nicene Fathers: The Writings of the Fathers Down to A.D. 325* [Părinții ante-niceeni: Scrierile Părinților până în 325 d. Hr.], (Peabody: Hendrickson, 1994, ediție retipărită a cărții *The Ante-Nicene Fathers* [Părinții antenicenieni], vol. I, Christian Literature Publishing, 1885), 1:184.

[46] „Address of Tatian to the Greeks" [Scrisoarea lui Tatiani către greci], 21 în idem, vol. 2:74.

[47] „Irenaeus Against Heresies" [Irineu împotriva ereziilor], 3. 19. 2 în *idem*, vol. 3:449.

[48] Gonzalez, pag. 161.

[49] Ehrman, *Truth and Fiction* [Adevăr și ficțiune], 18. Printre aceștia de află și Clement din Roma. Gonzalez, pag. 67.

[50] Gonzalez, pag. 182, 234.

[51] „A Treatise on the Soul" [Un tratat despre suflet], pag. 41, in Roberts and Donaldson, vol. 3:221. Roland Bainton îi atribuie lui Tertulian inventarea „cuvântului *Trinitate*". Bainton, pag. 79.

14. Doctrina Trinității în Spiritul Profetic – fotocopii ale unor documente originale și explicații referitoare la diferite pasaje

de Lucian Floricel

În contextul disputei prezente în cadrul Bisericii, cu privire la Trinitate, se încearcă susținerea ideii că nu numai unii dintre pionierii bisericii au respins această doctrină, ci și Ellen G. White. Mai mult decât atât, se susține că după moartea acesteia, unii editori și-au permis o reformulare a declarațiilor ei, tocmai pentru a susține o poziție cu care Ellen G. White nu ar fi fost niciodată de acord. Unele dintre aceste declarații se găsesc în cartea *Evangelism*, apărută după moartea lui Ellen G. White. Materialul de față așază citatele respective în contextul documentelor în care ele au apărut inițial, prin prezentarea fotocopiilor materialelor originale.

Paginile 614-617, din cartea *Evangelism*, conțin cinci astfel de declarații, pe care le-am evidențiat prin subliniere și numerotare. După fiecare citat, în paranteză, sunt referințele din documentele originale.

Primul citat se găsește în *Evangelism*, pag. 614, 615:

„Fiul este toată plinătatea Dumnezeirii manifestată. Cuvântul lui Dumnezeu declară despre El că este 'întipărirea ființei Lui'. 'Pentru

că atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică' (Ioan 3,16). Aici este descoperită personalitatea Tatălui.

Mângâietorul, pe care Hristos a promis că Îl va trimite după înălțarea Sa la cer, este Duhul în toată plinătatea Dumnezeirii, care face cunoscută puterea harului divin pentru toți acei care-L primesc pe Hristos și cred în El ca Mântuitor personal**. (1) Sunt trei persoane vii în trioul ceresc; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați aceia care-L primesc pe Hristos printr-o credință vie și aceste trei puteri vor conlucra cu supușii credincioși ai Cerului, în eforturile lor de a duce o viață nouă în Hristos**. (*Mărturii Speciale*, Seria B, nr. 7, pag. 62, 63).

Hristos este Fiul lui Dumnezeu preexistent, existând prin Sine Însuși… În afirmarea preexistenței Sale, Hristos a îndreptat mintea ascultătorilor Săi înapoi, către veacurile nesfârșite. El ne asigură că nu a existat niciodată vreun timp când El să nu fi fost în strânsă părtășie cu Dumnezeul cel veșnic. Cel a cărui voce au ascultat-o iudeii era cu Dumnezeu ca Unul înălțat împreună cu El." (*Semnele timpului*, 29 august, 1900)

„El era egal cu Dumnezeul nemărginit și atotputernic… El este Fiul cel veșnic, care există prin Sine Însuși." (*Manuscript* 101, 1897)

Al doilea citat se găsește în *Evangelism*, pag. 616:

(2). „Isus a declarat: 'Eu sunt învierea și viața'. În Hristos este viața, originară, neîmprumutată, pe care o are prin Sine Însuși. 'Cine are pe Fiul are viața'. Dumnezeirea lui Hristos este, pentru cel credincios, o asigurare că și el va avea viața veșnică." (*Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, în orig.)

Cel de-al treilea citat se referă la personalitatea Duhului Sfânt – *Evangelism*, pag. 616:

(3). „Trebuie să înțelegem că Duhul Sfânt, care este o Persoană în aceeași măsură în care Dumnezeu este o Persoană,

umblă prin aceste locuri. (*Manuscript* 66, 1899. Dintr-o discuție cu studenții din Școala de la Avondale, Australia)

Duhul Sfânt este o Persoană, căci El dă mărturie împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu. Când se prezintă această mărturie, ea conține în sine propriile dovezi. În astfel de ocazii noi credem cu convingere că suntem copiii lui Dumnezeu…"

Cel de-al patrulea citat se află la pagina 617, în cartea *Evangelism*:

(4). „Duhul Sfânt are o personalitate, altfel El nu ar putea da mărturie către duhul nostru și împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu. De asemenea, El trebuie să fie o persoană divină, altfel nu ar putea cunoaște tainele ascunse în Dumnezeu. 'Căci cine dintre oameni cunoaște lucrurile omului, afară de duhul omului care este în el. Tot așa, nimeni nu cunoaște lucrurile lui Dumnezeu afară de Duhul lui Dumnezeu.' (*Manuscript* 20, 1906)

Ultimul citat luat în discuție se găsește la pagina 617, în aceeași carte, *Evangelism*:

(5). „Puterea lui Dumnezeu în cea de-a treia Persoană – Prințul puterilor întunericului nu poate fi ținut în loc decât prin puterea lui Dumnezeu în cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii, Duhul Sfânt. (*Special Testimonies*, series A, nr. 10, pag. 37, 1897)

Noi trebuie să conlucrăm cu cele mai înalte puteri din cer: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, și aceste puteri vor lucra prin noi, făcându-ne conlucrători împreună cu Dumnezeu." (*Special Testimonies*, seria B, nr. 7, pag 51, 1905).

Declarația nr. 1 este susținută în *Special Testimonies*, seria B, nr.7, pag 62, 63, publicată în anul 1906. Aceste pagini sunt fotocopiate din broșura originală, cu declarația nr. 1 subliniată în pagina 63, în original.

De observat că pagina de titlu a broșurii menționează faptul că a fost „**publicată de autor**”, adică de Ellen G. White:

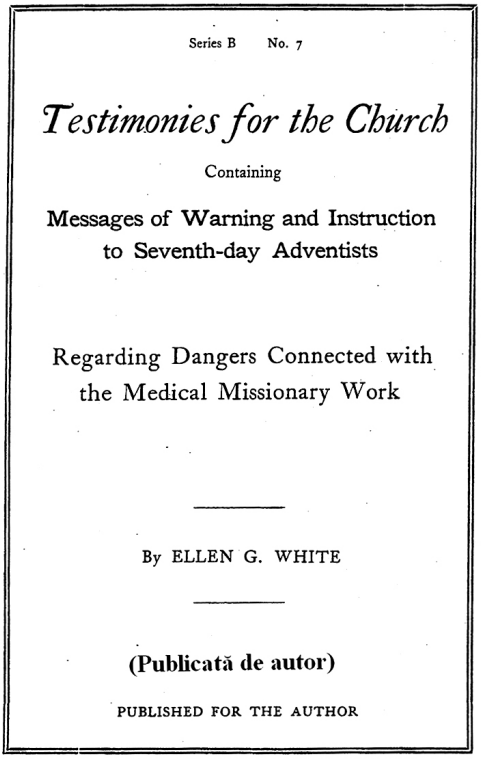

Series B No. 7

Testimonies for the Church

Containing

Messages of Warning and Instruction to Seventh-day Adventists

Regarding Dangers Connected with the Medical Missionary Work

By ELLEN G. WHITE

(Publicată de autor)

PUBLISHED FOR THE AUTHOR

that time with any fear or distrust. I am heeding to the best of my knowledge the message that Christ came from heaven to give John, as recorded in the first, second, and third chapters of Revelation.

"But unto you I say, and unto the rest in Thyatira, as many as have not this doctrine, and which have not known the depths of Satan, as they speak; I will put upon you none other burden. But that which ye already have hold fast till I come. And he that overcometh, and keepeth My works unto the end, to him will I give power over the nations: and he shall rule them with a rod of iron; as the vessels of a potter shall they be broken to shivers: even as I received of My Father. And I will give him the morning star. He that hath an ear, let him hear what the Spirit saith unto the churches."

I am instructed to say, The sentiments of those who are searching for advanced scientific ideas are not to be trusted. Such representations as the following are made: "The Father is as the light invisible; the Son is as the light embodied; the Spirit is the light shed abroad." "The Father is like the dew, invisible vapor; the Son is like the dew gathered in beauteous form; the Spirit is like the dew fallen to the seat of life." Another representation: "The Father is like the invisible vapor; the Son is like the leaden cloud; the Spirit is rain fallen and working in refreshing power."

All these spiritualistic representations are simply nothingness. They are imperfect, untrue. They weaken and diminish the Majesty which no earthly likeness can be compared to. God can not be compared with the things His hands have made. These are mere earthly things, suffering under the curse of God because of the sins of man. The Father can not be described by the things of earth. The Father is all the fulness of the Godhead bodily, and is invisible to mortal sight.

The Son is all the fulness of the Godhead manifested. The Word of God declares Him to be "the express image of His person." "God so loved the world, that He gave His only begotten Son, that whosoever believeth in Him should not perish, but have everlasting life." Here is shown the personality of the Father.

The Comforter that Christ promised to send after He ascended to heaven, is the Spirit in all the fulness of the Godhead, making manifest the power of divine grace to all who receive and believe in Christ as a personal Saviour. There are three living persons of the heavenly trio; in the name of these three great powers — the Father, the Son, and the Holy Spirit — those who receive Christ by living faith are baptized, and these powers will co-operate with the obedient subjects of heaven in their efforts to live the new life in Christ. . . .

(1) Sunt trei persoane ale trioului ceresc; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – se botează aceia care primesc pe Hristos printr-o credință vie, și aceste trei puteri vor conlucra cu supușii ascultători ai cerului, în eforturile lor de a duce o viață nouă în Hristos.

ended. Unless there is a breaking away from the influence that Satan has prepared, and a reviving of the testimonies that God has given, souls will perish in their delusion. They will accept fallacy after fallacy, and will thus keep up a disunion that will always exist until those who have been deceived take their stand on the right platform. All this higher education that is being planned will be extinguished; for it is spurious. The more simple the education of our workers, the less connection they have with the men whom God is not leading, the more will be accomplished. Work will be done in the simplicity of true godliness, and the old, old times will be back

Pasajul pe care Ellen G. White l-a inclus în *Mărturii speciale*, seria B, și anume: „**Sunt trei persoane ale trioului ceresc; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – sunt botezați aceia care-L primesc pe Hristos printr-o credință vie și aceste trei puteri vor conlucra cu supușii credincioși ai cerului, în eforturile lor de a duce o viață nouă în Hristos**" (*Mărturii speciale*, seria B, nr. 7, pag. 62, 63), a fost inițial publicat în *Manuscript 21*, din 1906. Aceste pagini sunt fotocopiate după originalul bătut la mașină de secretara lui Ellen White, în 9 ianuarie 1906. Declarația aceasta apare în manuscris la pagina 4.

Trebuie subliniat faptul că pe prima pagină a manuscrisului se găsesc câteva adnotări de mână ale lui Ellen White, o dovadă a faptului că transcrierea acestui material a fost revăzută personal de Ellen G. White.

La pagina 4 a manuscrisului este subliniat pasajul și apare, suprapusă, și traducerea în românește.

Anii 1888-1900 au fost o perioadă de discuții teologice aprinse, în familia bisericii. Subiectul neprihănirii prin credință aprinsese spiritele la ultima Sesiune a Conferinței Generale, cea din 1888. În legătură cu subiectul acesta nu putea să nu intre în discuție și natura divino-umană a lui Hristos, mergând până la discuțiile – care nu avuseseră loc până atunci în mod serios – cu privire la Trinitate.

Primele declarații ale lui Ellen G. White în această privință au fost suficient de vagi ca să poată fi interpretate oricum. De aceea, noua ei poziție, în legătură cu acest subiect, a fost mai degrabă o clarificare și o nouă subliniere a celei de până atunci, decât o schimbare totală a ei. Ellen G. White a apreciat faptul că Jones și Waggoner susțineau divinitatea lui Hristos, iar Jones a fost foarte aproape de a face o declarație trinitariană în anul 1899, când a scris: „Dumnezeu este *unul*. Isus Hristos este *unul*. Duhul Sfânt este *unul*. Și aceștia trei sunt *unul*: nu există niciun dezacord și nicio divizare între Ei" (*Review and Herald*, 10 ianuarie 1899, pag. 24). Cu toate acestea,

INDEXED

FILED Jan. 9, 1906.

Jan. 9, 1906.

Published in Series B, No. 7, pp. 6-64.

Diary

MS-21-1906

Sanitarium, Cal., Nov. 1906

6

COME OUT AND BE SEPARATE.

-ooo-

I have not been able to sleep during the past night. Letters have come to me with statements made by men who claimed to have asked Dr. Kellogg if he believes the ~~statements~~ testimonies, that Sister White bears. He declares that he does, but he does not. He sent a sensible letter to me while I was at Melrose, Massachusetts, saying, "I have surrendered." I responded to it, but not another line has he written. He has not spoken or acted as a man who has surrendered. He has felt bitterness of soul against the Lord's appointed agencies who have occupied the position of President of the General Conference. He has hated them. Has he surrendered that gall of bitterness? The Lord will not accept anything that he affirms which is false. The whole of the matter is not revealed. I have been waiting to see the least evidence of surrender. The word of the Lord to me is, "He is only gathering his forces for another display to magnify himself. The ministers of God are being drawn in and deceived by his science. He is doing all in his power to create a division between the medical work and the ministry of the word. He has his messenger going forth to test the pulse of

9

-4-

MS 21-'06

the things of earth. The Father is all the fullness of the Godhead bodily, and is invisible to mortal sight.

Personality of God

The Son is all the fullness of the Godhead manifested. The word of God declares him to be "the express image of his person." "God so loved the world that he gave his only begotten Son, that whosoever believeth in him should not perish, but have everlasting life." Here is shown the personality of the Father.

The Comforter that Christ promised to send after he ascended to heaven, is the Spirit in all the fullness of the Godhead, making manifest the power of divine grace to all who receive and believe in Christ as a personal Savior. There are three living persons of the heavenly trio, in the name of these three great powers,--the Father, the Son, and the Holy Spirit,--those who receive Christ by living faith are baptized, and these powers will oc in their efforts

Holy Spirit

Sunt trei persoane ale trioului ceresc; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – se botează aceia care primesc pe Hristos printr-o credință vie, și aceste trei puteri vor conlucra cu supușii ascultători ai cerului, în eforturile lor de a duce o viață nouă în Hristos.

Christ ist. He is
Through of God. H
slaver ings from the
Believe rom sin?--
He who g Savior.
receive for-

giveness. Jesus is the sin-pardoning Saviour as well as the Only begotten Son of the infinite God. The pardoned sinner is reconciled to God through Jesus Christ our Deliverer from sin. Keeping in the path of holiness, he is a subject of the grace of God. There is brought to him full salvation, joy, and peace, and the true wisdom that comes from God.

Ellen White avea să fie aceea care să stabilească cel mai clar direcția pentru completa transformare a concepției adventiste cu privire la subiectele legate de Trinitate, între anii 1888 și 1950.

Deși nu a folosit niciodată cuvântul „Trinitate", ea a afirmat că „există trei Persoane vii care fac parte din trioul ceresc, ... Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt" (*Evangelism*, pag. 615). În 1901, ea a scris despre „veșnicii Demnitari cerești – Dumnezeu, Hristos și Duhul Sfânt" (*Idem*, pag. 616). Apoi, s-a referit în repetate rânduri la Duhul Sfânt ca fiind „Cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii". (*Idem*, pag. 617; *Hristos, Lumina lumii,* pag. 691 în orig.)

În ceea ce-L privește pe Hristos, Ellen White a trecut dincolo de semiarianismul lui Smith, al lui E. J. Waggoner și al majorității adventiștilor din perioada de început, descriindu-L pe Isus ca fiind nu doar „egal [una] cu Dumnezeu", ci și „Fiul preexistent și existent prin Sine Însuși al lui Dumnezeu". (*Evangelism*, pag. 615; cf. cu *Hristos, Lumina lumii*, pag. 469, 470)

Probabil că cea mai surprinzătoare și mai controversată declarație a lui Ellen G. White a fost, pentru majoritatea adventiștilor din anii 1890, o frază din cartea sa referitoare la viața lui Isus, *Hristos, Lumina lumii* în care a afirmat că „**în Hristos este viața originară, neîmprumutată, pe care o are prin Sine Însuși".** (*Hristos, Lumina lumii*, pag. 530, în orig.)

Mai exact: „**Isus a declarat: 'Eu sunt învierea și viața'. În Hristos este viața, originară, neîmprumutată, pe care o are prin Sine Însuși. 'Cine are pe Fiul are viața'. Dumnezeirea lui Hristos este, pentru cel credincios, o asigurare că și el va avea viața veșnică."** *(Hristos, Lumina lumii,* pag. 530 în orig.)

Deși pentru noi această declarație nu este ceva nou, atunci puterea acestei declarații i-a surprins pe mulți nepregătiți. Unul dintre aceștia a fost un tânăr predicator, pe nume M. L. Andreasen. El era convins că nu Ellen White scrisese această declarație, ci că probabil editorii și asistenții ei o modificaseră. Drept urmare, i-a cerut acesteia să-i

citească manuscrisul cărții. Ea i-a dat bucuroasă liber acces la foile scrise de mână, care erau documente. Mai târziu, el avea să spună: „Aveam cu mine mai multe citate cu privire la care doream să văd dacă există și în original, în manuscrisul ei. Îmi amintesc și acum cât de uimiți am fost când *Hristos, Lumina lumii* a fost publicată pentru prima dată, pentru că ea conținea anumite lucruri pe care le consideram de necrezut, printre altele fiind și doctrina Trinității, care pe atunci nu era general acceptată de adventiști."

Rămânând în California timp de mai multe luni, Andreasen a avut timp suficient să-și verifice suspiciunile. El a fost interesat, în special, „de declarația din *Hristos, Lumina lumii* care stârnise cândva o mare preocupare teologică în cadrul confesiunii: **'în Hristos este viața originară, neîmprumutată, pe care o are prin Sine Însuși'**. ... S-ar putea ca această declarație să nu vi se pară acum prea revoluționară", a spus el auditoriului său, în 1948, „dar pentru noi, atunci, a fost. Nu ne venea să credem. ... Eram sigur că sora White nu scrisese niciodată" acel pasaj. „Dar acum l-am găsit chiar în manuscrisul ei, exact așa cum fusese publicat." (MLA MS, 30 noiembrie 1948)

Ellen White a fost la fel de fermă și cu privire la natura personală a Duhului Sfânt. Ea a susținut că Acesta este „o persoană divină" „în aceeași măsură în care Dumnezeu este o Persoană" (*Evangelism*, pag. 616, 617). Pentru ea, Duhul era „cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii". (*Hristos, Lumina lumii*, pag. 671, în orig.)

Această declarație, cu privire la persoana Duhului Sfânt, se găsește în *Manuscrisul 66*, din 25 martie 1899 – o discuție pe care Ellen White a avut-o cu studenții din Avondale, Australia. Aceste pagini sunt fotocopiate după transcrierea originală a acestei prezentări, transcriere făcută de secretara lui Ellen White. Adnotările de mână indică faptul că Ellen White le-a revăzut. În original este subliniat, iar mai jos este traducerea în românește.

Ms 66 1899

p 4

Extracts from discourse given by Mrs. E.G.White in the Avondale Church,

March 25, 1899.

20

"I beseech you, therefore, brethren, by the mercies of God, that ye present your bodies a living sacrifice, holy, acceptable unto God, which is your reasonable service. And be not conformed to this world; but be ye transformed by the renewing of your mind, that ye may prove what is that good, and acceptable , and perfect will of God."

The Lord says this because he knows it is for our good. He would build a wall around us, to keep us from transgression, so that his blessing and love may be bestowed on us in rich measure. This is the reason we have established a school here. The Lord instructed us that this was the place in which we should locate , and we have had every reason to think that we are in the right place. We have been brought together as a school, and we need to realise that the Holy Spirit, who is as much a person as God is a person, is walking through these grounds unseen by human eyes keeper, and helper. He hears every word we think.

Duhul Sfânt este tot așa o persoană după cum și Dumnezeu este o persoană

No one heaven. Those who do not wish it is because we want to enter this kingdom, ~~and because we want you to enter it~~, that we have established a school here, and have called for the youth to come. We desire that they should be educated and trained aright, that they may learn what they should do in order to keep the intellect unimparied. As we look at the world we know that iniquity abounds.

1897

Declarația:

„Duhul Sfânt are o personalitate, altfel nu ar putea da mărturie către duhul nostru și împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu. De asemenea, El trebuie să fie o Persoană divină, altfel nu ar putea cunoaște tainele ascunse în Dumnezeu. 'Căci cine dintre oameni cunoaște lucrurile omului, afară de duhul omului care este în el. Tot așa, nimeni nu cunoaște lucrurile lui Dumnezeu afară de Duhul lui Dumnezeu.'" – *Manuscript* 20, 1906

Aceste pagini sunt fotocopiate după manuscrisul original al lui Ellen G. White. Pe prima pagină, sus, ea a scris cu propria mână: **„Am citit cu grijă și îl accept"** – referindu-se la conținutul materialului. În fotocopiile din original sunt subliniate declarațiile cu privire la Duhul Sfânt.

INDEXED I have read this carefully and accept it

FILE 22

Am citit cu grijă și îl accept

-Feb.7,1906-

~~S.P. XIV,1906~~
MS-20-1906

Manuscript Release # 1437
Entire

PREACH THE WORD.

[I am instructed that we are not to enter into any controversy over the spiritualistic representations that are fast coming in from ecery quarter. Farther than this, I am to give these in charge of our papers instruction not to publish in the columns of the Review and Herald, the Signs of the Times, or any other papers published by Seventh-day Adventists, articles attempting to explain these sophistries. We are in danger whenever we discuss the sophistries of the enemy. The publication of articles dealing with these sophistries, is a snare for souls. Let these theories alone, and warn all not to read them. Your explanations will amount to nothing. Let the theories alone. Do not try to show the inconsistency or fallacy of them. Let them alone. Do not perpetuate evil by talking of these theories in sermons, or by publishing in our papers articles regarding them. The Lordsays, Let them be unexplained. Present the affirmative of truth, plainly, clearly, and decidedly. You can not afford to study or combat these false theories. Present the truth, It is written. The time spent in dealing with these fallacies is so much time lost.] Our papers are not published for the purpose of dealing with such subjects. Articles on Bible subjects, full of

The Publishing Ministry 224-5
Manuscript Release # 760

31

MS20-06

grandeur. These tables of stone are in the heavens, and they will be brought forth in that day when the judgment shall sit, and the books shall be opened, and men shall be judged according to the things written in the books. They will be judged by the law written by the finger of God, and given to Moses to be deposited in the Ark. A record is kept of the deeds of all men, and according to his works will every man receive sentence, whether they be good or whether they be evil.

Evangelism A 616

The Holy Spirit always leads to the written word. The Holy Spirit is a person; for he beareth witness with our spirits that we are the children of God. When this witness is borne, it carries with it its own evidence. At such times we believe and are sure that we are the children of God. What strong evidence of the power of truth we can give to believers and unbelievers when we can voice the words of John, "We have known and believed the love that God hath to us. God is love; and he that dwelleth in love dwelleth in God, and God in him."

Evangelism A 617

The Holy Spirit has a personality, else he could not bear witness to our spirits and with our spirits that we are the children of God. He must also be a divine person, else he could not search out the secrets which lie hidden in the mind of God. "For what man knoweth the things of a man save the spirit of man, which is in him; even so the things of God knoweth no man, but the Spirit of God." C MS 20 1906

M.M.

Urmează o fotocopie a scrierii de mână a lui Ellen G. White, cu privire la unele dintre citatele în discuție. Acesta este un document important, mai ales în contextul acuzațiilor aduse cu privire la faptul că Ellen G. White nu ar fi scris niciodată aceste afirmații, ci că ele ar fi fost introduse de editori în cărțile sale ulterior, după moartea sa, survenită în anul 1915. În partea stângă este și traducerea în limba română a pasajelor respective.

...și a devenit un primitor al făgăduinței celor trei persoane - Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. MS 57, 1900

of Jesus our Lord." The work is laid out before every soul that has acknowledged his faith in Jesus Christ by baptism, and has become a receiver of the pledge from the three persons—the Father, the Son, and the Holy Spirit (MS 57, 1900).

52

6BC, **p. 1074**

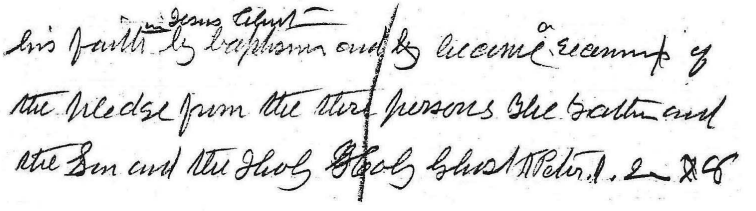

Duhul Sfânt este Mângâietorul, în numele lui Hristos. El Îl personifică pe Hristos și totuși este o personalitate distinctă... Manuscript Releases vol 20, pp 324

The Holy Spirit is the Comforter, in Christ's name. He personifies Christ, yet is a distinct personality. We may have the Holy Spirit if we ask

***Manuscript Releases*, vol. 20, p. 324**

(1) Sunt trei persoane ale trioului ceresc; în Numele acestor trei mari puteri – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – se botează acela care primește pe Hristos printr-o credință vie, și aceste trei puteri vor conlucra cu supușii ascultători ai cerului, în eforturile lor de a duce o viață nouă în Hristos. Special Testimonies, Series B, nr7 pp 62.63

sonal Saviour. There are three living persons of the heavenly trio; in the name of these three great powers —the Father, the Son, and the Holy Spirit—those who receive Christ by living faith are baptized, and these powers will co-operate with the obedient subjects of heaven in their efforts to live the new life in Christ.— *Special Testimonies*, Series B, No. 7, pp. 62, 63. (1905)

***Evangelism*, p. 615**

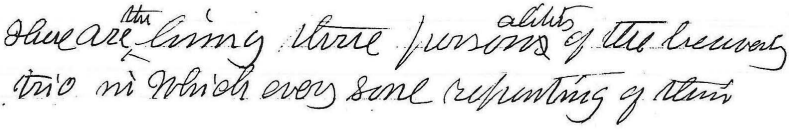

Duhul Sfânt este o persoană, căci El dă mărturie împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu. (Manuscript 20, 1906) Evangelism 625

The Holy Spirit is a person, for He beareth witness with our spirits that we are the children of God. When this witness is borne, it carries with it its own evidence. At such times we believe and are sure that we are the children of God. . . .

***Evangelism*, p. 616**

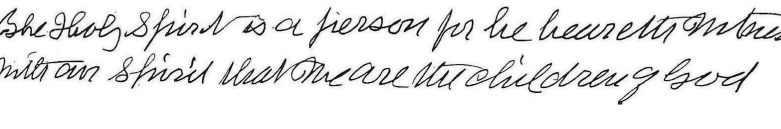

name is their watchword, their badge of distinction, their bond of union, the authority for their course of action, and the source of their success. Nothing that does not bear his superscription is to be recognized in his kingdom.

The first disciples went forth preaching the word. They revealed Christ in their lives; and the Lord worked with them, "confirming the word with signs following." These disciples prepared themselves for their work. Before the day of Pentecost they met together, and put away all differences. They were of one accord. They believed Christ's promise that the blessing would be given, and they prayed in faith. They did not ask for a blessing for themselves merely; they were weighted with the burden for the salvation of souls. The gospel was to be carried to the uttermost parts of the earth, and they claimed the endowment of power that Christ had promised. Then it was that the Holy Spirit was poured out, and thousands were converted in a day.

The Saviour longs to manifest his grace and stamp his character on the whole world. It is his purchased possession, and he desires to make men free, and pure, and holy. Though Satan works to hinder this purpose, yet through the blood shed for the world there are triumphs to be achieved that will bring glory to God and the Lamb. Christ will not be satisfied till the victory is complete, and "he shall see of the travail of his soul, and shall be satisfied."

MRS. E. G. WHITE.

The Message for Today

THE Christian church has passed through many crises in its history. Through the ages it has stood as the conservator of the truth of God and the one through whom his messages have been proclaimed to the world. Great movements have engaged her attention. Some of these movements have been specific in their character. To the antediluvians, Noah, the representative of God, preached the message of the coming flood, and under Heaven's direction provided a means of deliverance to all who would accept the proffered salvation. Jonah was sent to warn Nineveh of its impending doom. Through heeding the message which he bore, the inhabitants were saved and the threatened destruction long delayed. When Christ was about to appear among men, chosen messengers from God, the holy angels, John the Baptist, Simeon, Anna, and others proclaimed the glad news of the coming Saviour.

In the order of God other great religious awakenings occurred. The Lord raised up Luther, Melanchthon, Zwingli, and others for the accomplishment of a great work in the Reformation of the sixteenth century. Later a great quickening impulse was given to the cause of Christianity through the Spirit-filled preaching of John and Charles Wesley, George Whitefield, and others.

These movements and messages came for the most part in response to the voice of prophecy. John the Baptist was "the voice of one crying in the wilderness," long before predicted by Isaiah the prophet. Luther and his colaborers clearly did a work outlined on the prophetic page.

We have reached a period in the history of the church and of the world when, according to the prophecies of the Scripture, the time has come for another great religious awakening. Another message is due the church and the world,— the message of the second coming of the Lord and Saviour to this earth.

This earth's history is soon to close. Fulfilliag prophecy and signs — conditions existing in the social, political, industrial, and religious worlds — plainly indicate that a time has been reached when events of a significant, startling, and most stupendous character are about to take place; that the long reign of sin is soon to be cut short; and that the generation now living will witness the appearing of Christ in the clouds of heaven. The message based upon these fulfilling prophecies and signs is now being proclaimed. To the advocacy of this message the people represented by this movement have devoted their lives and their fortunes.

For the benefit of those who may desire to know more particularly the cardinal features of the faith held by this denomination, we shall state that Seventh-day Adventists believe,—

1. In the divine Trinity. This Trinity consists of the eternal Father, a personal, spiritual being, omnipotent, omniscient, infinite in power, wisdom, and love; of the Lord Jesus Christ, the Son of the eternal Father, through whom all things were created, and through whom the salvation of the redeemed hosts will be accomplished; the Holy Spirit, the third person of the Godhead, the one regenerating agency in the work of redemption.

2. That the Holy Scriptures of the Old and New Testaments were given by the inspiration of God, and contain a full revelation of his will to men, and are the only infallible rule of faith and practise.

3. That Jesus Christ, while retaining his divine nature, took upon himself the nature of the human family, lived on this earth as a man, gave his life for the salvation of the race; and that forgiveness and remission of sins, the attainment of spiritual perfection, and the securing of eternal life at last, can be obtained only by faith in his atoning blood and through the redeeming grace which he supplies.

4. That, in fulfilment of the Old Testament types, Jesus, the Son of God, is now "a minister of the sanctuary, and of the true tabernacle, which the Lord pitched, and not man." That, as our great High Priest in this heavenly sanctuary, he presents his own sacrifice before the Father in behalf of sinful men, and to those who will accept it he ministers the needed grace with which they carry on their warfare against sin. Thus he serves as the one Mediator between God and man, rendering both unnecessary and impossible any other system of mediation.

5. That the proper form of baptism is by immersion, and that this ordinance of the Christian church should follow repentance and forgiveness of sins, and that through its celebration faith is shown in the death, burial, and resurrection of Christ.

6. That every soul in order to obtain salvation must experience the new birth. That this comprises an entire transformation of the life and character through the recreative agency of the Holy Spirit.

7. That the will of God for his children is comprehended in the law of the ten commandments, and that these are great moral, unchangeable precepts binding upon the children of God in every age of the church.

8. That through the new covenant relationship the Spirit of Christ writes this law upon the heart, and in this way only can its precepts find expression in the life in sincere, faithful obedience.

9. That the fourth commandment of this unchangeable law requires the observance of the seventh-day Sabbath, an institution which was established and ordained in the garden of Eden before man sinned, embosomed in the great law of moral precepts spoken from Mt. Sinai, observed by prophet and priest throughout the old dispensation, kept by Christ and his apostles in the Christian dispensation, and given to mankind in every age to keep alive in their hearts the knowledge of its Author, the Creator of all things.

10. That Christian temperance embraces the proper use of that which is good, and total abstinence from all that is bad. That the liquor traffic, being only evil, should be prohibited by appropriate legislation.

11. That the church and the state occupy different spheres of operation, the former dealing with questions of a religious character, the sphere of the latter pertaining alone to questions of a civil character. The church and the state should therefore be kept forever separate.

12. That the Scriptural means for the support of Christian evangelical work in the earth is by the payment of one tenth of the regular income, and by free-will offerings from the thankful, grateful children of God.

13. That man possesses a nature inherently sinful and dying; that eternal life and immortality come only through the gospel, and are bestowed as the free gift of God by Jesus Christ in the day of final awards.

14. That the time has been reached when the work of the gospel will soon be consummated; when Christ, who now officiates as our great High Priest in the heavens above, will close his ministry and come to this earth to take his children home. That at that time the righteous dead will be raised to meet their Lord, and, together with the righteous living, be changed to glorious immortality.

15. That in the fires of the last day, this earth will be regenerated and cleansed from the effects of the curse; and that in the final conflagration, Satan and all the impenitent will be destroyed. The creation of God will be restored to its pristine beauty and purity, and will forever constitute the abode of the saints of the Lord.

The glad news of the coming kingdom is now going to the world. By tongue and pen, by gospel herald and by printed page, in more than ninety of earth's languages and dialects, the message of the Saviour's soon coming is being carried to the nations of men. The Scriptures of Truth do not reveal the hour nor day nor year when Christ will return, but conditions on every hand proclaim his coming near. He bids us watch and be ready. He bids us give to those in darkness a knowledge of his saving grace. May we prove true to our high calling of God in Christ Jesus

Alte documente: fotocopie după *Review and Herald* nr. 41, din 9 octombrie 1913, pag. 21. O prezentare a punctelor de credință, care încep cu divina Trinitate, în revista oficială a bisericii – în articolul fratelui Willcox, articol care urmează imediat articolului lui Ellen G. White, astfel încât nu putea să scape neobservat de aceasta și, eventual, necontestat, dacă Ellen G. White nu ar fi fost de acord cu el.

the endowment of power that Christ had promised. Then it was that the Holy Spirit was poured out, and thousands were converted in a day.

The Saviour longs to manifest his grace and stamp his character on the whole world. It is his purchased possession, and he desires to make men free, and pure, and holy. Though Satan works to hinder this purpose, yet through the blood shed for the world there are triumphs to be achieved that will bring glory to God and the Lamb. Christ will not be satisfied till the victory is complete, and "he shall see of the travail of his soul, and shall be satisfied."

MRS. E. G. WHITE.

The Message for Today

THE Christian church has passed through many crises in its history. Through the ages it has stood as the conservator of the truth of God and the one through whom his messages have been proclaimed to the world. Great movements have engaged her attention. Some of these movements have been specific in their character. To the antediluvians, Noah, the representative of God, preached the message of the coming flood, and under Heaven's direction provided a means of deliverance to all who would accept the proffered salvation. Jonah was sent to warn Nineveh of its impending doom. Through heeding the

of this message the people represented by this movement have devoted their lives and their fortunes.

For the benefit of those who may desire to know more particularly the cardinal features of the faith held by this denomination, we shall state that Seventh-day Adventists believe,—

1. In the divine Trinity. This Trinity consists of the eternal Father, a personal, spiritual being, omnipotent, omniscient, infinite in power, wisdom, and love; of the Lord Jesus Christ, the Son of the eternal Father, through whom all things were created, and through whom the salvation of the redeemed hosts will be accomplished; the Holy Spirit, the third person of the Godhead, the one regenerating agency in the work of redemption.

2. That the Holy Scriptures of the Old and New Testaments were given by the inspiration of God, and contain a full revelation of his will to men, and are the only infallible rule of faith and practise.

3. That Jesus Christ, while retaining his divine nature, took upon himself the nature of the human family, lived on this earth as a man, gave his life for the salvation of the race; and that forgiveness and remission of sins, the attainment of spiritual perfection, and the securing of eternal life at last, can be obtained only by faith in his atoning blood and through the redeeming grace which he supplies.

THE ADVENT REVIEW,

AND SABBATH HERALD.

"Here is the Patience of the Saints; Here are they that keep the Commandments of God and the Faith of Jesus."

VOL. VI. ROCHESTER, N. Y., THIRD-DAY, SEPTEMBER 19, 1854. No. 6.

THE REVIEW AND HERALD.

IS PUBLISHED WEEKLY

At South St. Paul-st., Stone's Block, No. 23, Third Floor.

TERMS.—One Dollar a Year, in Advance.

J. N. ANDREWS, R. F. COTTRELL, URIAH SMITH,

Publishing Committee.

JAMES WHITE, Editor.

☞All communications, orders, and remittances should be addressed to JAMES WHITE Rochester, N. Y. 109 Monroe Street, (*post-paid.*)

Leading Doctrines.

The Bible, and the Bible alone, the rule of faith and duty.
The Law of God, as taught in the Old and New Testaments, unchangeable.
The Personal Advent of Christ and the Resurrection of the Just, before the Millennium.
The Earth restored to its Eden perfection and glory, the final Inheritance of the Saints.
Immortality alone through Christ, to be given to the Saints at the Resurrection.

COMING OF CHRIST.

BY A. M. A. CORNELL.

He comes to raise the sleeping just,
Who long have slumbered in the dust;
His voice will break their long repose,
And snatch them from the last of foes.

He comes to change the waiting ones,
Who now endure the world's cold frowns;
Their feet are planted on the rock;
They fear not though a little flock.

They hear the peace and safety cry,
The token of destruction nigh,
And know the fearful doom that waits
The scoffer, who his coming hates.

Sinner! dost thou not dread thy doom?
The retribution hastens on,
Stern justice lifts the avenging sword,
To slay the mocker of God's word.

O then repent ere the decree,
He that is filthy let him be,
From the stern Judge's lips shall fall,
And thou for rocks and mountains call.

Sweet Mercy still doth plead for thee;
O then to Jesus quickly flee;
His blood can wash thy sins away;
Then haste, 'tis fatal to delay.

God's perfect law no more despise,
But have his fear before thine eyes,
And keep the faith of his dear Son,
That thou mayst wear a glorious crown.

Eternal life! the prize is worth
Far more than all the wealth of earth;
Then on that treasure fix thine eyes,
Till thou shalt win the blessed prize.

Battle Creek Mich. Aug. 15th, 1854.

MAN NOT IMMORTAL:

THE ONLY SHIELD AGAINST THE SEDUCTIONS OF MODERN SPIRITUALISM.

BY D. P. HALL.

(*Continued.*)

THE word *spirit*, like the word *soul*, in popular style, has one stereotyped and definite idea attached to it. In theology, spirit is defined to be the soul; and the "immortal soul" is defined to be the "deathless spirit." Spirit is soul, and soul is spirit; and so we might play from one term to the other everlastingly, and who would be the wiser.

The spirit, then, is the same little embryotic angel, the same deathless, intelligent entity, that the *soul* was in our previous investigations. Has man, then, connected with his visible and tangible, material entity, another invisible, intangible, immaterial, spirit entity? so that he is two men in one man? two entities, and yet but one man? dead and alive at the same time? in heaven and in the grave, or in hell and in the grave, at one and the same time? These would seem to be very curious queries to one unlearned in the sublime inconsistencies of popular theology.

Man has a spirit, it is confidently urged; therefore the *unity* and *mortality* of man cannot be true. That man has a spirit, be it distinctly remembered, is admitted on all hands. The controversy does not turn upon this point. Those who hold to the immortal soul, or deathless spirit, would be glad to have this recognized as the issue, and they do very frequently represent it as such; but this is not the truth! I should be glad to see the minds of the honest disabused upon this point. Popular theologians would like to fix nosoulism, no-spiritism, upon those who call upon them to prove the soul immortal, and the spirit deathless. They find it much more convenient to turn to the word spirit, in their Bibles, than to find proof that the spirit is an intelligent and deathless creature, separate from the body.

The query, then, is not whether man has a spirit, but what does the word *spirit* so frequently used in the Old and New Testaments, mean? The word *spirit*, like other words in the Bible and other books, does not invariably convey the same shade of meaning. The signification is to be determined by an examination of the subject, and context. Before tracing this word through the Bible, and trying to ascertain its various significations, we will examine its original import. *Ruah* is the original Hebrew, and *pneuma* the original Greek word translated spirit. *Ruah* is derived from *ruah*, "to blow," and *nesme*, "to breathe," and signifies, primarily, wind, air, breath. *Pneuma* is derived from *pneo*, "to breathe," "to blow," and signifies the same as the Hebrew *ruah*.

There is nothing, then, in the original import of these terms, to favor the idea of the spirit's being an intelligent creature, much less an immortal or deathless one, but quite the contrary.

We will note the fact in the first place, that not only man, but the beasts have a spirit. "Who knoweth the spirit of man that goeth upward, and the spirit of the beast that goeth downward to the earth?" Eccl. iii, 21. If the spirit is an immortal or deathless creatnre, capable of existing out of, and independently of, the body, then beasts are in possession of such a nature: the only observable difference is, the place of destination: man's spirit goes up, and the beast's goes down. It is the same spirit: they pass, it is true, into different localities at death. The same is urged of the spirits of men: all do not go to the same place; so we must not only have a heaven and hell for the spirits of good and bad men, but we must have another place for the spirits of beasts; and why send them all to one and the same locality, seeing their characters in life are quite different: some are disobedient and vicious, while others are mild and obedient.

In the original phrases, applied to all creatures, there is no distinction. Gen. vi, 17. "And behold, I, even I, do bring a flood of waters upon the earth, to destroy *all flesh*, wherein is the (*ruah chayim—spirit of lives*, or) breath of life, from under heaven: and every thing that is in the earth shall die." Gen. vii, 15. "And they went in unto Noah into the ark, two and two of all flesh wherein is the (*ruah chayim*—spirit of lives) breath of life." Verse 21. "And all flesh died that moved upon the earth, both of fowl, and of cattle, and of beast, and of every creeping thing that creepeth upon the earth, and every man." Verse 22. "All in whose nostrils was the (*neshmeth ruah chayim—breath of the spirit of lives,*) breath of life, of all that was in the dry land died." Verse 23. "And every living substance was destroyed which was upon the face of the ground, both man, and cattle, and the creeping things." All without distinction are classed together. The same *spirit* animates all. If it is a living creature in *one*, it is in *all*; and more than this, if the spirit be a *living creature*, it *died* also; for all the living creatures in the earth died, except Noah and his family, and those in the ark with him.

1. THE TERM SPIRIT SIGNIFIES BREATH. James ii, 26. "For as the body without the *spirit* (margin, breath) is dead, so faith without works is dead also." The body is made alive by the breath, (*spirit,*) so faith is made *alive* by works. Job xxvii, 3. "All the while my breath is in me, and the *spirit* of God is in my nostrils." (Margin, the *breath* which God gave him.) Rev xi, 11. "And after three days and an half the Spirit of life (*breath* of *life*) from God entered into them." Isa. xlii, 5. "Thus saith God the Lord, he that created the heavens, and stretched them out; he that spread forth the earth, and that which cometh out of it; he that giveth breath unto the people upon it, and *spirit* to them that walk therein." In this parallelism *spirit* and *breath* mean the same.

Ezc. xxxvii, 5. "Behold I will cause *breath* to enter into you, and ye shall *live*."

Verse 6. "And put *breath* in you and ye shall *live*."

" 8. "But there was no *breath* in them."

" 9. "Come from the four *winds*, O *breath*, and *breathe* upon these slain that they may *live*."

" 10. "And the *breath* came into them, and they *lived*."

Verse 14, is an explanation of all these occurrences of *breath*. "And shall put my *spirit* in you and ye shall *live*."

Eccl. iii, 21. "Who knoweth the spirit (breath) of man that goeth upward, (is breathed out upward) and the spirit (breath) of the beast, that goeth downward (is breathed out downward towards the earth) to the earth." The spirits of these two classes, man and beast, are declared in verse 19, to be *breath*: "For that which befalleth the sons of men befalleth beasts: even one thing befalleth them; as the one dieth, so dieth the other; yea, they have all one (*ruah*—spirit, or) *breath*." The same word (*ruah*) occurs in the three instances, and should have been uniformly translated. Numerous instances of like import might be adduced under this head, these are brought forward as samples merely.

2. THE TERM SPIRIT SIGNIFIES LIFE. Job xxxiv, 14, 15. "If he set his heart upon man, if he gather unto himself his *spirit* (life) and his breath; all flesh shall perish together, and man shall turn again unto *dust*." Eccl. xii, 7. "Then shall the *dust* return to the earth as it was: and the *spirit* (breath or life) return unto God who gave it"—as it was. "And man go to his long home!"—into the grave. Eze. i, 20. "For the spirit (life) of the living creature was in the wheels." (Margin, life.) See the same in verse 21. See the same in Exc. x, 17. Luke viii, 54, 55. "And he put them all out, and took her by the hand, and called, saying, Maid, arise. And her spirit, (life,) came again, and *she arose*." Ps. xxxi, 5. "Into thine hand I commit my spirit. (Life.)

We will notice all the places where the death of Christ is recorded: See Matt. xxvii, 50. "Je-

Era în practica bisericii să prezinte în revista oficială dinamica doctrinelor. De exemplu, în *Review and Herald* din 1854, apare o formulare a primelor cinci puncte comune de credință ale adventiștilor de atunci.

THE ADVE

AND SABB.

"Here is the Patience of the Saints; Here are the

VOL. VI. ROCHESTER, N. Y., TH

THE REVIEW AND HERALD.

IS PUBLISHED WEEKLY

At South St. Paul-st., Stone's Block,

No. 23, *Third Floor.*

TERMS.—One Dollar a Year, in Advance.

J. N. ANDREWS, R. F. COTTRELL, URIAH SMITH,

Publishing Committee.

JAMES WHITE, Editor.

☞ All communications, orders, and remittances should be addressed to JAMES WHITE Rochester, N. Y. 109 Monroe Street, (*post-paid.*)

Leading Doctrines.

The Bible, and the Bible alone, the rule of faith and duty.

The Law of God, as taught in the Old and New Testaments, unchangeable.

The Personal Advent of Christ and the Resurrection of the Just, before the Millennium.

The Earth restored to its Eden perfection and glory, the final Inheritance of the Saints.

Immortality alone through Christ, to be given to the Saints at the Resurrection.

COMING OF CHRIST.

BY A. M. A. CORNELL.

terial, spirit entity
man? two entities,
and alive at the s
the grave, or in h
and the same time
curious qneries to
consistencies of po

Man has a spirit,
fore the *unity* and
true. That man h
membered, is admi
troversy does not
who hold to the im
it, would be glad t
issue, and they do
such; but this is n
to see the minds of
point. Popular th
soulism, no-spiritis
them to prove the
deathless. They fi
turn to the word sp
proof that the spi
less creature, sepa

Prezentăm, mai jos, și o fotocopie după *Doctrines and Discipline of the Methodist Episcopal Church*, din 1856 (ed. New York: Charlton and Porter), pag. 15. La punctul 3 apare concepția metodistă despre

time the General Conference, held at Baltimore, did unanimously receive the said THOMAS COKE and FRANCIS ASBURY as their Bishops, being fully satisfied of the validity of their episcopal ordination.

ARTICLES OF RELIGION.

I. *Of Faith in the Holy Trinity.*

¶ 3. There is but one living and true God, everlasting, without body or parts, of infinite power, wisdom, and goodness; the maker and preserver of all things, visible and invisible. And in unity of this Godhead there are three persons, of one substance, power, and eternity, the Father, the Son, and the Holy Ghost.

Trinitate, cea pe care au respins-o, de fapt, James White și ceilalți pionieri adventiști: „Există un singur Dumnezeu viu și adevărat, veșnic, fără trup sau mădulare”.

Lucian Floricel este pastor în Conferința Muntenia și directorul Departamentului de studii E. G. White în cadrul aceleiași conferințe.

lucianfloricel@gmail.com